

Mongolian Grammar

Rita Kullmann
D. Tserenpil

Under the Auspices of:
Institute of Language and Literature
Academy of Sciences
Ulaanbaatar
Mongolia

© Rita Kullmann

All rights reserved; no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior written permission of the author.

Original Edition in German, unpublished
Translated into English by:
Molly Deatherage and Rita Kullmann, 1996

Editors:

Ken Kiehm
Molly Deatherage
Lori Younker
Eva Schubert
Dong-Hwan Kim
D. Battuul

Design of Mongolian Fonts: Jürgen Kullmann
Cover Design: Jörg Ehlerding

First edition published in 1996: 1000 books (hardback)

Second revised edition published in 2001: 500 books (paperback)

Printed in Hong Kong, China

ISBN: 962-8457-05-5

Distribution:

Rita Kullmann
Phone: (+976 11) 454571 / 350827
Fax: (+976 11) 458747
Email: juergenk@magicnet.mn

Prefaces

As I began to study Mongolian in **Huhhot, Inner Mongolia** in 1984, I soon fell in love with this language. Its structure and system, which is so totally different from all the European languages that I had learned so far, attracted me. I tried hard to understand and grasp these different ideas at that time. Our Grammar teacher, **Mr. Nolmajav** helped me greatly. However, with no study book available and with Chinese being spoken in the city, it proved difficult to learn Mongolian well.

In **England**, in the years 1986-1988, I met Mongolians from Ulaanbaatar and started to learn the Cyrillic alphabet. **Mr. Vietze's** grammar book was a big help at that time. **Mr. Damdin**, who taught Mongolian at the Faculty of Oriental Studies in Cambridge, was willing to give me private lessons.

When we came to **Ulaanbaatar, Mongolia**, in 1991, I quickly found out that there were almost no study materials available. Being a person who must understand a language in order to learn it, I had many frustrating experiences asking Mongolian friends about the reasons for saying things this way or that way. All this caused me to start writing down what I found out, not knowing it would become such a large project. In my first year, many of my personal friends like **Uyanga, Naraa, Bat-Erdene** and **Münkh**, helped in contributing example sentences. Later, I was given the privilege to work with **Mr. Sukhbaatar** from the State University. It was with him that I could work more systematically. Communication wasn't easy though, since we could only speak in either French or Mongolian. After having completed about a third of the book, I became acquainted with **Mr. Tserenpil**, who was working in the Institute of Language and Literature at the Academy of Sciences. Without knowing that his major research area was the structural system of the Mongolian language, I approached him to oversee the work on this book and studied with him for over two years, doing nothing other than writing this book, revising it again and again. If this book has scientific significance, it is mainly to his credit. In him, I had finally found the person that would patiently answer my many questions.

My thanks go to **Eva Schubert** and **Dong-Hwan Kim** who helped me make the German version (unpublished) more accurate. After completing the first draft of the German version in February 1995, I started working on the English translation with the help of **Molly Deatherage**. I am very thankful to her, **Lori Younker**, and **Ken Kiehm** for giving some of their precious time to check the English translation. **Mrs. D. Battuul** kindly checked the Classical Mongolian script, for which I'm very grateful.

I want to explicitly express my thanks to my husband, **Jürgen**, and our two boys, **Samuel** and **Michaja**, for letting me do this big job. It was very often time that had rightly belonged to them, which went into this book. Without the help of Jürgen who taught me to work on a computer and advised me in all the lay-out problems, I couldn't have written this book.

But my biggest appreciation is to God. It was His love and concern for the Mongolian people that He put in my heart, and His strength that made me persevere and succeed (I hope) in this task.

Finally, we need to say that this book could be revised forever, as the language is changing and so does its grammar. Moreover, as we read it again, we have ideas of improving different things. However, our aim has been to 'quickly' make something available for others to study this fascinating language, so we have to give up on perfectionism and dare to publish it now the way it is. Hopefully, this book will be a basis for many Mongolian researchers to explore their language more deeply and write other helpful materials with which to study it. And as the students and teachers who work with this book find mistakes and better ways to express things, we hope they'll make their suggestions available to me for possible correction and reprinting:
Rita Kullmann, Post 211051/13, Ulaanbaatar, Mongolia

Ulaanbaatar, September 1996 Rita Kullmann

Before publishing the second edition of this book, Mr. Tserenpil and I have revised it. This edition won't have lay-out problems with **bold** or *italic* styles. Cross-references were made with page numbers. Where space allowed it (we didn't want to change page numbering), we added things that got left out in our first edition. We trust that this edition will be more user-friendly.

Ulaanbaatar, October 2001 Rita Kullmann

Since 1984, when I graduated from the Mongolian Language Department at the Mongolian State University, I have been doing research on the structure and system of modern Mongolian at the Institute of Language and Literature, Academy of Sciences, Mongolia. During these years, I have attempted to re-analyze the basic principles of Mongolian grammar in the light of new advances in modern linguistic theory. I formulated many of my principles and concepts by lecturing at universities and institutes in Ulaanbaatar and writing articles.

Three years ago I met Rita Kullmann, a researcher of the Mongolian language from Switzerland. She was working on a book designed to help foreigners learn Mongolian, and she suggested to me that we collaborate. During lengthy discussions about the book, we both felt that it should be not only an "ordinary" study book with some traditional grammar explanations and examples but should also be a popular scientific grammar, including the latest achievements in Mongolian linguistics.

This is the first Mongolian grammar in English compiled in Mongolia which embraces both the Cyrillic and Classical scripts, and has an equal emphasis on pedagogy and science. The few Mongolian grammars written in English can only be found on dusty library shelves in the "rare book" section. This book, because of its broad scope of theory and practice, will greatly enrich the body of study and teaching materials available.

This grammar implements the structural approach as introduced by scholar, Sh.Luvsanvandan. We have discussed many unresolved linguistic problems and tried to give explanations for them. For example, we have taken into consideration the new ideas and concepts of my Mongolian and foreign colleagues concerning vowel development (e.g. assimilation and the origin of the long vowel and diphthong), word structure, especially word stems and the zero suffix, changes in the case system of Modern Mongolian, "representative parts of speech" or so called prowords, focus particles, a new syntactic classification, the form of subjects in the subordinate clause, etc. Also included are some results of my long-term research on such problems as the idea of the definite/indefinite category of Modern Mongolian, hierarchies within these categories, case-bound suffixes (in particular the suffix "хи"), case-bound particles, adverbs, a new look at relational suffixes and their structural functional system, etc.

Included as well is the result of research done by comparing Mongolian and English grammar and verb tenses.

And finally, all suggestions and advice can be sent to

C.P.O Box 967
Ulaanbaatar 13
Mongolia

or to

The Linguistics Department
The School of Mongolian Studies
Mongolian State University
Ulaanbaatar
Mongolia

Ulaanbaatar, September 1996
Ulaanbaatar, October 2001

D. Tserenpil

ӨМНӨХ ҮГ

Миний бие 1984 онд МУИС-ийн монгол хэлний салбарыг төгссөнөөс хойш ШУА-ийн Хэл зохиолын хүрээлэнд орчин цагийн монгол хэлний бүтэц тогтолцооны асуудлаар эрдэм шинжилгээний ажил хийж байна. Энэ хугацаанд монгол хэлний хэлзүйн байгууллын үндсэн зарчмуудыг орчин үеийн хэлшинжлэлийн онолын үзэл баримтлалд тулгуурлан шинээр авч үзэхийг оролдож ирлээ. Энэ талаарх санаа оноо, онолын зарчмуудаа эрдэм шинжилгээний өгүүллүүд болон их, дээд сургуулиудад уншсан лекцэндээ боловруулсан билээ.

Гурван жилийн өмнө азтай тохиолдлоор Швейцарийн монгол хэл судлаач Рита Куллманнтай танилцахад тэрбээр олон жил монгол хэл судалсан туршлагадаа тулгуурлан гадаадынханд зориулсан монгол хэлний сурах бичиг зохиож буйгаа яриад хамтран ажиллахыг хүсэлт болгосон билээ. Ингээд бид энэ нь зөвхөн хэл зүйн зарим уламжлалт тайлбар, жишээ дасгалыг агуулсан "ердийн" сурах бичиг төдийгүй, эрдэм шинжилгээний хябаршуулсан хэлзүй байх нь зүйтэй гэж санал нийлэн, сэтгэл шулуудан ажилласан юм.

Энэ ном нь Монголд англи хэлээр зохиогдсон монгол хэлний анхны хэлзүй бөгөөд кирилл болон уйгаржин монгол бичгийг хоёуланг нь хамарч, сургалтын хийгээд эрдэм шинжилгээний зорилгыг тэгш харгалзан үзэхийг оролдсон болно. Урьд өмнө гадаад оронд англи хэлээр зохиогдсон монгол хэлний хэлзүйн бичгүүд нь олдохуйга бэрх болж ховордсон төдийгүй тэдгээрийг монгол хэл сургалтын шинэ хэрэглэгдэхүүн, монгол хэлшинжлэлийн шинэлэг үзэл онолоор баяжуулж байгаагаараа энэ бүтээл онол-практикийн ач холбогдолтой юм.

Бид энэхүү хэлзүйн бичигтээ анх акад. Ш.Лувсанвандангийн монгол хэлшинжлэлд нэвтрүүлсэн бүтэцзүйн хандлагыг үргэлжлүүлэн хөгжүүлж монгол хэлний судлалын шийдвэрлэгдээгүй олон асуудлыг хөндөн ямар нэг хэмжээгээр шийдвэрлэхийг оролдсон болно. Тухайлбал, монгол хэлний эгшиг авианы хувьсал хөгжил/ижилсэл, урт ба хос эгшигийн үүсэл гарал/, үгийн бүтэц, ялангуяа үгийн үндсийн тухай ойлголт, ОЦМХ-ий тийн ялгалын тогтолцоонд гарч буй өөрчлөлтүүд, "Төлөөлөх үгсийн аймаг" буюу төлөөний үгийн тухай, төвлөрүүлэх сул үгийн тухай, өгүүлбэрзүйн бүтэц-үүргийн шинэ ангилал зэрэг дотоодын болон гадаадын эрдэмтдийн шинэ санал дүгнэлтүүдийг дээжлэн орууллаа. Мөн өөрийн олон жилийн судалгааны үр дүн болсон ОЦМХ дэх ялгах, үл ялгахын ай, ялгах айн шатлал, тийн ялгалтай холбогдох залгавар, тухайлбал - хи залгаврын тухай, тийн ялгалтай холбогдох сул үг, эгэх залгаврын мөн чанар, тэмдэг үгийн тухай, монгол хэлний харьцааны бүтээвэр, тэдгээрийн бүтэц-үүргийн тогтолцоо зэрэг олон асуудлаар өөрийн шинэлэг үзэл бодлоо илэрхийллээ.

Мөн монгол, англи хэлний хэлзүйн байгууллын зэрэгцүүлсэн судалгааны талаар зарим ажиглалт хийж Англи-монгол хэлний цагийн тогтолцооны харьцуулсан хүснэгтийг хавсаргав.

Энэ номонд хөндөгдсөн монгол хэлшинжлэлийн асуудлаар санал бодлоо солилцох, санаа оноо өгөх мэргэн уншигчийг

"Улаанбаатар-13
Төв шуудан
ш/х 967"

гэсэн хаягаар харилцах буюу

МУИС-ийн
Монгол судлалын сургуулийн
Хэлшинжлэлийн танхимд

хандахыг хүсч байна.

Д. Цэрэнпил
1996.09.19.
2001.10.17.

General Introduction

We decided to go for the **American way of spelling**, simply because my English editors were exclusively Americans. When it comes to terms that are quite different in American English and British English, we have given **both terms in the index**, referring to each other (e.g. brackets [Br.] -> parentheses [Am.]; full stop [Br.] -> period [Am.]).

Sometimes the Mongolian allows for different English translations, e.g. "дүү" could be 'younger sister'/younger brother', "тэр" could be 'he/she/it', etc. We always **chose** one of the possible translations, unless this very Mongolian word was the focus of the examples.

As for **Mongolian loan words**, we thought it best to keep as close to the Cyrillic as possible. Therefore, we put such words in quotation marks, using the **following transcription** of Cyrillic, unless words have already been established in English (like Genghis Khan):
 a=a, б=b, в=v, г=g, д=d, е=ye, ё=yo, ж=j, з=z, и/й=i, к=k, л=l, м=m, н=n, о=o, ө=ö, п=p, р=r, с=s, т=t, у=u, ү=ü, ф=f, х=kh, ц=ts, ч=ch, ш=sh, ь= ', э=e, ю=yu/üü, я=ya.

Because we have taken an **indigenous approach** to the Mongolian grammar, this book is **not necessarily user-friendly**. We used terms which might be unfamiliar to an English speaker (e.g. comitative case; reflexive suffix); sometimes we even created new terms (e.g. adword, proword). We have aimed, though, not to use linguistic terms without explaining them, bearing in mind that some readers might not have such a background. We suggest that **readers familiarize themselves with the book**, the appendix, and the abbreviations in order to benefit from the book in the best way possible. Here is what you should pay attention to:

• Very detailed table of contents (first pages of the book)

Even though one might not know the right term for something and therefore not be able to look it up, the **Cyrillic words or suffixes**, that are part of the table of contents will help you find what you are looking for.

• Appendix: Index

We have given an index, trying to list every term we used in English, German, and Mongolian. This enables you to become familiar with the Mongolian terms your teacher is using (although he/she might sometimes use the traditional names rather than the new names given in this book).

• Appendix: List of Inflectional Suffixes

This list will be very important as you read a Mongolian text and come across suffixes you don't know. Next to the suffix are the abbreviations of the name or category of the suffix and on which page it is explained. **You may copy** that list in order to memorize the suffixes.

• Appendix: Table of contents in Mongolian

Our grammar is **not a self-study book**, although a lot could be learned this way. It will be important that students show the Mongolian table of contents to their teachers, that they can refer to paragraphs as they teach.

• Abbreviations

We used the following abbreviations:

e.g. = for example
 (ex. a,b,g) = examples a, b and g

III:1.1.2 = Part III, 1.1.2
 (ex. a-d) = examples a, b, c and d

In some tables, we could only give the first letter of the **cases** (below in parentheses). But because we used examples throughout the book, confusion (*) is not likely to happen:

Nom. (N.) = nominative case	Gen. (G.) = genitive case
Dat. (D.)* = dative-locative case	Acc. (A.)* = accusative case
Abl. (A.)* = ablative case	Instr. (I.) = instrumental case
Com. (C.) = comitative case	Dir. (D.)* = directive case

All **suffix abbreviations** are found in the list of the inflectional suffixes on page 413ff. But here are those we used most often in this book:

CS = Case Suffix	PS = Plural Suffix
NDS = Noun Determining Suffix	VDS = Verb Determining Suffix
PTS = Person-bound Terminating Suffix	TTS = Tense-bound Terminating Suffix
RS = Reflexive Suffix	

Table of contents

Part I: Introduction	1
1. THE MONGOLIAN LANGUAGE AND ITS DEVELOPMENT	2
1.1 GENERAL CHARACTERISTICS OF THE MONGOLIAN LANGUAGE	2
1.2 THE MONGOLIAN LANGUAGES AND THEIR DIALECTS	2
1.3 THE CLASSICAL WRITTEN AND MODERN LITERARY LANGUAGES	3
2. THE MONGOLIAN ALPHABETS	4
2.1 THE CLASSICAL ALPHABET	4
2.1.1 General Table of the Classical Alphabet	4
2.1.2 Polyphonic Alphabet	5
2.1.3 Detailed Table of the Classical Alphabet	6
2.1.4 Vowels	7
2.1.4.1 Vowel Harmony	7
2.1.4.2 Process of Development	7
2.1.4.2.1 Assimilation	7
2.1.4.2.1.1 Forward Assimilation	7
2.1.4.2.1.2 Backward Assimilation	8
2.1.4.2.2 Origin of Long Vowels	9
2.1.4.2.2.1 Sound Complexes	9
2.1.4.2.2.2 Short Vowels	10
2.1.4.2.2.3 Compound Vowels	10
2.1.4.2.3 Origin of Diphthongs	10
2.1.4.2.3.1 Y-Diphthongs	11
2.1.4.2.3.2 Final Diphthongs	11
2.1.4.2.4 Reduced Vowels	12
2.1.4.2.4.1 Vowel Weakness	12
2.1.4.2.4.2 Vowel Dropping	12
2.1.5 Consonants	13
2.1.5.1 Strong and Weak Consonants	13
2.1.5.2 Table of Syllable-Final Consonants	14
2.1.5.3 Soft Consonants in Strong Words	14
2.1.5.4 Changes in Consonants	14
2.1.6 Syllables	15
2.1.7 Writing Loan Words	16
2.1.7.1 Letter Changes in Loan Words	16
2.1.7.2 Examples of Loan Words	16
2.1.8 Spelling Rules	17
2.1.8.1 Suffix Rules	17
2.1.8.2 Rules for Inserted Vowel (Epenthesis)	17
2.1.8.2.1 General Rules	17
2.1.8.2.2 Exceptions	18

2.2. THE CYRILLIC ALPHABET	19
2.2.1. Vowels	20
2.2.1.1 Classification of Vowels	20
2.2.1.2 Vowel Harmony	20
2.2.2 Consonants	21
2.2.2.1 Hard and Soft Consonants	21
2.2.2.2 Classification of Consonants	21
2.2.2.2.1 7-Consonants or C ⁷ (vocalized consonants)	21
2.2.2.2.2 9-Consonants or C ⁹ (non-vocalized consonants)	21
2.2.2.3 Consonant Order in a Word	21
2.2.3 Signs	21
2.2.3.1 The Hard Sign "Ъ"	21
2.2.3.2 The Soft Sign "Ь"	22
2.2.4 Syllables	22
2.2.5 Rules	22
2.2.5.1 Pronunciation Rules	22
2.2.5.2 Spelling Rules	23
2.2.5.2.1 General Basic Rules	23
2.2.5.2.2 Declension Rules	23
2.2.5.2.2.1 Basic Rules	24
2.2.5.2.2.2 Exception Rules	24
2.2.5.2.3 "-ла" Rules	25
2.2.5.2.3.1 "-ла" Exception Rule	26
2.2.5.2.4 "Ъ/И" Rules	27
2.2.5.2.5 "-ж/-ч" Rules	28
2.2.5.2.6 Capitalization Rules	30
2.2.5.2.7 Abbreviation Rules	30
2.2.5.2.8 Division Rules	30
2.3 COMPARISON OF BOTH ALPHABETS	31
3. MONGOLIAN WORD STRUCTURE	33
3.1 ROOTS	33
3.1.1 Active or Living Roots	33
3.1.2 Passive or Dead Roots	35
3.2 STEMS	36
3.3 SUFFIXES	37
3.3.1 Derivational Suffixes (Word-Building Suffixes)	37
3.3.2 Inflectional Suffixes (Word-Changing Suffixes)	38
3.3.2.1 Inflectional Suffixes for Nouns	39
3.3.2.2 Inflectional Suffixes for Verbs	40

Part II: Lexicology	41
1. WORD-BUILDING	41
1.1 DERIVATIONAL SUFFIXES (WORD BUILDING SUFFIXES)	42
1.1.1 Noun-Building	42
1.1.1.1 From Nouns and Adjectives	42
1.1.1.2 From Verbs	44
1.1.2 Adjective-Building	49
1.1.2.1 From Nouns and Adjectives	49
1.1.2.2 From Verbs	52
1.1.3 Verb-Building	54
1.2 WORD-BUILDING BY WORD COMBINATIONS	57
1.2.1 Coordinate Word Combinations (Compound Words)	57
1.2.2 Subordinate Word Combinations	58
1.2.2.1 Without Suffixes	58
1.2.2.2 With Inflectional Suffixes	59
1.2.3 Repetitive Word Combinations	59
2. SPECIAL PARTS OF LEXIS	60
2.1 IDIOMS	60
2.2 HOMONYMS	62
2.2.1 Lexical Homonyms	62
2.2.1.1 True Lexical Homonyms	62
2.2.1.2 False Lexical Homonyms	63
2.2.2 Morphological Homonyms	63
2.2.2.1 True Morphological Homonyms	63
2.2.2.2 False Morphological Homonyms	63
2.3 SYNONYMS	63
2.3.1 Stylistic Synonyms	63
2.3.2 Loan-Word Synonyms	64
2.3.3 Dialect Synonyms	64
2.3.4 Taboo Synonyms (Euphemisms)	65
2.4 INDIGENOUS MONGOLIAN VOCABULARY	65
2.5 LOAN WORDS	66
2.5.1 Integration of Loan Words	66
2.5.2 Loan Words from Different Languages	66
2.5.2.1 Sanskrit, Uighur	66
2.5.2.2 Persian, Arabic	66
2.5.2.3 Chinese, Manchurian	67
2.5.2.4 Tibetan	67
2.5.2.5 European	68

Part III: Morphology	70
1. CONCRETE PARTS OF SPEECH	72
1.1 REAL PARTS OF SPEECH	72
1.1.1 Nouns	72
1.1.1.1 Plural	72
1.1.1.1.1 Plural Suffixes	72
1.1.1.1.1.1 "-уул ² " (Most common PS)	73
1.1.1.1.1.2 "-чуул ² / -чуул ² " (Collective PS)	74
1.1.1.1.1.3 "нар"	74
1.1.1.1.1.4 "-л"	75
1.1.1.1.1.5 "-с"	75
1.1.1.1.2 Plural Usage without Suffixes	76
1.1.1.1.2.1 Numerals	76
1.1.1.1.2.2 Repeated Words	76
1.1.1.1.2.3 Verbs that Demand Plural	77
1.1.1.1.2.4 Quantitative Words	77
1.1.1.1.2.5 Abstract Ideas	77
1.1.1.2 Cases	78
1.1.1.2.1 The 8 Cases and their Suffixes (CS)	78
1.1.1.2.1.1 Nominative Case (-ө)	78
1.1.1.2.1.1.1 Question Words	78
1.1.1.2.1.1.2 Genitive Case	79
1.1.1.2.1.1.2.1 Suffixes (-ын, -ийн, -ы, -ий, -н), Rules, Examples	79
1.1.1.2.1.1.2.2 Question Words	80
1.1.1.2.1.1.2.3 Usage	80
1.1.1.2.1.1.3 Dative-Locative Case	83
1.1.1.2.1.1.3.1 Suffixes (-г, -д), Rules, Examples	83
1.1.1.2.1.1.3.2 Question Words	84
1.1.1.2.1.1.3.3 Usage	84
1.1.1.2.1.1.4 Accusative Case	86
1.1.1.2.1.1.4.1 Suffixes (-ыг, -ийг, -г), Rules, Examples	86
1.1.1.2.1.1.4.2 Question Words	87
1.1.1.2.1.1.4.3 Usage	87
1.1.1.2.1.1.4.3.1 Indefinite Noun	87
1.1.1.2.1.1.4.3.2 Definite Noun	88
1.1.1.2.1.1.4.3.3 Hierarchy List	89
1.1.1.2.1.1.5 Ablative Case	90
1.1.1.2.1.1.5.1 Suffixes (-аас ⁴), Rules, Examples	90
1.1.1.2.1.1.5.2 Question Words	90
1.1.1.2.1.1.5.3 Usage	91
1.1.1.2.1.1.6 Instrumental Case	93
1.1.1.2.1.1.6.1 Suffixes (-аар ⁴), Rules, Examples	93
1.1.1.2.1.1.6.2 Question Words	94
1.1.1.2.1.1.6.3 Usage	94
1.1.1.2.1.1.7 Comitative Case	97
1.1.1.2.1.1.7.1 Suffixes (-гай ³), Rules, Examples	97
1.1.1.2.1.1.7.2 Question Words	97
1.1.1.2.1.1.7.3 Usage	97
1.1.1.2.1.1.7.3.1 True Comitative	98
1.1.1.2.1.1.7.3.2 False Comitative	98
1.1.1.2.1.1.8 Directive Case	99
1.1.1.2.1.1.8.1 Suffixes (руу ² , луу ²), Rules, Examples	99
1.1.1.2.1.1.8.2 Question Words	99
1.1.1.2.1.1.8.3 Usage	99
1.1.1.2.1.1.8.4 New Form of Directive Case «өөд»	100

1.1.1.2.2 Case-bound Suffixes (CbS's)	101
1.1.1.2.2.1 Possessive CbS "-х"	101
1.1.1.2.2.2 Local CbS "-х"	102
1.1.1.2.2.3 Collective CbS "-хан ⁴ "	103
1.1.1.2.2.4 Attributive CbS "-х, -хи"	104
1.1.1.2.3 Case-bound Particles (CbP's)	106
1.1.1.2.3.1 CbP "минь, чинь, тань, маань, нь", Rules, Examples	106
1.1.1.2.3.2 Usage	107
1.1.1.3 The Reflexive Suffix "-аа⁴" (RS)	108
1.1.1.3.1 Function of RS	108
1.1.1.3.2 RS, Rules, Examples	109
1.1.1.3.3 Usage	110
1.1.1.3.4 Comparison with CbP's	112
1.1.2 Verbs	113
1.1.2.1 Conjugation of Verbs	113
1.1.2.1.1 Voice Suffixes (VoS's)	115
1.1.2.1.1.1 Active VoS "-ө"	116
1.1.2.1.1.2 Causative Voice	117
1.1.2.1.1.2.1 VoS "-уул ² "	118
1.1.2.1.1.2.2 VoS "-лга ⁴ "	119
1.1.2.1.1.2.3 VoS's "-га ⁴ , and -аа ⁴ "	120
1.1.2.1.1.2.3.1 VoS "-га ⁴ "	120
1.1.2.1.1.2.3.2 VoS "-аа ⁴ "	121
1.1.2.1.1.2.4 Functions of Causative Voice	122
1.1.2.1.1.2.4.1 Intransitive --> Transitive	122
1.1.2.1.1.2.4.2 Transitive --> Causative	123
1.1.2.1.1.2.4.3 Transitive --> Passive	123
1.1.2.1.1.3 Passive VoS's "-гд, -д, -г"	124
1.1.2.1.1.4 Communal VoS "-лц"	126
1.1.2.1.1.5 Adversative VoS "-лд"	127
1.1.2.1.1.6 Comparison of Voice Suffixes	128
1.1.2.1.1.7 Combinations of Voice Suffixes	130
1.1.2.1.2 Aspect Suffixes (AsS's)	131
1.1.2.1.2.1 Synthetically Expressed Aspects (with Aspect Suffixes =AsS's)	131
1.1.2.1.2.1.1 AsS "-схий": Quick Action	131
1.1.2.1.2.1.1.1 "-схий" in Colloquial Language	132
1.1.2.1.2.1.2 AsS "-э(ана) ⁴ ": Temporary Action	132
1.1.2.1.2.1.3 AsS "-чих": Completed Action	133
1.1.2.1.2.1.4 AsS "-цгаа ⁴ ": Collective Action	134
1.1.2.1.2.1.5 AsS "-л": Repetitive Action	135
1.1.2.1.2.1.6 AsS's "-лз, балз ² , валз ² , галз ⁴ , гана ⁴ ": Other Repetitive Actions	135
1.1.2.1.2.2 Analytically expressed Aspects	136
1.1.2.1.2.2.1 Progressive Action: "-ж/ч бай-"	136
1.1.2.1.2.2.2 Perfect Action: "-(чих)аал ⁴ бай-/-(чих)сан ⁴ бай-"	137
1.1.2.1.2.2.3 Progressive-Perfect Action: "-саар ⁴ бай-"	137
1.1.2.1.2.3 Combinations of VoS's and AsS's	138
1.1.2.1.3 Mood	139
1.1.2.1.3.1 Determining Suffixes (DS's)	139
1.1.2.1.3.1.1 Noun Determining Suffixes (NDS's)	139
1.1.2.1.3.1.1.1 Functions of NDS's	139
1.1.2.1.3.1.1.2 Past Tense NDS "-сан ⁴ "	143
1.1.2.1.3.1.1.3 Indefinite Present NDS "-лаг ⁴ "	144
1.1.2.1.3.1.1.4 Progressive Present NDS "-аа ⁴ "	145
1.1.2.1.3.1.1.5 Future NDS "-х"	147
1.1.2.1.3.1.1.6 "Doer" NDS "-гч"	149
1.1.2.1.3.1.2 Adword Determining Suffixes (AwDS's)	151
1.1.2.1.3.1.2.1 Wish-AwDS "-маар ⁴ "	151
1.1.2.1.3.1.2.2 Possibility-AwDS "-хуйц ² "	153

1.1.2.1.3.1.2.3 Necessity- AwDS "-ууштай ² "	154
1.1.2.1.3.1.2.4 Other AwDS's "-шгүй, -лтай ³ , -лтгүй, -м(гүй)"	155
1.1.2.1.3.1.3 Verb Determining Suffixes (VDS's)	156
1.1.2.1.3.1.3.1 Coordinating VDS's (cVDS's)	157
1.1.2.1.3.1.3.1.1 Simultaneous cVDS "-ж/-ч"	157
1.1.2.1.3.1.3.1.2 Associative cVDS "-н"	158
1.1.2.1.3.1.3.1.3 Anterior cVDS "-аад ⁴ "	159
1.1.2.1.3.1.3.1.4 Comparison of cVDS's	160
1.1.2.1.3.1.3.2 Subordinating VDS's (sVDS's)	161
1.1.2.1.3.1.3.2.1 Conditional sVDS "-бал ⁴ , -вал ⁴ "	161
1.1.2.1.3.1.3.2.2 Concessive sVDS "-вч"	162
1.1.2.1.3.1.3.2.3 Immediately Succeeding sVDS "-магц ⁴ "	164
1.1.2.1.3.1.3.2.4 Logically Succeeding sVDS "-хлар ⁴ "	165
1.1.2.1.3.1.3.2.5 Intending sVDS "-хаар ⁴ "	166
1.1.2.1.3.1.3.2.6 Limiting sVDS "-гал ⁴ "	167
1.1.2.1.3.1.3.2.7 Progressive sVDS "-саар ⁴ "	168
1.1.2.1.3.1.3.2.8 Succeeding sVDS "-нгуут ² "	170
1.1.2.1.3.1.3.2.9 Seizing an Opportunity sVDS "-нгаа ⁴ "	171
1.1.2.1.3.1.3.2.10 Excluding sVDS "-маажин ⁴ "	172
1.1.2.1.3.1.3.2.11 Use of sVDS's with Reflexive Suffix	173
1.1.2.1.3.1.3.2.12 Comparison of sVDS's	174
1.1.2.1.3.2 Terminating Suffixes (TS's)	175
1.1.2.1.3.2.1 Person-bound Terminating Suffixes (PTS's)	175
1.1.2.1.3.2.1.1 PTS of Intention "-я ³ " (1st Person)	175
1.1.2.1.3.2.1.2 PTS of Decision "-сугай ² " (1st Person)	176
1.1.2.1.3.2.1.3 PTS of Command-PTS "-о" (2nd Person)	177
1.1.2.1.3.2.1.4 PTS of Request "-аач ⁴ " (2nd Person)	178
1.1.2.1.3.2.1.5 PTS of Demand "-аарай ⁴ " (2nd Person)	179
1.1.2.1.3.2.1.6 PTS of Admonition "-уузай ² " (2nd Person)	180
1.1.2.1.3.2.1.7 PTS of Appeal "-гтун ² " (2nd Person)	181
1.1.2.1.3.2.1.8 PTS of Permission "-г" (3rd Person)	181
1.1.2.1.3.2.1.9 PTS of Hope "-аасай ⁴ " (3rd Person)	182
1.1.2.1.3.2.1.10 PTS of Blessing "-гугай ² " (3rd Person)	183
1.1.2.1.3.2.2 Tense-bound Terminating Suffixes (TTS's)	184
1.1.2.1.3.2.2.1 NDS "-сан ⁴ " as TTS (General Past)	184
1.1.2.1.3.2.2.2 TTS "-жээ/-чээ" (Past)	185
1.1.2.1.3.2.2.3 TTS "-в" (Past)	186
1.1.2.1.3.2.2.4 TTS "-лаа ⁴ " (Past)	187
1.1.2.1.3.2.2.5 NDS "-даг ⁴ " as TTS (Indefinite Present)	188
1.1.2.1.3.2.2.6 NDS "-аа ⁴ " as TTS (Progressive Present)	189
1.1.2.1.3.2.2.7 TTS "-на ⁴ " (Present)	190
1.1.2.1.3.2.2.8 TTS "-на ⁴ " (Future)	191
1.1.2.2 Functional Classification of Verbs	192
1.1.2.2.1 Full Verbs	192
1.1.2.2.1.1 Full Verb "бай-"	192
1.1.2.2.1.1.1 In the Function of 'there are'	192
1.1.2.2.1.1.2 In the Function of 'to be'	193
1.1.2.2.1.2 Full Verb "бол-"	193
1.1.2.2.2 Auxiliary Verbs	194
1.1.2.2.2.1 The Auxiliary Verb "бай-"	194
1.1.2.2.2.1.1 Building Copula (after Nouns and Adjectives)	194
1.1.2.2.2.1.2 Building Compound Predicates (after Verbs)	195
1.1.2.2.2.1.3 Building Subjunctive	196
1.1.2.2.2.2 The Auxiliary Verb "бол-"	197
1.1.2.2.2.2.1 Building Copula (after Nouns and Adjectives)	197
1.1.2.2.2.2.2 Building Compound Predicates (after Verbs)	198
1.1.2.2.2.3 Defective Auxiliary Verbs	200
1.1.2.2.2.3.1 "ажээ, атал, аваас"	200

1.1.2.2.2.3.2 "бий, буй, билээ"	200
1.1.2.2.3 Modal Verbs and Modal Constructions	201
1.1.2.2.3.1 Modal Verb "чад-"	201
1.1.2.2.3.2 Modal Constructions	201
1.1.2.2.3.2.1 "-х ... тай/-гүй"	201
1.1.2.2.3.2.2 "... байх(аа)"	202
1.1.2.2.3.2.3 "... юм байна"	203
1.1.2.2.3.2.4 "... байлтай/байлгүй"	204
1.1.2.2.3.2.5 "... -сан бол"	204
1.1.2.2.3.2.6 "... -х гэсэн юм"	205
1.1.2.2.3.2.7 "... бололтой"	205
1.1.2.2.3.2.8 "... -х юмсан/-хсан"	205
1.1.2.2.3.2.9 "... -сан юмсан"	205
1.1.2.2.3.2.10 "... -сансан/-дагсан"	206
1.1.2.2.3.2.11 "... -хаас даа"	206
1.1.2.2.3.2.12 Comparison of Modal Constructions and Modal Suffixes	207
1.1.2.2.4 Modifying Verbs	208
1.1.2.2.4.1 "-ж/-ч бол-" in the Function of 'to be allowed to'	208
1.1.2.2.4.2 Table of Other Modifying Verbs	208
1.1.2.2.5 The Conjunction Verb "гэ-"	210
1.1.3 Adverbs	211
1.1.3.1 Adjectives (Adwords to Nouns)	212
1.1.3.1.1 Characteristics of Adjectives	212
1.1.3.1.2 Placement of Adjectives	213
1.1.3.1.2.1 Attributive Adjectives	213
1.1.3.1.2.2 Predicative Adjectives (Complements)	214
1.1.3.1.3 Order of Adjectives	214
1.1.3.1.3.1 Rule	214
1.1.3.1.4 Degrees of Adjectives	215
1.1.3.1.4.1 Positive Degree	215
1.1.3.1.4.2 Comparative Degree	215
1.1.3.1.4.2.1 Using Ablative Case and Adjective	215
1.1.3.1.4.2.2 Using Repeated Adjective and Ablative Case	216
1.1.3.1.4.2.3 Using the Postpositions "адил, шиг, мэт, чинээ"	216
1.1.3.1.4.2.4 Using the Adwords "илүү, арай"	217
1.1.3.1.4.3 Superlative Degree	217
1.1.3.1.4.3.1 Using "хамгийн, туйлын"	217
1.1.3.1.4.3.2 Using Genitive Case and Repetition	218
1.1.3.1.5 Modification of Adjectives	218
1.1.3.1.5.1 Modification with Adword Suffixes (AwS's)	218
1.1.3.1.5.1.1 Diminutive AwS "-хан ⁴ "	218
1.1.3.1.5.1.2 Diminutive AwS's "-втар ⁴ , -дуу ² "	218
1.1.3.1.5.1.3 Intensifying AwS "-в"	219
1.1.3.1.5.2 Modification with Adwords	219
1.1.3.1.5.2.1 Adwords "маш, тун, нэн, даан" Expressing 'very'	219
1.1.3.1.5.2.2 Adwords "хэтэрхий, дэндүү, даанч" Expressing 'too'	220
1.1.3.1.5.2.3 Different Adwords Expressing 'totally, absolutely'	220
1.1.3.2 Adverbs (Adwords to Verbs)	221
1.1.3.2.1 Original Adverbs	221
1.1.3.2.2 Passive-Root Adverbs	221
1.1.3.2.2.1 Overview	222
1.1.3.2.2.2 Usage	222
1.1.3.2.3 Modification of Adverbs	223
1.1.3.2.3.1 Modification with Adword Suffixes (AwS's)	223
1.1.3.2.3.1.1 Direction AwS "-(г)ш"	223
1.1.3.2.3.1.2 Movement AwS "-уур ² "	224
1.1.3.2.3.2 Modification with Word Combinations	226
1.1.3.2.3.3 Modification with Adwords	228
1.1.3.2.4 Semantic Classification of Adverbs	228
1.1.3.2.4.1 Local Adverbs	228
1.1.3.2.4.2 Temporal Adverbs	229

1.1.3.2.4.3 Modal Adverbs	232
1.1.3.3 Numerals	234
1.1.3.3.1 Overview of Numerals and Numeral Suffixes (NuS's)	234
1.1.3.3.2 Cardinal Numerals	234
1.1.3.3.2.1 Overview	234
1.1.3.3.2.2 Usage	235
1.1.3.3.2.2.1 Compound Cardinal Numerals	235
1.1.3.3.2.2.2 Cardinal Numerals as Attributes	236
1.1.3.3.2.2.3 Cardinal Numerals as Conjunctions	237
1.1.3.3.2.2.4 Cardinal Numerals in Everyday Life	237
1.1.3.3.2.2.4.1 Date	237
1.1.3.3.2.2.4.2 Time	238
1.1.3.3.2.2.4.3 Telephone	238
1.1.3.3.2.3 Declension of Cardinal Numerals	239
1.1.3.3.2.3.1 Overview	239
1.1.3.3.2.3.2 Usage	239
1.1.3.3.3 Ordinal Numerals	240
1.1.3.3.3.1 Ordinal NuS's "-дугаар ² , дахь/дэх"	241
1.1.3.3.3.2 Usage of Ordinal Numerals	241
1.1.3.3.3.2.1 Months "-дугаар ² "	241
1.1.3.3.3.2.2 Other uses "-дугаар ² "	241
1.1.3.3.3.2.3 Weekdays "-дахь/-дэх"	242
1.1.3.3.3.2.4 Other uses "-дахь/-дэх"	243
1.1.3.3.3.2.5 Address "-дугаар ² , -дахь/-дэх"	243
1.1.3.3.3.2.6 Roman Numerals in Function of "-дугаар ⁴ "	244
1.1.3.3.4 Collective Numerals	244
1.1.3.3.4.1 Collective NuS "-уул ² "	244
1.1.3.3.4.2 Usage of Collective Numerals	244
1.1.3.3.4.3 Declension of Collective Numerals	245
1.1.3.3.4.3.1 Overview	245
1.1.3.3.4.3.2 Usage	246
1.1.3.3.5 Approximate Numerals	246
1.1.3.3.5.1 Overview	246
1.1.3.3.5.2 Usage	247
1.1.3.3.5.2.1 Approximate NuS "-аад ⁴ "	247
1.1.3.3.5.2.2 Postpositions "гаруй, илүү, шахам, орчим"	247
1.1.3.3.5.2.3 Repetition	248
1.1.3.3.5.3 Declension of Approximate Numerals	248
1.1.3.3.6 Multiplying Numerals	249
1.1.3.3.6.1 Overview	249
1.1.3.3.6.2 Usage of Multiplying Numerals	249
1.1.3.3.6.2.1 Multiplying NuS "-таа ⁴ "	249
1.1.3.3.6.2.2 Words "дахин, удаа"	250
1.1.3.3.7 Diminutive Numerals	250
1.1.3.3.7.1 Diminutive NuS "-хан ⁴ "	250
1.1.3.3.7.2 Usage of Diminutive Numerals	250
1.1.3.3.8 Distributive Numerals	251
1.1.3.3.8.1 Usage of Distributive Numerals	251
1.1.3.3.9 Numerals in Mathematics	252
1.1.3.3.9.1 Decimals	252
1.1.3.3.9.2 Fractions	252
1.1.3.3.9.3 Percentages	253
1.1.3.3.9.4 Numerals in Basic Arithmetic Functions	253
1.1.3.3.9.4.1 Addition	253
1.1.3.3.9.4.2 Subtraction	253
1.1.3.3.9.4.3 Multiplication	254
1.1.3.3.9.4.4 Division	254

1.2 REPRESENTATIVE PARTS OF SPEECH (PROWORDS)	255
1.2.1 Systematic Classification	255
1.2.1.1 Prowords for Nouns	255
1.2.1.2 Prowords for Verbs	255
1.2.1.3 Prowords for Adverbs	255
1.2.2 Semantic Classification	256
1.2.2.1 Personal Prowords	256
1.2.2.1.1 Overview	256
1.2.2.1.2 Declension	257
1.2.2.1.3 Usage	258
1.2.2.1.3.1 "би" = "I"	258
1.2.2.1.3.2 "чи" = "you"	258
1.2.2.1.3.3 "та" = "you" (honorary)	258
1.2.2.1.3.4 "тэр" = "he/she/it"	259
1.2.2.1.3.5 "бид (нар)" = "we"	259
1.2.2.1.3.6 "та нар" = "you" (plural)	260
1.2.2.1.3.7 "тэд (нар)" = "they"	260
1.2.2.2 Possessive Prowords	260
1.2.2.3 Reflexive Prowords	261
1.2.2.3.1 Declension	261
1.2.2.3.2 Usage	262
1.2.2.3.2.1 Examples in Nominative Case	262
1.2.2.3.2.2 Examples in Genitive Case	262
1.2.2.3.2.3 Examples in Other Cases	263
1.2.2.3.3 Other Reflexive Words	263
1.2.2.4 Demonstrative Prowords	264
1.2.2.4.1 Overview	264
1.2.2.4.2 Usage	264
1.2.2.4.2.1 "энэ, тэр, (т)элдгээр, (т)эд нар" = "this, that, these, those"	265
1.2.2.4.2.2 "(т)ийм, (т)иймэрхүү" = "such, this/that kind of"	265
1.2.2.4.2.3 "өнөө(төх), нөгөө(төх), өнөөдүүл, нөгөөдүүл" = "this/that other (one)"	266
1.2.2.4.2.4 "(т)өдий, (т)өчнөөн" = "as many/much as this/that"	267
1.2.2.4.2.5 "ингэ, тэгэ" = "to do this/that way"	267
1.2.2.5 Interrogative Prowords	268
1.2.2.5.1 Overview	268
1.2.2.5.2 Comparison	269
1.2.2.5.3 Usage	270
1.2.2.5.3.1 "хэн" = "who"	270
1.2.2.5.3.2 "юу(н)" = "what"	271
1.2.2.5.3.3 "ямар" = "what kind of"	271
1.2.2.5.3.4 "аль/алин" = "which"	271
1.2.2.5.3.5 "хэд(эн)" = "how many"	272
1.2.2.5.3.6 "хичнээн" = "how much"	272
1.2.2.5.3.7 "хэзээ, хэдийл" = "(about) when"	272
1.2.2.5.3.8 "хаа(на)" = "where"	273
1.2.2.5.3.9 "хаашаа" = "where to"	273
1.2.2.5.3.10 "хаанаас" = "where from"	273
1.2.2.5.3.11 "хаагуур" = "which way"	273
1.2.2.5.3.12 "хэр" = "how"	273
1.2.2.5.3.13 "хэрхэн" = "how"	274
1.2.2.5.3.14 "яаж" = "how"	274
1.2.2.5.3.15 "яагаад" = "why"	275
1.2.2.5.3.16 "хэрхи" = "to do what/how"	275
1.2.2.5.3.17 "яа" = "to do what/how"	275
1.2.2.5.3.18 Repeated Interrogative Prowords expressing Plural	276

1.2.2.6 Indefinite Prowords	276
1.2.2.6.1 Overview	276
1.2.2.6.2 Usage	277
1.2.2.6.2.1 "хэн ч" = "who(so)ever, everyone, anyone, no one"	277
1.2.2.6.2.2 "юу ч" = "what(so)ever, everything, anything, nothing"	278
1.2.2.6.2.3 "ямар ч" = "whatever kind of, any kind, no ... whatsoever"	278
1.2.2.6.2.4 "аль ч" = "whichever, none"	279
1.2.2.6.2.5 "хэд ч" = "no matter how many"	279
1.2.2.6.2.6 "хичнээн ч" = "no matter how much"	279
1.2.2.6.2.7 "хэзээ ч" = "whenever, always, never"	280
1.2.2.6.2.8 "хаана ч хаашаа ч хаанаас ч хааруурч" = "wherever, everywhere, nowhere"	280
1.2.2.6.2.9 "яаж ч" = "to do whatever/ in whatever way"	281
1.2.2.5.3.10 "яа- ч" = "to do whatever/ in whatever way"	281
2. ABSTRACT PARTS OF SPEECH	282
2.1 POSTPOSITIONS	282
2.1.1 Characteristics	282
2.1.2 Systematic Classification	282
2.1.2.1 Original Postpositions	282
2.1.2.2 Adverbs in Postpositional Function	284
2.1.3 Usage	285
2.1.3.1 Postpositions with Zero-Suffix	285
2.1.3.1.1 "гаруй" = "more than"	285
2.1.3.1.2 "шахам" = "almost, nearly"	285
2.1.3.1.3 "орчим" = "about, approximate"	285
2.1.3.1.4 "гэхэд" = "by"	285
2.1.3.1.5 "дээр" = "on"	285
2.1.3.1.6 "доор" = "under"	286
2.1.3.1.7 "хүртэл" = "until, to"	286
2.1.3.1.8 "бүр/ болгон" = "each, every"	286
2.1.3.1.9 "тутам" = "each, every"	286
2.1.3.1.10 "ёсоор" = "according to, in conformity with"	286
2.1.3.1.11 "мэт" = "like, as ... as"	287
2.1.3.1.12 "шиг" = "like, as ... as"	287
2.1.3.1.13 "адил" = "similar to, like"	287
2.1.3.2 Postpositions with Genitive CS	287
2.1.3.2.1 "тулд" = "(in order) to"	287
2.1.3.2.2 "төлөө" = "for"	287
2.1.3.2.3 "турш" = "for" (in regard to time)	288
2.1.3.2.4 "дагуу" = "according to, along(side) of"	288
2.1.3.2.5 "чинээ" = "as big as, having the size of"	288
2.1.3.2.6 "дэргэд" = "at, near"	289
2.1.3.2.7 "хооронд" = "between"	289
2.1.3.2.8 "хажууд" = "beside, next to"	289
2.1.3.2.9 "наана" = "on this side of, situated here"	289
2.1.3.2.10 "цаана" = "on the other side of, situated there"	289
2.1.3.2.11 "дотор" = "in(side), among"	289
2.1.3.2.12 "ард" = "behind"	290
2.1.3.2.13 "урд" = "in front of, south of"	290
2.1.3.2.14 "уруу" = "down(wards)"	290
2.1.3.2.15 "өөд" = "up(wards)"	290
2.1.3.2.16 "дараа" = "after"	290
2.1.3.2.17 "эсрэг" = "against"	291
2.1.3.2.18 "дунд" = "among"	291
2.1.3.2.19 "ойролцоо" = "near, in the neighborhood of"	291
2.1.3.2.20 Suffix "-уур" = expressing a local movement	291
2.1.3.2.21 "тухай" = "about"	291
2.1.3.2.22 "галаар" = "on, with regard to"	292
2.1.3.2.23 "гадна" = "out(side) of"	292

2.1.3.2.24 "хойно" = "after, north of"	292
2.1.3.2.25 "өмнө" = "in front of, before"	292
2.1.3.2.26 "адил" = "similar to, like"	293
2.1.3.3 Postposition with Dative-Locative CS	293
2.1.3.3.1 "ойр" = "near, close to"	293
2.1.3.4 Postpositions with Ablative CS	293
2.1.3.4.1 "бусад" = "other than, except"	293
2.1.3.4.2 "өөр" = "beside, other than"	293
2.1.3.4.3 "илүү" = "more than"	293
2.1.3.4.4 "хөл" = "far from"	294
2.1.3.4.5 Suffix "-(г)ш" = expressing a direction	294
2.1.3.4.6 "гадна" = "apart from"	294
2.1.3.4.7 "хойно" = "after"	294
2.1.3.4.8 "өмнө" = "before"	294
2.1.3.5 Postposition with Comitative CS	295
2.1.3.5.1 "адил" = "similar to, like"	295
2.1.3.6 Postpositions with NDS's	295
2.1.3.6.1 "хүртэл" = "until"	295
2.1.3.6.2 "бүр/болгон" = "every time, each time"	295
2.1.3.6.3 "тутам" = "each"	295
2.1.3.6.4 "ёсоор" = "the way, according to"	295
2.1.3.6.5 "мэт" = "like"	296
2.1.3.6.6 "шиг" = "like"	296
2.1.3.6.7 "тухай" = "about"	296
2.1.3.6.8 "галаар" = "on, with regard to"	296
2.2 CONJUNCTIONS	297
2.2.1 Coordinating Conjunctions	297
2.2.1.1 Overview	298
2.2.1.2 Usage	299
2.2.1.2.1 "ба" = "and"	299
2.2.1.2.2 "бөгөөд" = "and"	299
2.2.1.2.3 "гүй" = "and; whether ...or"	300
2.2.1.2.4 "болон" = "as well as"	300
2.2.1.2.5 "ч...ч" = "both, ...and; although, ...and"	301
2.2.1.2.6 "(мөн) түүнчлэн" = "and also"	301
2.2.1.2.7 "харин" = "but"	301
2.2.1.2.8 "гэвч" = "but; still"	302
2.2.1.2.9 "(зөвхөн) төдийгүй, мөн" = "not (only), but also"	302
2.2.1.2.10 "төдий биш, (харин)" = "not only, (but)"	303
2.2.1.2.11 "-аар барахгүй, (мөн)/-аар үл барам" = "not only, no, also"	303
2.2.1.2.12 "буюу; юм уу" = "respectively; or"	304
2.2.1.2.13 "эсвэл; эсхүл" = "or; if not ...then"	305
2.2.1.2.14 "эсвэл ... эсвэл" = "either ... or"	306
2.2.1.2.15 "байхад, харин" = "whereas"	306
2.2.1.2.16 "байтугай/битгий хэл/бүү хэл" = "let alone; not to mention"	307
2.2.1.2.17 "гэхдээ" = "but" (added on in 2nd edition)	307
2.2.2 Subordinating Conjunctions	307
2.2.2.1 Overview	308
2.2.2.2 Usage	309
2.2.2.2.1 "гэ-" = "that"	309
2.2.2.2.2 "-г гэж" = "so that"	310
2.2.2.2.3 "эсэх" = "whether"	310
2.2.2.2.4 "... үү, үгүй юү гэдэг" = "whether or not"	310
2.2.2.2.5 "юм шиг л" = "as if"	311
2.2.2.2.6 "учир; учраас"	311
2.2.2.2.7 "тул" = "since; because"	312
2.2.2.2.8 "-аас болж" = "due to"	312
2.2.2.2.9 "-хгүй + -(г)ээр" = "without ...-ing"	312
2.2.2.2.10 "-х гэж" = "(in order) to"	312

2.2.2.2.11	"-х + -ын тулд" = "(in order) to"	313
2.2.2.2.12	"-х + -ын өмнө" = "before"	313
2.2.2.2.13	"-сан + -ы дараа" = "after"	313
2.2.2.2.14	"-сан + -ы дагуу" = "the way; in accordance with"	314
2.2.2.2.15	"-сан + -аас хойш" = "since; after"	314
2.2.2.2.16	"-х хүртэл" = "until"	314
2.2.2.2.17	"байх үед/-хал" = "when, while"	315
2.2.2.2.18	"-х бүрд/-х болгонд" = "each time"	315
2.2.2.2.19	"-х + -тай зэрэг" = "as soon as; the moment"	316
2.2.2.2.20	"(-ж байх) хооронд" = "while, before"	316
2.2.2.2.21	"-х завсар; -х зуур" = "besides; while"	317
2.2.2.2.22	"(Хэрэв) ... -бал/-вал" = "if"	317
2.2.2.2.23	"(Хэрэв) ... -х тохиолдолд" = "provided that; in case"	317
2.2.2.2.24	"(Хэрэв) ... -нөхцөлд" = "provided that; under the condition that"	318
2.2.2.2.25	"Хэдийгээр ... боловч" = "although"	318
2.2.2.2.26	"-сан + -аар" = "the way; as"	318
2.2.2.2.27	"-х/-сан тухай/ талаар" = "about" (added on in 2nd edition)	318
2.2.2.2.28	"болохоор" = "because; since" (added on in 2nd edition)	311
2.2.3 Proword-Conjunctions		319
2.2.3.1	Overview	319
2.2.3.2	Usage	320
2.2.3.2.1	"(Мөн) түүнчлэн" = "Moreover; and also"	320
2.2.3.2.2	"Түүнээс гадна" = "Besides; and moreover"	320
2.2.3.2.3	"Түүгээр ч барахгүй/Тэр ч байтугай" = "Furthermore"	320
2.2.3.2.4	"Тэгээд/Ингээд" = "Then, After this/that"	321
2.2.3.2.5	"Тэгэхлээр/Ингэхлээр" = "Consequently"	322
2.2.3.2.6	"Тэгснээр/Ингэснээр" = "By doing this/that"	322
2.2.3.2.7	"Эс тэгвэл" = "Otherwise; If not"	322
2.2.3.2.8	"Тэгэхэд" = "As doing that"	322
2.2.3.2.9	"(Т)ийнхүү" = "Thus"	323
2.2.3.2.10	"Тийм учраас" = "That's (the reason) why"	323
2.2.3.2.11	"Учир нь" = "for; because"	323
2.2.3.2.12	"Тийм болохоор" = "Therefore"	324
2.2.3.2.13	"Хэдий тийм боловч" = "Nevertheless; Despite that"	324
2.2.3.2.14	"Нөгөө талаас" = "On the other hand"	325
2.2.3.2.15	"Яагаад гэвэл" = "The reason for this is; for; because"	325
2.2.3.2.16	"Тэгсэн чинь" = "But, you know" (added on in 2nd edition)	321
2.3 PARTICLES		326
2.3.1	Overview of Particles	326
2.3.2	Semantic Classification	327
2.3.2.1	Interrogative Particles	327
2.3.2.1.1	Interrogative Particle "бэ, вэ"	327
2.3.2.1.2	Interrogative Particle "уу?, юу?"	328
2.3.2.2	Negative Particles	328
2.3.2.2.1	Negative Particle "биш"	328
2.3.2.2.2	Negative Particle "бус"	330
2.3.2.2.3	Negative Particle "(ү)гүй"	330
2.3.2.2.3.1	After Nouns	330
2.3.2.2.3.2	After Verbs	331
2.3.2.2.3.3	Note to the Word "алга"	332
2.3.2.2.4	Negative Particle "үл"	332
2.3.2.2.5	Negative Particle "эс"	333
2.3.2.2.6	Negative Particle "бүү"	334
2.3.2.2.7	Negative Particle "битгий"	334
2.3.2.3	Modal Particles	335
2.3.2.3.1	Modal Particle "шүү"	335
2.3.2.3.2	Modal Particle "даа ⁴ "	335
2.3.2.3.3	Modal Particle "аа ⁴ "	336

2.3.2.3.4	Modal Particle "юм"	337
2.3.2.3.5	Modal Particle "мөн"	338
2.3.2.3.6	Modal Particle "билээ/лээ"	338
2.3.2.3.7	Modal Particle "-сан ⁴ "	339
2.3.2.3.8	Modal Particle "даг ⁴ "	340
2.3.2.3.9	Modal Particle "биз"	340
2.3.2.3.10	Modal Particle "бий/вий"	341
2.3.2.3.11	Modal Particle "шив"	341
2.3.2.3.12	Modal Interrogative Particle "бол"	342
2.3.2.3.13	Modal Conditional Particle "бол"	342
2.3.2.3.14	Comparison of Modal Particles	343
2.3.2.4 Focus Particles		345
2.3.2.4.1	Neutral Focus Particle "бол"	345
2.3.2.4.2	Additive Focus Particle "ч"	346
2.3.2.4.2.1	Part of Indefinite Prowords	346
2.3.2.4.2.2	Part of Conjunctions	346
2.3.2.4.2.3	Part of Modal Constructions	346
2.3.2.4.2.4	Expressing "would ('d) better ..."	346
2.3.2.4.2.5	Expressing "even / too"	347
2.3.2.4.2.6	Comparison of Functions	348
2.3.2.4.3	Restrictive Focus Particle "л"	348
2.3.2.4.3.1	Functions	348
2.3.2.4.3.2	Comparison with Particle "ч"	349
2.4 INTERJECTIONS		350
2.4.1	Interjections of Emotions	350
2.4.1.1	Overview	350
2.4.1.2	Usage	351
2.4.1.2.1	Understanding, Exclamation: "аа"	351
2.4.1.2.2	Agreement, Pleasure: "за, уухай, ай даа, аяа, өө, тийм дээ ашгүй дээ"	351
2.4.1.2.3	Pity, Affection, Regret: "эвий, иш хөөрхий, зайлуул, хай даа, халаг, өө"	352
2.4.1.2.4	Calling, Attracting Attention: "хөөе, хүүе, хөөш, эй"	353
2.4.1.2.5	Surprise, Astonishment: "ооё, оо-ёо-ё, хөөх, хүүш, үгүй, ер"	353
2.4.1.2.6	Difficulty, Despair, Pain: "ёо, ёх, яанаа"	354
2.4.1.2.7	Laughter, Happiness: "ха ха, хий хий, гялай, гоё, урай, ай хө, яамай"	354
2.4.1.2.8	Disgust, Anger: "гаа(х)!, пий-гай, ишш түй, гэй, аа-лаа-лаа, эз харлаа"	355
2.4.1.2.9	Feelings of Temperature: "халхай, халцгай, тий тий"	356
2.4.1.2.10	Displeasure: "чаваас, балар эд яалаа гэж, үгүй шүү, ячихав аа"	356
2.4.1.2.11	Causing an Action: "май, байз, ишш/чишш, аа, эй дээ"	357
2.4.1.2.12	Fear, Terror: "ий, айжий, айжуу"	357
2.4.1.2.13	Lullaby: "бүүвэй"	357
2.4.2	Interjections of Husbandry	358
2.4.2.1	Overview	358
2.4.2.1.1	Interjections to Call Animals	358
2.4.2.1.2	Interjections to Drive Animals	358
2.4.2.1.3	Interjections of Miscellaneous Usage	358

Part IV: Syntax 359

1. KINDS AND TYPES OF SENTENCES 360

1.1 KINDS OF SENTENCES 360

- 1.1.1 Declarative Sentences 360
- 1.1.2 Interrogative Sentences 361
- 1.1.3 Imperative Sentences 361
- 1.1.4 Exclamatory Sentences 362

1.2 TYPES OF SENTENCES 363

1.2.1 One-Component and Two-Component Sentences 363

- 1.2.1.1 One-Component Sentences (Ellipsis) 363
  - 1.2.1.1.1 Sentences without Subject Component 363
    - 1.2.1.1.1.1 Subject and Predicate are One and the Same 363
    - 1.2.1.1.1.2 Generalization 363
    - 1.2.1.1.1.3 Context allows Subject to be Omitted 364
  - 1.2.1.1.2 Sentences without Predicate Component 364
  - 1.2.1.1.3 Word-Sentences 364
- 1.2.1.2 Two-Component Sentences 365

1.2.2 Complete and Incomplete Sentences 365

- 1.2.2.1 Complete Sentences 365
- 1.2.2.2 Incomplete Sentences 365

1.2.3 Short and Extended Sentences 365

- 1.2.3.1 Short Sentences 365
- 1.2.3.2 Extended Sentences 365

1.2.4 Simple and Combined Sentences 366

- 1.2.4.1 Simple Sentences 366
- 1.2.4.2 Combined Sentences 366

2. RELATIONSHIP BETWEEN WORDS 367

2.1 COORDINATE WORDS 367

2.1.1 Free Coordinate Words 367

- 2.1.1.1 Without Conjunction Words 367
- 2.1.1.2 With Conjunction Words 367

2.1.2 Bound Coordinate Words 368

2.2 SUBORDINATE WORDS 368

2.2.1 Direct Subordinate Words 369

2.2.2 Indirect Subordinate Words 370

- 2.2.2.1 With Suffixes 370
- 2.2.2.2 With Postpositions 370

3. RELATIONSHIP BETWEEN PARTS OF A SENTENCE 371

3.1 PARTS OF A SENTENCE 371

3.1.1 Main Parts of a Sentence 371

3.1.1.1 Subjects 371

- 3.1.1.1.1 Question Words for Subjects 371
- 3.1.1.1.2 Omission of Subjects 371
- 3.1.1.1.3 Parts of Speech as Subjects 371
- 3.1.1.1.4 Subject Indicators/Markers 372
- 3.1.1.1.5 Complements of Subjects 372

3.1.1.2 Predicates 373

- 3.1.1.2.1 Question Words for Predicates 373
- 3.1.1.2.2 Simple Predicates 373
  - 3.1.1.2.2.1 One Full Verb 373
  - 3.1.1.2.2.2 Compound Full Verb 373
- 3.1.1.2.3 Compound Predicates 374
  - 3.1.1.2.3.1 Full Verbs and Auxiliary Verbs 374
  - 3.1.1.2.3.2 Full Verbs and Modal Verbs/Constructions 374
  - 3.1.1.2.3.3 Full Verbs and Modifying Verbs 375

3.1.2 Assistant Parts of a Sentence 375

3.1.2.1 Objects 375

- 3.1.2.1.1 Parts of Speech as Objects 376
- 3.1.2.1.2 Direct Objects 376
- 3.1.2.1.3 Indirect Objects 377

3.1.2.2 Attributes 377

3.1.2.3 Adverbials 378

- 3.1.2.3.1 Local Adverbials 378
  - 3.1.2.3.1.1 Showing Place 378
  - 3.1.2.3.1.2 Showing Direction 379
  - 3.1.2.3.1.3 Showing Local Movement 379
- 3.1.2.3.2 Temporal Adverbials 379
  - 3.1.2.3.2.1 Showing Moment of Action 379
  - 3.1.2.3.2.2 Showing Beginning or End of Action 380
- 3.1.2.3.3 Modal Adverbials 380
- 3.1.2.3.4 Causal Adverbials 381
- 3.1.2.3.5 Final Adverbials 381
- 3.1.2.3.6 Conditional Adverbials 381
- 3.1.2.3.7 Concessive Adverbials 382

3.1.3 Placement of Parts of a Sentence 382

3.2 COORDINATE WORDS AS PARTS OF A SENTENCE 384

- 3.2.1 Characteristics 384
- 3.2.2 Coordinate Subjects 385
- 3.2.3 Coordinate Predicates 385
- 3.2.4 Coordinate Objects 385
- 3.2.5 Coordinate Attributes 386
- 3.2.6 Coordinate Adverbials 386

3.3 INDEPENDENT PARTS OF A SENTENCE 387

- 3.3.1 Attention Parts 387
- 3.3.2 Inserted Parts 387
- 3.3.3 Interjections 388
- 3.3.4 Response Parts 388

4. RELATIONSHIP BETWEEN CLAUSES 389

4.1 COMPOUND SENTENCES (COORDINATE) 389

- 4.1.1 Compound Sentences with Suffixes 389
- 4.1.2 Compound Sentences with Intonation 389
- 4.1.3 Compound Sentences with Conjunctions 390

4.2 COMPLEX SENTENCES (SUBORDINATE) 390

4.2.1 Characteristics of Subordinate Clauses 391

- 4.2.1.1 Form and Tense of Predicates 391
- 4.2.1.2 Form of Subjects 392
  - 4.2.1.2.1 Common Subjects 392
  - 4.2.1.2.2 Different Subjects 392
    - 4.2.1.2.2.1 Subjects in Genitive Case 392
    - 4.2.1.2.2.2 Subjects in Accusative Case 393
    - 4.2.1.2.2.3 Subjects in Accusative or Genitive Case 393
    - 4.2.1.2.2.4 Basic Rules 394

4.2.2 Classification of Subordinate Clauses	395
4.2.2.1 Subject Clauses	395
4.2.2.2 Predicate Clauses	395
4.2.2.3 Object Clauses	396
4.2.2.4 Attribute Clauses	396
4.2.2.5 Adverbial Clauses	397
4.3 EXTENDED COMBINED SENTENCES	398
4.4 SPEECH	398
4.4.1 Direct Speech	398
4.4.2 Indirect Speech	399
4.4.3 Transformation of Speech	400
5. PUNCTUATION	401
5.1 PUNCTUATION IN CLASSICAL SCRIPT	401
5.1.1 Dots	401
5.1.2 Marks	402
5.2 PUNCTUATION IN CYRILLIC SCRIPT	402
5.2.1 Period/Full Stop	402
5.2.2 Question Mark	403
5.2.3 Exclamation Mark	403
5.2.4 Comma	403
5.2.5 Semi-Colon	404
5.2.6 Colon	404
5.2.7 Quotation Marks/Inverted Commas	405
5.2.8 Omission Dots	405
5.2.9 Parentheses/Brackets	405
5.2.10 Dash and Hyphen	405
<i>Part V: Appendix .....</i>	<i>406</i>
1. List of Passive Roots	407
2. List of Some Phrasal Verbs	411
3. List of Inflectional Suffixes	413
4. Structural and Functional System of Relational Suffixes	418
5. Mongolian Equivalent of English Tenses	422
6. Table of Contents in Mongolian	423
7. Index: English-German-Mongolian	438

Part I:

Introduction to the Mongolian Language

Chapter 1:

The Mongolian Language and its Development
pages 1-3

Chapter 2:

The Mongolian Alphabets
pages 4-32

Chapter 3:

Mongolian Word Structure
pages 33-40

1. THE MONGOLIAN LANGUAGE AND ITS DEVELOPMENT

1.1 General Characteristics of the Mongolian Language

The Mongolian language is classified as **agglutinative** (from Latin 'agglutinare' = 'to stick on'). The most important characteristics of agglutination are:

- 1.) The word stem doesn't change; instead, grammatical changes are made by adding ('sticking on') suffixes to the word stem (see page 33).
- 2.) Every suffix expresses only one grammatical meaning.

The Mongolian language belongs to the **Altaic language family**, together with **Turkish, Manchurian-Tungus, Japanese, and Korean.**

1.2 The Mongolian Languages and Their Dialects

The Classical Mongolian script originated with the Sogdo-Uighur alphabet. In the 13th century, this alphabet was used as the foundation for the Mongolian alphabet. The oldest known monument with this script is from 1227. In 1247, Tibetan scholars wrote the first Mongolian language grammar book. Since then, the Mongolian language has steadily developed and the script has been revised several times. Today about 8 million people in the world speak Mongolian. The language can be divided into the following languages and dialects:

Overview:

Language	Dialects	Homelands	Population (Census:1990)
1. Monguor	•Minkhe •Khutsu	Qinghai and Gansu Provinces, China	191,624
2. Dongxiang		Linsyan Banner in Gansu Province, China	373,872
3. Baoan		Linsyan Banner in Gansu Province; Qinghai Province, China	12,212
4. Shar-Uigur or East-Uigur		Several areas in Gansu Province, China	12,297
5. Daguur	•Khailar •Tsitsikhar •Bhuta •Khulia	Khölön-Büir Banner in Inner Mongolia; Tarvagatai mountains in the NW of today's Xinjiang Province, China	121,357
6. Kalmuck	•Dörvöd •Butsava •Torguut	The Kalmuck Republic in the Russian Federation	147,000
7. Oirat	•Dörvöd •Bayad •Torguut •Zakhchin •Ööld •Khoshuut •Uriankhai	Uvs, Khovd and Bayan-Olgii Aimags, Mongolia; Xinjiang Province, China	285,000 Mongolia; 150,000 China; 135,000
8. Buriat	•Aga •Alar •Barga •Bargusin •Sartuul •Bokhan •Ekhirit •Tunkha •Khorī •Tsongol	Several areas in Dornod, Khentii, Selenge, Bulgan, and Khövsgöl Aimags in Mongolia; Buriat Republic in the Russian Federation; Buriat aera of the Khölön-Büir Banner, Inner Mongolia,	400,000 Of those, living in the Buriat Republic: 314,000
9. Central Mongolia	•Khalkh •Darkhat •Dariganga •Sartuul	Mongolia	2,000,000
10. Southern Mongolia	•Tümed •Ordos •Baarin •Üzemjin •Khorchin •Gorlos •Kharchin •Darkhat •Khamnigan	Inner Mongolia, NE China	4,806,849

This book focuses on the Central Mongolian language group and its **standard dialect 'Khalkh'**. We use the **modernized Classical Mongolian script** as being used today in Inner Mongolia, but we will give the old forms, where relevant (referred to by the word 'old').

1.3 The Classical Written and Modern Literary Languages

Right from the start, the pronunciation of Classical Mongolian script seems very difficult. For this reason, the Cyrillic script was introduced in the 1940's. The aim was to create a script which would reflect common pronunciation in the twentieth century, making it easier for the average person. The Russian alphabet served as a basis for this new alphabet, bringing with it some foreign letters and rules which resulted in a few inconsistencies in the use of Cyrillic and its 'grammar', which are not necessarily in the character of the Mongolian language. It is important to have some understanding of the most important differences between Classical Mongolian script and Cyrillic script. The following table should be helpful.

Differences between Classical-Mongolian and Modern Literary Language:

	Classical-Mongolian	Modern Literary Language (Cyrillic)
1.	Polyphonic alphabet: One letter may symbolize more than one sound. (Compare with pages 5 and 31)	Monophonic alphabet: One letter symbolizes one sound.
ex.	ᠮ (can be "o" or "u") ..... 2 letters are used: "o" and "y" ᠮ (can be "d" or "t") ..... 2 letters are used: "д" and "т"	
2.	Inflectional suffixes are not added to the word stem and remain unchanged . (Compare with p.38ff)	Inflectional suffixes are added directly to the word stem and are sometimes changed greatly .
ex.	ᠨᠠᠭ (ger ün) ..... гэр ^{ийн} ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ (mongγol ača) ..... монгол ^{оос}	
3.	Sound-complex: A 'long vowel' is written as a sound-complex. (Comp. with p.9ff)	Long vowel: A long vowel is written as a double vowel.
ex.	ᠬᠠᠭᠠᠨ (qaxan) ..... хаан ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ (temege) ..... тэмээ ᠬᠠᠰᠢᠶᠠ (qasiy-a) ..... хашаа	
4.	Sound-complex: A 'diphthong' is written as a sound-complex. (Comp. with p.10)	Diphthong: A diphthong is written as a diphthong.
ex.	ᠠᠶᠢᠯ (ayil) ..... айл ᠠᠶᠢᠯᠡ (üyile) ..... үйл	
5.	Different vowels in vowel harmony: (Compare with p.7)	Vowel assimilation: Some vowels dominate others and determine their pronunciation.
ex.	ᠣᠯᠠᠨ (olan) ..... олон ᠣᠷᠭᠢᠨ (örgen) ..... өргөн ᠵᠢᠷᠦᠭᠠᠭᠠ (jirγuγa) ..... зургаа ᠥᠪᠢᠯ (ebül) ..... өвөл	
6.	All vowels are written: (Compare with p.12)	Vowel weakness: Short vowels are dropped or are pronounced weakly or differently.
ex.	ᠠᠶᠢ (aq-a) ..... ax ᠤᠯᠤᠰ (ulus) ..... улс ᠨᠤᠲᠤᠭᠠ (nutux) ..... нутаг ᠬᠣᠨᠢ (qoni) ..... хонь	
7.	Consonants are written without changes: (Compare with p.14)	Consonants are written complying with the rules of pronunciation:
ex.	ᠰᠢᠷᠡᠭᠡ (sirege) ..... ширээ ᠠᠭᠤ (abu) ..... аав	

2. THE MONGOLIAN ALPHABETS

2.1 The Classical Alphabet

2.1.1 General Table of the Classical Alphabet

We know that this attempt to compare Mongolian sounds with English sounds doesn't necessarily follow linguistic rules. It is intended as a way to get started for beginners. We assume that Mongolian pronunciation and conversation won't be undertaken as individual study, but with a Mongolian teacher, so we will do without an exact phonetic study.

	Print	Cursive	Transcription	Sound in a Mongolian word	Transcription	Sound in an English word
1.	ᠠ	ᠠ	a	ᠠᠮᠠᠷᠠᠯᠲᠤ	amaralta	father
2.	ᠡ	ᠡ	e	ᠡᠮᠡᠭᠡ	emege	bed
3.	ᠢ	ᠢ	i	ᠢᠵᠢᠯᠢ	ijili	easy
4.	ᠣ	ᠣ	o	ᠣᠷᠤᠬᠤ	oruqu	bought
5.	ᠤ	ᠤ	u	ᠤᠨᠤᠬᠤ	unuqu	similar to 'bone'
6.	ᠮ	ᠮ	ö	ᠮᠤᠳᠤ	ömüdü	similar to 'girl'/put'
7.	ᠮ	ᠮ	ü	ᠮᠤᠳᠤᠰᠤ	ündüsü	soup
8.	ᠨ	ᠨ	n	ᠨᠣᠮ (ᠠᠪᠤᠶᠤᠰᠠᠨ)	nom abusan	name sing
9.	ᠪ	ᠪ	b	ᠪᠠᠷᠠᠬᠤ	baraqu	bird
10a	ᠬ	ᠬ	q	ᠬᠠᠪᠠᠷ	qabar	loch (Scottish)
10b	ᠬ	ᠬ	k	ᠬᠡᠯᠡᠬᠦ	kelekü	non-existent in Engl.
11a	ᠬ	ᠬ	x	ᠬᠠᠯ	xal	get
11b	ᠬ	ᠬ	g	ᠬᠡᠷᠡᠯ	gerel	get
12.	ᠯ	ᠯ	l	ᠯᠠᠮᠠ	lama	lateral fricative "l" (non-existent in Engl.)
13.	ᠮ	ᠮ	m	ᠮᠣᠳᠤ	modu	my
14.	ᠰ	ᠰ	s	ᠰᠠᠮᠤᠷ	samur	song
15.	ᠰ	ᠰ	š	ᠰᠢᠲᠤ	š atu	shot
16.	ᠲ	ᠲ	t	ᠲᠣᠶᠤᠰᠤ	toyusu	tall
17.	ᠳ	ᠳ	d	ᠳᠡᠭᠡᠪᠦᠷᠢ	degebüri	day
18.	ᠴ	ᠴ	č	ᠴᠢᠩᠭᠢᠰ	činggis	church
19.	ᠵ	ᠵ	j	ᠵᠦᠷᠵᠢ	jürji	joke
20.	ᠶ	ᠶ	y	ᠶᠠᠪᠤᠬᠤ	yabuqu	yacht
21.	ᠷ	ᠷ	r	ᠷᠠᠷᠤᠬᠤ	varqu	rolled "r" (non-existent in Engl.)
22.	ᠸ	ᠸ	v	ᠸᠠᠶᠠᠷ	yavar	vase

The following letters don't belong to the original Classical Mongolian alphabet, but were introduced because of the use of loan words.

23.	ᠫ	ᠫ	p	ᠫᠠᠷᠠᠯᠲᠤ	park	park
24.	ᠹ	ᠹ	f	ᠹᠢᠷᠠᠨᠴᠢ	franci	fine
25.	ᠬ	ᠬ	k	ᠬᠢᠯᠠ	kilo	king
26.	ᠭ	ᠭ	é	ᠭᠡᠷᠮᠠᠨ	german	egg
27.	ᠴ	ᠴ	c	ᠴᠠᠵᠠᠨ	canzan	its
28.	ᠵ	ᠵ	z	ᠵᠠᠨᠳᠠᠨ	zandan	seeds
29.	ᠬ	ᠬ	h	ᠬᠢᠮᠠᠯᠠᠢ	himalai	house
30.	ᠵ	ᠵ	ž	ᠵᠣᠷᠠᠯ	žornal	joke

Explanations:

- to 2) and 26): some dialects pronounce the "e" closed, some open. In Inner Mongolia the closed "e" is written with letter 2), the open "e" for foreign words with number 26. In Khalkh, letter 2) is pronounced open, similar to 'egg'.
- to 5): this open "u" (back language) is difficult to pronounce; 'bone' is only similar.
- to 6): this closed "o" (front language) is pronounced quite differently in each dialect; the British 'girl' follows the western Mongolian dialect; American 'put' reflects Khalkh pronunciation.
- to 8): for the two different pronunciations of "n" see 3rd pronunciation rule (p.23).
- to 10): this sound is absent in English, but the Scottish word 'loch' is pronounced like the back language "q"; the front language "k" is even more difficult to pronounce for English speakers (like the German "mich").
- to 12): this Mongolian "l" is lateral fricative, not like the English "l" (practice well!)
- to 18): this letter allows for different pronunciations depending on the dialects. In Inner Mongolia, this sound is "ch", in Khalkh it could also be pronounced as "ts".
- to 19): see 18), in Inner Mongolia "j", in Khalkh it could also be "ds".
- to 21): the Mongolian "r" must be rolled.

2.1.2 Polyphonic Alphabet

As we mentioned on page 3, in a polyphonic alphabet, the same letter can symbolize different sounds. In the Classical Mongolian alphabet, this is true of many letters. In the past, scholars attempted time and again to change the Mongolian alphabet to a monophonic one:

Pag-pa Script	14th century	
Tod Script	16th century	(Oirat)
Soyombo Script	17th century	(Khalkh)
Vagindra Script	19th century	(Buriat)
Cyrillic Script	20th century	(Khalkh)

These attempts were largely handicapped by the fact that they only reflected the pronunciation of one dialect. It is very difficult to reflect justly all Mongolian dialects with one monophonic alphabet. For this reason the Classical Mongolian alphabet has the advantage that it gives all the Mongolian dialects one common script.

2.1.3 Detailed Table of the Classical Alphabet

	Alone	Initial	Medial	Medial	Final	Final	Explanations:					
1.	a	ᠠ	ᠡ	ᠢ	ᠣ	ᠤ	1. Some letters have two final forms: one that joins the word, another that is separated. This difference will be accounted for in the transcription:					
2.	e	ᠡ	ᠢ	ᠣ	ᠤ	ᠥ						
3.	i	ᠢ	ᠣ	ᠤ	ᠥ	ᠦ	ᠢᠠᠢ → nara; ᠢᠠᠨᠢ → neᠢᠭ; ᠢᠠᠨᠢ → eng; ᠢᠠᠨᠢᠨᠢ → yabun-a					
4.	o	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	ᠣ	2. see explanation on page 11					
5.	u	ᠤ	ᠤ	ᠤ	ᠤ	ᠤ	3. "na" and "ya" can be written in 2 ways. No. 3 is the modernized form as used in Inner Mongolia. We will use the old form in this book, because it's easier to read, and it's more logical.					
6.	ö	ᠥ	ᠦ	ᠦ	ᠦ	ᠦ						
7.	ü	ᠦ	ᠦ	ᠦ	ᠦ	ᠦ						
	Consonants + a/e			Consonants + i			Consonants + o/u			Consonants + ö/ü		
8.	n	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ	ᠨ
9.	b	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ
10a.	q	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ
10b.	k	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ
11a.	x	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ
11b.	g	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ	ᠪ
12.	l	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ	ᠯ
13.	m	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ
14.	s	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ
15.	š	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ	ᠰ
16.	t	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ
17.	d	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ	ᠲ
18.	č	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
19.	j	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
20.	y	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
21.	r	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
22.	v	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
23.	p	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ
24.	f	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ
25.	k	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ	ᠮ
26.	é	ᠡ	ᠢ	ᠣ	ᠤ	ᠥ						
27.	c	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
28.	z	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ
29.	h	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ	ᠳ

2.1.4 Vowels

2.1.4.1 VOWEL HARMONY

The Classical Mongolian alphabet has 7 basic vowels:

ᠠ (a), ᠡ (e), ᠢ (i), ᠣ (o), ᠤ (u), ᠥ (ö), ᠦ (ü)

These 7 vowels divide into three groups:

- 1.) Strong (masculine, back) vowels : a, o, u
- 2.) Weak (feminine, front) vowels: e, ö, ü
- 3.) Neuter (neutral) vowel: i

Reflecting the law of **vowel harmony**, each Mongolian word may have only strong vowels or weak vowels. The "i" is neutral and can appear with either set. If a word has only the vowel "i", it is considered a weak word.

strong words: ᠰᠤᠷᠶᠠᠰᠤᠯᠢ (surxasuli), ᠰᠠᠶᠢᠴᠠᠨ (sayiqan), ᠶᠣᠶᠢᠨᠠ (qoyin-a), ᠣᠷᠢ (oro)

weak words: ᠡᠳᠦᠷ (edür), ᠤᠶᠢᠯᠡᠳᠦᠷᠢ (üyiledbüri), ᠥᠴᠦᠭᠡᠳᠦᠷ (öcügödür), ᠡᠪᠢᠯ (ebül)

neutral words: ᠪᠢᠴᠢᠭ (bičig), ᠵᠢᠵᠢᠭ (jijig), ᠵᠢᠴᠢ (jici)

2.1.4.2 PROCESS OF DEVELOPMENT

Today, in the modern literary language, there are long vowels, diphthongs, and a list of pronunciation rules. This is a result of many centuries of language development, especially in the area of vowel usage. Originally the Mongolian language had no long vowels or diphthongs, which makes it difficult today to clearly define the border between long vowels and diphthongs. We will focus on the following 4 points of this development:

- 1.) Assimilation
- 2.) Origin of long vowels
- 3.) Origin of diphthongs
- 4.) Reduced vowels

2.1.4.2.1 Assimilation

We speak of assimilation when a vowel influences the pronunciation of a vowel next to it. Sometimes it doesn't have to be right next to it, simply in the same word. This assimilation process has taken place especially in central Mongolia, and the Khalkh pronunciation is very different from the Classical Mongolian script because of this. These changes happened in consistent ways, though, so if a person knows the rules (see ᠰ), it is much easier to read the Classical script in today's Khalkh dialect.

There are two basic assimilations:

2.1.4.2.1.1 Forward Assimilation

The vowel in the first syllable dominates, so the pronunciation of the following vowel **moves towards the first one**. For this there is only one rule:

ᠡ "o/ö" in the first syllable dominate. All following vowels are pronounced "o/ö".

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
ᠣᠷᠠᠯᠠᠭᠤ	orulaqu	орлух
ᠣᠯᠠᠨ	olan	олон
ᠣᠮᠤᠶ	omuy	омог
ᠳᠣᠷᠪᠭᠡ	dörbge	дөрбв
ᠮᠣᠷᠭᠡᠨ	mören	мөрөн

2.1.4.2.1.2 Backward Assimilation

This is a common form of assimilation. The last vowel dominates and the preceding vowels are influenced. This usually happens when long vowels are formed (p.9f), but not exclusively. For this reason, we provide a complete list with all the possible backward assimilations.

The last long vowel always dominates and swallows the preceding vowel.

Assimilation	Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
iya: → a:	ᠶᠠᠶᠠᠨ	qasiy-a	хашаа
uya: → a:	ᠤᠶᠠᠶᠠᠨ	jiryuy-a	зургаа
ayu: → u:	ᠠᠶᠤᠨ	axula	үүл
iyu: → u:	ᠶᠤᠨ	nixuca	нууц
ige: → e:	ᠶᠡᠭᠡ	jige	ээ
üge: → e:	ᠦᠭᠡᠭᠡ	bütügel	бүтээл
egü: → ü:	ᠡᠭᠦ	egüle	үүл
igü: → ü:	ᠡᠭᠦᠨ	serigün	сэрүүн

"i" in the first syllable is swallowed or broken by successive, dominating vowels.

Assimilation	Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
i/a → a/a	ᠮᠠᠬ	mīq-a	мах
	ᠵᠢᠶᠠᠰᠤ	jīyasu	загас
	ᠶᠯᠠᠭᠠ	īlav-a	ялаа
	ᠬᠶᠯᠪᠠᠷ	qīlbar	хялбар
i/u → u/u	ᠴᠢᠰᠤ	čisu	цус
	ᠵᠢᠷᠠᠬᠤ	jīruqu	зурх
	ᠴᠢᠯᠠᠬᠤ	čīlaxu	чулуу
i/ü → ü/ü	ᠰᠢᠳᠤ	sīdū	шүд
	ᠵᠢᠷᠦᠭᠡ	jīrüge	зүрх
	ᠨᠦᠳᠤ	nīdū	нүд

"e" in the first syllable + "ü" in the second syllable = ö!

Assimilation	Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
e/ü → ö/ö	ᠡᠳᠦᠷ	edür	өлөр
	ᠡᠪᠦᠯ	ebül	өвөл
	ᠡᠮᠦᠨᠡ	emün-e	өмнө

"e" in the first syllable + "be" in the second syllable = ö!

Assimilation	Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
e/be → ö	ᠡᠪᠡᠰᠦ	ebesü	өвс
	ᠡᠪᠡᠳᠡᠴᠢᠨ	ebedčün	өвчин

2.1.4.2.2 Origin of Long Vowels

When we study the pronunciation of long vowels, we find there are three groups. The first group is the most important.

2.1.4.2.2.1 Sound-Complexes

Sound-complexes	in 1st syllable		not in 1st syllable		Explanations: Table with Classical Mongolian, transcription and Cyrillic in parentheses (= pronunciation). *The "i" cannot be dropped, because it marks a soft consonant.	
	A	B	C			
					Examples:	
	A	B	C	A	B	C
aya	a: (aa)	a: (aa)	o: (oo)	ᠠᠶᠠᠰᠢ axasi (ааш)		ᠵᠣᠪᠠᠶᠠᠬᠤ jobaxaqu (зобоох)
iya → iya	a: (aa) (иа)*	a: (aa) (иа)*	o: (oo) (ио)*	ᠶᠢᠶᠠᠬᠤ jīyaxu, (заах) qasiy-a (хашаа)	ᠲᠠᠷᠢᠶᠠ tariy-a (тариа)*	ᠣᠴᠢᠶᠠᠳ očiγad (очоол) ᠬᠣᠷᠢᠶᠠ qoγiy-a (хорио)*
oya	o: (oo)			ᠲᠣᠬᠠ toxa (тоо)		
uya		a: (aa)	o: (oo)		ᠵᠢᠷᠦᠭᠠᠨ jiryγan (зургаан)	ᠨᠣᠵᠣᠭᠠᠨ noγγan (ногдоо)
ayu	u: (yy)	u: (yy)		ᠠᠶᠤᠯᠠ axula (үүл)	ᠴᠢᠯᠠᠬᠤ čilaxu (чулуу)	
iyu	u: (yy)	u: (yy) (иу)*		ᠶᠤᠨᠠᠶᠤᠴᠠ nīyucā (нууц)	ᠠᠷᠢᠶᠤᠨ ariγun (ариун)*	
oyu	o: (oo)			ᠬᠣᠬᠤᠰᠤᠨ qoγusun (хоосон)		
uyu	u: (yy)	u: (yy)		ᠤᠴᠢᠴᠢᠬᠤ učuqu (уух)	ᠬᠢᠷᠦᠭᠤ qurγu (хуруу)	
iyi	i: (ий)			ᠴᠢᠶᠢᠷᠭᠢᠢ čiyγax (чийрэг)		
ege	e: (ээ)	e: (ээ)	ö: (өө)	ᠡᠭᠡᠭᠡ deger-e (дээр)	ᠲᠡᠮᠡᠭᠡ temege (тэмээ)	ᠬᠥᠳᠡᠭᠡ kōdege (хөдөө)
ige → iye	e: (ээ)	e: (ээ)	ö: (өө)	ᠶᠡᠭᠡ jige (зээ)	ᠪᠠᠯᠴᠡᠭᠡ balčeger (балчээр)	ᠵᠥᠷᠦᠭᠡᠳᠡ jōrīged (зөрөөл)
öge	ö: (өө)			ᠡᠭᠡᠭᠡ ōger-e (өөр)		
üge		e: (ээ)	ö: (өө)		ᠬᠢᠷᠦᠭᠡᠳᠡ kürīged (хүрээл)	ᠨᠣᠭᠦᠭᠡᠳᠡ nōgūge (нөгөө)
egü	ü: (үү)			ᠡᠭᠦᠯᠡ egüle (үүл)		
igü		ü: (үү)			ᠰᠡᠷᠢᠭᠦᠨ serigün (сэрүүн)	
ögü	ö: (өө)			ᠨᠣᠭᠦᠯᠡᠬᠤ nōgūckū (нөөлөх)		
ügü	ü: (үү)	ü: (үү)		ᠳᠦᠭᠦᠷᠭᠢᠨ dūgūreng (дүүрэн)	ᠬᠦᠵᠦᠭᠦᠨ kūjūgū (хүзүү)	
iyi	i: (ий)			ᠴᠢᠶᠢᠭᠢᠭᠢ čiyγig (чийг)		

2.1.4.2.2.2 Short Vowels

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
ᠠᠪᠤ	abu	аав
ᠴᠢᠪᠠᠨ	čavan	цагаан
ᠭᠢ	gi	ээж
ᠭᠡᠷᠡᠭᠡ	ger-e	гэрээ
ᠣᠨᠣ	önö	өнөө
ᠠᠭᠤᠷ	ūr	үүр
ᠰᠤ	sū	сүү
ᠬᠢᠵᠤ	kjkü	хийх
ᠨᠠᠷᠢᠨ	narjᠨ	нарийн

2.1.4.2.2.3 Compound Vowels

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (Pronunciation)
ᠨᠣᠣᠰᠤ	noosu	ноос
ᠰᠢᠶᠢᠳᠪᠦᠷᠢ	siydbüri	шийлвэр
ᠠᠭᠤᠯ	uul	уул
ᠲᠡᠭᠦᠬᠡ	teüke	түүх
ᠬᠠᠭᠤᠯᠢ	qauli	хууль
ᠲᠠᠭᠤᠯᠠᠢ	taulai	туулай
ᠡᠷᠦᠭᠦ	ereü	эрүү
ᠪᠢᠰᠢᠭᠦ	bisjü	бишүү

2.1.4.2.3 Origin of Diphthongs

A Mongolian diphthong is formed when two unlike vowels are written together and **make a new sound** (like in English 'pair', 'hair'). Usually when "i" appears in a diphthong it is very short and is therefore called "half-i". There are five different diphthongs in Classical Mongolian. The pronunciation of these diphthongs is usually a problem for English speakers. These diphthongs shouldn't be pronounced like the English 'fine', 'time', etc. where two separate vowels can be heard. Those who are familiar with the German umlauts "ä, ü, ö" do well in remembering those, as the Mongolian diphthongs are similarly pronounced.

Diphthong	Cyrillic	Pronunciation in English	Ex. Classical	Ex. Cyrillic	Ex. English (German)
a(y)i	ай	"a" (see examples)	ᠠᠨᠢᠯ	далай	similar to 'bad, hat' (German: Ähre)
e(y)i	ий	"ee" (see ex.) or	ᠢᠶᠢᠮ	ийм	like 'free, bee, see'
	эй	"ai" (see ex.)	ᠬᠡᠷᠡᠭᠲᠡᠢ	хэрэгтэй	similar to 'hair, pair' (German: 'Mädchen')
o(y)i	ой	"oi" (see ex.)	ᠣᠶ	ой	similar to 'joy', if "y" is pro-nounced very weak!
u(y)i	уй	similar to "oi"	ᠤᠶᠢᠲᠭᠠᠷ	уйтгар	see above
ü(y)i	үй	"ui" or	ᠤᠶᠢᠯ	уйл	like 'suite', but only if "i" is pronounced very weak!
	ий	"ee" (see ex.)	ᠬᠡᠯᠢᠶ	хэлий	like 'free, bee, see'

Note that there is no diphthong for "öi" (өй). Whenever it would be necessary because of vowel harmony, it is written "ei" (эй). The diphthongs are **divided into 2 groups** according to their development.

2.1.4.2.3.1 Y-Diphthongs

Some of today's diphthongs were originally written "vowel + y + i". Then the "y" was dropped and could no longer be recognized in the writing because the small dash was missing. In the transcription we are using the "y" for clarity. Assimilation hasn't developed and therefore we get a combination of two vowels:

First:	Then:
ᠠᠶᠢᠯ (ayil)	ᠠᠶᠢᠯ (ayil)
ᠲᠡᠭᠢᠮᠦ (teyimü)	ᠲᠡᠭᠢᠮᠦ (teyimü)

These diphthongs never appear at the end of the word. Instead, they are usually at the beginning. Notice too, that after the weak vowels ᠶ (ö) and ᠶ (ü) the usual two "i" dashes do not appear.

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
ᠠᠶᠢᠯ	ayil	айл
ᠰᠠᠶᠢᠨ	sayin	сайн
ᠢᠶᠢᠮ	eyimü	ийм
ᠲᠡᠭᠢᠮᠦ	teyimü	тийм
ᠣᠶᠢᠮᠰᠤ	oyimusu	оймс
ᠬᠣᠶᠢᠨᠠ	qoyin-a	хойно
ᠤᠶᠢᠲᠠᠨ	uyitan	уйтан
ᠤᠶᠢᠳᠬᠠᠷ	uyidqar	уйтгар
ᠤᠶᠢᠮᠡᠭᠡᠨ	üyimegen	үймээн
ᠤᠶᠢᠯᠡᠳᠪᠦᠷᠢ	üyledburi	уйлдвэр

2.1.4.2.3.2 Final Diphthongs

Such diphthongs appear only in the final syllable of a word.

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
ᠨᠣᠬᠠᠶ	noqai	нохой
ᠳᠠᠯᠠᠶ	dalai	далай
ᠬᠡᠢ	kei	хий
ᠳᠡᠯᠬᠡᠶ	delekei	дэлхий
ᠣᠶ	oi	ой
ᠣᠷᠣᠶ	oroj	орой
ᠳᠤᠭᠤᠶ	duyui	дугуй
ᠬᠠᠷᠠᠨᠬᠤᠶ	qarajuyi	харанхуй
ᠬᠡᠳᠢᠶ	kedüi	хэлий
ᠥᠳᠢᠶ	edüi	өлий

2.1.4.2.4 Reduced Vowels

The stress is normally on the first syllable of a word, usually resulting in a clear pronunciation of the first vowel sound. Other vowels are then unstressed or reduced in their pronunciation or sometimes, in fact, dropped entirely (see spelling rules on p.23ff). There are two main groups of reduced vowels:

- 1.) Vowels are written, but have changed
- 2.) Vowels are dropped

2.1.4.2.4.1 Vowel Weakness

Explanations	Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
Vowel is unchanged	ᠠᠶᠢᠮᠠᠭ	ayimāγ	аймаᠭ
	ᠭᠠᠵᠠᠷ	γajar	газаᠷ
	ᠲᠠᠷᠠᠭ	tarāγ	тараᠭ
Vowel changes : The stress is on the first syllable, so the next vowel is not stressed.	ᠤᠷᠠᠭ	urūγ	ураᠭ
	ᠨᠤᠲᠤᠭ	nutūγ	нутаᠭ
	ᠤᠰᠤᠭ	ūsūg	үсᠭ
	ᠤᠻᠤᠯ	ükül	үхэл
Vowel is reduced : The "i" cannot be dropped completely, because it marks a soft consonant.	ᠮᠣᠷᠢ	morī	морᠢ
	ᠬᠣᠨᠢ	qonī	хонᠢ
	ᠬᠠᠨᠢ	qanī	ханᠢ
	ᠬᠤᠭᠤᠯ	qaulī	хуулᠢ
	ᠠᠮᠢ	amī	амᠢ

2.1.4.2.4.2 Vowel Dropping

Explanations	Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
1.) Vowel in open, final syllable is dropped.	ᠤᠷᠲᠤ	urtū	урт
	ᠰᠤᠮᠤ	sumū	сум
	ᠬᠣᠳᠻᠡ	kōḍḗ	хөх
	ᠬᠦᠨᠳᠦ	kündū	хүнд
	ᠬᠣᠯᠠ	qola	хол
	ᠳᠤᠮᠳᠠ	dumda	лунд
	ᠬᠣᠨᠬᠤ	qoᠩqu	хонх
	ᠤᠭᠭᠡ	ügᠭ	үг
	ᠬᠠᠷᠠ	qar-a	хар
	ᠲᠠᠯᠠᠭᠠ	talq-a	талх
2.) Vowel in closed syllable is dropped.	ᠠᠷᠠᠳ	arad	ард
	ᠤᠯᠤᠰ	ulus	улс
	ᠥᠭᠡᠯᠡᠭᠡᠳ	ögeleḡ	өөлл
	ᠵᠢᠮᠢᠰ	jimᠢs	жимс

3.) Combination of 1 and 2:	ᠪᠦᠭᠦᠳᠡ	bügüde	бүгд
	ᠡᠭᠡᠭᠡᠳᠢ	eggeḡi	эгч
	ᠳᠠᠪᠤᠰᠤ	dabusu	давс
	ᠳᠠᠷᠠᠰᠤ	darasu	дарс
	ᠥᠮᠦᠳᠦ	ömüdü	өмд
	ᠬᠣᠯᠤᠰᠤ	kölüsü	хөлс
4.) Vowel in front of a hidden "n" is dropped.	ᠣᠳᠤ (ᠮ)	odu(n)	ол(н)
	ᠡᠭᠦᠯᠡᠭ (ᠮ)	egüle(n)	үүл(н)
	ᠮᠢᠴᠠ (ᠮ)	miq-a(n)	мах(н)
	ᠬᠣᠨᠢ (ᠮ)	qonī(n)	хонь(н)
	ᠨᠠᠷᠠ (ᠮ)	nara(n)	нар(н)
	ᠬᠡᠯᠡᠭ (ᠮ)	kele(n)	хэл(н)

2.1.5 Consonants

2.1.5.1 STRONG AND WEAK CONSONANTS

In Classical Mongolian, there are 9 consonants which can appear at the end of a syllable (not only at the end of a word). These final consonants are divided into two groups which determine which suffixes can be used. Some suffixes are for strong final consonants and others for weak ones.

The 5 strong final consonants: "b, g/x, r, s, d" (code word: 'bagarasada')

ᠠᠪᠠᠷᠠᠰᠠᠳᠠ (abqar), ᠨᠤᠲᠤᠭ (nutuḡ), ᠪᠠᠭᠰᠢ (baḡsi), ᠪᠢᠯᠢᠭ (bilig), ᠶᠢᠷ (ir), ᠬᠠᠷᠪᠠ (arba), ᠤᠯᠤᠰ (ulus)

ᠠᠷᠠᠳ (arad), ᠵᠢᠳᠦᠬᠤᠯ (jidköl)

The 4 weak final consonants: "n, m, l, ḡ" (code word: 'namilang')

ᠬᠦᠮᠤᠨ (kümüᠨ), ᠮᠠᠨᠳᠤᠭᠤ (manduḡu), ᠨᠠᠮ (nam), ᠶᠠᠮᠲᠤ (qamtu), ᠮᠠᠯ (mal), ᠮᠠᠯᠴᠢᠨ (malčin), ᠪᠡᠭᠡᠵᠢᠨ (begejin), ᠮᠣᠩᠶᠣᠯ (monḡol).

2.1.5.2 TABLE OF SYLLABLE-FINAL CONSONANTS

Transcript.	b	ɣ	g	r	s	d	n	m	l	ŋ
medial	ᠪ	ᠭ	ᠭᠦ	ᠷ	ᠰ	ᠳ	ᠨ	ᠮ	ᠯ	ᠨᠠ
final	ᠪ᠎	ᠭ᠎	ᠭᠦ᠎	ᠷ᠎	ᠰ᠎	ᠳ᠎	ᠨ᠎	ᠮ᠎	ᠯ᠎	ᠨᠠ᠎
Example words	ᠪᠠᠬᠤ	ᠪᠠᠶᠰᠢ	ᠤᠭᠦᠴᠢ	ᠠᠷᠪᠠ	ᠪᠣᠰᠠᠬᠤ	ᠵᠢᠳᠦᠭᠤᠯ	ᠮᠠᠨᠳᠤᠬᠤ	ᠬᠠᠮᠲᠤ	ᠮᠠᠵᠢᠴᠢᠮ	ᠮᠣᠨᠵᠤᠯ
Transcription words	ahqu aḥ	baysi nutux	ügü bilig	arḡba baḡ	boṣqu ulus	jidḡgü arad	manduqu kümün	qamtu nam	maḷčim maḷ	moṅṅul begejin

2.1.5.3 SOFT CONSONANTS IN STRONG WORDS

All consonants in **strong words are hard** unless an "i" is written after them. The vowel "i" changes the preceding hard consonant to a soft one. Soft consonants change the preceding vowel sound, causing it to be pronounced **palatally**. Again, this palatalization comes close to the German umlaut pronunciation.

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic	German (English)
ᠬᠣᠨᠢ	qoni	хонᠢ	"chön" (like 'hoin')
ᠮᠣᠷᠢ	moni	морᠢ	"mör" (like 'myrrh')
ᠣᠨᠢ	uni	унᠢ	"ön" (like 'ooin')
ᠰᠤᠷᠶᠠᠭᠤᠯᠢ	survayuli	сургуулᠢ	(similar to 'sorgooil')
ᠠᠮᠢ	ami	амᠢ	"äm" like 'Mädchen'
ᠬᠠᠨᠢ	qani	ханᠢ	"chän" like 'Mädchen'
ᠠᠨᠭᠢ	angxi	анᠭᠢ	"äng"

2.1.5.4 CHANGES IN CONSONANTS

Consonants have changed and developed through the years, though not as much as vowels. The following rules of pronunciation must be followed:

"b" becomes "v" when it is between 2 vowels or follows any consonant except b, l, m, n, ng.

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
ᠪᠠᠭᠠ	abu	авᠪ
ᠢᠷᠡᠪᠡᠯ	irebel	ирᠷᠪᠡᠯ
ᠡᠪᠦᠯ	ebül	өᠪᠦᠯ
ᠠᠷᠪᠠ	arḡba	арᠪᠠ
ᠵᠣᠪᠠᠯᠠᠭ	jobalaṅ	зᠣᠪᠯᠠᠭ

"si" becomes "s"

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
ᠰᠢᠷᠡᠭᠡ	sirege	ширᠡᠭᠡ
ᠰᠢᠪᠠᠶᠤ	siḡayu	шубуу
ᠰᠢᠨᠡ	sin-e	шинᠡ
ᠰᠢᠳᠤ	sidü	шүд
ᠰᠢᠳᠠᠨ	siḡudan	шуудан

"b" becomes "m"

Classical Mongolian	Transcription	Cyrillic (pronunciation)
ᠨᠢᠪᠦᠰᠤ	nihusu	нулимᠰ
ᠰᠢᠷᠪᠦᠰᠤ	siḡhüsü	шөрмᠰ

2.1.6 Syllables

The Mongolian language uses 4 syllabic structures (1-4). In words from foreign languages (especially loan words from Tibetan and Sanskrit), there are other structures (5-8).

1.) Vowel Syllables (V):

ex.: ᠣᠢ (oi), ᠡᠵᠢ (e-ji), ᠠᠵᠢᠯ (a-jil), ᠡᠨᠡ (e-ne), ᠤᠯᠤᠰ (u-lus)

2.) Vowel-Consonant Syllables (VC):

ex.: ᠤᠷ (ür), ᠠᠯᠲᠠᠨ (al-tan), ᠡᠮᠴᠢ (em-či)

3.) Consonant-Vowel Syllables (CV):

ex.: ᠪᠢ (bi), ᠲᠠ (ta), ᠰᠤ (sü), ᠨᠠᠷᠠ (na-ra), ᠪᠠᠶᠠᠲᠤᠷ (ba-ya-tur)

4.) Consonant-Vowel-Consonant Syllables (CVC):

ex.: ᠶᠠᠯ (yal), ᠮᠠᠯ (mal), ᠬᠣᠣᠯ (xool), ᠮᠠᠯᠴᠢᠨ (mal-čin)

5.) Vowel-Consonant-Consonant Syllables (VCC):

ex.: ᠠᠷᠰᠤᠯᠠᠨ (ars-lan)

6.) Consonant-Vowel-Consonant-Consonant Syllables (CVCC):

ex.: ᠪᠠᠷᠰ (bars), ᠬᠠᠳᠷ (kadṛ)

7.) Consonant-Consonant-Vowel-Consonant Syllables (CCVC):

ex.: ᠬᠷᠢᠰᠣᠰ (hris-tos)

8.) Consonant-Consonant-Vowel-Consonant-Consonant Syllables (CCVCC):

ex.: ᠮᠤᠮᠤᠯᠠᠭ (front)

Rules that say when an inserted vowel is necessary:

**1. Suffix beginning with a double consonant
Single consonant suffix**

Ex.1: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$
 Ex.2: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$

2. Consonant-vowel suffix

Ex.: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$
Exception: the ma verb suffix doesn't need the inserted vowel: $h\ddot{o}ma$

3. Sound-complex suffix

When the suffix and the inserted vowel form a sound-complex:
 Ex.: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$

4. "m"-suffix

When adding a suffix which begins with "m" the inserted vowel is usually necessary. Other old suffixes* take also the inserted vowel.
 -mar, -maxča, -manjin, -moi, -mal, -maiči, (-nam*, -si*, -yu*, -luxa*, -run*)
 Ex.: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$

2.1.8.2.2 Exceptions

There are a few verbs which need special connections.

1. Verb $h\ddot{o}$ = "to give"

With the verb "ög-" the connection is not only "ü" but "qu".
 Ex.: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$

2. Verb $h\ddot{o}$ = "to take"

Suffixes beginning with "b" require also the inserted vowel:
 Ex.: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$

3. Verbs $h\ddot{o}$ ($h\ddot{o}$ + $h\ddot{o}$) = "to drift (to sink)"

With the above three verbs, all of which end with a "b", "bü" is the connector, even when the suffix begins with "b".
 Ex.: $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$
 $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$
 $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$, $h\ddot{o} + \text{ma} = h\ddot{o}ma$

2.2 The Cyrillic Alphabet (see text on page 4)

	Printed letters	Cursive	Mongolian name	English sound	Letter in Mongolian words	Approximate sound in English word
1.	А а	А а	а	u (in a closed syll.)	ах	father
2.	Б б	Б б	бэ	b	барс	bird
3.	В в	В в	вэ	v (b)	авах (авбал)	vase (bad)
4.	Г г	Г г	гэ	g (ck)	гал (бага) (огт)	get (back) (---)
5.	Д д	Д д	дэ	d	дээвэр	day
6.	Е е	Е е	е	ye (yi)	ээвэн (ер)	yeah (ye)
7.	Ё ё	Ё ё	ё	yo	ётон	yawn
8.	Ж ж	Ж ж	жэ	j	жаргал	joke
9.	З з	З з	зэ	ds	зураг	seeds
10.	И и	И и	и	"ee" (but not long)	ишинг	easy
11.	Й	й	хагас и	no sound on its own, but changes preceding vowel	найм, ойлгох	like "i" in 'said' (compare: 'sad')
12.	К к	К к	ка	k	кило	kilo
13.	Л л	Л л	эл	l (dental)	лам	-----
14.	М м	М м	эм	m	мол	modern
15.	Н н	Н н	эн	n (ng)	ном (авсан)	name (sing)
16.	О о	О о	о	o (open)	олон	bought
17.	Ө ө	Ө ө	ө	o (closed)	өдөр	girl (Br); put (Am)
18.	П п	П п	пэ	p	парк	park
19.	Р р	Р р	эр	r (rolled)	орох	rolled "r"
20.	С с	С с	эс	s	самар	sing
21.	Т т	Т т	тэ	t	тоос	tall
22.	У у	У у	у	u (open)	уул	similar to 'bone'
23.	Ү ү	Ү ү	ү	u (closed)	үүл	soup
24.	Ф ф	Ф ф	фэ	f	фото	photo
25.	Х х	Х х	хэ	not standard English	хамар/хэл	loch (Scottish)/---
26.	Ц ц	Ц ц	цэ	ts	цас	its
27.	Ч ч	Ч ч	чэ	ch	чих	cheese
28.	Ш ш	Ш ш	иш	sh	шөл	short
29.	Щ щ	Щ щ	шч	shch		English Channel
30.	Ъ	ъ	хатуугийн тэмдэг	Hard sign	явь	-----
31.	Ы	ы	ы	ii	таны	city
32.	Ь	ь	зөөлний тэмдэг	Soft sign	ирь	-----
33.	Э э	Э э	э	e	эмч	get
34.	Ю ю	Ю ю	ю	yu (open) yu (closed)	юм юу	----- you
35.	Я я	Я я	я	ya	явах	yacht

Explanations: (see also page 5)
 1.) 12, 24, and 29 only appear in foreign words.
 2.) The following sounds are difficult and must be practiced well: 4, 7, 13, 16, 17, 19, 22, 23, 25

2.2.1 Vowels

2.2.1.1 CLASSIFICATION OF VOWELS

Basic vowels (short vowels)	Further vowels based on basic vowels: Double vowels (long vowels)		Diphthongs (*4)	so called Y-vowels (*1)	Auxiliary vowels (*2)
а	аа	ай	я	ы	
о	оо	ой	ё		
у	уу	уй	ю(у)		
э	ээ	эй	е	ий	
ө	өө	non existing			
ү	үү	үй	ю(ү)		
и (й) (*3)	ий (*5)				

Explanations:

- *1) The so-called 'Y-vowels' come from using the Russian Cyrillic alphabet and are nothing more than a combination of "y" and a basic vowel (see p.31f), so it is perhaps incorrect to speak of a separate vowel here.
- *2) Both auxiliary vowels represent long vowel sounds in their pronunciation. The "ы" comes from Cyrillic. Please note that auxiliary vowels are found as such only in suffixes and follow the rules of vowel harmony: "ы" for strong words and "ий" for weak words.
- *3) The vowel "и" has 2 forms. As "й", it is used in diphthongs.
- *4) "ya, uai, ia, iu" look like diphthongs, but are not.
"ya" appears in loan words, but only rarely
"uai" (as in "гуай") may be a modern short form of "авгай". Further words with this syllable are unknown.
"ia, iu" are diphthongs which appeared in the Mongolian language through the use of Cyrillic. It is actually a combination sound of a soft consonant and long vowel (see table on page 9).
- *5) This diphthong looks like an auxiliary vowel in Cyrillic, but, in fact, they are actually two different phonemes which is clearly evident from the Classical Mongolian Script.

Comparison with English vowels:

Mongolian short vowels are shorter than English short vowels. Mongolian long vowels are shorter than English long vowels. Mongolian diphthongs are pronounced more united than English diphthongs.

2.2.1.2 VOWEL HARMONY

Mongolian vowels are divided into three groups:

1.) Strong (masculine or back) vowels:

a) Basic vowels	а	о	у	ex.:	ав-	очи-	ул
b) Double vowels	аа	оо	уу (юу)	ex.:	аав	оочи-	уул (юу)
c) Diphthongs	ай	ой	уй	ex.:	айв	ойчи-	уйл-
d) Y-vowels	я	ё	ю(у)	ex.:	ява-	ёс	юм
e) Auxiliary vowels	ы			ex.:	таны		

2.) Weak (feminine or front) vowels:

a) Basic vowels	э	ө	ү	ex.:	эр	өр	үр
b) Double vowels	ээ	өө	үү (юү)	ex.:	ээр	өөр	үүр (юүрэн)
c) Diphthongs	эй		үй (юй)	ex.:	эмэгтэй		үйрэх (юйрэх)
d) Y-vowels	е		ю(ү)	ex.:	ёр		юндэн
e) Auxiliary vowels	ий			ex.:	миний		

3.) Neutral (neuter) vowel:

a) Basic vowel	и			ex.:	бичи-	сонин	эрин
----------------	---	--	--	------	-------	-------	------

In compliance with the rules of vowel harmony, only strong vowels or only weak vowels can appear in one Mongolian word. The vowel "и" is neutral and can occur with either set of vowels. If only the neutral vowel "и" appears, the word is treated like a word with weak vowels (e.g. бичих, тийм, жимс).

Rules of vowel harmony do not apply to loan words.

2.2.2 Consonants

2.2.2.1 HARD AND SOFT CONSONANTS

The Mongolian language has hard and soft consonants. The consonants in a strong word are hard, the consonants in a weak word are soft.

In a strong word, the vowel "и" changes the preceding hard consonant into a soft one. The soft sign "ь" shows that the preceding consonant is soft. Soft consonants change the preceding vowel sound to a palatal pronunciation.

2.2.2.2 CLASSIFICATION OF CONSONANTS

Many spelling rules (see p.23ff) are based upon this classification of the consonants. It is therefore advisable to memorize the code-word that stands for the first group:

2.2.2.2.1 "7-Consonants" or C⁷ (vocalized consonants)

☞ М, Н, Г, Л, Б, В, Р

They are easily remembered with the code-word **МОНГОЛ БААВАР**. ('mongol baavar' = silver decoration on a saddle). Before or after such a consonant there needs to be a **vowel**! Therefore they are called, in Mongolian, "эгшигт гийгүүлэгч" (= 'consonants with vowels').
МОНГОЛ, БААВГАЙ, НОМ, ГАЛ, МӨНГӨН, МАЛ, ДААЛГАВАР, НЭМЭХ, НАМАР, НАР

2.2.2.2.2 "9-Consonants" or C⁹ (non-vocalized consonants)

☞ Д, Ж, З, С, Т, Х, Ц, Ч, Ш

These 9-consonants can appear without a vowel. Therefore, their Mongolian name is "заримдаг гийгүүлэгч" (= 'incomplete consonants').
сард, Дорж, харз, жимс, галт, талх, орц, товч, багш

2.2.2.3 CONSONANT ORDER IN A WORD

- 1.) In genuine Mongolian words double consonants never appear at the beginning of a word.
- 2.) In genuine Mongolian words "л" and "г" never appear at the beginning of a word.
- 3.) After "ж", "ч", and "ш" in a second syllable, there is always an "и". Exceptions are due to inconsistencies in the Cyrillic (e.g. "хичээл" = actually "хичил")

2.2.3 Signs

There are two signs which have been borrowed from the Russian Cyrillic alphabet in order to express a special characteristic of Mongolian pronunciation. They are the hard sign and the soft sign.

2.2.3.1 THE HARD SIGN "Ъ"

The hard sign has only one function:

1. It separates the PTS "-я" (see page 175) from strong verb stems ending with a consonant.

Verb stems that end with a vowel or soft sign, don't need this sign.

ex.: яэъя, оъё, авъя, очъё, but: ярэя, болъё, солъё, болгъё, буцаая

2.2.3.2 THE SOFT SIGN "Ь"

The soft sign has two functions:

1.) It separates the PTS "-е" from weak verb stems ending with a *consonant*. Verb stems that end with a *vowel* don't need this sign.

ex.: ир**ь**е, эр**ь**е, өг**ь**е

but: хил**ь**е, нээе, бүтээе

2.) It serves as a sign of softness to mark the preceding hard consonant as a *soft consonant*.

ex.: м**и**н**ь**, ч**и**н**ь**, н**ь**, хон**ь**, мор**ь**, сургуу**ль**,

The soft *consonant* influences the preceding vowel, causing it to be pronounced *palatally*

ex.: хан**ь**, (compare with "хан/хана") о**н**ь (он), а**м**ь (ам), уу**ль** (уул)

Please note that in Classical Mongolian these words always end with the vowel "и" which causes the preceding consonants to become soft. Therefore the *palatal* pronunciation also applies where the vowel "и" is used in a strong word.

ex.: анги, соли**х**, олон**х**и

Because this *palatal* function is very important, the soft sign (or the vowel "и") should not be dropped accidentally (see spelling rules on page 27).

2.2.4 Syllables

(C=consonant, V=vowel)

Genuine Mongolian words use the following syllable structures:

- 1.) V-syllables: улаан, аймаг, оосор, ахуй, ашиг, амар, ойттой, олон, овоо
- 2.) VC-syllables: алдар, амжих, эдлэх, үсрэх, устах, орлох, өвчин, өмнө
- 3.) CV-syllables: та, чи, буудах, ширээ, бороо, тараг, шийдэх, зурах, тэгэх
- 4.) CVC-syllables: мэдрэх, тосгон, тэмдэг, халдах, сүүлдэх, чанга, шалгах

Through the Cyrillic script, the following *artificial* syllables came into usage:

- 5.) VCC-syllables: эмч, эгч, илт, амт, урт, эрт, ёст, өмч, үйлт, үст
These are actually two syllables where the last vowel was simply dropped (see page 12).
- 6.) CVCC-syllables: хамтрал, товчлох, мэндлэх, жимс, талх, цамц, тэрс, тэгш
These are also words where vowels (and therefore whole syllables) have been dropped.
- 7.) VCCC-syllables: эрхтнээ
Such syllables are a product of the vowel dropping (see page 24f).
- 8.) CVCCC-syllables: идэвхтнээр, төрөлхтний, шархтныг

2.2.5 Rules

Rules in Cyrillic are not as simple as in Classical Mongolian, because the transcription of Mongolian into the Cyrillic Script was done too quickly without paying close enough attention to traditional Mongolian linguistic and word formation. Therefore it's not surprising that there are a lot of inconsistencies. We will try to provide some of the basic rules which have been developed for the Cyrillic Script.

2.2.5.1 PRONUNCIATION RULES

1. "н" + б... = "м + б..."

If "н" appears before "б", it is pronounced as "м".

ex.: Сайн байна уу? = Сайм байна уу?

Энэ хэн бэ? = Энэ хэм бэ?

2. "в" = "бб"

If "в" appears before "б", it is pronounced as "б".

ex.: авбал = аббал

3. "н" + vowel = "н" "н" without vowel = "ng"

If "н" is followed by a vowel, it is pronounced as "н".

ex.: шинэ, энэ, сонгино

If there is no vowel following "н", it is pronounced as "ng".

ex.: хүн, авсан, хэдэн

4. "г" + vowel = "г" "г" without vowel = "g"

In a strong word, if "г" is followed by a vowel, it is pronounced like "г".

ex.: бага, зорилго

If there is no vowel, it is pronounced as "g".

ex.: баг, тараг

2.2.5.2 SPELLING RULES

Spelling rules could be divided into the following sub-groups:

1.) General basic rules	2.) Declension rules
3.) "-ла" rules	4.) "ь/и" rules
5.) "-ж/-ч" rules	6.) Capitalization rules
7.) Abbreviation rules	8.) Division rules

2.2.5.2.1 General Basic Rules

According to what we have said about *assimilation* (see page 7) we can come up with the following rule about the vowel order in a word:

1. "о/ө" can never be in combination with "а/э"!

Only exception:

• Lack of the suffix "-той": өөлтэй, өнгөтэй.

Examples:

о/у: оруул-, оюутан, сонгууль, согтуу, тосгуур, etc.

ө/ү: өвлүүл-, өгүүлэ-, өгсүүр, өнгөрүү, өглөөгүүр, өвчүү, өчүүхэн, etc.

а/у: ааруул, ариун, даруу, etc.

у/а: улаан, урам, булан, etc.

э/ү: эрүүл, эрүү, эерүү, etc.

ү/э: үнээ, үнэг, үнэ, etc.

For foreign students who mix up "о" and "у" the following rule should be very helpful. "О" and "а" do not appear together in the same genuine Mongolian word. Therefore the letter that can't be made out ("о" or "у"?) must be "у".

ex.: урам, зуслан, худалда-, сурагч, тусла-, уула-, гурав, үзэм, үзэг, хүүхэд

2. C⁷ consonants ("МОНГОЛ БААВАР") + vowel

As mentioned before, the C⁷ consonants need a vowel before or after them.

2.2.5.2.2 Declension Rules

If a suffix is added to a word stem, the pronunciation is changed because of the new syllable structure. The vowel in a first syllable is always stressed, the other short vowels are not. These unstressed vowels are called 'unstressed vowels'. There are rules that determine whether or not such an unstressed vowel (it can hardly be heard) must be written or not. If they can be dropped, they are called 'dropping vowels', if they need to be written, they are called 'functional vowels' because they have to carry out a function (see exception rules on next pages).

2.2.5.2.2.1. Basic Rules

1. Strong word stem ending with "r" + weak suffixes!

ex. зургийг, байшингийн, нутгийг, сангийн

2. "ж, ч, ш, к" + weak suffixes!

ex.: Доржийн, сурагчийг, багшийг, католикийн

3. Adding a suffix beginning with a vowel causes the unstressed vowel to drop!

If the **unstressed vowel** has no function it can drop. For exceptions, see the next paragraph.

$C^7 + C^7$		$C^9 + C^7$	
орон + ы → орны		дусал + аас → дуслаас	
гэрэл + ийг → гэрлийг		ангил + ыг → ангодыг	
аймаг + ийг → аймгийг		модон + оос → модоос	
болор + ыг → болрыг		үхэр + ийн → үхрийн	
гөлөг + ийн → гөлгийн		нутаг + ийг → нутгийг	
$C^7 - C^9 + C^7$			
суртал + аар → суртлаар	дархан + ы → дархны		
орчин + ы → орчны	малчин + ы → малчны		
дэвтэр + ээ → дэвтрээ	нэглэл + ийг → нэгллийг		
алхам + аас → алхмаас	өмгөр + ийн → өмгөрийн		
гомдол + оор → гомдлоор	сансар + ын → сансрын		
хайрцаг + аас → хайрцгаас	алдар + аа → алдраа		
$C^7 - C^9 - C^9 + C^7$			
төрөлхтөн + ий → төрөлхтөний	эрхтэн + ээ → эрхтэнээ		
шарцан + ыг → шарцаныг	идэвхтэн + ээр → идэвхтэнээр		

(Here are exceptions to the exception rule 4)

2.2.5.2.2.2. Exception Rules

The 3rd basic rule does not apply if one of the following conditions becomes true. Then, the unstressed vowel has a function to fulfil and may not be dropped.

1. C^7

If a C^7 consonant would be without a **vowel**, dropping of the unstressed vowel is forbidden!

салбар → салбарын	хөдөлмөр → хөдөлмөрийн
итгэл → итгэлийг	бичлэг → бичлэгийг
нислэг → нислэгээс	амраг → амрагаа
засвар → засвараас	төгсгөл → төгсгөлийн

2. г/н

Because the pronunciation changes, whether there is a vowel after "г"/"н" or not (see p.22-23) the vowel that follows those two consonants may not be dropped. It has the function of differentiation.

чанар → чанарыг	үзэн → үзэнээр
тэкэг → тэкэгээс	манан → мананы
самал → самалын	шагнал → шагналаас

For "r" this rule only applies in strong words:

онгоч → онгочоос	амьсгал → амьсгалыг
жаргал → жаргалын	шугам → шугамаас
хонгор → хонгорын	онгон → онгоноо

If a word that ends with one of those 2 consonants is declined, the **vowel** may not be dropped if either "r" or "н" becomes the **third consonant** in a series:

жинжэнэ → жинжэнээр	харцата → харцатаас
эрдэнэ → эрдэнийн	зулзага → зулзагым

3. NDS "-х"

If another suffix is added to the NDS "-х" (see page 147), the **vowel** that precedes this suffix may not be dropped. It has the function of differentiation.

эсэх → эсэхээр	илэрхийлэх → илэрхийлэхийг
өнгөрөх → өнгөрөхөд	уншиж → уншихаар
уулзах → уулзахаас	алхах → алханыг
орох → орохын	дэмжих → дэмжихээр

4. $C^9 + C^9$

If two C^9 consonants appear one after the other, a **vowel** must follow the second C^9 and may not be dropped.

дусан → дусанаар	үндсэн → үндэсний
мэдсэн → мэдсэнийг	төгсөн → төгсөнөөс
чадлаг → чадлагаас	ганцан → ганцаныг
ачтан → ачтаны	өвчтөн → өвчтөнийг
молхон → молхоныг	цавцас → цавцасын
нөхдөл → нөхдөлөө	хуршан → хуршаны
буудал → буудалаар	далавчтан → далавчтанаар

5. Proper names & loan words

In proper names likes "Улаанбаатар, Дархан, Төмөр, Баатар, Ертөнцийн Эзэн" or in loan words, the unstressed vowel may not be dropped:

Улаанбаатараар, Дарханыг, Төмөрийн, Баатарынх, Ертөнцийн Эзэнээ арифметикийн, атомаас, контоороос, физикийн, тракторыг

2.2.5.2.3. "-ла" Rules

If the derivational suffix "-ла", which makes a verb from a noun, is added to a word stem, the following rules need to be observed:

1. Word stem ending with C^7 , -ла⁴

Word stem	Infinitive*	Imperative	With suffixes
төлөв	төлөвлө-	төлөвлө!	төлөвлөсөн, төлөвлөдөг, төлөвлөгөө
мал	малла-	малла!	малласан, малладаг, маллагаа
таваг	тавагла-	тавагла!	тавагласан, тавагладаг, таваглана
баяр	баярла-	баярла!	баярласан, баярладаг, баярлалаа
ном	номло-	номло!	номлосон, номлодог, номлол

2. Word stem ending with C^9 , -ал⁵

Word stem	Infinitive*	Imperative	With suffixes
тус	тусла-	тусал!	тусалсан, тусаллаг, тусална, тусалж
зүрх	зүрхлэ-	зүрхэл!	зүрхэлсэн, зүрхэлдэг, зүрхэлнэ, зүрхэлж
цээж	цээжлэ-	цээжил!	цээжилсэн, цээжилдэг, цээжилнэ, цээжилж
зарц	зарцла-	зарцал!	зарцалсан, зарцаллаг, зарцална, зарцалж
баримт	баримтла-	баримтал!	баримталсан, баримталлаг, баримтална
багши	багшилэ-	багшил!	багшилсэн, багшиллаг, багшилна, багшилж
эмч	эмчлэ-	эмчил!	эмчилсэн, эмчилдэг, эмчилнэ, эмчилж
шүд	шүдлэ-	шүдэл!	шүдэлсэн, шүдэлдэг, шүдэлнэ, шүдэлж
янз	янзла-	янзал!	янзалсан, янзаллаг, янзална, янзалж

*Explanation:

Many traditional grammars give the infinitive as follows: "тусал-", "зүрхэл-". In keeping with our system, we will only drop the vowel from the infinitive stem if there is no vowel in Classical Mongolian.

If another suffix is joined to a word stem with the "-ла" suffix, the usual rules about dropping of vowels apply. To make that more clear we have shown some examples of how sometimes the *unstressed vowel* is dropped and how sometimes an *inserted vowel* is needed.

no need for an inserted vowel:

тусалаач → туслаач
тусалуузай → туслуузай
тусалаагүй → туслаагүй

need for an inserted vowel:

тусалагтун → туслагтун (not тусалгтун)
тусаламж → тусламж (not тусалмж)
тусалан → туслан (not тусалн)

3. Word stem ending with vowel, -ла⁴

Word stem	Infinitive	Imperative	With suffixes (Note, that the <i>unstressed vowel</i> of the "-ла" suffix is dropped)
үнэ	үнэлэ-	үнэл!	үнэлсэн, үнэлдэг, үнэлнэ,
урла	урлала-	урлал!	урлалсан, урлаллаг, урлална
тоо	тооло-	тоол!	тоолсон, тоолдог, тоолно

2.2.4.2.3.1 Exception Rule to "-ла" Suffix

Word stem with two C^9 consonants, -ла⁴

According to the basic rules, the vowel between two C^9 consonants is not dropped. That's why the suffix is used in its original form "-ла" with such word stems.

Word stem	Infinitive*	Imperative	With suffixes
хавтас	хавтасла-	хавтасла!	хавтасласан, хавтаслалаг, хавтаслана
эшэс	эшэслэ-	эшэслэ!	эшэслэсэн, эшэслэдэг, эшэслэнэ
идээш	идээшилэ-	идээшилэ!	идээшилэсэн, идээшилэдэг, идээшилэнэ

These "-ла" rules apply also for other derivational suffixes like "-ра⁴", "-да⁴".

2.2.5.2.4 "ь/и" Rules

The vowel "и" has a special task: it causes the preceding consonant to be soft which in turn causes a **palatal pronunciation** of the preceding vowel. The soft sign in Cyrillic stands for this vowel and carries out the same function. Therefore the vowel "и" or the soft sign may not be dropped carelessly. The following rules apply:

1. 1C, "ь" 2C, "и"

A single consonant is always followed by the soft sign "ь", a double consonant is always followed by the vowel "и", thus indicating double softness:

толь, хонь, хань, сургууль, морь архи, тамхи, анги, англи, горхи, салхи,

2. After C^7 , "ь/и"

Infinitive	Imperative	$C^7 + C^9$, "ь"	$C^7 + C^7$ / Vowel, "и"
тави-	тавь!	тавьи, тавьсан, тавьлаг, тави*	тавиа, тавиэ, тавилаа
соли-	соли!	солии, солисон, солидог, соли*	солино, солиэ, солилоо
тави-	тавь!	тавьи, тавьсан, тавьлаг, тави*	тавиа, тавиэ, тавилаа
яри-	яри!	ярии, яриан, ярилаг, яри*	яриа, яриэ, ярилаа

*The vowel before a "-х" suffix may not be dropped or reduced (for explanation see page 25).

Nouns:

хонь	хоньчин	хонии, хонинд
морь	морьтон	мориэ, морид
амь	амьрал, амьтан, амьтай	амии, амиаас
сургууль	сургууль,	сургуулиа, сургуулиар

3. After C^9 , always "и"

Infinitive	Imperative (Exception!)	$C^9 + C^9$, "и"	$C^9 + C^7$ / Vowel, "и"
зохи-	зохи!	зохиюг, зохион зохиуээ	зохино, зохилоо, зохиэ
сахи-	сахи!	сахилаг, сахиан сахиуээ	сахиа, сахилаа, сахила
ахи-	ахи!	ахилаг, ахиан ахиуээ	ахиа, ахилаа, ахилаг
захи-	захи!	захилаг, захиан, захиуээ	захиа, захилаа, захиэ

Nouns (rare)

боть	ботий,	ботис,
------	--------	--------

4. Word stem with "ь/и" influences suffix!

1. Noun suffixes

	-уул ²	-ын	-ыг	-аас ⁴	-аар ⁴	-аа ⁴
анги	ангиуул	ангийн	ангийг	англас	ангар	ангаа
тамхи	*	*	тамхийг	*	тамгар	тамгаа
хонь	*	*	хонийг	*	хонгор	хонго
морь	*	*	морийг	*	моргор	морго

* These suffixes are not relevant to this rule.

2. Verb-suffixes: Word changing (inflectional)

	-уул ²	-аад ⁴	-аа ⁴ (-гүй)	-ууштай ²	-аач ⁴	-аарай ⁴ -аасай ⁴	-уузай ²
тани-	тан <u>ш</u> ул-	тан <u>ш</u> ад	тан <u>ш</u> а- гүй	тан <u>ш</u> уштай	тан <u>ш</u> ач	тан <u>ш</u> арай тан <u>ш</u> асай	тан <u>ш</u> узай
яри-	яру <u>л</u> -	яру <u>л</u> ад	яру <u>л</u> а- гүй	яру <u>л</u> уштай	яру <u>л</u> ач	яру <u>л</u> арай яру <u>л</u> асай	яру <u>л</u> узай
боли-	бол <u>л</u> ул-	бол <u>л</u> од	бол <u>л</u> о- гүй	бол <u>л</u> уштай	бол <u>л</u> оч	бол <u>л</u> орой бол <u>л</u> осой	бол <u>л</u> узай

Also derivational suffixes (word-building) are influenced according to this rule:
ex. : баршул, ярула, хорло, баршу.

5. ☞ Only after "ж, ч, ш, к" in 2nd syllable: dropping allowed

а <u>ш</u> иг	→ а <u>ш</u> гаас	а <u>ж</u> ил	→ а <u>ж</u> лаар
эг <u>ш</u> иг	→ эг <u>ш</u> гийг	ман <u>ш</u> ин	→ ман <u>ш</u> нын
хү <u>ч</u> ин	→ хү <u>ч</u> нээр	хөн <u>ш</u> ил	→ хөн <u>ш</u> лийн
уч <u>ир</u>	→ уч <u>ир</u> аас	бич <u>иг</u>	→ бич <u>иг</u> ийн

2.2.5.2.5 "-ж/-ч" Rules

In the Classical Mongolian script these two letters and their suffixes are no problem. There is a straight forward rule:

- ☞ "Bagaᠷaᠰada" consonants need "-ч"
- ☞ Vowels and "ᠨamila᠅" consonants need "-ж"

Some scholars have tried correctly to base the Cyrillic "-ж/-ч" rules on the Classical script. We will pay attention to this attempt in little "note" notes, but in general we have kept to the official spelling rules that have been in use until now. These rules have been worked out according to the pronunciation of the Mongolian language.

Please notice that our infinitive forms (in parentheses) vary sometimes from the official ones. We think it's important to see whether the Classical script verb stem contains a vowel or not.

Note:

1.) From all the examples of rule No. 1 only "бос-", "нис-", "өвд-" and "бэлэд-" are contrary to the Classical Mongolian rule. According to pronunciation rules, "-ч" cannot be directly joined to -д, but can to "-с". Therefore forms like "босч", "нисч" are also widely used. In our book we treat verb stems that end with "-с" and consist of either a CVC or VC syllable structure (see page 22) as exceptions to rule No. 1 (exceptions of C⁹) and use the following spellings:

CVC examples: босч, босчээ, нисч, нисчээ, хүсч, хүсчээ, дуусч, дуусчээ
VC examples: өсч, өсчээ

2.) Notice that all spellings in group 5 on the next page (exceptions to rule 2) can be explained with the Classical Mongolian rule.

Here now the official Cyrillic spelling rules:

1. ☞ In general, "-ж" suffix is used

- After vowels, C⁹ consonants, "л" and "м", "-ж" always follows.
- After "р" and "в", "-ж" almost always follows (exceptions see under rule 2).
- After "п", "-ж" only follows if the word stem consists of one syllable with short vowels (= exception to rule 2)

1.) Verb stem ending with vowel

хаа-	хаа <u>ж</u>	хаа <u>ж</u> ээ
нээ-	нээ <u>ж</u>	нээ <u>ж</u> ээ
суу-	суу <u>ж</u>	суу <u>ж</u> ээ
орхл-	орхл <u>ж</u>	орхл <u>ж</u> ээ
нэрлэ-	нэрлэ <u>ж</u>	нэрлэ <u>ж</u> ээ

хилл-	хилл <u>ж</u>	хилл <u>ж</u> ээ
боо-	боо <u>ж</u>	боо <u>ж</u> ээ
нөө-	нөө <u>ж</u>	нөө <u>ж</u> ээ
мана-	мана <u>ж</u>	мана <u>ж</u> ээ
бөглө-	бөглө <u>ж</u>	бөглө <u>ж</u> ээ

2.) Verb stem ending with C⁹

бол(о)-	бол <u>ж</u>	бол <u>ж</u> ээ
буш(а)-	буш <u>ж</u>	буш <u>ж</u> ээ
гаш(а)-	гаш <u>ж</u>	гаш <u>ж</u> ээ
нис- *	нис <u>ж</u> *	нис <u>ж</u> ээ *
өвд-	өвд <u>ж</u>	өвд <u>ж</u> ээ

хат(а)-	хат <u>ж</u>	хат <u>ж</u> ээ
орш(и)-	орш <u>ж</u>	орш <u>ж</u> ээ
бял(а)-	бял <u>ж</u>	бял <u>ж</u> ээ
бос- *	бос <u>ж</u> *	бос <u>ж</u> ээ *
бэлэд-	бэлэд <u>ж</u>	бэлэд <u>ж</u> ээ

* see explanation on previous page under "Note 1".

3.) Verb stem ending with "л" or "м"

ол-	ол <u>ж</u>	ол <u>ж</u> ээ
нэл(э)-	нэл <u>ж</u>	нэл <u>ж</u> ээ

нийл(э)-	нийл <u>ж</u>	нийл <u>ж</u> ээ
хал(а)-	хал <u>ж</u>	хал <u>ж</u> ээ

4.) Verb stem ending with "в" or "г" (exceptions to rule 2)

яв(а)-	яв <u>ж</u>	яв <u>ж</u> ээ
эв(э)-	эв <u>ж</u>	эв <u>ж</u> ээ

сэв(э)-	сэв <u>ж</u>	сэв <u>ж</u> ээ
бүг(э)-	бүг <u>ж</u>	бүг <u>ж</u> ээ

5.) Verb stem ending with "р" (exceptions to rule 2)

зуу(а)-	зуу <u>ж</u>	зуу <u>ж</u> ээ
оу(о)-	оу <u>ж</u>	оу <u>ж</u> ээ
тау(ь)-	тау <u>ж</u>	тау <u>ж</u> ээ

и(э)-	и <u>ж</u>	и <u>ж</u> ээ
ха(а)-	ха <u>ж</u>	ха <u>ж</u> ээ
хө(ө)-	хө <u>ж</u>	хө <u>ж</u> ээ

2. ☞ After "р" and exceptions to rule 1, "-ч" suffix is used

- After "-р" usually follows the "-ч" suffix (exception see rule 1)
- Note: Exceptions 3 and 4 are explained very easily with the Classical Mongolian rule.

1.) One-syllable verb stem with long vowel ending with "р"

таа(а)-	таа <u>ч</u>	таа <u>ч</u> ээ
хай(а)-	хай <u>ч</u>	хай <u>ч</u> ээ

хуу(у)-	хуу <u>ч</u>	хуу <u>ч</u> ээ
хөө(ө)-	хөө <u>ч</u>	хөө <u>ч</u> ээ

2.) Verb stem of more syllables ending with "р"

ава(а)- (ав <u>а</u> -)	ава <u>ч</u>	ава <u>ч</u> ээ
амьда(а)- (амьд <u>а</u> -)	амьд <u>ч</u>	амьд <u>ч</u> ээ
биши(э)- (биш <u>э</u> -)	биши <u>ч</u>	биши <u>ч</u> ээ

ама(а)- (ам <u>а</u> -)	ама <u>ч</u>	ама <u>ч</u> ээ
анхаа(а)-	анхаа <u>ч</u>	анхаа <u>ч</u> ээ
захи(а)-	захи <u>ч</u>	захи <u>ч</u> ээ

3.) One-syllable verb stem with short vowel ending with "р" (exceptions to rule 1)

су(у)-	су <u>ч</u>	су <u>ч</u> ээ
хү(ү)-	хү <u>ч</u>	хү <u>ч</u> ээ

га(г)-	га <u>ч</u>	га <u>ч</u> ээ

4.) One-syllable verb stem ending with "в" or "г" (exceptions to rule 1)

ав-	ав <u>ч</u>	ав <u>ч</u> ээ
-----	-------------	----------------

өг-	өг <u>ч</u>	өг <u>ч</u> ээ
-----	-------------	----------------

2.2.5.2.6 Capitalization Rules

In the following cases, the first letter is **capitalized**:

1. First letters of a sentence

Гадаа цас орлоо. Өнөөдөр их хүйтэн байна.

2. Initials

Д.Н. / Э. Баатар / Ц. Ганболд

3. Geographic names

Бид нар 1991 онд Япон явсан. Энэ жил Туул гол их устай байна. 5-р сард Францын ерөнхийлөгч Монголд ирнэ.

4. Proper names

Болд, Сараа, Дорж бид дөрөв дэлгүүр явсан. Нааш ир, Банхар минь!
Холбооны Бүгд Найрамдах Герман Улс, Шинжлэх Ухаан, Боловсролын Яам

5. Quotations

Та "Ардын эрх" сонин уншдаг уу? Есүс "Би бол хорвоогийн гэрэл" гэж хэлэв.

6. Politeness: "Та, Таны, Танд"

Хүндэт Таны амрыг эрье. Есүс Та Аврагч Эзэн.

2.2.5.2.7 Abbreviation Rules

There are two ways to make abbreviations:

1.) By syllables:

ня-бо (book keeper) → нягтлан бодогч,

МОНЦАМЭ (name of the Mongolian news agency) → Монголын Цахилгаан Мэдээ
Such abbreviations can be written with capital letters only or with capital letters for each syllable (МонЦаМэ).

2.) By letters:

ШУА = Шинжлэх Ухааны Академи (Academy of Sciences)

ЛОХ = Дархлалын Өлдмөл Хам шинж (AIDS)

МАХН = Монгол Ардын Хувьсгалт Нам (Mongolian People's Revolutionary Party)

2.2.5.2.8 Division Rules

There are only two very simple division rules:

1. Division by syllables! New line starts with a consonant!

мон-гол, ар-дын, амь-бар-сан, явс-ны, амьд-рал, ээ-гийн, эг-цээс,
төрөлхтнөөрөө

2. No division after single letters!

алим (not а-лим), үсэг (not ү-сэг), элаа-ны (not э-лаа-ны)

2.3 Comparison of both Alphabets

	Printed Classical Mongolian	Cursive Classical M.	Printed Cyrillic	Cursive Cyrillic	Notes (see also 2.1.2 on p.5)
1.	ᠠ	ᠠ	Аа	Аа	
2.	ᠡ	ᠡ	Ээ	Ээ	
3.	ᠢ	ᠢ	Ии (Й)	Ии (й)	Й for diphthongs
4.	ᠣ	ᠣ	Оо	Оо	In Classical Mongolian script there is no difference between these 2 vowels.
5.	ᠤ	ᠤ	Уу	Уу	
6.	ᠥ	ᠥ	Өө	Өө	In Classical Mongolian script there is no difference between these 2 vowels.
7.	ᠦ	ᠦ	Үү	Үү	
8.	ᠨ	ᠨ	Нн	Нн	
9.	ᠪ	ᠪ	Бб	Бб	
10a	ᠬ	ᠬ	Хх	Хх	Cyrillic uses only one letter for these consonants.
10b	ᠬ	ᠬ	Хх	Хх	
11a	ᠭ	ᠭ	Гг	Гг	Cyrillic uses only one letter for these consonants.
11b	ᠭ	ᠭ	Гг	Гг	
12.	ᠯ	ᠯ	Лл	Лл	
13.	ᠮ	ᠮ	Мм	Мм	
14.	ᠰ	ᠰ	Сс/Шш	Сс (Шш)	Note: "s"+"i" in Classical Mongolian gives "sh".
15.	ᠱ	ᠱ	Ш ш	Ш ш	
16.	ᠲ	ᠲ	Тт	Тт	In Classical Mongolian script there is no difference between these 2 consonants.
17.	ᠲ	ᠲ	Дд	Дд	
18.	ᠴ	ᠴ	Цц/Чч	Цц/Чч	In some dialects (e.g. Khalkh) these 2 Classical letters are pronounced differently in different words.
19.	ᠵ	ᠵ	Зз/Жж	Зз/Жж	
20.	ᠶ	ᠶ	(Яя/Ее/Ёё/Юю)	(Яя/Ее/Ёё/Юю)	Cyrillic developed the so-called Y-vowels.
21.	ᠷ	ᠷ	Рр	Рр	
22.	ᠸ	ᠸ	Вв	Вв	

Example 3:

ᠰᠠᠶᠢ	сай-	"good"	ᠰᠠᠶᠢᠨ	сайн	good
			ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ	сайхан	pretty, beautiful
			ᠰᠠᠶᠢᠯ	сайл	minister, dignitary
			ᠰᠠᠶᠢᠲᠠᠷ	сайтар	well, nicely, carefully
			ᠰᠠᠶᠢᠲᠠᠢ	сайтай	have a good ...
			ᠰᠠᠶᠢᠰᠠᠭᠠ	сайшаа-	to praise, to consider as good

Example 4:

ᠭᠠ	га-	"outside"	ᠭᠠᠯᠨᠠ	гална	outside (of)
			ᠭᠠᠯᠠᠭ	галаа	outdoors, outside, open air
			ᠭᠠᠯᠠᠭ	галаад	outer, foreign, alien
			ᠭᠠᠯᠠᠭᠤᠷ	галуур	outside, exterior, external

Example 5:

ᠪᠠᠶᠢ	бая-	"rich"	ᠪᠠᠶᠢᠨ	баян	rich
			ᠪᠠᠶᠢᠯᠠᠭ	баялаг	riches, wealth
			ᠪᠠᠶᠢᠵᠢ	баяжи-	to become rich
			ᠪᠠᠶᠢᠴᠤᠭᠤᠯ	баячууд	the rich, the wealthy
			ᠪᠠᠶᠢᠷᠬᠠ	баярха-	to show off
			ᠪᠠᠶᠢᠰ	баяс-	to rejoice, to be happy
			ᠪᠠᠶᠢᠷ	баяр	happiness
			ᠪᠠᠶᠢᠷᠲᠠᠢ	баяртай	joyful, happy (good bye)
ᠪᠠᠶᠢᠷᠯᠠ	баярла-	to be happy			

There are not many passive roots in the Mongolian language, so it is worth it to learn them thoroughly. In the **Appendix** (p. 407ff), you will find a list of most of them.

3.2 Stems

The word stem is the part of the word to which **inflectional suffixes are added**. In other words, the stem can always be **declined**. An active root is the shortest word stem, but a root with one or more derivational suffixes can also be a stem. Here are several examples of word stems with their declensions (added inflectional suffixes) in parentheses. It should be clear from the examples that stems can vary in length depending on how many derivational suffixes are used.

Example 1:

ᠠᠵᠢᠨ (ᠠᠵᠢᠨ ᠠᠵᠢᠨ)	үйл (үйлийн)	act, deed (the act's)
ᠠᠵᠢᠨᠠᠭ (ᠠᠵᠢᠨᠠᠭ)	үйлд- (үйлдэв)	to produce (produced)
ᠠᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨ (ᠠᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨ)	үйлдвэр (үйлдвэрийн)	factory (the factory's)
ᠠᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭ (ᠠᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭ)	үйлдвэржи- (үйлдвэржлээ)	to become industrialized (was industrialized)
(ᠠᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨ) (ᠠᠵᠢᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠭᠠᠨ)	үйлдвэржилт (үйлдвэржилтийг)	industrialization (the industrialization; Acc.)

Example 2:

ᠬᠠᠮ (ᠬᠠᠮ ᠬᠠᠮ)	хам (хамаар)	colleague, fellow member (by the colleague)
ᠬᠠᠮᠲᠤ (ᠬᠠᠮᠲᠤ ᠬᠠᠮᠲᠤ)	хамт (хамтын)	together (communally)
ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠭ (ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠭ)	хамтра- (хамтраач)	to participate (please take part)
ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠭᠠᠭ (ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠭᠠᠭ)	хамтрал (хамтралаас)	collective (from the collective)
ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠭᠢ (ᠬᠠᠮᠲᠤᠷᠠᠭᠢ)	хамтралжи- (хамтралжсан)	to be in the collective (was in the collective)

Example 3:

ᠬᠥᠳᠥᠯ (ᠬᠥᠳᠥᠯ)	хөдөл- (хөдөлсөн)	to move (moved)
ᠬᠥᠳᠥᠯᠮᠥᠷ (ᠬᠥᠳᠥᠯᠮᠥᠷ)	хөдөлмөр (хөдөлмөрөөр)	work (by working)
ᠬᠥᠳᠥᠯᠮᠥᠷᠴᠢᠯ (ᠬᠥᠳᠥᠯᠮᠥᠷᠴᠢᠯ)	хөдөлмөрчил (хөдөлмөрчдийн)	worker (the worker's)

3.3 Suffixes

The word "suffix" comes from the latin 'suffigere' = 'to fasten behind or underneath'. There are other kinds of affixes (e.g. 'prefixes' attached to the front or 'infixes' in the middle), but the Mongolian language does not use them.

There are **2 kinds of suffixes**:

3.3.1 Derivational Suffixes (Word-Building Suffixes)

When a suffix is added to an active or passive root or develops the word stem further **giving the original word a new meaning**, it is called a derivational suffix. In the Mongolian language, there are a **great many of these suffixes**. We will talk more thoroughly about word-building and derivation in Part II (Lexicology) on p. 41ff. For that reason, we only give a few examples here.

Example 1:

Derivational Suffix			New Words		
Classical	Cyrillic	Function	Classical	Cyrillic	English
ᠮᠡᠴᠢ	ᠮᠡᠴᠢ	noun	ᠮᠡᠴᠢ	эмч	medicine → doctor
		↓	ᠬᠤᠯᠭᠠᠢᠭ	хулгайч	theft → thief
		noun (profession)	ᠰᠡᠲᠦᠭᠦᠯᠤ	сэтгүүлч	magazine → journalist
			ᠵᠣᠯᠣᠭ	жолооч	steering wheel → driver
			ᠲᠣᠭᠣᠭ	тогооч	wok → cook

Example 2:

ᠵᠢᠨᠠᠭ	-ᠭ	verb	ᠵᠢᠨᠠᠭ	зураг	to draw → picture
		↓	ᠪᠢᠴᠢᠭ	бичиг	to write → script
		noun	ᠪᠤᠳᠠᠭ	будаг	to paint → color
			ᠵᠣᠷᠢᠭ	зориг	to intend → courage
			ᠭᠤᠨᠢᠭ	гуниг	to grieve → grief, sorrow
			ᠰᠤᠷᠠᠭ	сураг	to inquire → news
			ᠪᠤᠵᠢᠭ	бүжиг	to dance → dance

3.3.2.2 INFLECTIONAL SUFFIXES FOR VERBS

The following three groups of suffixes can be added to verbs in the **prescribed order**, although it is not necessary for a suffix from each group to be present. However, **every verb needs a mood**. If no suffix is expressed, we're talking about the **active** voice and the **simple** aspect. Each group is explained thoroughly on page 113ff.

☞ Verb + *VoS* + *AsS* + *MS*

Verb	Classical Mongolian	Cyrillic	English
барив	баривч	барив	built
барив-	баривч	баривч	had (it) built, let be built
to build	баривч	баривч	have built
	баривч	баривч	have had (it) built
a) Би баривч баривч. b) Би баривч баривч. c) Би баривч баривч. d) Би баривч баривч.			
a) Би байшин барив. (verb stem + mood) b) Би байшин баривч. (verb stem + voice + mood) c) Би байшин баривч. (verb stem + aspect + mood) d) Би байшин баривч. (verb stem + voice + aspect + mood)			
a) I built the house. b) I had the house built. c) I have built the house. d) I have had the house built.			
гүйс	гүйсч	гүйсэн	ran
гүй-	гүйсч	гүйсэн	had (him/her) run
to run	гүйсч	гүйсч	ran together
	гүйсч	гүйсч	we together had (him) run
a) Би гүйсч гүйсч. b) Би гүйсч гүйсч. c) Би гүйсч гүйсч. d) Би гүйсч гүйсч.			
a) Би дэлгүүр лүү гүйсэн. (verb stem + mood) b) Би хүүгээ дэлгүүр лүү гүйсэн. (verb stem + voice + mood) c) Бид дэлгүүр лүү гүйсч. (verb stem + aspect + mood) d) Бид хүүгээ дэлгүүр лүү гүйсч. (verb stem + voice + aspect + mood)			
a) I ran to the store. b) I had my son run to the store. c) We ran to the store together . d) We (together) had our sons run to the store.			

Part II:

Lexicology

Chapter 1:

Word-Building

pages 41-60

Chapter 2:

Special Parts of Lexis

pages 60-69

1. Word-Building

1.1 Derivational Suffixes (Word-Building Suffixes)

As we already mentioned on page 37, derivational suffixes (the proper term for the word-building suffixes) give a word a **new lexical meaning**. This method of building words is very important in the Mongolian language. Here is a list of derivational suffixes with examples.

Explanation of the tables:

- 1) In the English translation, the **original word**, to which the suffix is added, is in parentheses.
- 2) "-тан⁴" means that this suffix varies in compliance with **vowel harmony** with the following four vowels: "а, э, о, ө" → "тан, тэн, тон, төн"
- 3) "-тай³" means that this suffix varies in compliance with **vowel harmony** with the following three vowels: "а, э, о" → "тай, тэй, той"
- 4) "-мгай³" means that this suffix varies in compliance with **vowel harmony** with the following three vowels: "а, о, и" → "мгай, мгой, мгий"
- 5) "-уур²" means that this suffix varies in compliance with **vowel harmony** with the following two vowels: "у, ү" → "уур, үүр"
- 6) If a suffix is added to a strong word ending with "и" or "ь", the "и" appears in the suffix. (see rule on page 27)
- 7) It isn't always possible to clearly define the function of a derivational suffix. If it isn't clear, we've omitted naming the function.
- 8) It would go beyond the limitations of this book to give all the possible examples of all the suffixes. It is very important to know, however, which suffixes are used to build the most words, i.e. which are the most productive. For this reason the suffixes are listed here in the **order of their productivity**.
- 9) To add a suffix, sometimes an **inserted vowel** must be used. Some rules for these vowels - although they are not so strictly followed with derivational suffixes as for inflectional suffixes - are listed on pages 17-18.

1.1.1 Noun-Building

1.1.1.1 FROM NOUNS AND ADJECTIVES

1	Classical Mongolian	Cyrillic	Translation and function if defined
	ᠠᠨ (ex. a-e)	-ч (ex. a-e)	changes a noun to an activity or
	ᠠᠨᠢ (ex. f-j)	-чин (ex. f-j)	profession
Example words			
a	ᠮᠤᠴᠢ	эмч	doctor (medicine)
b	ᠬᠤᠯᠭᠠᠢᠮᠤ	хулгайч	thief (theft)
c	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠤᠰ	монголч	Mongolist (Mongolia)
d	ᠰᠡᠲᠦᠭᠦᠭᠦᠯᠤᠰ	сэтгүүлч	journalist (journal, magazine)
e	ᠵᠣᠯᠣᠭ	жолооч	driver (steering wheel, reins)
f	ᠮᠠᠯᠴᠢᠨ	малчин	herdsman (livestock)
g	ᠮᠣᠯᠴᠢᠨ	молчин	carpenter (wood)
h	ᠨᠠᠭᠠᠯᠠᠭᠠᠨ	нүүдэлчин	nomad (movement from place to place)
i	ᠶᠤᠰᠢᠨ	үсчин	hairdresser/barber (hair)
j	ᠭᠤᠢᠯᠭᠠᠨ	гуилгачин	beggar (begging)

2	ᠲᠠᠨ	-тан ⁴	with "... " (usually a person)
a	ᠮᠠᠮᠤᠲᠠᠨ	амьтан	animal, creature (life)
b	ᠣᠶᠤᠨᠲᠠᠨ (ᠣᠶᠤᠨ)	оюутан (оюун)	student (mind)
c	ᠪᠦᠷᠦᠭᠦᠲᠠᠨ	буруутан	wrongdoer, guilty one (wrong, guilt)
d	ᠡᠷᠳᠡᠮᠲᠠᠨ	эрдэмтэн	scholar (knowledge, wisdom)
e	ᠤᠨᠳᠡᠰᠲᠠᠨ	үндэстэн	nationality (root, base)
f	ᠬᠣᠯᠪᠣᠭᠲᠠᠨ	холбоотон	ally (tie, bond, connection)
g	ᠬᠣᠪᠠᠳᠠᠨ (ᠬᠣᠪᠠᠳ)	өвчтөн (өвчин)	patient (sickness)
h	ᠬᠣᠷᠦᠨᠭᠡᠲᠠᠨ	хөрөнгөтөн	capitalist (capital)

3	ᠲᠠᠨ	-вч (inserted vowel)	the "...-covering
a	ᠴᠢᠬᠢᠪᠴᠢ	чихэвч	earmuff (ear)
b	ᠬᠥᠬᠡᠪᠴᠢ	хөхөвч	bra, (breast)
c	ᠤᠯᠤᠪᠴᠢ	улавч	inner sole (sole of foot)
d	ᠬᠡᠰᠡᠭᠦᠪᠴᠢ	хүүзүүвч	collar (neck)
e	ᠰᠠᠯᠬᠢᠪᠴᠢ	салхивч	small window, ventilator (wind)
f	ᠴᠡᠭᠡᠵᠢᠪᠴᠢ	цээживч	vest (chest)

4	ᠲᠠᠨ	-лан ⁴	
a	ᠲᠠᠷᠢᠶᠠᠯᠠᠨ	тариалан	plantation (grain, crop)
b	ᠲᠤᠭᠤᠢᠯᠠᠨ	дугуйлан	club, course, circle (wheel, circle)
c	ᠬᠦᠷᠡᠭᠡᠯᠠᠨ	хүрээлэн	institute (border, fence, something enclosed)

5	ᠲᠠᠨ	-лаг ⁴	
a	ᠨᠢᠶᠭᠡᠮᠯᠡᠭ	нийгэмлэг	association, club, union (society, community)
b	ᠲᠥᠮᠦᠷᠯᠡᠭ	төмөрлөг	iron-like metal (iron, metal)
c	ᠪᠠᠶᠠᠯᠠᠭ	баялаг * (баян)	wealth, riches (rich, abundant)

Seldom used suffixes:

6	ᠰᠠᠨ	-сан ⁴	7	ᠵᠢ	-ж(ин)
8	ᠴᠢᠭ	-цаг ⁴	9	ᠮ	-м
10	ᠮᠵ	-мж	11	ᠮᠠᠳ	-мал ⁴
12	ᠨᠢᠴᠢᠷ	-ниар ⁴	13	ᠭᠠᠢ	-гай ³
14	ᠭᠠᠢ	-гтай ³	15	ᠬᠡᠭᠡᠯᠠᠭ	-лаг ⁴
16	ᠭᠠᠨ	-гана ⁴	17	ᠯ	-л
18	ᠴᠡᠭᠡᠵᠢ	-цаа ⁴			

5	ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ • ᠲᠡᠯᠦᠭᠦ	-лэг, -лөг (ex.a-d) -лга, -лго (ex.e-i) -лага, -лого (ex. j-l)	The different Cyrillic suffixes are a result of some pronunciation rules. (see p. 23ff) Ex. e is an exception.
a	ᠮᠡᠯᠳᠡᠭ	мэлдэг	knowledge (to know)
b	ᠮᠡᠯᠭᠡᠨ	үзлэг	inspection (to see)
c	ᠮᠡᠨᠭᠡᠯᠡᠭ	эмнэлэг	hospital (to cure)
d	ᠮᠡᠯᠭᠡᠨ	цөллөг	exile (to exile, to banish)
e	ᠮᠡᠷᠴᠢᠯᠭᠡᠭᠡ	гэрчилгээ	certificate (to testify)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡ	урилга	invitation (to invite)
g	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡ	угаалга	laundry (to wash)
h	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡ	сахилга	discipline (to observe, to keep)
i	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡ	зорилго	longterm aim, goal (to intend, to aim at)
j	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ (ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ)	уншлага	reading (to read)
k	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡ	боллого	math problem, policy (to think)
l	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡ	бослого	rebellion, revolt (to rebel, to rise)

6	ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ	-лт	
a	ᠮᠡᠯᠳᠡᠭ	ялалт	victory (to win)
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	хамгаалалт	defense, protection (to defend, to protect)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	амжилт	success (to achieve in the required time)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	эхлэлт	start, beginning (to start, to begin)
e	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	биелэлт	realization, accomplishment (to be realized)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	боолт	bandage, wrapper (to wrap, to bind)
g	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	зорилт	immediate goal, aim (to purpose, to intend)
h	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	өсөлт	growth (to grow up)
i	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	хөгжилт	development (to develop)

7	ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ	-мж	
a	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	санамж	user's manual, lesson* (to remember) [*event that reminds me of something]
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	тусламж	help (to help)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	үзэмж	appearance (to look)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	нийлэмж	agreement, harmony (to unite, to correspond)
e	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	ойлгомж	understanding (to understand)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	болгоомж	caution, heed (to be careful)

8	ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ	-ц	
a	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	ургац	harvest (for plants to grow)
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	явц	process (to go)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	сууц	residence, living quarters (to sit, to live)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	нууц	secret (to hide)
e	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	орц	entrance (to enter)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	зарц	servant (to employ as a servant)

9	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ • ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ	-уул ²	
a	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	харуул	guard (to see)
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	баруул	handle (to hold)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	эргүүл	patrol (to turn or move around)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	бүрхүүл	lamp shade, cover (to cover)

10	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ • ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ	-уур ²	
a	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	ташуур	whip (to beat, to hit)
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ (ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ)	алчуур (арчи-)	scarf, kerchief (to wipe, to cleanse)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	золуур	beating staff (to beat)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	түлхуур	key (to push)
e	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	дэлгүүр	shop (to spread, to uncover)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	өлгүүр	hanger, coat rack (to hang)

11	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	-дал ⁴	
a	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	буудал	staying place, landing stage, stop (to settle down)
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	суудал	seat (to sit down)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	захидал	letter (to ask someone to do something)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	нүүдэл	move, nomadic movement (to move)
e	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	оёдол	seam, sewing (to sew)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	өргөдөл	petition (to offer, to lift up)

12	ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ • ᠲᠡᠯᠦᠭᠦᠨ	-г	
a	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	зураг	picture (to draw)
b	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	сураг	news (to inquire)
c	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	булаг	paint (to paint)
d	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	зориг	courage (to intend, to aim at)
e	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	бичиг	script (to write)
f	ᠮᠡᠷᠢᠯᠭᠡᠨ	бүжиг	dance (to dance)

13	ᠮᠠᠳ / . ᠵᠢᠰᠢ	-хуун ²	
a	ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠬᠤᠭᠤᠨ	тусагдахуун	object (to be hit, to be reflected)
b	ᠰᠢᠲᠠᠬᠤᠭᠤᠨ	шатахуун	fuel (to burn)
c	ᠬᠡᠷᠢᠭᠡᠯᠡᠭᠳᠡᠬᠤᠭᠤᠨ	хэрэглэгдэхүүн	necessary material (to be used)
d	ᠡᠭᠦᠭᠦᠯᠡᠭᠦᠨ	өгүүлэхүүн	predicate (to speak / lit.)
e	ᠡᠭᠦᠭᠦᠯᠡᠭᠳᠡᠬᠤᠭᠤᠨ	өгүүлэгдэхүүн	subject (to be spoken)

14	ᠮᠠᠳᠠᠭᠤᠨ / . ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ / . ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ	-аас (н) ⁴	
a	ᠬᠠᠯᠠᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ (ᠶᠢᠨᠬᠠᠯᠠᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ)	халаас	nail (to nail, to drive)
b	ᠪᠢᠴᠢᠭᠢᠰ (ᠪᠢᠴᠢᠭᠢᠰᠠᠭᠤᠨ)	бичээс	inscription (to write)
c	ᠬᠣᠯᠪᠣᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ (ᠶᠢᠨᠬᠣᠯᠪᠣᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ)	холбоос	link, hyphen (to connect)
d	ᠲᠥᠯᠡᠭᠡᠰ (ᠲᠥᠯᠡᠭᠡᠰᠠᠭᠤᠨ)	төлөөс	compensation (to pay)
e	ᠬᠤᠨᠢᠶᠠᠰ (ᠶᠢᠨᠬᠤᠨᠢᠶᠠᠰᠠᠭᠤᠨ)	хуниас	folds (to fold)
f	ᠪᠦᠷᠵᠢᠰ (ᠪᠦᠷᠵᠢᠰᠠᠭᠤᠨ)	бүрээс	yurt covering, cover (to cover)

15	ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ / . ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ / . ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ	-аач ⁴	
a	ᠵᠢᠰᠢᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ	зураач	painter (to draw)
b	ᠤᠯᠢᠷᠳᠠᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ	улирдаач	conductor (to lead, to guide)
c	ᠮᠠᠨᠠᠭᠠᠳᠠᠭᠤᠨ	манаач	watchman, guard (to guard)
d	ᠪᠢᠴᠢᠭᠢᠰ	бичээч	typist, clerk (to write)

16	ᠬᠠᠪᠴᠠᠭᠠᠷ / . ᠬᠠᠪᠴᠠᠭᠠᠷ	-аар ⁴	
a	ᠬᠠᠪᠴᠠᠭᠠᠷ	хавчаар	clip (to oppress, to squeeze)
b	ᠲᠡᠪᠴᠢᠭᠢᠷ	тэвчээр	self-control, patience (to abstain from)
c	ᠶᠡᠯᠵᠡᠷ	үдээр	leather tie used in a yurt wall, fastening thong (to fasten, to bind)

17	ᠬᠠᠵᠠᠭᠠᠷ / . ᠬᠠᠵᠠᠭᠠᠷ	-аар ⁴	
a	ᠬᠠᠵᠠᠭᠠᠷ	хазаар	bridle (to bite)
b	ᠪᠡᠯᠴᠢᠭᠢᠷ	бэлчээр	pasture (to pasture)
c	ᠬᠡᠯᠡᠯᠢᠴᠢᠭᠢᠷ	хэлэлцээр	agreement (to discuss)

18	ᠶᠡᠭᠦᠷᠦᠨ / . ᠶᠡᠭᠦᠷᠦᠨ (ᠶᠡᠭᠦᠷᠦᠨ / . ᠶᠡᠭᠦᠷᠦᠨ)	-уурь ² (-ууль ²)	
a	ᠰᠤᠷᠭᠤᠭᠤᠯᠢ	сургууль	school (to teach)
b	ᠰᠣᠩᠭᠤᠭᠤᠯᠢ	сонгууль	election (to choose, to elect)
c	ᠵᠣᠪᠤᠭᠤᠷᠦ	зовуурь	pain (to suffer)

19	ᠰᠤᠷᠦ	-р, -рь	
a	ᠰᠤᠷᠦ	суурь	foundation (to sit)
b	ᠪᠠᠶᠢᠷ	байр	place, apartment (to be)
c	ᠨᠡᠮᠡᠷ	нэмэр	contribution (to add)
d	ᠬᠡᠪᠲᠡᠷ	хэвтэр	place for animals to lie down (to lie down)

20	ᠬᠠᠪᠴᠠᠭᠠᠷ	-р	
a	ᠬᠠᠪᠴᠠᠭᠠᠷ	хавдар	swelling, tumor (to swell, to puff up)
b	ᠴᠠᠶᠢᠷ	цайр	zinc (to become white, to turn pale)
c	ᠰᠢᠭᠦᠷ	шүүр	broom, filter (to filter)
d	ᠪᠡᠯᠴᠢᠷ	бэлчир	confluence, nice pasture area (to be in a pasture)

Seldom used suffixes:

21	ᠭᠢ	-э	22	ᠮᠤᠲᠤ	-мт
23	ᠳᠤ	-л	24	ᠰᠤᠨ	-с(н)
25	ᠰᠢ	-ш	26	ᠮᠤ	-м
27	ᠳᠠᠰᠤᠨ	-лас(н) ⁴	28	ᠯᠢ	-ль/-л
29	ᠮᠡ	-мь	30	ᠪᠡ	-в
31	ᠬᠠᠶᠢ	-хай ⁵	32	ᠮᠰᠠᠷ	-мсар ⁴
33	ᠮᠠᠭᠠ	-маг ⁴	34	ᠯᠠᠨ	-лан(г) ⁴ /н(г)
35	ᠭᠠᠯᠠᠨ	-галан(г) ⁴	36	ᠬᠤᠶᠢ	-хуй ²
37	ᠠᠠᠯ	-аал ⁴	38	ᠮᠰᠢᠭᠢ	-мшиг
39	ᠨᠲᠠᠭ	-нтаг ⁴			

1.1.2 Adjective-Building

1.1.2.1 FROM NOUNS AND ADJECTIVES

	Classical Mongolian	Cyrillic	English translation or explanation
1	-/	-н	There is a disagreement whether or not this "n" is a derivational suffix. Some argue that it is as hidden "n" part of the classical stem (which in fact is true) and therefore can't be considered as a derivational suffix. Ex. d would then be an exception. Others say, this "n" gives certain nouns adjective characteristics and is used - like in English - to build compound words .
a	ᠮᠠᠬᠠᠨ	махан	meat --- [e.g. soup] (meat)
b	ᠮᠠᠶᠤᠰᠠᠨ	арьсан	leather --- [e.g. jacket] (leather)
c	ᠮᠠᠶᠤᠰᠠᠨ	усаан	water --- [e.g. bed] (water)
d	ᠮᠠᠶᠤᠰᠠᠨ	шилэн	glass --- [e.g. door] (glass)
e	ᠮᠠᠶᠤᠰᠠᠨ	члууан	stone --- [e.g. age] (stone)
f	ᠮᠠᠶᠤᠰᠠᠨ	лавуун	cotton --- [e.g. gloves] (cotton)

g	ᠰᠠᠯᠬᠢᠨ	салхин	wind --- [e.g. mill] (wind)
h	ᠲᠠᠷᠭᠠᠨ	тарган	fat, corpulent (fatness, corpulence)
i	ᠨᠣᠰᠤᠨ	ноосон	woolen (wool)
j	ᠮᠣᠯᠤᠨ	молон	wooden (wood)

2	ᠲᠠᠢ	-тай ³	This suffix is actually the comitative CS , which has become a derivational suffix. Note the opposite form of "тай" which is the negative particle "-гүй". It isn't added directly in the Classical script. In English, the translations of "гүй" would vary from "in---", "un---", "not ---" or even new words.
a	ᠬᠤᠰᠤᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) аюул тай (-гүй)	dangerous (danger)
b	ᠠᠪᠶ᠋ᠭᠠᠰᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) авьяас тай (-гүй)	talented (talent)
c	ᠤᠬᠠᠭᠠᠨᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) ухаан тай (-гүй)	intelligent, clever (wisdom, intellect)
d	ᠰᠠᠬᠠᠯᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) сахал тай (-гүй)	bearded (beard)
e	ᠭᠡᠷᠢᠯᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) гэрэл тэй (-гүй)	bright (light)
f	ᠭᠡᠷᠪᠦᠯᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) гэр бүл тэй (-гүй)	married (family)
g	ᠪᠣᠯᠭᠣᠮᠵᠤᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) болгоомж той (-гүй)	careful (caution)
h	ᠣᠶᠢᠯᠭᠣᠮᠵᠤᠲᠠᠢ	(... ᠲᠠᠢ) ойлгомж той (-гүй)	clear, comprehensible (understanding)

3	ᠲ	-т	This suffix is originally a short form of the CS "тай".
a	ᠪᠠᠷᠢᠮᠲᠠᠲ	барим т	documentary (fact, proof)
b	ᠤᠶ᠋ᠨᠭᠠᠲ	уян г	melodious (melody)
c	ᠵᠠᠷᠢᠭᠲ	зура г	illustrated, television = "with picture" (picture)
d	ᠵᠣᠷᠢᠭᠲ	зориг т	courageous (courage)
e	ᠭᠤᠨᠢᠭᠲ	гун г	sad (sorrow, sadness)
f	ᠨᠡᠷᠲ	нэр т	famous, well-known (name)
g	ᠶ᠋ᠢᠨᠭᠡᠲ	эрлэн т	precious (treasure)
h	ᠬᠦᠨᠯᠡᠲ	хүнд т	dear, honored (respect)

4	ᠯᠠᠭ	-лаг ⁴	
a	ᠮᠠᠬᠯᠠᠭ	мах лаг	corpulent, fleshy, fat (meat)
b	ᠪᠠᠭᠲᠠᠷᠯᠠᠭ	баатар лаг	heroic, courageous (hero)
c	ᠶᠠᠰᠯᠠᠭ	яс лаг	bony (bone)
d	ᠨᠣᠶᠢᠯᠣᠭ	ноён лог (ноён)	lordly, haughty, dominant (lord, chief)
e	ᠲᠣᠰᠯᠣᠭ	тос лог	oily (oil)
f	ᠢᠪᠯᠠᠭ	эвл эг	harmonious, polite, courteous (harmony)
g	ᠶᠠᠰᠯᠠᠭ	үсл эг	hairy (hair)
h	ᠬᠣᠷᠦᠨᠭᠣᠯᠣᠭ	хөрөнгөл өг	wealthy (wealth)

5	ᠶᠠᠨᠠᠭᠠᠨ	-рхаг ⁴ (-лхаг ⁴) (inserted vowel)	
a	ᠬᠢᠯᠢᠭᠠᠨ	уул р хаг	hilly, mountainous (mountain)
b	ᠪᠠᠶᠠᠷᠬᠠᠭ	баяр р хаг (баян)	boastful of one's wealth, quite rich (joy, gladness)
c	ᠸᠠᠨᠲᠠᠭᠠᠨ	ёс р хог	ceremonious, formalistic (law, custom)
d	ᠡᠯᠰᠠᠭᠠᠨ	элс р хэг	sandy, sand-like (sand)
e	ᠵᠡ᠋ᠷᠢᠭᠠᠨ	ээ р хэг (эзэн)	despotic, aggressive (lord, ruler)
f	ᠬᠡ᠋ᠭᠠᠨ	хөөр р лхөг	boastful, swaggering (cheer, joy)

6	ᠶᠠᠨᠠᠭᠠᠨ	-рхуу ² (inserted vowel)	* compare with suffix 4
a	ᠪᠠᠶᠠᠷᠬᠠᠭ	баяр р хуу (баян)	behaving like a rich person (wealth)
b	ᠮᠠᠬᠠᠷᠬᠠᠭ	мах р хуу	fleshy, meaty (meat)
c	ᠨᠣᠶᠠᠷᠬᠠᠭ	ноёр р хуу (ноён)	behaving like a lord (lord, ruler)
d	ᠸᠠᠨᠲᠠᠭᠠᠨ	ёс р хуу	formalistic, ceremonious (law)
e	ᠬᠦᠨᠯᠡᠲᠠᠭᠠᠨ	хүүхд р хуу	childish (child)
f	ᠪᠡᠬᠠᠷᠬᠠᠭ	бөх р хуу	behaving like a wrestler (wrestler)

7	ᠰᠠᠭ	-саг ⁴	This suffix expresses a light form of dependency
a	ᠮᠠᠬᠰᠠᠭ	мах с аг	fond of meat (meat)
b	ᠠᠵᠢᠯᠰᠠᠭ	ажил с аг	hard-working, workaholic (work)
c	ᠤᠨᠠᠭᠰᠠᠭ	унаа с аг	fond of transportation means = too lazy to walk (transportation)
d	ᠬᠠᠳᠠᠮᠰᠠᠭ	хадам с аг	affectionate to one's in-laws (in-laws)
e	ᠮᠤᠰᠠᠭ	эм с эг	fond of women, womanizing (female)
f	ᠡᠯᠡᠭᠰᠠᠭ	элэг с эг	friendly, loving, affectionate (lover)
g	ᠨᠥᠬᠥᠷᠰᠠᠭ	нөхөр с өг	friendly (friend, comrade)

8	ᠮᠰᠠᠭ	-мсаг ⁴ (inserted vowel)	
a	ᠨᠶᠠᠯᠬᠠᠮᠰᠠᠭ	нялх м саг	babyish, baby-like (new-born baby)
b	ᠬᠦᠨᠶᠠᠨᠮᠰᠠᠭ	хүүх м сэг (хүүхэн)	womanizing, girlish, lady-like (lady, woman)
c	ᠶᠠᠰᠠᠭ	их м сэг	proud, majestic (big, much)
d	ᠡ᠋᠋ᠶᠠᠨᠮᠰᠠᠭ	өөрий м сөг (өөрийн)	like oneself (self, own)

Seldom used suffixes:

9	ᠰᠠᠭ	-саг ⁴	10	ᠶᠠᠨᠠᠭᠠᠨ	-хан ⁴
---	-----	-------------------	----	---------	-------------------

1.1.2.2 FROM VERBS

1	ቶጣጣጥ / ቶጣጥ	-мал ⁴	
a	ፀሐፊት	баримал	sculptural (to build)
b	ጥንታዊ	таримал	planted (to plant)
c	ክፍት	нэхмэл	knitted, woven (to knit, to weave)
d	ጽሑፍ	бичмэл	handwritten (to write)
e	ሰጠ	хиймэл	artificial (to make)
f	ገጽገጽ	оёмол	(hand-)sewn (to sew)
g	ክፍት	өргөмөл	adopted, step--- [e.g. brother] (to lift up)
h	ገጽገጽ	өнжмөл	last year's, yesterday's (to pass over, to skip a day, to stay one day or one year)

2	ጠፍ (ጠፍ) / ጠፍ	-уу ²	
a	ጠፍጠፍ	хатуу	hard, stiff (to dry up, to harden)
b	ጠፍጠፍ	гаргуу	unusual, outstanding (to go out)
c	ጠፍጠፍ	согтуу	drunken (to get/be drunk)
d	ጠፍጠፍ	эргүү	foolish (to spin, to turn around)
e	ጠፍጠፍ	хөллүү	frozen (to freeze)
f	ጠፍጠፍ	зүлүү	poor, suffering (to suffer)
g	ጠፍጠፍ	барив	tight (to hold)

3	ተጠጥ / ተጠጥ	-мгай ³	Similar in meaning to suffix 10 Ex. c is an exception (noun-->adjective) competent, capable, skillful (to be able to)
a	ተጠጥጥ	чадамгай	
b	ተጠጥጥ	сурамгай	trained, experienced (to learn)
c	ተጠጥጥ	гарамгай	outstanding (to go out)
d	ተጠጥጥ	түрэмгий	aggressive, brutal (to force, to press)
e	ተጠጥጥ	нүүрэмгий	shameless, brazen (face)
f	ተጠጥጥ	хэлэмгий	eloquent, voluble (to tell)

4	ተጠጥ / ተጠጥ	-мхай ³	Suffix 4/5 are similar and often interchangeable (ex.a, d) and in their meanings similar to suffix 8. Adjectives with suffixes 4/5 express the character traits not as strongly as adjectives with suffix 8.
a	ተጠጥጥ	аймхай/ аймтгай	timid (to be afraid)
b	ተጠጥጥ	илэмхий	gluttonous (to eat)
c	ተጠጥጥ	мэдэмхий	know-it-all (to know)
d	ተጠጥጥ	ичимхий/ ичимтгий	shy, embarrassed (to be embarrassed)

5	ተጠጥጥ / ተጠጥጥ	-мтгай ³	see suffix 4
a	ተጠጥጥጥ	ласамтгай/ ласамхай	familiar (to get used to)
b	ተጠጥጥጥ	мууламтгай/ мууламхай	gossipy (to slander)
c	ተጠጥጥጥ	мартамтгай/ мартамхай	forgetful (to forget)
d	ተጠጥጥጥ	тогломтгой/ тогломхой	fun-loving (to play, to make fun of)
e	ተጠጥጥጥ	шочимтгой/ шочимхой	easily frightened (to be startled)
f	ተጠጥጥጥ	зочломтгой/ зочломхой	hospitable (to visit, to receive visitors)

6	ጠፍ / ጠፍ	-уун ²	
a	ጠፍጠፍ	халуун	hot (to warm up)
b	ጠፍጠፍ	нялуун	extremely sweet (to smear)
c	ጠፍጠፍ	хөшүүн	stiff, rigid (to stiffen)
d	ጠፍጠፍ	өрнүүн	abundant, thriving (to spread, to grow)

7	ተጠጥጥ / ተጠጥጥ	-нгий ²	This suffix adds the meaning "quite ---, rather ---" to the adjectives. * Ex. d is an exception: adverb --> adjective
a	ጠፍጠፍጥ	ядрангий	weak (to be tired)
b	ጠፍጠፍጥ	боловсронгий	developed, refined (to mature, to develop)
c	ጠፍጠፍጥ	хоцронгий	underdeveloped (to be late)
d	ጠፍጠፍጥ	дээрэнгий *	arrogant, haughty (above)
e	ጠፍጠፍጥ	хичээнгий	diligent, enthusiastic (to strive)
f	ጠፍጠፍጥ	өршөөнгий	merciful (to pardon)

8	ተጠጥጥ / ተጠጥጥ	-аа ⁴	Compare with the note to suffix 4
a	ተጠጥጥጥ	уймраа	nervous, agitated (to feel/be uneasy)
b	ተጠጥጥጥ	чалчаа	idle talk (to chatter, to talk nonsense)
c	ተጠጥጥጥ	мохоо	blunt, dull, crooked (to become blunt/dull)
d	ተጠጥጥጥ	үглээ	grumbling, scolding (to grumble, to scold)

9	ተጠጥጥ / ተጠጥጥ	-хай ³	Ex. c is mostly used together with other adjectives.
a	ተጠጥጥጥ	шунахай	greedy (to be greedy)
b	ተጠጥጥጥ	тодорхой	clear, direct (to become clear)
c	ተጠጥጥጥ	хэтэрхий	extremely, too --- (to go over the limit)
d	ተጠጥጥጥ	нэвтэрхий	thoroughly, perfectly (to penetrate, to pass through)

10	ተጠጥጥ / ተጠጥጥ	-маг ⁴	compare with suffix 3
a	ተጠጥጥጥ	чалмаг	skillful, competent (to be able to)
b	ተጠጥጥጥ	сурмаг	trained (to learn)
c	ተጠጥጥጥ	холимог	mixed (to mix)

d	ᠰᠢᠶᠢᠷᠭᠡ	шийрмэг	decisive (to decide)
11	ᠲᠤᠬᠤᠯᠠᠭ	-ᠲ	
a	ᠲᠤᠬᠤᠯᠠᠭ	тухлаг	comfortable (to relax)
b	ᠪᠦᠷᠬᠡᠭ	бүрхэг	gloomy, dark (to cover up)
c	ᠰᠢᠶᠢᠷᠭᠡ	сийрэг	scattered, not thick (to scatter, to become thin)

Seldom used suffixes:

12	ᠠᠭᠤᠷ	-уур ²	13	ᠬᠠᠢ	-хай ³
14	ᠬᠠᠢ	-нхай ³	15	ᠭᠠᠢ	-н(г)
16	ᠬᠠᠢ	-гай ³			

1.1.3 Verb-Building

1	ᠲᠠ	-ла ⁻⁴	Usually added to a noun . However, it could be joined to an adjective (ex. i), an interjection (ex. h), an adverb (ex. j), to love (love)
a	ᠬᠠᠶᠢᠷᠠᠯᠠ	хайрла-	to love (love)
b	ᠨᠠᠶᠢᠵᠠᠯᠠ	найзла-	to be friends (friend)
c	ᠶᠤᠷᠠᠯᠠ	уурла-	to be angry (anger)
d	ᠪᠡᠯᠡᠭᠲᠡ	бэлэглэ-	to give a present (gift)
e	ᠵᠣᠷᠢᠭᠯᠣ	зоригло-	to intend (aim, courage)
f	ᠬᠤᠨᠳᠣᠭᠯᠡ	өндөглө-	to lay eggs (egg)
g	ᠪᠦᠭᠦᠪᠠᠶᠢᠯᠡ	бүүвэйлэ-	to soothe a child with a lullaby (lullaby)
h	ᠶᠣᠰᠤ	ёоло-	to groan (ouch!)
i	ᠴᠢᠪᠦᠷᠯᠡ	цэвэрлэ-	to clean (clean, neat)
j	ᠲᠠᠰᠠᠳᠠ	тасла-	to interrupt, to cut (completely)

2	ᠳᠠ (ex. a-k)	-да ⁻⁴ (ex. a-k)	Can be added to the negative particle "-гүй" (ex. j-k).
	ᠳᠠ (ex. l-o)	-д-, -ᠲ (ex. l-o)	
a	ᠶᠡᠷᠲᠡ	эртдэ-	to be early (early)
b	ᠨᠠᠮᠳᠠ	намда-	to be (too) low, to subside (low)
c	ᠲᠣᠮᠳᠣ	томдо-	to be (too) big (big, large)
d	ᠮᠤᠤᠳᠠ	мууда-	to worsen, to decline (bad)
e	ᠶᠡᠯᠦᠭᠦᠳᠡ	илүүдэ-	to exceed, to be unnecessary (more)
f	ᠵᠡᠪᠳᠡ	зөвдө-	to be right (correct)
g	ᠠᠶᠢᠷᠠᠭᠳᠠ	айрагда-	to be placed among the first 5 in a horse race ('airag') [expl.:the winners' horses are crowned with 'airag']
h	ᠤᠮᠤᠳᠠ	утасда-	to call, to phone (wire, thread = telephone)
i	ᠬᠡᠭᠢᠮᠢᠳᠡ	хөгжимдө-	to play a musical instrument (music)
j	ᠠᠵᠢᠯᠠᠭᠢᠳᠡ	ажилгүйдэ-	to be jobless (without work)

k	ᠠᠵᠢᠭᠦᠳᠡ	азгүйдэ-	to be unlucky (without luck)
l	ᠪᠠᠭᠠᠳ	багад-	to be/become small/insufficient (small, little)
m	ᠰᠠᠶᠢᠳ	сайд- (сайн)	to reconcile, to be friends again (good)
n	ᠪᠦᠷᠦᠭᠤᠲ	буруут-/бурууд-	to be wrong, to be at fault (wrong)
o	ᠶᠡᠯᠦᠭᠦᠲ	илүүт-	to be or to have too much, to exceed (more)

3	ᠴᠤ	-та ⁻⁴	
a	ᠤᠰᠤᠲᠠ	уста-	to perish, to become annihilated (water)
b	ᠭᠡᠷᠢᠯᠲᠡ	гэрэлтэ-	to shine (light)
c	ᠭᠡᠮᠲᠡ	гэмтэ-	to be hurt, damaged or wounded (sin, damage)
d	ᠰᠡᠪᠲᠡ	сэвтэ-	to be/become flawed/rough (defect, flaw)
e	ᠬᠣᠷᠬᠣᠶᠢᠲᠣ	хорхойто-	for decay to set in, to crave for (worms, insects)

4	ᠴᠠ	-чла ⁻⁴	
a	ᠰᠠᠨᠠᠴᠠ	санаачла-	to suggest (idea, suggestion)
b	ᠠᠶᠢᠴᠠ	айчла-	to visit (household, family)
c	ᠶᠦᠭᠦᠯᠡ	үгчлэ-	to act according to instructions (word)
d	ᠵᠡᠭᠦᠶᠢᠴᠠ	ээгүйчлэ-	to take advantage of someone's absence ("without lord"=absent, deserted)
e	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠴᠢᠯᠣ	монголчло-	to translate into Mongolian, to mongolize (Mongolia)
f	ᠬᠣᠩᠭᠣᠯ	өнгөчлө-	to select the best things for oneself (color)

5	ᠰᠢ	-ши-	
a	ᠠᠮᠲᠢ	амтши-	to develop a taste or liking for (taste)
b	ᠭᠠᠷᠰᠢ	гарши-	to be experienced at doing something (hand)
c	ᠭᠡᠮᠰᠢ	гэмши-	to repent, to regret (sin, damage)
d	ᠶᠦᠯᠰᠢ	үүлши-	to become cloudy (cloud)
e	ᠪᠣᠷᠣᠭᠰᠢ	борооши-	to be/become rainy (rain)
f	ᠵᠡᠪᠰᠢ	зөвши-	to discuss, to consider (correct, right)

6	ᠵᠢ	-жи ⁻⁴	
a	ᠮᠠᠯᠵᠢ	малжи-	to acquire/enlarge livestock (animal, livestock)
b	ᠠᠮᠠᠷᠵᠢ	амаржи-	to give birth (peace, rest)
c	ᠵᠡᠯᠡᠭᠵᠢ	зүлэгжи-	to be turned into a meadow (green meadow, grass)
d	ᠬᠣᠨᠵᠢ	өнөржи-	to become a large family (abounding in relatives)
e	ᠪᠦᠯᠵᠢ	өвөлжи-	to pass the winter season (winter)
f	ᠬᠠᠪᠠᠷᠵᠢ	хаваржи-	to pass the spring season (spring)

7	ᠠᠷ	-ра ⁻⁴	
a	ᠠᠮᠢᠯᠠᠷᠠ	амьдра-	to live, to exist (alive)
b	ᠲᠣᠮᠢᠷᠣ	томро-	to become big (big, large)
c	ᠨᠣᠭᠣᠣᠷᠣ	ногооро- (ногоон)	to become green (green)
d	ᠬᠡᠭᠰᠢᠷᠡ	хөгшрө- (хөгшин)	to become old (old)

8	ᠠᠷᠠᠨᠢ	-рха ⁻⁴ (inserted vowels)	
a	ᠨᠠᠶᠢᠵᠢᠷᠬᠠ	найзᠷᠬᠠ-	to behave like a friend (friend)
b	ᠠᠲᠠᠭᠠᠷᠬᠠ	атаарᠬᠠ-	to envy (envy, jealousy)
c	ᠶᠡᠬᠡᠷᠬᠡ	ихᠷᠬᠡ-	to be arrogant (much, very)
d	ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠣ	сонирᠬᠣ-	to be interested (interest, news)

9	ᠰᠢᠶᠠ	-шаа ⁻⁴	general meaning : "to consider as ---"
a	ᠮᠤᠤᠰᠢᠶᠠ	муушаа-	to blame, to gossip, to disapprove (bad)
b	ᠵᠢᠷᠬᠢᠰᠢᠶᠠ	зүрхшээ-	to lose heart, to consider as too difficult (heart)
c	ᠣᠶᠢᠰᠢᠶᠠ	ойшоо-	to pay attention, to heed (mind, intellect)
d	ᠵᠡᠪᠰᠢᠶᠠ	зөвшөө-	to approve, to agree (right, correct)

10	ᠨᠠ	-на ⁻⁴	
a	ᠵᠠᠮᠨᠠ	замна-	to follow a road [abstract meaning] (road)
b	ᠡᠮᠨᠢ	эмнэ-	to treat (medicine)
c	ᠵᠢᠭᠢᠨᠢ	жигнэ-	to steam (compress)
d	ᠵᠡᠭᠨᠡ	зөгнө-	to foretell, to prophesy (presentiment, foreboding)

11	ᠰ	-с- (inserted vowels)	This suffix is used for comparison and its meaning is: "to become ---er".
a	ᠪᠠᠭᠰ	багᠰ-	to become smaller (small)
b	ᠶᠡᠬᠡᠰ	ихᠰ-	to become bigger, to increase (many, a lot)
c	ᠲᠦᠷᠭᠢᠰ	түргᠰ- (түргэн)	to become quicker, to accelerate (quick)
d	ᠦᠷᠭᠡᠰ	өргᠰ- (өргөн)	to become wider (wide, broad)

Seldom used suffixes:

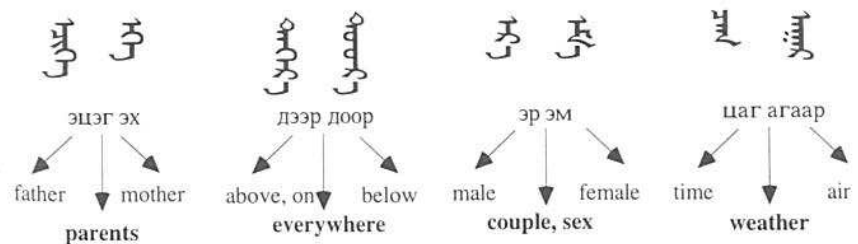
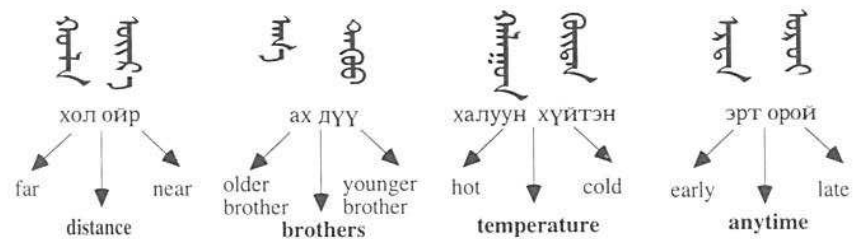
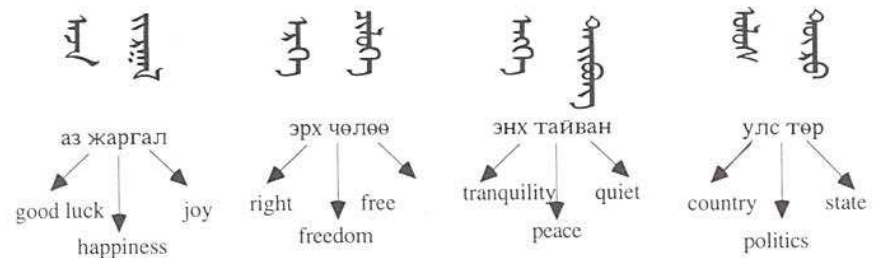
12	ᠰᠢᠷᠠ	-шира ⁻⁴	13	ᠵᠢᠷᠠ	-жира ⁻⁴
14	ᠴᠠ	-ца ⁻⁴	15	ᠰᠠ	-са ⁻⁴
16	ᠪᠴᠠᠯᠠ	-вчла ⁻⁴	17	ᠭᠠᠨᠠ	-гана ⁻⁴
18	ᠭᠨᠠ	-гна ⁻⁴	19	ᠭᠢᠨᠠ	-гна ⁻⁴
20	ᠵᠢᠭᠢᠨᠠ	-жигна ⁻⁴	21	ᠬᠢᠷᠠ	-хира ⁻⁴

1.2 Word-Building by Word Combinations

The Mongolian language is enriched by many word combinations which express ideas. These can be divided into three groups.

1.2.1 Coordinate Word Combinations (Compound Words)

In such compound words **neither of the two words is more important than the other**. These combinations do not use one word to describe or clarify the other. Note that the word pairs may be similar (land/state) or opposite (man/woman).

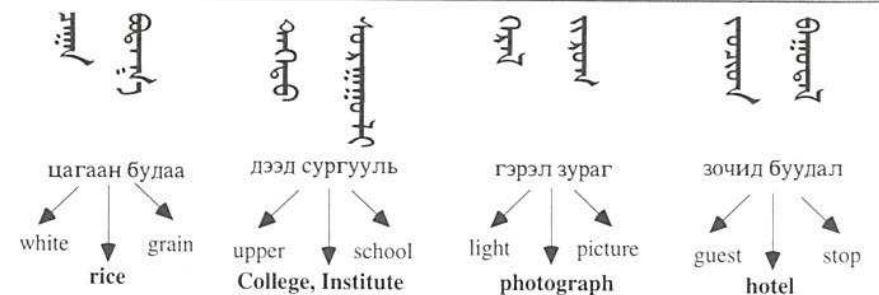
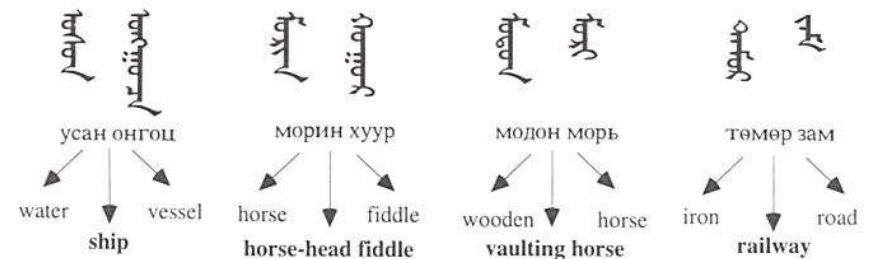
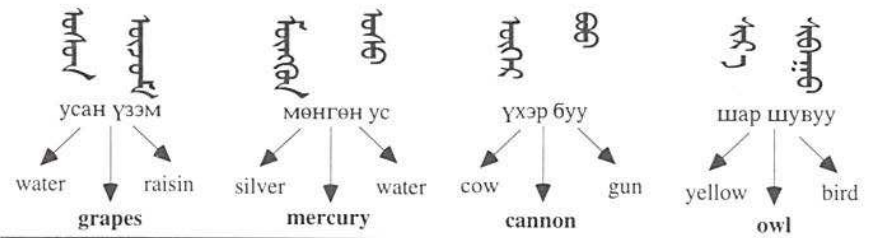

1.2.2 Subordinate Word Combinations

As the name expresses, this combination has a main word and an assistant word which attributively clarifies the main word. We have subordinate combinations in English as well (e.g. wind + mill = windmill). In the Mongolian language, these can be added with or without the help of a suffix.

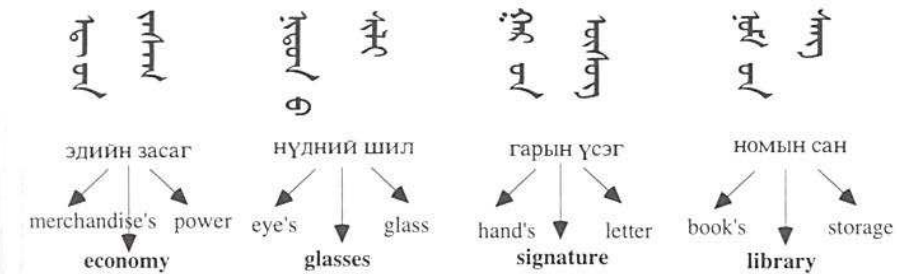
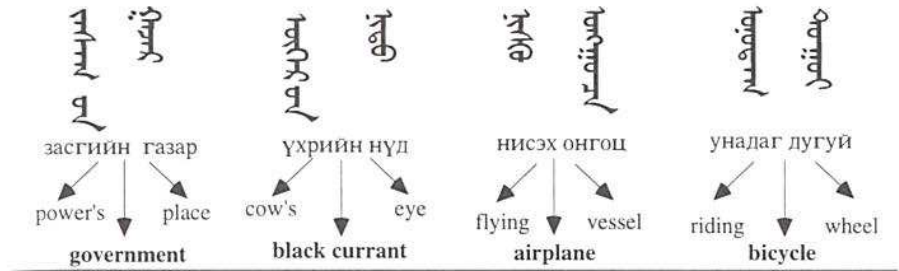
1.2.2.1 SUBORDINATE WORD COMBINATIONS WITHOUT SUFFIXES

Usually the subordinated word is an **adjective** or a **noun** used as an adjective.

1.2.2.2 SUBORDINATE WORD COMBINATIONS WITH INFLECTIONAL SUFFIXES

Here the subordinated word is seldom an adjective, but a verb with an NDS or a noun with a CS.

Notice that sometimes the second or even the third word in a longer combination is dropped and the subordinated word is used alone as the idea. It can be confusing if the student doesn't know the origin of the idea.

Examples:

- лавлах (товчоо) → information office
- нягтлан (бодох хүн) → book-keeper, accountant
- үзүүлэн (таниулах материал) → visual aid

1.2.3 Repetitive Word Combinations

The same word is repeated, similar to the English 'sing-song' or 'hurly-burly'. The meaning is more similar to word combinations in English with '---ware' (silverware) or '--- goods' (leather goods). The meaning could be **very wide** or **very narrow** depending on the idea which the speaker has in mind:

"талх малх" could be translated as 'bakery things', 'basic food stuff' or even only 'foodstuff', depending on the situation and the speaker. In the same way,

"ном зом" could refer to 'books in general', 'stationery items' or even 'knowledge'.

Such repetitive combinations are used only in the **colloquial language** and therefore have no Classical Mongolian writing. The **general rule** is:

If a word begins with a vowel, "**m**" is usually added to the second word. If the word begins with any consonant other than "m", that consonant is **replaced with an "m"** in the repeated word. If the word starts with an "m", the "m" is **replaced with "c" or "z"** in the repeated word:

Ex.: адуу **м**адуу, үзэг **м**үзэг, талх **м**алх, аар **с**аар, мах **с**ах, ном **з**ом (сом)

II. ᠬᠣᠰᠢᠭᠤ ᠳᠦᠷᠢ хошуу дүрэ- "to stick one's beak into something"	like 'to put one's nose in someone else's business'
$\text{᠘ᠠᠮᠠᠶᠢᠭᠡ ᠠᠨᠢ ᠬᠤᠰᠢᠭᠤ ᠳᠦᠷᠢ}$ Бусдын хэрэгт бүү хошуу дүр! Don't stick your nose into other people's business!	
12. ᠬᠢᠰᠢᠭᠤ ᠳᠦᠷᠢ эцгээ өвчи- "to skin one's father"	like 'a chip off the old block'
$\text{ᠡᠨᠢ ᠬᠠᠮᠠᠶᠢᠭᠡ ᠳᠦᠷᠢ ᠬᠢᠰᠢᠭᠤ ᠳᠦᠷᠢ}$ Энэ хүүхэд яг л эцгээ өвчжээ. This child is a chip off the old block.	
13. ᠮᠣᠷᠢ ᠬᠠᠷᠠ морь хара- "to look after the horse"	like 'I've got to go'; 'to powder one's nose' (for women), 'to see a man about a horse'(for men) to need a restroom/toilet
ᠪᠢ ᠮᠣᠷᠢ ᠬᠠᠷᠠᠠᠳᠢ ирье. ᠪᠢ ᠮᠣᠷᠢ ᠬᠠᠷᠮᠠᠭᠠᠷ байна. I need to see a man about a horse. I've got to go, be right back.	
14. ᠣᠯᠤᠨ ᠤᠮᠤᠰᠡ олон оймс элээ- "to wear out many socks"	something like 'to have been around the block' to have more experience than someone else
$\text{ᠪᠢ ᠴᠠᠮᠠᠶᠢᠭᠡ ᠪᠣᠯᠪᠣᠯ ᠣᠯᠤᠨ ᠤᠮᠤᠰᠡ}$ хүн. In comparison to you, I have more experience.	

For further idioms, we refer to the book by Г.АЖИМ: "Монгол өвөрмөц хэлцийн товч тайлбар толь", Улсын хэвлэлийн газар, Улаанбаатар, 1982

2.2 Homonyms

Homonyms ('homo' = 'same' and 'nym' = 'name') are words which have the same pronunciation and spelling but have different meanings. In English, the word 'mail' would be an example:

mail: a) postal matter b) a form of armor using metal links or plates.

If we look at Classical Mongolian, there are not so many homonyms (true homonyms). However in the Cyrillic Script, there are many (false homonyms) because of the phonetic influences on the Cyrillic (e.g. long vowels, diphthongs, the assimilation process).

2.2.1 Lexical Homonyms

These homonyms are formed with words from the same parts of speech: all nouns, all verbs, etc.

2.2.1.1 TRUE LEXICAL HOMONYMS

a	ᠬᠢᠵᠢ	ач	1) grandchild 2) favor, benefit, result, help
b	ᠬᠤᠰᠢᠭᠤ	тал	1) field, steppe 2) side 3) favor 4) half
c	ᠣᠶ	ой	1) anniversary 2) forest 3) mind, intellect
d	ᠬᠣᠷᠦᠨᠭᠦ	хөрөнгө	1) yeast, seed 2) capital, property
e	ᠨᠢᠬᠢ	нэхэ-	1) to demand 2) to weave, to knit

2.2.1.2 FALSE LEXICAL HOMONYMS

a	ᠮᠠᠨᠤᠷᠢ (ᠮᠠᠨᠤᠷᠢ)	өтөг	bear	(manure, dung)
b	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	сар	month	(moon)
c	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	үүр	nest	(daybreak)
d	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	уул	mountain	(original)
e	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	өвөг	ancestor	(bird's crest)
f	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	бөх	wrestler, strong	(camel's hump)
g	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	дал	70	(livestock barn) (shoulder blade)

2.2.2 Morphological Homonyms

These homonyms are made up of different parts of speech, usually a noun/verb pair. Also here, you can tell from the Classical Mongolian Script which ones are true homonyms.

2.2.2.1 TRUE MORPHOLOGICAL HOMONYMS

a	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	ор	(ор!)	bed	(come in!)
b	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	гар	(гар!)	hand	(go out!)
c	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	нүд	(нүд!)	eye	(smash!/crush!)

2.2.2.2 FALSE MORPHOLOGICAL HOMONYMS

a	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	долоо	(долоо!)	seven	(lick!)
b	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	буу	(буу!)	gun	(get down!)
c	ᠮᠠᠨᠢ (ᠮᠠᠨᠢ)	бол	(бол!)	the 3 large livestock: horse, camel, cow	(think!)

2.3 Synonyms

Synonyms have the same or similar meaning, but are spelled completely different. We can categorize the synonyms of the Mongolian language in the following four groups:

2.3.1 Stylistic Synonyms

Literary words are not only used in literature, but they are most commonly used there. In comparison, words from colloquial usage are never really written. Also, polite forms or terms of respect can never be used for oneself, but always refer to those of a higher class or rank.

	Term of Respect:	Literary Language:	Colloquial Language:
wife	ᠬᠢᠵᠢ гэргий	ᠬᠢᠵᠢ эхнэр	ᠬᠢᠵᠢ авгай
hand	ᠮᠠᠨᠢ мутар	ᠮᠠᠨᠢ гар	_____
meal	ᠮᠠᠨᠢ зоог	ᠮᠠᠨᠢ хоол	_____
stomach	ᠮᠠᠨᠢ хэвлий	ᠮᠠᠨᠢ гэдэс	_____
husband	_____	ᠮᠠᠨᠢ нөхөр	ᠮᠠᠨᠢ хар хүн
money	_____	ᠮᠠᠨᠢ төгрөг	ᠮᠠᠨᠢ цаас

2.3.2 Loan - Word Synonyms

During various epochs of Mongolian history, many **foreign words became fashionable** in the Mongolian language, even though there were already Mongolian words for these ideas. After the communist revolution, for example, **many Russian words** were used. These loan words, albeit with Mongolian pronunciation, are still common in colloquial usage, while the Mongolian equivalent is used in the written language.

English:	Loan word:	Pronunciation:	Cyrillic:	Classical:
table	стол (Russian)	stol	ширээ	ᠰᠢᠷᠡᠡ
wardrobe	шкаф (Russian)	shkaf	шүүгээ	ᠰᠢᠶᠦᠭᠡᠭᠡ
cake	торт (Italian)	tort	бялуу	ᠪᠢᠶᠠᠯᠠᠭᠤ
skirt	юбка (French)	upick	банзал	ᠪᠠᠨᠵᠠᠯ
ice-cream	мороженое (Russian)	maroojeng	мөхөөлдөс	ᠮᠥᠬᠡᠭᠡᠯᠳᠦᠰ

The following words were used in the written language for a long time, because there was no equivalent in Mongolian. But for different reasons, modern scholars **created Mongolian words**.

	Loan Words:	Created Mongolian Words:
Korea	Гуулин (Chinese) ᠭᠤᠯᠤᠯᠢᠨ	Солонгос ᠰᠣᠯᠣᠩᠭᠣᠰ
Sunday	ням (Tibetan) ᠨᠢᠮ	бүтэн сайн өдөр ᠪᠦᠲᠡᠨ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠥᠳᠦᠷ
Saturday	бямба (Tibetan) ᠪᠢᠮᠪᠠ	хагас сайн өдөр ᠬᠠᠭᠠᠰ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠥᠳᠦᠷ
telephone	телефон (English) ᠲᠡᠯᠡᠮᠡᠮᠤ	утас ᠤᠲᠠᠰ
officer	офицер (German) ᠣᠫᠢᠴᠢᠷ	цэргийн дарга ᠴᠡᠷᠭᠢᠶᠢᠨ ᠳᠠᠷᠭᠠ
furniture	мебель (German) ᠮᠡᠪᠡᠯᠢ	тавилга ᠲᠠᠪᠢᠯᠭᠠ

2.3.3 Dialect Synonyms

Words from various Mongolian dialects are also used in common Mongolian language. These words have become acceptable in literary Mongolian and are widely known, but can still be traced back to their dialect origin.

English:	Khalkh-Dialect:	Oirat-Dialect:	Buriat-Dialect:
girl	охин ᠣᠬᠢᠨ	сэвгэр ᠰᠡᠪᠭᠡᠷ	басган ᠪᠠᠰᠭᠠᠨ
whip	ташуур ᠲᠠᠰᠢᠭᠤᠷ	малиа ᠮᠠᠯᠢᠶ᠋ᠠ	
white	цагаан ᠴᠠᠭᠠᠨ	гялаан ᠭᠢᠯᠠᠨ	

2.3.4 Taboo Synonyms (Euphemisms)

Some people (mostly **rural people**) don't like to use certain words like 'wolf', 'snake', 'to die', etc. Such words are taboo for them. Therefore, certain synonyms have developed:

Common word (which is avoided)	Taboo-synonym (which is used instead)
чоно wolf	боохой, гайхал 'wolf', strange
могой snake	хайрхан merciful
сувл pearl	шижир шүр pure coral
үхрийн мялзан cattle plague	цагаан өвгөн earth god (represented in the 'Tsam' dance)
үхэ- to die	нас бара- to finish one's age
	бурхан бол- to become a Buddha
all possible words which have become taboo	хэцүү нэрт to have a difficult name

2.4 Indigenous Mongolian Vocabulary

Every language has **original words** which are difficult to translate into other languages because the concept or the object is not present elsewhere. Most special vocabulary is a **window into that culture**. For this reason, it is very helpful for students of the Mongolian language to know these words. This is a very **limited selection**. For a more complete list we refer the readers to the supplement of the book by Ц. Дашдондов "Англи хэлний хураангуй үгсийн толь" (Dictionary of English abbreviations), Ulan Bator, 1983.

Classical	Cyrillic	Translation and Explanation
ᠰᠢᠰᠠᠮᠤᠨ	хорхог	a kind of Irish Stew prepared with hot stones in a pot (often a milk can) over an open fire
ᠮᠢᠮᠤᠨ	боодог	meal of goat or marmot (hot stones are put into the gutted-out belly of the animal and it cooks from the inside out)
ᠬᠠᠷᠠᠭᠠᠰᠤ	ааруул	dried, very hard curds
ᠪᠠᠨᠲᠠᠨ	бантан	meat soup with lumps of flour (often eaten after a hangover)
ᠪᠠᠨᠰ	банш	meat dumplings cooked in water or soup
ᠪᠤᠭᠤᠰ	бууз	large, steamed meat dumplings (eaten at the festival meal on Tsagaan Sar = lunar New Year celebration)
ᠶᠢᠰᠠᠮᠤᠨ	хуушуур	fried meat dumplings
ᠲᠡᠭᠡᠮ	өрөм	creamy milk skin, eaten on bread
ᠠᠶᠢᠷᠠᠭ	айраг	kumiss (fermented mare's milk)
ᠳᠡᠵᠵ	дээж	the part of the meal offered to the gods
ᠬᠠᠷᠠᠭ	араг	loosely woven basket for collecting dung
ᠳᠣᠮᠪᠤ	домбо	decorated copper jug used like a thermos
ᠳᠡᠭᠡᠯ	дээл	traditional Mongolian tunic/dress/coat which is buttoned on the side
ᠪᠠᠶ᠋ᠠᠷ	баавар	round metal (silver) decoration on a horse's saddle
ᠲᠡᠭᠡᠮ	овоо	pile of rocks on a mountain top where travelers appease the spirits
ᠨᠠᠶᠠᠮ	наадам	festival of the 3 manly sports: horse racing, archery, and wrestling (always on July 11/12 th)
ᠣᠲᠣᠷᠯᠤ	оторло-	to take one's herd and belongings to a better pasture, often far away

2.5 Loan Words

As with all other languages, Mongolian has borrowed many foreign words. Many came in hundreds of years ago, have changed and look now like Mongolian words.

2.5.1 Integration of Loan Words

The pronunciation of foreign words changed considerably after coming into Mongolian:

грва-чань (Tibetan)	лацан	ᠯᠠᠴᠠᠨ	temple
цуан-хү (Chinese)	цонх	ᠴᠣᠨᠬ	window
ноомос (Greek)	ном	ᠨᠣᠮ	book
дифтэра (Greek)	дэвтэр	ᠳᠡᠪᠲᠦᠷ	notebook

Sometimes the meaning also changed after time. "Чамин", for example, was a market in Beijing where Mongolians used to buy luxury items. Today, "чамин" means 'luxury' or 'exquisite'.

Before the revolution, most of the foreign words came from other Asian languages. After the revolution, many European words entered the language through Russian.

2.5.2 Loan Words from Different Languages

2.5.2.1 SANSKRIT, UIGHUR

Religious vocabulary was introduced together with the introduction of Buddhism.

words from Sanskrit:			words from Uighur:		
ᠰᠤᠳᠠᠷ	судар	Sutra	ᠬᠤᠪᠷᠠᠭ	хувраг	monk
ᠰᠠᠰᠢᠨ	шашин	religion	ᠰᠤᠪᠷᠠᠭᠠ	суврага	stupa, pagoda
ᠲᠢᠪ	ТИВ	continent	ᠯᠠᠪᠠᠢ	лавай	conch trumpet
ᠮᠠᠬᠪᠣᠯ	махбод	body (element)	ᠲᠢᠭᠭᠡᠮ	титэм	crowm
ᠰᠢᠵᠡᠯᠭ	шүлэг	poem	ᠬᠤᠲᠠᠭᠭᠲ	хутагт	religious title
ᠪᠣᠲᠦ	боть	volume (of books)	ᠬᠥᠷᠰ	хөрш	neighbor

2.5.2.2 PERSIAN, ARABIC

These are words that have to do mainly with **goods and wares**.

words from Persian:			words from Arabic:		
ᠪᠣᠯᠳ	болд	steel	ᠠᠷᠬᠢ	архи	alcohol
ᠴᠢᠬᠡᠷ	чихэр	candy, sweets	ᠴᠤᠪ	цув	raincoat
ᠳᠠᠷᠢ	дарь	gunpowder	ᠠᠯᠮᠠᠰ	алмас	diamond
ᠲᠠᠷᠪᠠᠰ	тарвас	watermelon	ᠰᠠᠪᠠᠨ	саван	soap
ᠲᠣᠲᠦ	тоть	parrot			
ᠪᠠᠶᠰᠢᠨ	байшин	building, house			
ᠳᠠᠷᠭᠠ	дарга	boss, leader, chief			

2.5.2.3 CHINESE, MANCHURIAN

Mongolia had very close contact with China and Manchuria, resulting in the absorption of many words into the Mongolian language. These words usually have to do with **household items, handicrafts, construction**, etc. From Manchurian came **administrative titles and concepts**.

words from Chinese:			words from Manchurian:		
ᠪᠠᠶᠴᠠᠭ	байцаа	cabbage	ᠬᠠᠪᠠᠨ	хаван	officer
ᠬᠤᠭᠤᠰᠤᠭᠤᠷ	хуушуур	khuushuur (dish)	ᠪᠵᠢᠯ	бэйл	administrative title
ᠭᠣᠶᠮᠣᠨ	ГОЙМОН	noodles	ᠪᠵᠢᠰ	бэйс	administrative title
ᠳᠠᠠᠪᠤᠭᠤ	даавуу	(cotton) material	ᠠᠮᠪᠠᠨ	амбан	governor
ᠯᠢᠶᠢᠷ	ЛИЙР	pear	ᠮᠦᠵᠢᠨ	ФҮЖИН	lady
ᠪᠠᠨᠵ	банз	board, plank			
ᠮᠤᠵᠠᠭᠠᠨ	мужаан	carpenter			
ᠰᠬᠣᠬᠤ	шохой	chalk			
ᠪᠠᠭ	ваар	vase, tile			
ᠯᠤᠭᠠᠨ	лууван	carrot			
ᠶᠠᠨᠳᠠᠨ	яндан	stove pipe			

2.5.2.4 TIBETAN

Many **Buddhist concepts** came from Tibet and are expressed with Tibetan words, including names for the **days of the week**. Almost all foreign given names come from the Tibetan language.

ᠪᠠᠭ	баг	mask	ᠮᠠᠶᠭ	маяг	style, manner
ᠪᠤᠨᠬᠠᠨ	бунхан	tomb, grave	ᠳᠡᠭᠯᠡᠮ	дэглэм	rule, order
ᠲᠡᠭ	тэг	zero	ᠯᠢᠪᠠᠭᠵᠢᠨ	ливаажин	paradise
ᠰᠠᠶᠠ	сая	million	ᠬᠣᠨᠵᠣᠨ	хонзон	revenge, grudge
ᠪᠤᠮ	бум	100,000	ᠮᠠᠳᠠᠭ	мадаг	fault, error, mistake
ᠭᠠᠷᠴᠢᠭ	гарчиг	table of contents	ᠭᠣᠮᠪᠣ	гомбо	patron of the Mongolians
ᠯᠤᠢᠪᠠᠷ	луивар	cheat, swindle	ᠨᠠᠶᠢᠰ	найз	friend
ᠯᠤᠭᠤ	луу	dragon	ᠪᠤᠷᠠᠮ	бурам	cane sugar

2.5.2.5 EUROPEAN

Most **technological words** come from Europe. Many 'international' words which we know from English, came originally from Greek or Latin. One example is 'television', a combination of a Greek prefix and a Latin word.

words from Russian:			words from English:		
հասան	станц	station	հեռի	клуб	club
հարկեր	размер	size (of clothing)	սպորտ	спорт	sport
հանր	район	district	բոքս	бокс	boxing
ցուցի	винтов	rifle	թատր	театр	theatre
վոչալ	вокзал	train station	տելեվիզ	телевиз	television
քուրե	печень	cookie/biscuit			
էլեկտր	шит	electrical box			
քուրե	пропуск	identity card			
հանր	расписани	schedule			

words from German and Italian:			words from French and Dutch:		
սեմենտ	цемент (Ger.)	cement	բիլետ	билет (French)	ticket
օֆիս	контор (Ger.)	office	տակսի	такси (French)	taxi
համ	рам (Ger.)	frame	քուրոր	прокурор (French)	prosecutor
լոզունգ	лозунг (Ger.)	slogan, password	ֆրոնտ	фронт (French)	front
լադեր	лагерь (Ger.)	camp	փլակատ	плакат (French)	poster
օպեր	опер (Ital.)	opera	տալոն	тalon (French)	coupon, voucher
կոնցերտ	концерт (Ital.)	concert	բանկ	банк (French)	bank
բենզին	бензин (Ital.)	petrol, gasoline	րուլ	руль (Dutch)	steering wheel

words from Latin:					
մաշին	машин	car, machine	արխիվ	архив	archives, files
րադիո	радио	radio	տրակտոր	трактор	tractor
գործակալ	комбинат	group of enterprises	լոկտոր	доктор	doctor
կոլոնի	колони	colony	մատերիալ	материал	material
ագենտ	агент	agent	գրադուս	градус	degree
օբլիգաց	облигаш	debenture, bond	արմի	арми	army
ֆաբրիկ	фабрик	factory	կոմպաս	компас	compass
քիմի	хими	chemistry	էքսպորտ	экспорт	export
ակտ	акт	file	ասպիրանտ	аспирант	graduate student

words from Greek:					
տելեֆոն	телефон	telephone	ատոմ	атом	atom
սիստեմ	систем	system	գեոմետր	геометр	geometry
մուզեյ	музей	museum	փրակտիկ	практик	practice
բակտեր	бактер	bacteria	տեխնիկ	техник	technique
ֆոտո	фото	photograph	կիլոգրամ	килограмм	kilogram
ստադիոն	стадион	stadium	կիլոմետր	километр	kilometer
ֆիզիկ	физик	physics			

Part III:

Morphology

Chapter 1:

Concrete Parts of Speech

pages 72 - 281

Real Parts of Speech

Nouns
Verbs
Adwords

Representative Parts of Speech

Prowords

Chapter 2:

Abstract Parts of Speech

pages 282 - 358

Postpositions
Conjunctions
Particles
Interjections

In Part III of this book, called Morphology (from Greek 'morphe' = 'form'), we will study **morphemes**. They can be divided into **2 groups**:

- 1.) **Lexical morphemes** (also called '**derivational suffixes**') which are used to form the words that enter a dictionary. (In English like 'worker', 'legalistic', 'pleasure'.)
- 2.) **Grammatical morphemes** which give lexical morphemes a new grammatical meaning. (In English like 'workers', 'legalistically', 'pleasures'.)

In Part II (Lexicology) we studied the different lexical or derivational morphemes and how they are used to build words. In this part we will mainly deal with the different **grammatical morphemes and their rules of application**. We will also look at some analytical forms when necessary.

Notice that the rules of the Cyrillic and the Classical script often do not agree. We might say that there are two grammars. For further explanation see Part I of the book.

For the Classical Mongolian script we stick in this book to the **revised forms**, which have been used in Inner Mongolia for some time. Where these forms differ from the old traditional forms, which appear in old historical works or some newly published books, we try to give also these old forms under the note 'old forms'.

The **parts of speech**, which actually are the subject of morphology, can be divided into **2 groups**. We will consider each group and its members with their appropriate grammatical morphemes (= inflectional suffixes):

1. Concrete parts of speech:
  - 1.1 Real parts of speech:**
    - 1.1.1 Noun (person, place or thing; has a name)
    - 1.1.2 Verb (words of action, state of being)
    - 1.1.3 Adword* (adjective, adverb, numeral/number)
  - 1.2 Representative parts of speech:**
    - 1.2.1 Proword* (Pronoun)
 (* these are two new terms that we created to express Mongolian grammatical ideas)
2. Abstract parts of speech:
  - 2.1 Postposition (following word)
  - 2.2 Conjunction (joining word)
  - 2.3 Particle (piece of word)
  - 2.4 Interjection (exclamations, onomatopoeic word)

Concrete parts of speech make up the **language structure**. In Chapter 4 of the **Appendix** (p.418ff) the reader will find the '**structural and functional system of relational suffixes**' which shows this structure clearly.

Abstract parts of speech are used to **express speech**.

1. CONCRETE PARTS OF SPEECH

1.1 Real Parts of Speech

1.1.1 Nouns

Words which describe people, animals, objects, bodies, ideas and appearances, and answer the question 'who?' or 'what?' are called nouns.

As mentioned at the end of Part I, three different kinds of inflectional suffixes can be added to nouns. Their grammatical meaning and subsequent order is as follows:

1. Plural   2. Case   3. Reflexivization

In order to understand better the following suffixes and their rules, we must mention again that Cyrillic and Classical Mongolian suffix rules sometimes disagree. This becomes especially clear with nouns with a **hidden "n"/"g"**. It's important to be able to discern whether the "n"/"g" belongs to the suffix or the word stem. ('Hidden' means that the letter belongs to the Classical Mongolian word stem, but doesn't always appear.)

1.1.1.1 PLURAL

In contrast to English, the plural form has **no great meaning**. Originally, there were very strict rules for plural usage, but through the centuries they have been lost, and we could almost say that you can get by without the plural. Basically, **the plural form is never used if it is already clear from the context that the noun is plural**. In English, this basic rule would lead to the following impossible sentences:

I bought three **apple** yesterday. Did you see all these **child**? How many **book** do you need?
Horse and **cow** are grazing in the meadow.

There are **five different plural suffixes**. Although it was probably pretty clear earlier which suffix was used where, **we cannot draw those parameters today**. So the rule that the "нар" suffix is for intelligent beings is still valid, but it would be dangerous to apply it strictly, otherwise students would be thought to have no intellect! It makes more sense to memorize the plural suffixes for the most important nouns.

1.1.1.1.1 Plural Suffixes (PS's)

Overview:

1.	ᠠᠭᠤᠨ, ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ, ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ	-ууд ² , -нууд ²	Most common PS
2.	ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ, ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ	-чууд ² , -чуул ²	Collective PS
3.	ᠠᠭᠤᠨ	нар	Usually for intelligent beings
4.	ᠠᠭᠤᠨ	-д	mainly used for the suffixes "-ч(ид)" and "-гч(ид)"
5.	ᠠᠭᠤᠨ	-с	rare, only for certain words

1.1.1.1.1.1 Plural Suffix "-ууд" (Most Common PS)

Suffix	Rules: for nouns, ending with p	Examples in Cyrillic and Classical Script	English translation
ᠠᠭᠤᠨ (uud/üüd)	consonants except "n"	ᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨ	books heroes yurts children
ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ (nuxud)	vowels or "n" (Notice that the form ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ is written without the usual ü-letter-stroke in order to keep it from being confused with ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ (= comrades).	ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ ᠠᠭᠤᠨᠠᠭᠤᠨ	students seas birds tables
-ууд -үүд	all consonants and vowels Pay attention: • Short vowels are dropped • "-а, -э" stay in suffix • The hidden "n" appears • The hidden "g" appears • Deleted vowel "n" is needed for long vowels and diphthongs.	НОМУУД ГАРУУД БААТАРУУД ОЮУТНУУД ГЭРҮҮД ХҮҮХЛУУД БУГУУД (буга) ХАНУУД (хан) ХУЛГАНУУД (хулган) АНГУУД (анга) ТАРНУУД (тарна) СУРГУУЛУУД (сургуул) ШУВУУУУД ТЭМЭНУУД ШИРЭЭУУД ӨРӨӨУУД ТАЛХУУД БАЙШИНУУД САНУУД ХҮРЭЭЛЭНУУД ГЭРЭЭУУД ХАРАНДААУУД БӨӨУУД ДЭГДЭЭХИЙУУД ДАЛАЙУУД ТУУЛАЙУУД	books hands heroes students yurts children deer walls mice classes mantras schools birds camels tables rooms loaves of bread houses treasures institutes contracts pencils shamans chicks seas hares

1.1.1.1.2 Plural Suffix "-чууд/-чүүл" (Collective PS)

Suffix	Example Classical M.	Example Cyrillic	English translation
ᠠᠭᠤᠯᠠᠭᠤᠳᠤ (-čüud/-čüüd)	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠠᠭᠤᠳᠤ, ᠠᠭᠤᠯᠠᠭᠤᠳᠤ	монголчууд/-чууд англичууд/-чууд	Mongolians the British
-чууд, -чүүд	ᠳᠠᠷᠬᠠᠨᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠠᠳᠠᠷᠬᠠᠨᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	Дарханчууд/-чууд	residents of Darhan
ᠶ᠋ᠠᠯᠤᠭᠤᠳᠤ (-čüul/-čüül)	ᠵᠠᠯᠤᠭᠤᠳᠤ, ᠶ᠋ᠠᠯᠤᠭᠤᠳᠤ	залуучууд/-чууд	youths
-чуул, -чүүл	ᠪᠠᠭᠠᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠪᠠᠭᠠᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	багачууд/-чууд	little ones
	ᠪᠠᠶᠠᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠪᠠᠶᠠᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	баячууд/-чууд	the wealthy
	ᠶ᠋ᠯᠤᠭᠤᠳᠤ, ᠶ᠋ᠯᠤᠭᠤᠳᠤ	ялуучууд/-чууд	the poor
The first suffix is the most common although the second can also always be used.	ᠰᠠᠶᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠰᠠᠶᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	сайчууд/-чууд	the good
	ᠡᠬᠤᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠡᠬᠤᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	эхчүүд/-чүүд	mothers
	ᠡᠮᠡᠭᠲᠡᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠡᠮᠡᠭᠲᠡᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	эмэгтэйчүүд/-чүүд	women
	ᠪᠦᠰᠦᠭᠢᠶᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠪᠦᠰᠦᠭᠢᠶᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	бүсгүйчүүд/-чүүд	young women
	ᠶ᠋ᠷᠡᠭᠲᠡᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠶ᠋ᠷᠡᠭᠲᠡᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	эрэгтэйчүүд/-чүүд	men
	ᠠᠵᠢᠯᠢᠭᠢᠶᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ, ᠠᠵᠢᠯᠢᠭᠢᠶᠢᠴᠢᠭᠤᠳᠤ	ажилгүйчүүд/-чүүд	the unemployed

1.1.1.1.3 Plural Suffix "нар"

Suffix	Ex. Classical M.	Ex. Cyrillic	English translation
ᠨᠠᠷ (nar) нар	ᠪᠠᠭᠰᠢᠨᠠᠷ	багш нар	teachers
This suffix is the only PS which is not added directly to the Cyrillic word stem.	ᠲᠣᠭᠣᠣᠴᠢᠨᠠᠷ	тогооч нар	cooks
	ᠡᠮᠴᠢᠨᠠᠷ	эмч нар	doctors
	ᠠᠬᠤᠨᠠᠷ	ах нар	older brothers
	ᠳᠦᠭᠦᠨᠠᠷ	дүү нар	younger siblings
	ᠡᠭᠴᠢᠨᠠᠷ	эгч нар	older sisters
	ᠯᠠᠮᠠᠨᠠᠷ	лам нар	Lamas
	ᠵᠣᠯᠣᠭᠴᠢᠨᠠᠷ	жолооч нар	drivers
	ᠠᠪᠠᠭᠠᠨᠠᠷ	авга нар	paternal relatives
	ᠨᠠᠭᠠᠨᠠᠷ	нагаи нар	maternal relatives
* Note, that this suffix, when added to the 1 st and 3 rd person plural, strengthens the plural meaning.	ᠠᠵᠢᠯᠠᠨᠠᠷ	ажилтан нар	employees
	ᠰᠦᠰᠡᠭᠲᠡᠨᠠᠷ	сүсэгтэн нар	believers
	ᠳᠠᠷᠭᠠᠨᠠᠷ	дарга нар	leaders, bosses
	ᠪᠢᠯᠠᠨᠠᠷ	бил нар	we (all)
	ᠲᠡᠯᠠᠨᠠᠷ	тэд нар	they (all)

1.1.1.1.4 Plural Suffix "-д"

This suffix is used mainly when the noun ends with the derivational suffixes "-ч(ин)"/"-гч". The final "н" is dropped and the PS "д" is written instead. Note that the hidden "и" reappears. This suffix is also used with a few other nouns in which one of the following **final letters** is dropped when the PS is added: "н, р, л, й(ь)".

Suffix	Example Classical	Example Cyrillic	English transl.
ᠳᠠ (-d)	ᠠᠵᠢᠯᠢᠭᠢᠳᠤ (ᠠᠵᠢᠯᠢᠭᠢᠳᠤ)	ажилчид	workers
-д	ᠮᠠᠯᠴᠢᠳᠤ (ᠮᠠᠯᠴᠢᠳᠤ)	малчид	herdsmen
☞ derivational suffixes:	ᠵᠣᠶᠢᠨᠠᠳᠤ (ᠵᠣᠶᠢᠨᠠᠳᠤ)	зохиолчид	writers
	ᠰᠡᠲᠦᠭᠦᠯᠠᠳᠤ (ᠰᠡᠲᠦᠭᠦᠯᠠᠳᠤ)	сэтгүүлчид	journalists
• -ч(ин)	ᠰᠤᠷᠠᠭᠴᠢᠳᠤ (ᠰᠤᠷᠠᠭᠴᠢᠳᠤ)	сурагчид	pupils
• -гч	ᠬᠤᠳᠠᠯᠠᠳᠠᠭᠴᠢᠳᠤ (ᠬᠤᠳᠠᠯᠠᠳᠠᠭᠴᠢᠳᠤ)	худалдагчид	salesclerks
☞ final letters н, р, л, й(ь)	ᠬᠣᠶᠢᠨᠠᠳᠤ (ᠬᠣᠶᠢᠨᠠᠳᠤ)	охид (охин)	daughters, girls
	ᠬᠠᠠᠳᠤ (ᠬᠠᠠᠳᠤ)	хаад (хаан)	kings
	ᠪᠦᠭᠦᠳᠤ (ᠪᠦᠭᠦᠳᠤ)	өвгөд (өвгөн)	old men
	ᠨᠥᠬᠡᠳᠤ (ᠨᠥᠬᠡᠳᠤ)	нөхөд (нөхөр)	comrades
	ᠲᠦᠰᠢᠮᠡᠳᠤ (ᠲᠦᠰᠢᠮᠡᠳᠤ)	түшмэд (түшмэл)	officials
	ᠨᠣᠬᠣᠳᠤ (ᠨᠣᠬᠣᠳᠤ)	ноход (нохой)	dogs
	ᠮᠣᠷᠢᠳᠤ (ᠮᠣᠷᠢᠳᠤ, ᠮᠣᠷᠢᠨᠠᠳᠤ)	морьд (морь / морин)	horses

1.1.1.1.5 Plural Suffix "-с"

Suffix	Example Classical	Ex. Cyrillic	English translation
ᠰᠤ (-s)	ᠶᠢᠯᠡᠰᠤ	үйлс	deeds
-с	ᠶᠢᠨᠠᠰᠤ	эрс	men
	ᠨᠠᠷᠠᠰᠤ	нэрс	names
This suffix is not exchanged with another vowel, but	ᠵᠠᠯᠤᠭᠤᠰᠤ	залуус	youths
added to the final letter.	ᠵᠠᠯᠠᠭᠤᠰᠤ	үрс	descendants
	ᠳᠡᠭᠡᠳᠡᠰᠤ	дээдэс	ancestors, upper class
	ᠳᠣᠯᠣᠳᠣᠰᠤ	доодос	lower class
Note , that some words have a hidden "н" which is dropped when the suffix is added.	ᠶᠣᠮᠤᠨᠠᠳᠤ (ᠶᠣᠮᠤᠨᠠᠳᠤ)	юмс (юман)	things
	ᠶᠦᠭᠦᠨᠠᠳᠤ (ᠶᠦᠭᠦᠨᠠᠳᠤ)	үгс (үгэн)	words
	ᠶᠤᠯᠤᠰᠤ (ᠶᠤᠯᠤᠰᠤ)	уулс (уулан)	mountains

1.1.1.1.2 Plural Usage Without Suffixes

Mongolian PS's, as already mentioned, are only used when it is not already clear from the overall context that the plural is intended. Below we have described the circumstances when plural usage is unnecessary.

1.1.1.1.2.1 Numerals

- a) *Надал гурван хуурцаг бий.*
I have **three** tapes.
- b) *Би таван найзтайгаа кино үзэв.*
I saw a film together with my **five** friends.
- c) *Би дэлгүүрээс олон ном авлаа.*
I bought **many** books at the store.
- d) *Өнөөдөр зарим оюутан ирсэнгүй.*
Some students didn't come today.
- e) *Манай хүү цөөн алдаа хийсэн.*
Our son made **few** mistakes.
- f) *Ангил хэдэн сандал байна вэ?*
How many chairs are in the classroom?

1.1.1.1.2.2 Repeated Words

- a) *Орон орны төлөөлөгч иржээ.*
Delegates came from different **countries**.
- b) *Гэр гэртээ харьцгаа!*
Go back to your **homes**!
- c) *Энд хэн хэн байна вэ?*
Who (all) is here?
- d) *Та дэлгүүрээс юу юу авсан бэ?*
What (all) did you get at the store?
- e) *Тэр хөдөөнөөс ирээд хүн хүнтэй уулзсаар явна.*
He came from the countryside and has been meeting with many **people**.
- f) *Би Берлинд байхдаа сайхан сайхан юм идлэг байсан.*
When I was in Berlin, I ate many good **things**.
- g) *Манай хүү байх байхгүй юм дандаа нэхдэг.*
My son constantly demands extraordinary **things**. ("... being and not being things.")
- h) *Тэр олон жил чадах чадахгүй ажил хийж байна.*
For many years he has been going about doing all **kinds of work**. ("...things he can and things he can't do.")

1.1.1.1.2.3 Verbs that Demand Plural

- a) *Худал дээр үхэр цугларчээ.*
The cattle **gathered** at the well.
- b) *Баяр ширээн дээр мөнгө дэлгэжээ.*
Bayar **spread out** the money on the table.
- c) *Би ууланд мөөг түүсэн.*
I **picked** mushrooms on the mountain.
- d) *Сараа урилга тарааж байна.*
Saraa is **distributing** invitations.
- e) *Талд хонь бэлчиж байна.*
The sheep are **grazing** on the steppe.
- f) *Бид намар хүнсний ногоо хураадаг.*
We always **harvest** vegetables in the fall.

1.1.1.1.2.4 Quantitative Words

- a) *сүрэг чоно*
a **pack** of wolves
- b) *хайрцаг янжуур*
a **pack** of cigarettes
- c) *боодол цаас*
a **packet** of paper
- d) *багц мод*
a **bundle** of wood
- e) *атга чихэр*
a **handful** of candies
- f) *хэсэг ном*
a **pile/stack** of books

1.1.1.1.2.5 Abstract Ideas

- a) *санаа*
idea
- b) *хайр*
love
- c) *мөрөөдөл*
longing
- d) *болол*
thought

-Ы	strong words: ☞ "n" Note: ◦ <i>ᠠᠨᠨᠢᠨ</i> "n" (some list this as a suffix, but the "n" is part of the noun stem) * exception	оюутан олоң малчин хаан морь(иᠮᠤ) сар(аᠮᠤ) нар(аᠮᠤ) талх(аᠮᠤ) харандаа(*!)	оюутны олны малчны хааны морины сарны нары талхны харандааны	the student's of many the herdsman's the king's the horse's the moon's the sun's the bread's the pencil's
-ИЙН	weak words: ☞ short vowels (which are then dropped) ☞ consonants except "n" (see exceptions to -ын)	шөнө эрдэнэ бие гэр эм билет эх	шөнийн эрдэнийн биеийн гэрийн эмийн билетийн эхийн	the night's the jewel's the body's the yurt's the medicine's the ticket's Mother's
-ИЙ	weak words: ☞ "n" Note: ◦ <i>ᠠᠨᠨᠢᠨ</i> "n" (some list this as a suffix, but the "n" is part of the noun stem) *exception	хэн үнэн хүн мөрөн эзэн ширээ(ᠰᠢ) жимс(эᠰᠢ) гүү(ᠰᠢ) гэрээ(*!)	хэний үнэний хүний мөрний эзэний ширээний жимсний гүүний гэрээний	whose the truth's the person's the river's the lord's the table's the fruit's the mare's the contract's
-Н	☞ diphthongs	далай орой дэлхий	далайн оройн дэлхийн	the sea's the evening's the world's

1.1.1.2.1.2.2 Question Words

Whose mother is this?

ᠮᠠᠯᠤᠮᠤᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ

Энэ хэний ээж вэ?

What kind of meat did you buy? ("Whose meat...")

ᠰᠢᠮᠤᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ

Чи юуны мах авсан бэ?

This is Baatar's mother.

ᠮᠠᠯᠤᠮᠤᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ

Энэ Баатарын ээж.

I bought beef. ("...cow's meat.")

ᠮᠠᠯᠤᠮᠤᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ

Би үхрийн мах авлаа.

1.1.1.2.1.2.3 Usage

1.) Postpositions which demand genitive case:

a	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	жилийн дараа	after a year
b	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	хүүхдийн төлөө	for the children
c	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	уулзахын тулд	in order to meet ...
d	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	номын тухай	about the book
e	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	хичээлийн өмнө	before the lesson
f	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	таван жилийн турш	during five years

2.) Nouns used as modifiers:

a) Noun + material from which it's made

b) noun + part of the noun

c) place where the noun appears

d) noun + its container

a	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	талхны гурил гутлын савхи эмийн ургамал гэрийн мол дэрний өд	bread flour boot leather medicinal plant yurt's wood pillow feathers
b	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	номын хавтас ширээний хөл орны давуу уулын орой	book cover table leg bed sheet mountain peak
c	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	хотын музей усны шувуу говийн ургамал	city museum water bird desert plant
d	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	бичгийн сав гурилын шуудай захианы дугтуй	letter case flour sack envelope (letter wrapping)

3.) Possession:

a	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	миний сандал	my chair
b	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	чиний ах	your brother
c	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	тэдний ээж	their mother
d	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	монголын нутаг	Mongolian territory
e	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	Баатарын эхнэр	Baatar's wife
f	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	эмчийн үзлэг	the doctor's examination
g	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	малын тэжээл	(animal) fodder

4.) Time:

a	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	1984 оны 9-р сар	September (of the year) 1984
b	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	маргаашийн хурал	tomorrow's meeting
c	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	намрын бороо	autumn rain
d	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	өнөөдрийн сонин	today's newspaper
e	ᠠᠨᠨᠢᠨ ᠠᠨᠨᠢᠨ	оройн хоол	evening meal, supper

5.) Geographical names:

a	ᠠᠯᠲᠠᠢ ᠨᠠᠭᠤ ᠨᠠᠷᠠᠭᠤ	Алтайн нуруу	Altai Mountain Range
b	ᠲᠤᠤᠯᠤ ᠬᠣᠨᠳᠢᠢ	Туулын хондий	Tuul Valley
c	ᠤᠯᠢᠶᠠᠰᠲᠠᠢ ᠭᠣᠯ	Улиастайн гол	Uliastai River
d	ᠬᠡᠬᠤᠢ ᠶᠢᠨ ᠭᠣᠪᠢ	Хүйсийн говь	Khuis Desert
e	ᠤᠯᠠᠭᠠᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠤ ᠶᠢᠨ ᠣᠷᠴᠢᠮ	Улаанбаатарын орчим	Ulaanbaatar's surroundings

6.) Intensifying adjectives:

a	ᠮᠤᠤᠭᠢᠶᠢᠨ ᠮᠤᠤ	МУУГИЙН муу	very worst ("bad of bad")
b	ᠬᠣᠯᠢᠨ ᠬᠣᠯ	ХОЛЫН хол	very furthest ("far of far")
c	ᠳᠡᠭᠡᠳᠢᠶᠢᠨ ᠳᠡᠭᠡᠯ	ДЭЭДИЙН дээд	very highest, very best ("high of high")

7.) Together with an NDS:

a	ᠮᠡᠳᠳᠡᠭᠢᠶᠢᠨ ᠰᠢᠨᠢᠵᠢ	МЭДЛЭГИЙН шинж	well-known appearance
b	ᠶᠠᠯᠰᠢᠨᠢ ᠪᠠᠶᠢᠷ	ЯЛСНЫ баяр	joy of victory ("having-won joy")

8.) Subject of an attribute clause (see page 392):

a	ᠰᠢᠨᠢᠶᠢᠨ ᠲᠠᠷᠢᠰᠠᠨ ᠴᠡᠵᠢᠭᠢᠭᠢᠭ ᠬᠠᠮᠭᠠᠯᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠷᠠᠢ!	Миний тарьсан цэцгийг хамгаалж байгаарай!	Please take care of the flowers that I planted.
b	ᠳᠣᠷᠵᠢᠶᠢᠨ ᠬᠤᠳᠠᠯᠳᠠᠵᠢ ᠠᠪᠰᠠᠨ ᠮᠠᠰᠢᠨᠶᠢᠭᠢ ᠪᠢ ᠦᠵᠡᠰᠢᠨ.	Доржийн худалдаж авсан машиныг би үзсэн.	I saw the car that Dorj bought.

1.1.1.2.1.3 Dative-Locative Case

1.1.1.2.1.3.1 Dative-Locative CS's, Rules, Examples

Suffixes	Rules: For words ending with p	Examples	English translation	
᠋ᠳᠢ (du/dü) -д (ᠳᠤᠯ + ᠳ) (old forms)	᠋᠋ vowels	ᠠᠭᠠᠳᠠᠳᠠᠳᠠ ᠳᠢ ᠠᠨᠭᠢᠳᠠ ᠳᠢ ᠰᠤᠷᠭᠠᠭᠤᠯᠤᠳᠠ ᠳᠢ ᠨᠣᠬᠣᠶᠢᠳᠠ ᠳᠢ ᠳᠡᠯᠬᠢᠶᠢᠳᠠ ᠳᠢ ᠳᠠᠯᠠᠶᠢᠳᠠ ᠳᠢ ᠠᠠᠪᠳᠠ * ᠰᠠᠷᠳᠠ *	ларгад ангид сургуульд нохойд дэлхийд далайд аавд * сард *	to the leader in the class in the school for the dog in the world in the sea to the father in the month
	᠋᠋ n, m, l, ng code word: namilang	ᠨᠣᠮᠳᠠ (НӨМӨНᠳ) ᠮᠠᠯᠳᠠ ᠰᠠᠨᠳᠠ ᠪᠠᠶᠢᠰᠢᠨᠳᠠ	номд (нөмөнд) малд санд байшинд	in the book for the animal in storage in the house
᠋᠋ᠳᠢ (tu/tü) -т (ᠲᠤᠯ + ᠲ) (old forms)	* hidden "n"	ᠤᠰᠠᠨᠳᠠ ᠮᠣᠷᠢᠨᠳᠠ ᠮᠣᠯᠣᠨᠳᠠ	усагд морианд мологд	in the water to the horse in the tree
	* inserted vowel is necessary after л, з, т, х, ц, ш, ж, ч in Cyrillic script	ᠪᠠᠲᠠᠳᠠ ᠨᠠᠶᠢᠵᠢᠳᠠ ᠠᠬᠢᠳᠠ ᠪᠠᠭᠰᠢᠨᠳᠠ ᠡᠮᠴᠢᠳᠠ ᠮᠤᠵᠢᠨᠳᠠ ᠨᠥᠭᠡᠳᠠ	Батад найзад ахад багшанд эмчид мужид нөөцд	to Baatar to the friend to the older brother to the teacher to the doctor in the district to the stock
᠋᠋ᠳᠢ (tu/tü) -т (ᠲᠤᠯ + ᠲ) (old forms)	᠋᠋ (b*),g,r,s,(d*) code word: bagarasada	ᠰᠡᠳᠡᠪᠲᠠ ᠲᠥᠰᠥᠪᠲᠠ ᠠᠶᠢᠮᠠᠭᠲᠠ ᠴᠠᠭᠲᠠ ᠭᠠᠷᠲᠠ ᠭᠢᠷᠲᠠ ᠶᠡᠴᠡᠰᠲᠠ ᠲᠢᠪᠲᠠ	сэдэвт төсөвт аймагт цагт гарт гэрт эцэст тивд	in the title in the budget in the 'aimag' at --- o'clock in the hand in the yurt at the end on the continent
	* Note: in Cyrillic, an inserted vowel follows after final -д	ᠠᠷᠳᠠᠳᠠ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠳᠠ	ардд хүүхдд	for the people for the child

1.1.1.2.1.3.2. Question Words

(To) whom did the teacher give the book? Өмнөх (Н) бие тэв/ тусгагчийн бие оо. Багш хэнд ном өгсөн бэ? What do you love? Энэ зүйлс/ бие сэтгэлдээ оо. Чи юунд хайртай вэ? Where is Baatar? Өмнөх суралтын баатар/ бие оо. Баатар хаана байна вэ? When are you coming? Энэ цагийн хэргийн бие оо. Чи хэзээ ирэх вэ?	The teacher gave the book to the pupil . Өмнөх суралтын бие тэв/ тусгагчийн оо. Багш сурагчид ном өгсөн. I love birds . Өнө суралтын бие сэтгэлдээ оо. Би шувуунд хайртай. Baatar is in the street . Өмнөх суралтын бие баатар/ бие оо. Баатар гудамжинд байна. I'll come at 5 o'clock . Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо. Би таван цагт ирнэ.
---	---

1.1.1.2.1.3.3. Usage

1.) Indirect object:

a	Ачааг/ бие тэв/ тусгагчийн оо.	Дулмаад чай өг!	Give Dulmaa some tea!
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би та нар д хичээл заана.	I will teach you .
c	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Бид тэмээнд ачаа ачив.	We loaded the pack on the camel .
d	Ачааг/ бие тэв/ тусгагчийн оо.	Сараа Бата д тэр номын тухай яриу.	Saraa told Bat about that book.

2.) Location (locative):

Notice that with some words, dative-locative is **not necessary** (e.g. "хөдөө").

a	Ачааг/ бие тэв/ тусгагчийн оо.	Тэд гэр т суудаг.	They live in a yurt .
b	Ачааг/ бие тэв/ тусгагчийн оо.	Тэр Монгол д ирсэн.	He came to Mongolia .
c	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би хөлөө усан д угаалаа.	I washed my feet in water .
d	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би Дархан д амьдарч байна.	I live in Darkhan .
e	Ачааг/ бие тэв/ тусгагчийн оо.	Тэр өчигдөр манай д ирсэн.	Yesterday he came to my home .
f	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Бид ууланд гарсан.	We hiked on the mountain .
g	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Бат адуун д , Нараа түлээнд явав.	Bat went for the horses , and Naraa for fire wood.
h	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Миний аав ажил д орсон.	My father got a job. ("My father entered into work .")

3.) Time (temporal locative):

Notice that words like "орой, өглөө, шөнө, өдөр, үдээс хойш", etc. need **no CS**.

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Өнөөдөр 6 цагт хичээл эхлэнэ.	Today the lesson starts at 6 o'clock .
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Дараа долоо хоног т тэр ирнэ.	He will come next week .

c	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би 1960 он д төрсөн.	I was born in 1960 .
d	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	7-р сар д хамгийн халуун болдог.	It is warmest in July .

4.) Possession:

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Нада д ном бий.	I have a book.
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Баатар т олон хурдан морь бий.	Baatar has many fast horses.
c	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Чам д талх бий юу?	Do you have any bread?

5.) Causative structures:

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Нэг хонь чонон д идүүлжээ.	A sheep was eaten by a wolf.
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Муур нохойнд баригдан.	A cat was caught by a dog.

6.) Like an English prepositional object:

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Гараа алчуур т үр!	Rub your hands on the towel .
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Бид хөлдөө гутал өмсдөг, гар таа бээлий хийдэг.	We wear boots on our feet , and gloves on our hands .

7.) Like the English preposition 'for':

Ex. c and d are used similarly, but notice that ex. e is used the other way round. If one translates хэрэгтэй with "...is needed.", then confusion is not likely to happen.

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Тэр бүсгүй хүүд ээ дээл хийв.	That young woman made a 'deel' for her son .
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би эхнэрт ээ үнэртэй ус авав.	I bought perfume for my wife .
c	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би чам д хайртай.	I love you. ("I am with love for you .")
d	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Би өөхөнд дургүй.	I don't like fat. ("I am without liking for fat .")
e	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Нада д мөнгө хэрэгтэй. <i>and not:</i> Би мөнгөнд хэрэгтэй.	I need money. (" For me money is needed.")

8.) Expressing quality of action:

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Дорж англи хэлэнд сайн.	Dorj is good at English.
b	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Монголчууд моринд гаргуу.	The Mongolians are excellent at horseback riding.
c	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Тэр хоолонд муу.	He is a picky eater. ("He is bad at eating.")

9.) Listing similar things:

a	Өнө цагийн зурвас бие хэргийн оо.	Араатанд арслан, бар, чоно гэх мэт амьтад ордог.	Lions, tigers, wolves, etc. belong to the wild animal category.
---	-----------------------------------	--	--

1.1.1.2.1.5 Ablative Case

1.1.1.2.1.5.1 Ablative CS's, Rules, Examples

Suffixes	Rules: For words ending with p	Examples	English translation
ᠲᠠᠨᠦ (eche)	all vowels and consonants Note: * "e" in 'бие' already has an "э". * hidden "n" exceptions* * hidden "g" * -ᠠᠢ/-ᠡᠢ * inserted vowel "g" for long vowels and diphthongs	ᠬᠠᠨᠠᠭᠠᠰ	from the treasure
-аас		ᠬᠠᠨᠠᠭᠠᠰ	from the wall
-ээс		ᠳᠠᠷᠭᠠᠭᠠᠰ	from the leader
-оос		ᠬᠠᠬᠠᠭᠠᠰ	from (my) older brother
-өөс		ᠬᠡᠭᠠᠭᠠᠰ	from (my) mother
		ᠨᠣᠮᠣᠭᠠᠰ	from the book
		ᠲᠦᠷᠦᠭᠠᠰ	from the state
		ᠪᠢᠡᠭᠡᠰ	from the body
		ᠲᠠᠯᠬᠤᠭᠠᠭᠠᠰ	from the bread
		ᠮᠣᠯᠠᠭᠠᠭᠠᠰ	from the tree
	ᠬᠣᠨᠢᠭᠠᠭᠠᠰ	from the sheep	
	ᠬᠠᠷᠠᠨᠳᠠᠭᠠᠭᠠᠰ*	from the pencil	
	ᠭᠡᠷᠡᠭᠡᠭᠡᠰ*	from the contract	
	ᠪᠠᠶᠢᠰᠢᠨᠭᠠᠭᠠᠰ	from the house	
	ᠴᠢᠶᠢᠳᠡᠨᠭᠡᠰ	from the lamp	
	ᠠᠨᠭᠠᠭᠠᠰ (анги)	from the class	
	ᠬᠠᠨᠭᠠᠰ (хань)	from the friend	
	ᠬᠡᠭᠦᠭᠡᠰ	from (my) son	
	ᠪᠥ᠋᠋᠋ᠭᠡᠰ	from the shaman	
	ᠳᠠᠯᠠᠶᠠᠭᠠᠰ	from the sea	

1.1.1.2.1.5.2 Question Words

From whom did you get this book?

ᠲᠠᠨᠦ ᠲᠠᠨᠦ ᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠰ
Энэ номыг хэнээс авсан бэ?

I got this book from my teacher.

ᠪᠢ энэ номыг багшаасаа авсан.

Where did/do you come from?

ᠴᠢ хаанаас ирсэн бэ?

I came/come from Germany.

ᠪᠢ Германаас ирсэн.

When does your brother's vacation begin?
("From when on does your brother rest?")

ᠲᠦᠷᠦᠭᠡᠭᠡᠰ ᠠᠮᠠᠷᠠᠨᠠᠭᠠᠰ
Лүү чинь хэзээнээс амрах вэ?

His vacation begins on June 1st.

ᠲᠡᠷ ᠖ сарын нэгнээс амарна.

What are you afraid of?

ᠴᠢ юунаас айдаг вэ?

I'm afraid of snakes.

ᠪᠢ могойноос айдаг.

1.1.1.2.1.5.3 Usage

1.) Postpositions and adverbs in postpositional function which require ablative case:
Notice that "-ын өмнө" means 'directly before ...' and "-аас өмнө" mean 'a longer period of time before...'

a	ᠠᠮᠤᠨᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ .. ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ	Тэр уулзалтаас өмнө би түүнийг таньдаггүй байсан.	Before that meeting I didn't know him.
b	ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ .. ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ	Үүнээс хойш би энэ алдааг давтахгүй.	From now on, I won't make this mistake again.
c	ᠰᠡᠪᠢᠶᠢᠰᠠᠷᠢ ᠭᠡᠷᠮᠠᠨᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ..	Швейцарь Германаас урагш байдаг.	Switzerland is south of Germany.
d	ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ .. ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ ᠠᠨᠠᠭᠠᠭᠠᠰ	Би түүнээс доош явж чадахгүй.	I can't go further down than that.

2.) Time or place an action begins:

a	ᠲᠠ ᠨᠠᠷ Берлинээс ирэв үү?	Did you come from Berlin?
b	ᠬөдөөнөөс хүн ирсэн.	Someone came from the countryside.
c	Зүүн зүгээс нар манддаг.	The sun rises in the East.
d	Германаас тусламж ирсэн.	Aid came from Germany.
e	Би маргаашаас хөдөө явна.	I'm going to the countryside tomorrow or soon after.
f	Би өглөөнөөс орой болтол юм уншсан.	I read from morning until evening.
g	Би багаасаа хонь хариулж байсан юм.	I've herded sheep since my childhood.
h	Би өнгөрсөн зунаас Монголд амьдарч байна.	I've been living in Mongolia since last summer.

3.) Like the English prepositions 'from/of':

a	ᠪᠢ ᠴᠠᠮᠠᠭᠠᠰ нэг ном авмаар байна.	I want to get a book from you.
b	Энэ цайнаас ууж, хоолноос идээрэй!	Please drink some of this tea and eat some of this food.
c	Надал махнаасаа 2 кило өгөөч.	Would you give me 2 kg of the meat, please.
d	Биднээс нэг нь багштай уулзъя.	Let one of us meet with the teacher.
e	Арваас тавыг хас!	Subtract 5 from 10!
f	Тэднээс 4 нь ирсэнгүй.	Four of them didn't come.

6.) Money and prices:

a	ᠤᠯᠤᠰᠢ ᠬᠡᠨᠢᠭ ᠳᠣᠯᠯᠠᠷᠠᠭ᠎ᠠᠭ ᠵᠤᠶᠢᠴᠢᠨ ᠪᠣᠯᠤᠬᠤ ᠪᠣᠯᠤᠬᠤ ᠪᠤ?	Монголд нэг доллараар юу авч болох вэ?	What can you buy in Mongolia for one dollar?
b	ᠬᠡᠨᠢᠭᠠᠨ ᠬᠡᠭᠢᠷᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠭᠦᠷ ᠴᠢᠨ ᠬᠡᠨᠢᠭᠠᠨ / ᠠᠵᠤᠨᠠᠭᠠᠷᠠᠭ᠎ᠠᠭ ᠠᠵᠤᠨᠠᠭᠠᠷᠠᠭ᠎ᠠᠭ	Би мянган төгрөгөөр хэдэн марк авлаа.	I bought several stamps for 1000 'tögrögs'.
c	ᠰᠢᠳᠤᠰᠣᠨᠭᠣᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ	Малчид малаар эд бараа худалдаж авдаг.	The herdsmen buy goods in exchange for livestock. ("... trade through livestock.")

7.) Together with adjectives:

a	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠤ ᠣᠷᠢᠨ ᠮᠠᠯᠠᠭᠦᠷ ᠪᠠᠶ᠋ᠠᠨ.	Mongolia is rich in livestock.
b	ᠡᠨᠢ ᠬᠦᠨ ᠴᠡᠲᠭᠡᠯᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠵᠠᠯᠤᠭᠤ ᠪᠠᠶ᠋ᠳᠠᠭ.	This person is young at heart.
c	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠺᠡᠭ ᠴᠡᠲᠭᠡᠯᠡᠭᠡᠷ ᠥᠨᠳᠦᠷ ᠬᠦᠨ.	My mother is good ("high") at heart.
d	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠺᠡᠨᠡᠷ ᠨᠠᠳᠠᠴᠤ ᠨᠠᠴᠠᠭᠦᠷ ᠵᠠᠯᠤᠭᠤ.	My wife is younger (in age) than I.

8.) Languages:

a	ᠤᠯᠤᠰᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠣᠷᠤ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠶᠢᠷᠢᠵᠢ ᠪᠠᠶ᠋ᠢᠨᠠ.	Та монголоор сайн ярьж байна.	You speak Mongolian well. ("... by means of Mongolian")
b	ᠤᠯᠤᠰᠢ ᠵᠡᠷᠮᠠᠨᠠᠭᠦᠷ ᠶᠢᠷᠢᠳᠠᠭ ᠤᠭᠤ?	Та германаар ярьдаг уу?	Do you speak German? ("... by means of German")

9.) Explaining causes:

Compare with pages 165-166.

a	ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠪᠣᠯᠳᠣᠭ.	Над гарахаар дулаан болдог.	When the sun rises it becomes warm. ("Through the rising of the sun...")
b	ᠰᠢᠳᠤᠰᠣᠨᠭᠣᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ	Намар болохоор ногоо гандаж сэрүүн болдог.	When autumn comes, the grass withers and the air is cooler. ("Through the coming of autumn...")

10.) Division of groups:

a	ᠡᠨᠢ ᠠᠴᠠᠭᠠᠭ ᠬᠡᠴᠡᠭᠡᠭᠡᠷ ᠨᠢ ᠢᠯᠭᠡᠪᠡᠪᠡ.	Энэ ачааг хэсэг хэсгээр нь илгээв.	We sent this cargo piece by piece.
b	ᠭᠠᠳᠠᠭᠠᠯ ᠬᠡᠯᠢ ᠰᠤᠷᠠᠬᠤᠭᠡᠷ ᠤᠭᠢᠶᠢᠭᠦᠷ ᠣᠯᠨᠣᠷᠢᠭᠦᠷ ᠨᠢ ᠴᠡᠭᠡᠵᠢᠯᠡᠬᠡ ᠬᠡᠷᠡᠭᠡᠲᠡᠢ.	Гадаад хэл сурахдаа үгийг олноор нь цээжлэх хэрэгтэй.	When you study a foreign language, you have to memorize a lot of words at once.

1.1.1.2.1.7. Comitative Case

1.1.1.2.1.7.1. Comitative. CS's. Rules. Examples

Suffix	Rules: For words ending with p	Examples	English translation
ᠠᠷᠠᠯᠢ (tai/tei)	all vowels and consonants (complying with vowel harmony)	ᠠᠭᠠᠲᠠᠢ	with (my) father
-ᠲᠠᠢ		ᠠᠬᠤᠲᠠᠢ	with (my) brother
-ᠲᠣᠢ	(there is no suffix -ᠲᠣᠢ)	ᠮᠠᠯᠲᠠᠢ	with livestock
-ᠲᠡᠢ		ᠪᠠᠭᠠᠲᠠᠢ	with Baatar
(ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ)	(old forms)	ᠮᠣᠷᠢᠲᠣᠢ	with a horse
(ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ)		ᠳᠣᠷᠵᠣᠲᠣᠢ	with Dorj
		ᠵᠡᠭᠡᠲᠡᠢ	with (my) mother
		ᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠢ	with (my) older sister
		ᠬᠦᠨᠲᠡᠢ	with a person
		ᠲᠥᠯᠥᠯᠡᠭᠣᠳᠲᠡᠢ	with a delegate

1.1.1.2.1.7.2 Question Words

With whom did you go to the countryside? ᠵᠢ ᠬᠡᠨᠲᠡᠢ ᠬᠡᠬᠡᠭᠡᠪᠠᠶ᠋ᠢᠨ ᠪᠤ?	I went with my father to the countryside. ᠪᠢ ᠠᠭᠠᠲᠠᠢᠭᠠᠭᠠᠨ ᠬᠡᠬᠡᠭᠡᠪᠠᠶ᠋ᠢᠨ ᠪᠤ.
What did you bring? ("With what did you come?") ᠤᠯᠤᠰᠢ ᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠪᠣᠯᠳᠣᠭ?	I brought a lot of gifts. ("I came with a lot of ..") ᠪᠢ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠬᠡᠭᠢᠨᠠᠭ ᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠪᠣᠯᠳᠣᠭ.
Та юутай ирсэн бэ? ᠲᠠ ᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠢᠷᠴᠡᠩ ᠪᠤ?	Би их бэлэгтэй ирсэн. ᠪᠢ ᠢᠬᠤ ᠪᠡᠯᠡᠭᠲᠡᠢ ᠢᠷᠴᠡᠩ.

1.1.1.2.1.7.3 Usage

1.) Like the English preposition 'with':

a	ᠪᠢ ᠠᠭᠠᠲᠠᠢᠭᠠᠭᠠᠨ (ᠬᠠᠮᠲᠤ) ᠬᠡᠬᠡᠭᠡᠪᠠᠶ᠋ᠢᠨ.	I went (together) with my father to the countryside.
b	ᠲᠠ ᠲᠣᠯᠢ ᠪᠢᠴᠢᠭᠢᠲᠡᠢᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠢᠷᠴᠡᠩ ᠭᠦᠭᠦ?	Did you bring your dictionary? ("Did you come with your dictionary?")
c	ᠲᠡᠷ ᠴᠠᠮᠠᠶᠢᠭᠦᠷ ᠳᠣᠷᠵᠣᠲᠣᠢ ᠠᠨᠳᠤᠭᠦᠷᠴᠡᠭᠡᠭᠡᠷ.	He confused you with Dorj.
d	ᠲᠠ ᠺᠦᠨᠲᠡᠢ ᠪᠣᠯᠭᠣᠮᠵᠣᠢ ᠬᠠᠷᠢᠴᠢ.	Be careful in dealing with this person.

2.) Postpositions that require the comitative case:

a	ᠪᠢ ᠲᠡᠳᠡᠨᠲᠡᠢ ᠬᠠᠮᠲᠤ ᠲᠣᠭᠯᠡᠭᠡ!	I want to play together with them.
b	ᠡᠨᠢ ᠬᠦᠭᠦᠬᠡᠯᠤ ᠺᠡᠭᠲᠡᠢᠭᠡᠷᠭᠡᠷ ᠶᠠᠰᠠᠨ ᠠᠳᠢᠯᠤ (ᠠᠳᠢᠯᠢᠬᠠᠨ) ᠶᠣᠮ ᠪᠤ!	This child look just like his father!
c	ᠲᠡᠷ ᠲᠦᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠶᠠᠭ ᠢᠵᠢᠯᠢ (ᠢᠵᠢᠯᠢᠬᠡᠨ) ᠬᠤᠪᠠᠰᠢᠯᠠᠵᠡᠭᠡᠭᠡᠭᠡ.	She was dressed exactly like he was.

1.1.1.2.3 Case-bound Particles (CbP's)

In Mongolian there is another **group of words** (not suffixes, because they are written separately from the word stem) which **appear together with a CS**. In some of their functions they are similar to the **reflexive suffix**, which we will look at on page 108.

These CbP's have 2 major functions: one in connection with nouns, which we will look at in this paragraph and one in connection with syntax (e.g. "тэгсэн чинь, миний эхнэр чинь", etc.)

Characteristics of the CbP's:

- 1.) They follow **after a noun with a CS** (nominative case is also possible, which is an essential difference to the RS; see the 3rd example of each).
- 2.) They **relate to a person** which means, every CbP relates only to one specific person.
- 3.) They **can't be considered as possessive pronouns** because the possessive function, which seems to come through in the translation, is not the most important function. More importantly, they express the **relationship** between the person to which this CbP refers and the noun.
- 4.) They never refer to the subject, but to the 1st, 2nd or 3rd person.

wrong:

Би ээжил **МИНЬ** цай авчирсан.
I brought **my** mother tea.
(CbP can't refer to the subject!)

Би ахад **МИНЬ** хэлсэн.
I told **my** older brother.
(CbP can't refer to the subject!)

correct:

Би ээждээ цай авчирсан. (see RS)
I brought **my** mother tea.
Би ээждээ **ЧИНЬ** цай авчирсан.
I brought **your** mother tea.
Ээж **МИНЬ** цай уусан. (nominative case)
My mother drank tea.

Би ахлаа хэлсэн. (see RS)
I told **my** older brother.
Би ахад **НЬ** хэлсэн.
I told **his/her** older brother.
Ах **ЧИНЬ** надал хэлсэн. (nominative case)
Your brother told me.

1.1.1.2.3.1 CbP's, Rules, Examples

Person	Cyrillic (equivalent pronoun)	Classical	Examples:		
			English	Cyrillic	Classical
1 st p. singular	МИНЬ (миний/манай)	ᠮᠢᠨᠢ	my father my wife	аав МИНЬ эхнэр МИНЬ	ᠮᠢᠨᠢ ᠮᠤ ᠬᠡᠨᠢᠭ ᠮᠢᠨᠢ
1 st p. plural	МААНЬ (бидний/манай)	ᠮᠠᠮᠠᠨᠢ	our children our father	хүүхдүүд МААНЬ аав МААНЬ	ᠮᠠᠮᠠᠨᠢ ᠮᠤ / ᠮᠠᠨᠢ ᠮᠠᠮᠠᠨᠢ ᠮᠤ
2 nd p. singular	ЧИНЬ (чиний)	ᠴᠢᠨᠢ	your father your mother	аав ЧИНЬ ээж ЧИНЬ	ᠴᠢᠨᠢ ᠮᠤ ᠡᠵᠢ ᠴᠢᠨᠢ
2 nd p. plural/polite form	ТАНЬ (та нарын/таны)	ᠲᠠᠨᠢ	your father your mother your friend	аав ТАНЬ ээж ТАНЬ найз ТАНЬ	ᠲᠠᠨᠢ ᠮᠤ ᠡᠵᠢ ᠲᠠᠨᠢ ᠨᠠᠶᠢᠵ ᠲᠠᠨᠢ
3 rd p. singular/plural	НЬ (түүний/тэдний)	ᠨᠢ	his/her/its father his/her/its mother his/her/its friend	аав НЬ ээж НЬ найз НЬ	ᠨᠢ ᠮᠤ (ᠨᠢᠪ*) ᠨᠢ ᠮᠤ (ᠨᠢᠪ*) ᠨᠠᠶᠢᠵ ᠨᠢ (ᠨᠢᠪ*)

*old forms:
strong/weak
(ᠨᠢᠪ, ᠨᠢᠪ)

1.1.1.2.3.2 Usage

In the English translation, we cannot see the difference between a possessive pronoun and a CbP, because we don't express this "Mongolian feeling of relationship". In the following examples, the CbP's are translated to English possessive pronouns, but, as stated before, **their main function is not emphasis on possession**.

Cases	English	Cyrillic	Classical
Nom.	My horse came.	Морь МИНЬ иржээ.	ᠮᠣᠷᠢ ᠮᠢᠨᠢ ᠢᠷᠵᠡᠭᠡ ..
	His /Her sister lives in Darkhan.	Эгч НЬ Дарханд суудаг.	ᠡᠭᠴ ᠨᠢ ᠳᠠᠷᠬᠠᠨᠳ ᠰᠤᠭᠤᠳᠠᠭ ..
Gen.	I've finished sewing your older brother's 'deed'.	Би ахын ЧИНЬ дээ-лийг оёж гүйшлээ.	ᠪᠢ ᠬᠢ ᠴᠢᠨᠢ ᠳᠡᠭᠡ ᠯᠢᠢᠭ ᠣᠡᠵᠢ ᠭᠦᠢᠰᠢᠯᠡᠭᠡ ..
	This is my horse's saddle.	Морины МИНЬ эмээл энэ.	ᠮᠣᠷᠢᠨᠢ ᠮᠢᠨᠢ ᠡᠮᠡᠭᠡᠯ ᠡᠨᠡ ..
Dat.	Father gives her/his sister lessons.	Аав эгчид НЬ хичээл заадаг.	ᠠᠭᠤ ᠡᠭᠴᠢᠳ ᠨᠢ ᠬᠢᠴᠡᠭᠡᠯ ᠵᠠᠭᠠᠳᠠᠭ ..
	He brought our older brother bread and milk.	Тэр ахад маань мах, сүү авчирлаа.	ᠲᠡᠷ ᠠᠬᠠᠳ ᠮᠠᠠᠨᠢ ᠮᠠᠬ , ᠰᠦᠭᠦ ᠠᠪᠴᠢᠷᠯᠠᠭᠠ ..
Acc.	Please bring my horse.	Морийг МИНЬ чи аваад ирээч.	ᠮᠣᠷᠢᠭ ᠮᠢᠨᠢ ᠴᠢ ᠠᠪᠠᠭᠠᠳ ᠢᠷᠡᠭᠡᠴᠢ ..
	I know your older brother.	Би ахыг ЧИНЬ танина.	ᠪᠢ ᠬᠢ ᠴᠢᠨᠢ ᠲᠠᠨᠢᠨᠠ ..
Abl.	There are no other horses there than yours .	Адуунаас тань өөр адуу тэнд алга.	ᠠᠳᠤᠭᠤᠨᠠᠭᠤ ᠲᠠᠨᠢ Өᠦᠷ ᠠᠳᠤᠭᠤ ᠲᠡᠨᠳ ᠠᠯᠭᠠ ..
	I asked his/her sister.	Би эгчээс нь асуулаа.	ᠪᠢ ᠡᠭᠴᠡᠳᠡᠰ ᠨᠢ ᠠᠰᠤᠭᠤᠯᠠᠭᠠ ..
Instr.	Several books were sent to you with our Dorj.	Доржоор маань танд хэдэн ном иржээ.	ᠳᠣᠷᠵᠣᠷ ᠮᠠᠠᠨᠢ ᠲᠠᠨᠳ ᠬᠡᠳᠡᠨ ᠨᠣᠮ ᠢᠷᠵᠡᠭᠡ ..
	I usually have his/her mother cut my hair.	Би ээжээр нь үсээ засуулдаг.	ᠪᠢ ᠡᠵᠡᠵᠡᠭᠡᠷ ᠨᠢ ᠦᠰᠡᠭᠡ ᠵᠠᠰᠤᠭᠤᠯᠠᠳᠠᠭ ..
Com.	Bat's horse left together with my horse.	Батын морь морьтой минь хамт явжээ.	ᠪᠠᠲᠢ ᠮᠣᠷᠢ ᠮᠣᠷᠢ ᠲᠣᠮᠤ ᠬᠠᠮᠤᠲ ᠶᠠᠪᠵᠡᠭᠡ ..
	I'm not like your older brother.	Би ахтай чинь адилгүй.	ᠪᠢ ᠠᠬᠤ ᠴᠢᠨᠢ ᠠᠳᠢᠯᠢᠭᠦᠢ ..
Dir.	Let's go to his/her yurt.	Гэр лүү нь явцгаая.	ᠭᠡᠷ ᠯᠡᠭᠦ ᠨᠢ ᠶᠠᠪᠴᠢᠭᠠᠶᠠ ..
	Let's go to your school.	Сургууль руу чинь очье.	ᠰᠤᠷᠭᠤᠭᠤᠯ ᠷᠤᠭᠤ ᠴᠢᠨᠢ ᠣᠴᠢᠡ ..

Note: Some grammar books list special accusative CS's (-ы, -ий; not to be confused with genitive CS's!) for the case that a CbP follows. This is because in the colloquial the "г" can hardly be distinguished, but it is still more logical to keep writing it. However, since we often do see this half-accusative CS form presented, we want to briefly introduce it here:
"-ийг" becomes "**ий**" when followed by "минь/чинь/маань/тань/нь"
"-ыг" becomes "**ы**" when followed by "минь/чинь/маань/тань/нь".

Analytically Expressed Aspects			
Progressive	ᠮᠣᠨᠤ, ᠮᠣᠨᠤ	-ж бай-	Тэр унтаж байна.
Perfect	ᠮᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠭᠢᠨ	-аал бай-	Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчи- хаал байсан. / Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихсан байсан.
	ᠮᠠᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠ	-сан бай-	
Progressive - Perfect	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-саар бай-	Бид даалгавраа болсоор байна.
1.1.2.1.3 Mood			
Determining Suffixes (DS's)			
Noun Determining Suffixes (NDS's)			
Past	ᠮᠠᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠ	-сан ⁴	Тийшээ явсан хүн миний аав.
Indefinite Present	ᠮᠠᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠ	-даг ⁴	Энд германаар ярьдаг хүн байна уу?
Progressive Present	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-аа ⁴	Тэнд байгаа номыг авч яваарай.
Future	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-х	Би хөдөө явах ажлаас чөлөөлөгдөв!
"Doer"	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-гч	Орчуулагч хүү хаана байна вэ?
Adword Determining Suffixes (AwDS's)			
Wish	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-маар ⁴	Энэ үзэмээр (сайхан) кино байна.
Possibility	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-хуиц ²	Надал хүрэлцэхүйц (их) мөнгө бий.
Necessity	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-ууштай ²	Энэ бол уншууштай (сонин) ном.
Others	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-шгүй	Бид эх орноо хязгаарлашгүй (их) хайрладаг.
	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-лтай ³	Энэ бол мориор явалттай (бэрх) газар.
	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-лтгүй	Энэ бол машинаар явалтгүй (муу) зам.
	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-м	Хайрлам (сайхан) эх орон минь!
	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-мгүй	Монгол хүнд морь саламгүй (чухал) унаа.
Verb Determining Suffixes (VDS's)			
Coordinating Verb Determining Suffixes (cVDS's)			
Simultaneous	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-ж/-ч	Ээж хоол хийж аав цай уув.
Associative	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-н	Өвгөн үүдээ нээн оров.
Anterior	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-аал ⁴	Миний аав хоёр хоноод буцна.
Subordinating Verb Determining Suffixes (sVDS's)			
Conditional	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-в(б)ал ⁴	Ажлыг эхэлбэл дуусгах хэрэгтэй.
Concessive	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-вч/-бч	Чамайг яввч байдал өөрчлөгдөхгүй
Immediat. succeeding	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-магц ⁴	Тэр сургуулиа төгсөмөц хөдөө явсан.
Logically succeeding	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-хлаар ⁴	Нар гарахлаар дулаан болдог.
Intending	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-хаар ⁴	Сарнай түүнийг дуудахаар гарсан.
Limiting	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-тал ⁴	Намайг иртэл хүлээгээрэй!
Progressive	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-саар ⁴	Би хүн болсоор ийм юм үзээгүй.
Succeeding	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-нгуут ²	Аавыг явангуут ээж ирлээ.
Seizing opportunity	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-нгаа ⁴	Дорж явангаа тамхиа асаалаа.
Excluding	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-маажин ⁴	Сурмаажин сая мэднэ.

Terminating Suffixes (TS's)			
Person-bound Terminating Suffixes (PTS's)			
Intention (1 st p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-я ³	Би явъя!
Decision (1 st p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-сугай ²	Хөдөө аж ахуйг эрчимтэй хөгжүүлсүгэй!
Command (2 nd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-ø	Номоо нээ!
Request (2 nd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-аач ⁴	Чи энэ ажлыг хийгээч!
Demand (2 nd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-аарай ⁴	Энэ эмийг хоолны өмнө уугаарай!
Admonition (2 nd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-уузай ²	Чи мартуузай!
Appeal (2 nd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-гтун ²	Мөнгөө банканд хадгалуулагтун!
Permission (3 rd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-г	Тэр үзвэл үзэг.
Hope (3 rd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-аасай ⁴	Тэр архи битгий уугаасай!
Blessing (3 rd p.)	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-тугай ²	Танай гэрт аз жаргал дэлгэртүгэй!
Tense-bound Terminating Suffixes (TTS's)			
General Past	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-сан ⁴	Би өглөө хоол идсэн.
Past	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-жээ/-чээ	Орой болжээ.
Past	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-в	Тэр надаас олон юм асуув.
Past	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-лаа ⁴	Би саяхан сонин ном уншлаа.
Indefinite Present	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-даг ⁴	Би их сургуульд ажилладаг.
Progress. Present	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-аа ⁴	Миний ном Доржид байгаа.
Present	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-на ⁴	Намар бороо орно.
Future	ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ / ᠮᠠᠨᠠᠭᠢᠨᠠ	-на ⁴	Би маргааш явна.

General explanation of the verb suffixes:

- 1.) Some vowels are dropped when a suffix is added (see pages 23-25), in other cases an inserted vowel is needed.
- 2.) Some Classical verb stems which end with consonants need an inserted vowel. Rules for these are found on pages 17-18, and they are referred to in the suffix tables, where necessary.

1.1.2.1.1. Voice Suffixes (VoS's)

In English we are familiar with the active and passive voices, but not with the causative, communal or adversative voices, because we express causative, communal or adversative conditions not with suffixes, but with other words like 'to have someone do something', 'against', 'together', etc.

Here are some characteristics of a Mongolian VoS:

- 1.) The VoS does not indicate a tense. This is the task of a 'terminating suffix' (TS).
- 2.) Sometimes more than one VoS can be added to a verb stem:
Examples: устгуул-, хүргүүл-, гүйлгүүл-, уулдуул-, зөөдгүүл-
- 3.) Often, the verb stem gets a completely new meaning when the VoS is acting like a derivational suffix. In these cases, the exact English translation can be traced down but is not used.

ява-	= to go	явуул-	= to cause to go	= to send
бай-	= to be	байгуул-	= to cause to be	= to build
ол-	= to find	олго-	= to cause to find	= to give, to grant
бари-	= to grasp	барилда-	= to grasp each other	= to wrestle

i	They fought among themselves over the stolen money. ("to snatch away from each other")	Тэд нар хоорондоо дээрэмдсэн мөнгөө булаалдсан.	Миний хүүгийнхэн / .. Ангийнхэн / .. Амаа / .. Амаа / ..
k	I've had bad luck. ("Bad luck encountered me.")	Надал азгүй явдал тохиолдсон.	Амьдрал / .. Тэр / .. Тэр / ..

Attention: The following examples have **lost their adversative meaning** and gained a new one:

l	I tried this a lot yesterday.	Би үүнийг өчигдөр их оролдсон.	Тусалсан / .. Өн / ..
m	-Are you learning Mongolian? -I'm trying to.	-Та монгол хэл сурч байна уу? -Би оролдож л байна.	-Өн / .. -Өн / ..
n	Yesterday our two classes entered a competition .	Өчигдөр манай хоёр анги уралдсан.	Тусалсан / .. Тусалсан / ..

1.1.2.1.1.6. Comparison of VoS's

Example sentences: a = active; b = passive; c = causative; d = communal; e = adversative

1. to build	бари-	Өгч
1a I built a house.	Би байшин барьсан.	Өн / ..
1b This wooden house was built in 1935.	Энэ модон байшин 1935 онд баригдсан.	Өгч / ..
1c I had construction workers build (me) a wooden house.	Би барилгачдаар модон байшин бариулдсан.	Өгч / ..
1d I helped build this house.	Би энэ байшинг барилдсан.	Өн / ..
2. to hold	бари-	Өгч
2a I held a flag in front of the parade.	Би жагсаалын эхэнд туг барив.	Өн / ..
2c I had them hold the flag.	Би тэднээр туг бариулав.	Өн / ..
2d I helped hold the flag.	Би туг барилдсан.	Өн / ..
2e I wrestled with Dorj. ("to grasp each other")	Би Доржтой барилдав.	Өн / ..
3. to treat	бари-	Өгч
3a The masseur treated the patient.	Бариач өвчтөнийг барив.	Өгч / ..
3c (b) The patient was treated by the masseur. (Passive expressed with causative VoS)	Өвчтөн бариачид (бариачаар) бариулав.	Өгч / ..
3d I assisted the masseur in treating the patient.	Би бариачтай хамт өвчтнийг барилдсан.	Өн / ..

4. to go	ява-	Гэж
4a My younger sister will go to the city.	Миний дүү хот руу явна.	Гэж / ..
4b This month, international competitions will take place in Ulaanbaatar.	Энэ сард Улаанбаатар хотод олон улсын тэмцээн явагдана.	Гэж / ..
4c I will send my younger sister to the city. ("to cause to go")	Би дүүгээ хот руу явуулна.	Гэж / ..
4d I accompanied my younger sister to the city. ("to go with each other")	Би дүүтэйгээ хамт хот руу явалдсан.	Гэж / ..
4e I heard that those two are having an affair . ("to go with each other")	Тэр хоёр явалддаг гэж би сонссон.	Гэж / ..
5. to kill	ала-	Нэг
5a I killed a sheep.*	Би хонь алав.*	Өн / ..
5b In World War II, many people were killed .	Дэлхийн 2-р дайнд олон хүн алагдсан.	Өгч / ..
5c The father made me kill a sheep.*	Аав надаар хонь алуулав.*	Өн / ..
5d Together with my father I killed a sheep. *	Би аавтайгаа хамт хонь аладцав.*	Өн / ..
5e On the battlefield many soldiers were killing each other .	Тулалдааны талбарт олон цэрэг алагдаж байсан.	Өн / ..
* In this context "ала-" is a taboo word. It would be better to use "rapra-" for 'to slaughter'.		
6. to occupy	булаа-	Өгч
6a Iraq occupied Kuwaiti territory.	Ирак Кувейтын газар нутгийг булаав.	Өгч / ..
6b Kuwaiti territory was occupied by Iraq.	Кувейтын газар нутаг Иракт булаагдсан.	Өгч / ..
6c Kuwait had Iraq occupy its territory.	Кувейт Иракт газар нутгаа булаалдсан.	Өгч / ..
6d The allies of Iraq helped occupy Kuwait.	Иракийн холбоотнууд Кувейтын газар нутгийг булаалдсан.	Өгч / ..
6e Due to the occupation of each other's territory, war breaks out.	Газар нутгаа булаалдсанаас болж дайн гардаг.	Өгч / ..
7. to kiss	үнс-	Тусал-
7a I kissed her.	Би түүнийг үнслээ.	Өн / ..
7 (b) She let me kiss her. ("She was kissed by me.") [Passive with causative VoS]	Тэр надад үнсуулдээ.	Өгч / ..
7c He made me kiss you.	Тэр чамайг надаар үнсуулдээ.	Өн / ..
7e These two kissed each other .	Энэ хоёр үнсэлдлээ.	Өн / ..

g	He will have left by this time tomorrow.	Тэр маргааш өдийд явчихна.	ᠲᠡᠷ ᠮᠠᠷᠭᠠᠰᠢ ᠥᠳᠢᠳᠤ ᠶ᠋ᠢᠪᠴᠢᠬᠢᠨᠠ
h	I will have done it.	Би үүнийг хийчихнэ.	ᠪᠢ ᠦᠦᠨᠢᠶ᠎ᠠᠭᠢ ᠬᠢᠶᠴᠢᠬᠢᠨᠢ
i	I want to have talked with him by tomorrow evening.	Би маргааш орой хүртэл түүнтэй ярьчихъя.	ᠪᠢ ᠮᠠᠷᠭᠠᠰᠢ ᠣᠷᠢᠶᠢ ᠬᠦᠷᠲᠡᠯᠤ ᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠶᠠᠷᠢᠶᠴᠢᠬᠢᠶ᠋ᠠ
j	Stop talking to him! ("Your talking to him has been.")	Түүнтэй ярихаа байчих!	ᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠶᠠᠷᠢᠬᠠᠭᠠ ᠪᠠᠶᠴᠢᠬᠢ
k	Shut up! ("Have been without sound.")	Дуугүй байчих!	ᠳᠤᠭᠤᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠴᠢᠬᠢ

1.1.2.1.2.1.4 AsS. "-цгаа": Collective Action

Cyrillic Rules:

-цгаа, -цгээ, -цгоо, -цгөө complying with vowel harmony

Classical Rules:

ᠴᠢᠭᠠᠭᠠ, ᠴᠢᠭᠡᠭᠡ added to all verb stems complying with vowel harmony
 (ᠴᠢᠭᠠᠭᠠᠭᠠ, ᠴᠢᠭᠡᠭᠡ) * these two additional forms are used in Inner Mongolia, where they use the above suffix for "bagarasada" and this one for vowels and "namilang". (all examples except c)

Explanations:

- 1.) This collective AsS reveals that **many people** (usually more than two) are involved in the action. Therefore the subject is in the plural.
- 2.) If the subject already indicates the plural, the collective AsS may be dropped (ex. b-e,h).

Frequency:

Written language: **quite often**
 Colloquial language: **quite often**

a	Hello everybody! ("Are you (pl.) well?")	Сайн байцгаана уу?	ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠠᠶᠴᠢᠭᠠᠨᠠ ᠤᠤ?
b	They left yesterday.	Тэд өчиглөр явцгаасан (явсан).	(* ᠲᠡᠳᠤ ᠥᠪᠢᠭᠢᠭᠯᠡᠷ ᠶᠠᠪᠴᠢᠭᠠᠰᠠᠨ)
c	We took our exams yesterday.	Бид өчиглөр шалгалтаа өгцгөөсөн (өгсөн).	ᠪᠢᠳᠤ ᠥᠪᠢᠭᠢᠭᠯᠡᠷ ᠰᠢᠯᠭᠠᠯᠲᠠᠭᠠ ᠥᠭᠴᠢᠭᠡᠭᠡᠰᠡᠨ
d	Come tomorrow morning!	Та нар маргааш өглөө ирцгээ (ир)!	(* ᠲᠠ ᠨᠠᠷ ᠮᠠᠷᠭᠠᠰᠢ ᠥᠭᠯᠡᠭᠡ ᠢᠷᠴᠢᠭᠡᠭᠡ)
e	Bayar, Bat, Süren and Tsend entered the cafeteria.	Баяр, Бат, Сүрэн, Цэнд нар гуанзанд орцгоожээ (оржээ).	ᠪᠠᠶᠠᠷ, ᠪᠠᠲᠤ, ᠰᠦᠷᠢᠨ, ᠴᠡᠩᠳᠡ ᠨᠠᠷ ᠭᠤᠨᠠᠵᠠᠨᠳᠠ ᠣᠷᠴᠢᠭᠠᠭᠡᠵᠡ
f	Let's drink to our friendship!	Найрамдлын төлөө ууцгаая!	(* ᠨᠠᠶᠢᠷᠠᠮᠳᠯᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠯᠡᠭᠡ ᠤᠤᠴᠢᠭᠠᠶᠠ)
g	Study the picture and answer the question(s)!	Зургийг ажиглаад асуултад хариулцгаа!	ᠵᠣᠷᠭᠢᠶᠢᠭᠢᠭᠢ ᠠᠵᠢᠭᠢᠭᠠᠯᠠᠳᠠ ᠠᠰᠤᠭᠤᠯᠲᠠᠳᠠ ᠬᠠᠷᠢᠭᠢᠯᠠᠭᠤᠯᠠ
h	They are playing.	Тэд нар тоглоцгоож байна (тоглож байна).	(* ᠲᠡᠳᠤ ᠨᠠᠷ ᠲᠣᠭᠯᠣᠭᠣᠵᠢᠭᠠᠭᠡ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ)
i	Now let's always talk in Mongolian!	Одоо дандаа монголоор ярьцгааж байя!	ᠣᠳᠤ᠎ᠠ ᠳᠠᠨᠳᠠᠭᠠ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠢᠶᠠᠨ ᠶᠠᠷᠢᠴᠢᠭᠠᠭᠠᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠶ᠋ᠠ

1.1.2.1.2.1.5 AsS. "-д": Repetitive Action

Cyrillic Rules:

-д

Classical Rules:

ᠳ

Inserted vowel necessary

Explanations:

- 1.) This AsS expresses an action which is **repeated again and again**.
- 2.) Some consider this suffix to be a derivational suffix.

Frequency:

Written language: **only used with a few verbs**
 Colloquial language: **only used with a few verbs**

a	My heart beats strongly. (to beat = repeated action)	Миний зүрх хүчтэй цохицож байна.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠵᠦᠷᠬᠡ ᠬᠦᠴᠲᠡᠢ ᠴᠣᠬᠢᠴᠣᠵᠢᠭᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ
b	He was afraid of the snake and tried in vain again and again to grab it.	Тэр могойноос айж баридж ядан байв.	ᠲᠡᠷ ᠮᠣᠭᠣᠶᠢᠨᠣᠰᠤ ᠠᠶᠢᠵᠢ ᠪᠠᠷᠢᠳᠢᠵᠢ ᠶᠠᠳᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠪᠢ
c	I was pulling the boat out of the water. (to pull = repeated action)	Би завийг татацсаар уснаас гаргав.	ᠪᠢ ᠵᠠᠪᠢᠶᠢᠭᠢ ᠲᠠᠲᠠᠳᠤᠰᠠᠭᠠᠷ ᠤᠰᠤᠨᠠᠴᠤ ᠭᠠᠷᠭᠠᠪᠠᠭᠠᠨ
d	Why isn't the wall clock ticking? (to tick = repeated action)	Ханын цаг яагаад цохицожгүй байна вэ?	ᠬᠠᠨᠢᠶᠢᠨ ᠴᠠᠭ ᠶᠠᠭᠠᠭᠠᠳᠠ ᠴᠣᠬᠢᠴᠣᠵᠢᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠪᠡ?

1.1.2.1.2.1.6 AsS. "-лз, -валз, -галз, -гана": Other Repetitive Actions

The following AsS's are added to the **passive roots** of a few words. They could be considered as derivational suffixes. All have a more or less strong meaning of repetition.

ᠲᠢ	-лз	The subject repeats itself (with intransitive verbs) Note: diphthong is dropped.
ᠨᠠᠶᠢᠭᠠ	найга-найгалза-	to swing in the wind
ᠢᠭᠨᠭᠢᠨ	ӨНГИЙ-ӨНГӨЛЗӨ-	to encroach upon, to lean forward in order to see to keep looking, to envy
ᠪᠤᠯᠲᠠᠶ	бултай-булталза-	to stick out to keep sticking out
ᠢᠭᠨᠠᠭᠠ	ӨНДИЙ-ӨНДӨЛЗӨ-	to raise one's head, to straighten up to impatiently wait for

ᠪᠢᠶᠢᠨᠠ, ᠶᠠᠨᠢᠭᠢᠨᠠ, ᠶᠠᠨᠢᠭᠢᠨᠠ	-валз ² /-галз ²	This suffix is a left-over of the combination "ᠪ"/"ᠭ" + "-лз".
ᠠᠨᠢ	ани-анивалза-	to close one's eyes to blink, to wink
ᠲᠠᠲᠠ	тата-татвалза-	to pull to writhe with convulsions
ᠲᠠᠲᠠ	тата-татгалза-	to pull to abstain/refrain from
ᠲᠦᠳᠤ	түдэ-түдгэлзэ-	to hesitate, to tarry to delay, to be neutral

ᠮᠠᠭᠠᠨᠠ	ᠮᠠᠭᠠᠨᠠ	-гана ⁴	When adding this suffix, the <i>diphthongs</i> are dropped.
ᠪᠦᠯᠲᠢ	ᠪᠦᠯᠲᠢ	бүлтий-	to stare
		бүлтгэнэ-	to stare in terror
ᠪᠦᠨᠳᠢ	ᠪᠦᠨᠳᠢ	бөндий-	to be rounded
		бөндгөнө-	for a round object to move

1.1.2.1.2.2 Analytically Expressed Aspects

Besides the AsS's, the Mongolian language expresses some aspects in an analytical way which means that different suffixes and verbs are used in a **fixed combination**.

The **three English aspects** 'progressive (continuous)', 'perfect' and 'progressive-perfect' are all expressed analytically using a VDS and the auxiliary verb "бай-".

1.1.2.1.2.2.1 Progressive Action: "-ж/ч бай-"

Cyrillic Rules:

-ж бай-/ -ч бай- for rules see pages 28-29

Classical Rules:

ᠮᠠᠭᠠᠨᠠ after the **consonants** of the code word 'hagarasada'

ᠮᠠᠭᠠᠨᠠ after **vowels** and the **consonants** of the code word 'namilang'

Explanations:

- 1.) This combination of VDS and auxiliary verb expresses the **progressive aspect** of an action. The time when the action happens can be known by the TTS at the verb stem "бай-": past (ex. a-c), present (ex. d-f), future (ex. g).
- 2.) An interesting construction is built with the NDS "-х" + "гэж" + "бай-". The English equivalent would be: 'to be about to do something' (ex. h-i).
- 3.) **Interrogative and negative sentences** are formed according to the rules of TTS's.

Frequency:

Written language: **very often**
Colloquial language: **very often**

a	When it started raining, the children were playing .	Бороо орж эхлэхэд хүүхдүүд тоглож байсан .	ᠪᠣᠷᠤ᠎ᠠ ᠣᠷᠵᠢ ᠡᠬᠡᠯᠡᠬᠡᠳᠡ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠳᠡ ᠲᠣᠭᠯᠣᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ .
b	Were you writing an essay when I came?	Намайг ирэхэд чи зохион бичлэг бичиж байсан уу?	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠴᠢ ᠵᠣᠬᠢᠶ᠋ᠨ ᠪᠢᠴᠢᠯᠡᠭ ᠪᠢᠴᠢᠵᠢᠭ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ уу?
c	When he came, I was writing something.	Түүнийг ирэхэд бий юм бичиж байлаа .	ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠪᠢᠶᠢᠯᠠᠭ .
d	The teacher is sitting there.	Багш тэнд сууж байна .	ᠪᠠᠭᠰᠢ ᠲᠡᠨᠳᠡ ᠰᠤᠭᠤᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ .
e	He is sleeping on the bed.	Тэр орон дээр унтаж байна .	ᠲᠡᠷ ᠣᠷᠠᠨ ᠳᠡᠭᠡᠷ ᠤᠨᠲᠠᠵᠢᠭ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ .
f	Am I disturbing you? ("Am I being a hindrance to you?")	Би танд саад хийж байна уу?	ᠪᠢ ᠲᠠᠨᠳᠡ ᠰᠠᠭᠠᠳᠤ ᠬᠢᠶᠢᠭ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ уу?
g	Do come by. ("Be coming to us.")	Та манайд ирж бай .	ᠲᠠ ᠮᠠᠨᠠᠶᠢᠳᠤ ᠢᠷᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢ .
h	I'm about to leave for the countryside.	Би хөлөө явах гэж байна .	ᠪᠢ ᠬᠥᠯᠡᠭᠡ ᠶᠠᠪᠠᠬᠤ ᠭᠡᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ .
i	I'm about to meet him.	Би түүнтэй уулзах гэж байна .	ᠪᠢ ᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠡᠶᠢ ᠤᠯᠤᠵᠠᠬᠤ ᠭᠡᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ .

1.1.2.1.2.2.2 Perfect Action: "-(чих)аад/-чих)сан⁴ бай-"

Cyrillic Rules:

-(чих)аад/-ээд/-оод/-өөд бай- complying with vowel harmony
-(чих)сан/-сэн/-сон/-сөн бай- complying with vowel harmony

Classical Rules:

-(ᠴᠢᠬᠢ)ᠠᠠᠳᠤ/ᠡᠡᠳᠤ/ᠣᠣᠳᠤ/ᠥᠥᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢ- complying with vowel harmony
-(ᠴᠢᠬᠢ)ᠰᠠᠨ/ᠰᠡᠨ/ᠰᠣᠨ/ᠰᠦᠨ ᠪᠠᠶᠢ- complying with vowel harmony

Explanations:

- 1.) A **perfect action** is an action that continues up to a certain selected point of time in the past (ex. b), present (ex. a), or future (ex. c-d). This aspect is the equivalent of the English perfect aspect.
- 2.) Because the action is **completed**, the AsS "-чих" is part of this analytical construction (above, the suffix is in parentheses; see also pages 133-134).
- 3.) Whether this analytical form is built with the VDS "-аад" or the NDS "-сан" doesn't make a big difference. The only slight difference might be that the relationship to the selected point of time is stronger with the form "-(чих)аад бай-" (the reason for this is explained by the original meaning of "-аад"; see pages 159-160).

Frequency:

Written language: **not so often**
Colloquial language: **not so often**

a	This has become too dry.	Энэ хэтэрхий хатчихсан байна .	ᠡᠨᠡ ᠬᠡᠲᠡᠷᠬᠢᠶᠢ ᠬᠠᠲᠴᠢᠬᠢᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ .
		Энэ хэтэрхий хатчихаад байна .	ᠡᠨᠡ ᠬᠡᠲᠡᠷᠬᠢᠶᠢ ᠬᠠᠲᠴᠢᠬᠢᠠᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ .
b	When I came, he had finished his work.	Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихсан байсан .	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠲᠡᠷ ᠠᠵᠯᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠰᠢᠬᠢᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ .
		Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихаад байсан .	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠲᠡᠷ ᠠᠵᠯᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠰᠢᠬᠢᠠᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ .
c	By the time I come, he'll have finished his work.	Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихсан байх болно.	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠲᠡᠷ ᠠᠵᠯᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠰᠢᠬᠢᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠬᠢ болно.
	("When I come...")	Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихаад байх болно.	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠲᠡᠷ ᠠᠵᠯᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠰᠢᠬᠢᠠᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠬᠢ болно.
d	When I came, he should have had his work finished.	Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихсан байх байсан.	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠲᠡᠷ ᠠᠵᠯᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠰᠢᠬᠢᠰᠠᠨ ᠪᠠᠶᠢᠬᠢ байсан.
		Намайг ирэхэд тэр ажлаа дуусчихаад байх байсан.	ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠢᠷᠡᠬᠡᠳᠡ ᠲᠡᠷ ᠠᠵᠯᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠰᠢᠬᠢᠠᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠬᠢ байсан.

1.1.2.1.2.2.3 Progressive-Perfect Action: "-саар⁴ бай-"

Cyrillic Rules:

-саар / -сээр / -соор / -сөөр бай- complying with vowel harmony

Classical Rules:

ᠰᠠᠭᠠᠷ / ᠰᠡᠭᠡᠷ / ᠰᠣᠭᠠᠷ / ᠰᠥᠭᠡᠷ ᠪᠠᠶᠢ- complying with vowel harmony
Inserted vowel necessary (ex. d.g)

Explanations:

- 1.) This aspect is a combination of the two previous aspects. Whether the action happens in the present, past, or future, depends on the TTS being added to the auxiliary verb "бай-".
- 2.) The English progressive-perfect tense usually demands time words such as 'all day long', for two hours', etc. (ex. d, 2nd sentence). If this is not given in Mongolian, it is better to translate as 'still be ...ing' (ex. d, 1st sentence; c,e) or for the future tense '...will continue to...' (ex. f-h).
- 3.) The particle "л" expresses here the meaning of 'still'.
- 4.) **Interrogative and negative sentences** are built according to the rules for TTS's (ex. d,h).

Frequency:

Written language: **quite often**
 Colloquial language: **quite often**

a	He has been thinking about his homework.	Тэр даалгавраа болсоор байна.	ᠲᠡᠷ ᠳᠠᠯᠭᠠᠪᠷᠠᠭᠠ ᠪᠣᠯᠰᠣᠷ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
b	The students are still coming from the countryside./ The students have been coming from the countryside.	Хөдөөнөөс оюутнууд ирсээр л байна.	ᠬᠥᠳᠡᠭᠡᠨᠡᠭᠦ ᠣᠶᠤᠳᠤᠨᠤᠭᠤᠳᠤ ᠢᠷᠰᠡᠭᠡᠷ ᠯ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
c	We're still doing our work.	Манайхан ажлаа хийсээр л байгаа.	ᠮᠠᠨᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠠᠵᠢᠯᠠᠭᠠ ᠬᠢᠶᠢᠰᠡᠭᠡᠷ ᠯ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ.
d	Are you still receiving letters from home? / Have you been receiving letters from home lately?	Та гэрээсээ захиа авсаар л байна уу?	ᠲᠠ ᠭᠡᠷᠡᠳᠡᠰᠡᠭᠡᠭᠡ ᠵᠠᠬᠢᠠ ᠠᠪᠰᠠᠭᠠᠷ ᠯ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠤᠭᠤ?
e	(When I woke up) it was still snowing outside.	(Намайг сэрэхэд) гадаа цас орсоор л байлаа.	(ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭᠡ ᠰᠡᠷᠡᠬᠡᠳᠤ) ᠭᠠᠳᠠᠭᠠ ᠴᠠᠰ ᠣᠷᠰᠣᠷ ᠯ ᠪᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠠ.
f	We will continue to live in Mongolia.	Бид Монголд амьдарсаар л байх болно.	ᠪᠢᠳᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠠᠮᠢᠶᠳᠠᠷᠰᠠᠭᠠᠷ ᠯ ᠪᠠᠶᠢᠬᠤ ᠪᠣᠯᠨᠤ.
g	I will continue to receive letters from home.	Би гэрээсээ захиа хүлээн авсаар байх болно.	ᠪᠢ ᠭᠡᠷᠡᠳᠡᠰᠡᠭᠡᠭᠡ ᠵᠠᠬᠢᠠ ᠬᠦᠯᠡᠭᠡᠨ ᠠᠪᠰᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠶᠢᠬᠤ ᠪᠣᠯᠨᠤ.
h	Will you continue to live in Mongolia?	Та Монголд амьдарсаар байх уу?	ᠲᠠ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠠᠮᠢᠶᠳᠠᠷᠰᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠶᠢᠬᠤ ᠤᠭᠤ?

1.1.2.1.2.3 Combination of VoS's and AsS's

Voice suffixes (VoS's) in *italics>, aspect suffixes (AsS's) underlined>.*

a	I have opened a window wide, ("caused ... to be open")	Би цонх онгойлгочихсон.	ᠪᠢ ᠴᠣᠨᠬᠤ ᠣᠨᠭᠣᠶᠢᠯᠭᠣᠬᠢᠰᠣᠨ.
b	We had our notebooks signed by him.	Бид дэвтэртээ түүгээр гарын үсгийг нь зуруулцаав.	ᠪᠢᠳᠤ ᠳᠡᠪᠲᠡᠷᠲᠡᠭᠡᠲᠡᠭᠡᠷ ᠲᠡᠭᠦᠭᠡᠷ ᠭᠠᠷᠢᠨ ᠤᠰᠦᠭᠢᠭᠢᠭᠢ ᠨᠢ ᠵᠢᠷᠤᠭᠤᠯᠤᠴᠠᠭᠠᠪᠤ.
c	Please have your horse go a bit faster .	Та морио жаахан явуулехийгээрэй.	ᠲᠠ ᠮᠣᠷᠢᠣ ᠵᠠᠬᠠᠬᠠᠨ ᠶᠠᠪᠤᠭᠤᠯᠡᠬᠢᠶᠡᠭᠡᠷᠡᠢ.
d	Our wrestlers wrestled well at the competition.	Манай бөхчүүд тэмцээнд сайн барилдацгаав!	ᠮᠠᠨᠠᠶᠢ ᠪᠥᠬᠡᠴᠢᠭᠦᠳᠤ ᠲᠡᠮᠴᠡᠭᠡᠨᠳᠤ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠠᠷᠢᠯᠳᠠᠴᠢᠭᠠᠭᠠᠪᠤ!

1.1.2.1.3 Mood

By means of different verb forms, the content of a sentence is influenced or modified by the speaker in a certain way. Thus, the sentence has a certain mood. Depending upon which mood the speaker chooses for his statement, he can make real, desired, impossible, conditional, "second-hand", and other statements.

The English language knows three sets of mood: - Indicative (fact, action)
 - Imperative (command)
 - Subjunctive (doubt, wish, hope, etc.)

In Mongolian there are 2 main groups of mood suffixes. But unlike English, these groups haven't come about because of their similar modal expressions. What makes the suffixes belong to one or the other group is their placement and function within the sentence. Therefore, it is difficult to use the European model to classify Mongolian mood suffixes. We have tried to classify them with a view to Mongolian language structure. If we were to compare Mongolian mood suffixes with the three sets in English, they would be as follows:

- NDS's, VDS's and TTS's are similar to the indicative forms.
- Most of the PTS's are similar to the imperative forms.
- AwDS's and some PTS's are similar to the subjunctive forms.

Furthermore, it needs to be said that modal statements can also be expressed with modal constructions or modal verbs (see pages 201-207).

Overview of the mood suffixes:

[In parentheses are the traditional names]

- 1.) **Determining Suffixes (DS's):**
  - Noun Determining Suffixes (NDS's) [verbal noun suffixes]
  - Adword Determining Suffixes (AwDS's) [verbal noun suffixes; converb suffixes]
  - Verb Determining Suffixes (VDS's) [converb suffixes]
- 2.) **Terminating Suffixes (TS's):**
  - Person-bound Terminating Suffixes (PTS's) [imperative and subjunctive suffixes]
  - Tense-bound Terminating Suffixes (TTS's) [indicative suffixes]

Here are some characteristics of the mood suffixes (MS):

- 1.) The MS's are always added as the last suffix to the verb stem.
- 2.) One verb stem can only have one MS.

1.1.2.1.3.1 Determining Suffixes (DS's)

1.1.2.1.3.1.1 Noun Determining Suffixes (NDS's)

Because the NDS's are absent in the English language we will explain exactly what they are. However, there are be a few parallels to the English grammar.

1.1.2.1.3.1.1.1 Functions of NDS's

a) The main function of a NDS is to bring a verb into a relationship with the succeeding noun. In this function, the NDS serves as a verbal adjective to a noun and has the form of a participle in English. But these participles are not commonly used in English and therefore many such words have to be translated by means of an attribute clause.

a	the person who came ("the having come person")	ирсэн хүн	ᠢᠷᠰᠡᠨ ᠬᠤᠨ
b	the snow that falls in spring ("the spring-falling snow")	хавар ордог цас	ᠬᠠᠪᠠᠷ ᠣᠷᠳᠣᠭ ᠴᠠᠰ
c	the bag which Dorj has ("the with Dorj being bag")	Доржид байгаа цүнх	ᠳᠣᠷᠵᠢᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ ᠴᠢᠨᠬᠤ
d	the book which I will read ("my going to read book")	миний унших ном	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠤᠨᠰᠢᠬᠢ ᠨᠣᠮ
e	a pupil ("a learning [person]")	сурагч [хүн]	ᠰᠤᠷᠠᠭᠴᠢ [ᠬᠤᠨ]

b) If a **verb with an NDS** serves as a **noun** (the original noun has been dropped), then this 'verbal noun' can fulfill **all the different functions of a noun in a sentence**:
 - it can be **declined** (other suffixes can be added to it; see the following table with the *CS's*)
 - it can be a **subject**
 - it can be an **object**, etc.

Examples (NDS "-сан" declined with all *case suffixes*):
 The first sentence (a) shows the verb with a NDS and a following noun.
 The second sentence (b) shows the verb with a NDS in the **function of a noun** (verbal noun)
 Note the **CbP "НЬ"** which, in this instance, serves as a **noun marker**.

N a	A person who came from Germany will return tomorrow.	Германаас ирсэн нэг хүн маргааш буцна.
b	The one who came from Germany will return tomorrow.	Германаас ирсэн нь маргааш буцна.
G a	This is the bag of the person who came from Germany.	Германаас ирсэн хүний цүнх энэ байна.
b	This is the bag of the one who came from Germany.	Германаас ирснийх нь цүнх энэ байна.
D a	I provided a flat for the person who had come from Germany.	Би Германаас ирсэн хүнд байр олж өгсөн.
b	I provided a flat for the one who had come from Germany.	Би Германаас ирсэнд нь байр олж өгсөн.
A a	Do you know the person who came from Germany?	Германаас ирсэн хүнийг та таних уу?
b	Do you know the one who came from Germany?	Германаас ирснийг нь та таних уу?
A a	I bought this from the person who had come from Germany.	Би үүнийг Германаас ирсэн хүнээс худалдаж авсан.
b	I bought this from the one who had come from Germany.	Би үүнийг Германаас ирснээс нь худалдаж авсан.
I a	My friend sent me a letter with the person who had come from Germany. ("... sent a letter through ...")	Миний найз Германаас ирсэн хүнээр надал захиа явуулсан.
b	My friend sent me a letter with the one who had come from Germany.	Миний найз Германаас ирснээр нь надал захиа явуулсан.
C a	I acquainted myself with a person who had come from Germany.	Би Германаас ирсэн нэг хүнтэй танилцсан.
b	I acquainted myself with the one who had come from Germany.	Би Германаас ирсэнтэй нь танилцсан.

c) Contrary to verbs with TTS's, verbs with NDS's can be **followed by the particle "юм"** or by an **auxiliary verb** [e.g. "бай-"] (ex. a,b,d,f,g). This is an advantage because people's moods (ex. b,d,f,g) can be expressed. Some NDS's can take upon themselves the **terminating function of a TTS** (see pages 184-191).

a	He has left .	Тэр явсан байна.	ᠲᠡᠷ ᠶᠪᠰᠠᠨᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
b	He left (<i>indeed</i>).	Тэр явсан юм.	ᠲᠡᠷ ᠶᠪᠰᠠᠨᠶᠤᠮᠤ.
c	He left.	Тэр явсан.	ᠲᠡᠷ ᠶᠪᠰᠠᠨ.
d	I <i>really</i> get up early in the morning.	Би өглөө эрт босдог юм.	ᠪᠢ ᠡᠭᠯᠡᠭᠡ ᠡᠷᠲᠤ ᠪᠣᠰᠳᠣᠭᠶᠤᠮᠤ.
e	I get up early in the morning.	Би өглөө эрт босдог.	ᠪᠢ ᠡᠭᠯᠡᠭᠡ ᠡᠷᠲᠤ ᠪᠣᠰᠳᠣᠭ.
f	What do you have for drinks, <i>then</i> ? (What do you have for drinks?)	Танайд уух юм юу байгаа юм бэ? (Танайд уух юм юу байна вэ?)	ᠲᠠᠨᠠᠶᠢᠳᠤ ᠤᠬᠤ ᠶᠤᠮᠤ ᠶᠤᠸᠠᠭᠠᠶᠤᠮᠤ ᠪᠡ? (ᠲᠠᠨᠠᠶᠢᠳᠤ ᠤᠬᠤ ᠶᠤᠮᠤ ᠶᠤᠸᠠᠭᠠᠶᠤᠮᠤ ᠪᠡᠶ᠋ᠢᠨᠠᠶ᠋ᠢᠨᠠᠭ᠋ᠢ?)

g	What, <i>then</i> , is in this thing you're sending? (What is in this thing you're sending?)	Таны явуулах юманд юу байгаа юм бэ? (Таны явуулах юманд юу байна вэ?)	ᠲᠠᠨᠢ ᠶᠠᠪᠤᠭᠠᠭᠠᠯᠠᠬᠤ ᠶᠤᠮᠠᠨᠳᠤ ᠶᠤᠸᠠᠭᠠᠶᠤᠮᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠᠭ᠋ᠢ? (ᠲᠠᠨᠢ ᠶᠠᠪᠤᠭᠠᠭᠠᠯᠠᠬᠤ ᠶᠤᠮᠠᠨᠳᠤ ᠶᠤᠸᠠᠭᠠᠶᠤᠮᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠᠭ᠋ᠢ?)
---	--	---	---

d) Contrary to the TTS's, **negative particles** can be added to verbs with an NDS. That's why most **negative sentences** are built with verbs having an NDS.

a	He <i>didn't</i> go.	Тэр явсангүй.	ᠲᠡᠷ ᠶᠪᠰᠠᠨᠭᠢᠭᠢ.
b	He <i>doesn't</i> get up early.	Тэр эрт босдоггүй.	ᠲᠡᠷ ᠡᠷᠲᠤ ᠪᠣᠰᠳᠣᠭᠶᠤᠭᠢ.
c	She <i>hasn't</i> come (yet).	Тэр ирээгүй.	ᠲᠡᠷ ᠢᠷᠡᠭᠡᠭᠢᠭᠢ.
d	We <i>won't</i> go there.	Бид тэнд очихгүй.	ᠪᠢᠳᠤ ᠲᠡᠨᠳᠤ ᠣᠴᠢᠬᠤᠭᠢᠭᠢ.

e) Similar to the negation, **interrogative forms** are usually built with verbs having an NDS to which an **interrogative particle** is added.

a	Did he come to the shop?	Тэр дэлгүүрт очсон уу?	ᠲᠡᠷ ᠳᠡᠯᠭᠦᠦᠷᠲᠤ ᠣᠴᠰᠢᠨ ᠤᠤ?
b	Do you get up early?	Чи эрт босдог уу?	ᠴᠢ ᠡᠷᠲᠤ ᠪᠣᠰᠳᠣᠭ ᠤᠤ?
c	What, then, is there?	Тэнд юу байгаа юм вэ?	ᠲᠡᠨᠳᠤ ᠶᠤᠸᠠᠭᠠᠶᠤᠮᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠᠭ᠋ᠢ?
d	Why hasn't she come?	Тэр яагаад ирээгүй байна вэ?	ᠲᠡᠷ ᠶᠠᠭᠠᠭᠠᠳᠤ ᠢᠷᠡᠭᠡᠭᠢᠭᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠᠭ᠋ᠢ?
e	Will we go there together with him?	Бид түүнтэй хамт очих уу?	ᠪᠢᠳᠤ ᠲᠦᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠬᠠᠮᠲᠤ ᠣᠴᠢᠬᠤ ᠤᠤ?

f) Every simple sentence can be **turned into a complex sentence** by using NDS's. Theoretically, the number of nouns which exist equals the number of clauses which can be built.

a	Тэр жил үер болдоо. In that year there was a flood.	Үер болсон тэр жил олон хүн нас барав. • In that year of the flood, many people died. ("In that year, when there was a flood, many people died.")
b	Тэр хүн өглөө хоол идэв. That person ate breakfast in the morning.	Тэр хүний өглөө идсэн хоол сайхан байлаа. • The breakfast that that person ate in the morning was nice. • Өглөө хоол идсэн тэр хүн онгоцоор ирсэн. • The person, who had eaten the breakfast in the morning, came by plane.
c	Дорж моринд өвс өгчээ. Dorj gave grass to the horse.	Доржийн өвс өгсөн морь надал таалагдав. • I liked the horse that Dorj gave grass to. • Доржийн моринд өгсөн өвс их шимтэй. • The grass that Dorj gave to the horse is very nourishing. • Моринд өвс өгсөн Дорж миний найз. • Dorj, who gave the horse grass, is my friend.
d	Тэр хоёр үйлдвэрт ажилладаг. Those two work in a factory.	Тэр хоёрын ажилладаг үйлдвэр маш том. • The factory in which those two work is very big.
e	Тогтох адуу малладаг. Togtokh herds horses.	Тогтохын малладаг адуу тарган байна. • The horses which Togtokh herds are fat.

m	It appears that the teacher isn't going to come; let's do our homework!	Багш ирэхгүй нь, даалгавраа хийе!	ᠪᠠᠭᠰᠢ ᠶᠢᠷᠬᠦᠭᠦᠢ ᠨᠢ, ᠳᠠᠭᠯᠠᠭᠠᠪᠠᠷᠠᠭᠠ ᠬᠢᠶᠡᠢ!
n	Is the hot water about to come or not?	Халуун ус ирэх нь үү, үгүй юү?	ᠬᠠᠯᠤᠭᠤᠨ ᠤᠰ ᠶᠢᠷᠬᠦ ᠨᠢ ᠦᠦ, ᠦᠭᠦᠢ ᠶᠤᠭᠦ?
o	Where are you about to go?	Та хаачих нь вэ?	ᠲᠠ ᠬᠠᠭᠠᠫᠢᠬᠦ ᠨᠢ ᠪᠦ?
p	You have to go now.	Чи одоо явах хэрэгтэй.	ᠴᠢ ᠣᠳᠤ᠎ᠠ ᠶᠠᠪᠠᠬᠦ ᠬᠡᠷᠭᠡᠭᠡᠢ.
q	He must eat now.	Тэр одоо хоол идэх ёстой.	ᠲᠡᠷ ᠣᠳᠤ᠎ᠠ ᠬᠣ᠎ᠠ ᠶᠡᠳᠦᠬᠦ ᠡᠰᠣᠢ.
r	Dorj likes taking showers. ("...going into the water.")	Дорж усанд орох дуртай.	ᠳᠣᠷᠵᠢ ᠤᠰᠠᠨᠳᠠ ᠣᠷᠤᠬᠤ ᠳᠤᠷᠲᠠᠢ.
s	It's not possible for me to meet him.	Би түүнтэй уулзах боломжгүй.	ᠪᠢ ᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠤᠭᠤᠯᠠᠬᠤ ᠪᠣᠯᠣᠮᠵᠢᠭᠦᠢ.

N	It's lucrative to learn a foreign language.	Гадаад хэл сурах нь ашигтай.	ᠭᠠᠳᠠᠭᠠᠳᠠᠬᠠᠳᠠᠬᠢ ᠬᠡᠯ ᠰᠤᠷᠠᠬᠦ ᠨᠢ ᠠᠰᠢᠭᠢᠲᠠᠢ.
G	Please come to my home before you leave.	Та явахынхаа өмнө манайд ирээрэй.	ᠲᠠ ᠶᠠᠪᠠᠬᠦᠨᠬᠠᠭᠠ ᠥᠮᠨᠡ ᠮᠠᠨᠠᠶᠢᠳᠤ ᠶᠢᠷᠡᠭᠡᠷᠡᠢ.
D	Mongolians like it a lot when it snows.	Цас ороход мөнгөлчүүд их дуртай.	ᠴᠢᠰ ᠣᠷᠣᠬᠤᠬᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠴᠢᠰᠤ ᠶᠡᠬᠡ ᠳᠤᠷᠲᠠᠢ.
A	Do you know when the plane will come?	Онгоц хэзээ ирэхийг та мэдэх үү?	ᠣᠨᠭᠣᠴᠢ ᠬᠡᠵᠡᠭᠡᠢ ᠶᠢᠷᠦᠬᠡᠶᠢ ᠲᠠ ᠮᠡᠳᠡᠬᠦ ᠦᠦ?
A	Don't be afraid of going to the countryside!	Чи хөдөө явахад битгий ай!	ᠴᠢ ᠬᠥᠳᠡᠭᠡ ᠶᠠᠪᠠᠬᠦᠬᠠᠳᠤ ᠪᠢᠲᠢᠭᠢᠶᠢ ᠠᠢ!
I	When you read at night, your eyes go bad. ("Because of nightly reading...")	Шөнө ном уншихад нүд мууддаг.	ᠰᠡᠨᠡ ᠨᠣᠮ ᠤᠨᠰᠢᠬᠠᠳᠤ ᠨᠦᠳᠤ ᠮᠤᠭᠤᠳᠠᠭ.
C	Please come to us when this lesson is finished. ("with the ending of this lesson")	Энэ хичээлийг дуусахад хамт манайд очоорой.	ᠡᠨᠢ ᠬᠢᠴᠡᠵᠡᠯᠢᠶᠢᠭᠦ ᠳᠤᠭᠤᠰᠠᠬᠦᠬᠠᠳᠤ ᠬᠠᠮᠤᠲᠤ ᠮᠠᠨᠠᠶᠢᠳᠤ ᠣᠴᠢᠣᠷᠢᠶᠢ.
D	This work is coming to an end. (... is approaching to its ending.)	Энэ ажил дуусахад гаа дөхөж байна.	ᠡᠨᠢ ᠠᠵᠢᠯᠢᠮᠤ ᠳᠤᠭᠤᠰᠠᠬᠦᠬᠠᠳᠤ ᠭᠠᠭᠠ ᠳᠡᠬᠥᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.

The NDS "-x" in every day expressions:

Sometimes the verb with this NDS is used by today's people like a noun. This is because the original noun has been dropped. The meaning of the suffix relates more to present than future tense (like NDS "-lag").

Examples:

original expression:	today's shortened expression:	English expression:
сурах бичиг	сурах (to learn)	text book
лавлах товчоо	лавлах (to inquire)	information office
нисэх буудал	нисэх (to fly)	airport
цагдан сэргийлэх газар	цагдан сэргийлэх (to guard and prevent)	police
тооцоолон бодох төв	тооцоолон бодох (to account and calculate)	statistical office
нягтлан бодох хүн	нягтлан (бодох) (examining carefully)	bookkeeper

1.1.2.1.3.1.1.6 "Doer" NDS "-гч"

This NDS is quite different from the previous four NDS's. This difference shall be accounted for here:

- It is **not tense-bound** like the other NDS's.
- The verb to which it is added is more *noun-related* than *verb-related*, in other words, a verb with this NDS has **almost lost its verbal function** being evident from the fact that often the *genitive case* is used.

төслийг удирдагч	to lead a project	төслийн удирдагч	a project leader
дэлгүүрийг эрхлэгч	to manage a shop	дэлгүүрийн эрхлэгч	a shop manager

However, this doesn't mean that the genitive case is prevalent. There are verbs that keep their verbal function (and therefore *accusative case*) despite the use of this suffix. Unfortunately, there are **no clear rules** to determine which function (*verb* or *noun*) is stronger.

шинийг санаачлагч	to invent (new things)	шинийг санаачлагч	inventor
тоглолтыг үзэгч	to watch a game	тоглолтыг үзэгч	audience (singular)

Now we will present the suffix and its rules and examples:

Cyrillic Rules:

-ГЧ

Verb stems ending with a consonant need an **inserted vowel** complying with vowel harmony.

Classical Rules:

ᠮᠠᠷᠢ, ᠠᠭᠢᠨᠢ complying with vowel harmony

Inserted vowel necessary (ex. g,h,j)

Explanations: (the small letters refer to the points of the introduction to the NDS's)

- 1.) This suffix is similar to the English suffix '-er', which forms from a verb either the **activity/ profession** (to sing -> singer, to build -> builder: ex. a-c) or the equivalent **agent**: to staple -> stapler, to play -> tape player, to carry -> carrier, etc. (ex. d).
- 2.) This NDS has become a **derivational suffix** (see page 44).
  - a) It is used as a **verbal adjective**, thus describing the kind of action the noun does (ex. e-f).
  - b) Because a verb with this NDS often has a noun function, **declension is very common** (ex. with case abbreviations: N-D).
  - c) Particles can only be added if the verb clearly has a noun function (ex. g).
  - d) The negation is done like a noun (ex. h-j).
  - e) Interrogation is done like a noun (ex. k-l).

Frequency:

Written/Colloquial language: as a NDS not very often used, but **very often** used in noun function.

a	The passenger was late.	Зорчигч хожимдлоо.	ᠵᠣᠷᠴᠢᠭᠴᠢ ᠬᠣᠵᠢᠮᠳᠯᠣᠭᠤ.
b	The spectator is rejoicing.	Үзэгч баярлаж байна.	ᠦᠵᠡᠭᠴᠢ ᠪᠠᠶᠠᠷᠯᠠᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
c	My father is the manager of this shop!	Миний аав энэ дэлгүүрийн эрхлэгч мөн.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠠᠠᠪ ᠡᠨᠡ ᠳᠡᠯᠦᠭᠦᠷᠢᠶᠢᠨ ᠡᠷᠬᠡᠯᠡᠭᠴᠢ ᠮᠥᠨ.
d	I bought a stapler at the shop.	Би дэлгүүрээс үдэгч авав.	ᠪᠢ ᠳᠡᠯᠦᠭᠦᠷᠡᠶᠦᠰ ᠦᠳᠡᠭᠴᠢ ᠠᠪᠠᠪ.
e	I know this animal trainer. ("this animal-training man")	Би энэ амьтан сургагч эрэгтэйг мэднэ.	ᠪᠢ ᠡᠨᠡ ᠠᠮᠤᠲᠠᠨ ᠰᠤᠷᠭᠠᠭᠴᠢ ᠡᠷᠭᠡᠭᠲᠡᠢᠭᠢᠭ ᠮᠡᠳᠢᠨᠢ.
f	The conference of female inventors took place. ("The new-thing-inventing ladies")	Шинийг санаачлагч эмэгтэйчүүдийн чуулган болов.	ᠰᠢᠨᠢᠶᠢᠭ ᠰᠠᠨᠠᠭᠠᠯᠠᠭᠴᠢ ᠡᠮᠡᠭᠲᠡᠢᠭᠦᠦᠳᠢᠶᠢᠨ ᠴᠢᠭᠤᠯᠠᠭᠠᠨ ᠪᠣᠯᠣᠪ.

m	The woman embraced her son as he got out of the car.	Хүүгээ машинаас буугал эх нь тэврэн авчээ.	ᠮᠤ ᠠᠨᠠᠭᠠᠨ / ᠠᠨᠠᠨᠢ ᠡᠭᠡᠨ ᠨᠢ ᠠᠨᠠᠭᠠᠨᠢ ᠠᠨᠠᠨᠢ
n	His dog came running as he had barely gone out the door.	Түүнийг үүдээр дөнгөж гартал нохой нь давхин ирлээ.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠦᠦᠳᠡᠭᠡᠷ ᠳᠡᠩᠭᠡᠵᠢ ᠭᠠᠷᠲᠠᠯᠤ ᠨᠣᠬᠣᠢ ᠨᠢ ᠳᠠᠪᠬᠢᠨ ᠢᠷᠯᠡᠭᠡᠢ
o	As he picked up the phone, he got cut off.	Тэр утас автал тасарчихав.	ᠲᠡᠷ ᠤᠲᠤᠰ ᠠᠪᠲᠠᠯᠤ ᠲᠤᠰᠠᠷᠴᠢᠬᠢᠪᠠᠪᠠ
p	As (they) went outside , it started to rain.	Гадаа гартал бороо орж эхлэв.	ᠭᠠᠳᠠᠭᠠ ᠭᠠᠷᠲᠠᠯᠤ ᠪᠣᠷᠣᠭ ᠡᠬᠡᠯᠡᠪᠠ
q	As he shouted , everybody woke up with a start.	Түүнийг хашгиртал бүгд цочин сэрэв.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠬᠠᠰᠢᠭᠢᠷᠲᠠᠯᠤ ᠪᠦᠭᠳᠤ ᠴᠣᠴᠢᠨ ᠰᠡᠷᠡᠪᠠ
r	Although he had been told repeatedly (not to), he left.	Түүнд хэлсээр байтал тэр явчихсан.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠳᠤ ᠬᠡᠯᠰᠡᠭᠡᠷ ᠪᠠᠶᠲᠠᠯᠤ ᠲᠡᠷ ᠶᠠᠪᠴᠢᠬᠢᠰᠠᠨ
s	to roar with laughter ("to laugh until cackling ")	тачигнатал инээ-	ᠲᠠᠴᠢᠭᠢᠨᠠᠲᠠᠯᠤ ᠢᠨᠡᠭᠡ
t	to sob ("to cry until bellowing ")	хэнгэнэтэл уйла-	ᠬᠡᠨᠭᠡᠨᠡᠲᠡᠯᠤ ᠤᠢᠯᠠ-
u	to fall with a bump ("to fall until making a 'thud' [pid]")	пидхийтэл уна-	ᠫᠢᠳᠬᠢᠶᠢᠲᠡᠯᠤ ᠤᠨᠠ-
v	to sing shrilly ("to sing until shrilling ")	хангинатал дуула-	ᠬᠠᠨᠭᠢᠨᠠᠲᠠᠯᠤ ᠳᠤᠤᠯᠠ-
w	to break into a smile, to grin ("to laugh until grinning ")	маасайтал инээ-	ᠮᠠᠰᠠᠶᠢᠲᠠᠯᠤ ᠢᠨᠡᠭᠡ
x	to slap strongly with the hands ("to slap until jumping ")	үсэртэл алгада-	ᠦᠰᠡᠷᠲᠡᠯᠤ ᠠᠯᠭᠠᠳᠠ-
y	to eat until one bursts ("to eat until one's bursting ")	хагартал (ээ) идэ-	ᠬᠠᠭᠠᠷᠲᠠᠯᠤ(ᠡᠭᠡ) ᠢᠳᠡ-
z	to work like mad ("to work until one's tired ")	ядартал (ээ) ажилла-	ᠶᠠᠳᠠᠷᠲᠠᠯᠤ(ᠡᠭᠡ) ᠠᠵᠢᠯᠢᠯᠠ-

1.1.2.1.3.1.3.2.7 Progressive sVDS "-саар"

Cyrillic Rules:

-саар, -соор, -сээр, -сөөр complying with vowel harmony

Classical Rules:

ᠰᠠᠭᠠᠷᠠᠨᠢ, ᠰᠢᠭᠠᠷᠠᠨᠢ complying with vowel harmony
 Inserted vowel necessary (ex. a)

Explanations:

- 1.) This suffix is used to express the **progressive perfect aspect** (see pages 137-138).
- 2.) Note that the **particle "л"** here expresses a meaning similar to 'still' (ex. b-d).
- 3.) The auxiliary verb "бай-" can be exchanged with another verb (ex. e-f) which doesn't even have to follow immediately (ex. g).
- 4.) Very commonly, this suffix is used in the expression "**-саар байгаад**" (ex. h-j). Note that the literary translation (in parentheses) is not common in English.
- 5.) The **action can be intensified** by doubling the verb with this suffix (ex. k) or by using it together with the cVDS "**-н**" (ex. l-m).
- 5.) Often, the two actions **happen simultaneously**, thus giving the translation 'since' (ex. n-p).
- 6.) The **subjects** of the main and clause sentences must be **identical**.

Frequency:

Written language: **often**
 Colloquial language: **often**

a	We have been thinking about our homework.	Бид даалгавраа бодсоор байна.	ᠪᠢᠳᠤ ᠳᠠᠯᠭᠠᠪᠠᠷᠠᠭᠠ ᠪᠣᠳᠰᠣᠷᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ
b	It was still snowing outside.	Гадаа цас орсоор л байлаа.	ᠭᠠᠳᠠᠭᠠ ᠴᠠᠰ ᠣᠷᠰᠣᠷᠣ ᠯᠤ ᠪᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠠ
c	The students keep coming back from the countryside.	Хөдөөнөөс оюутнууд ирсээр л байна.	ᠬᠥᠳᠡᠭᠡᠨᠡᠭᠦᠳᠤ ᠣᠶᠣᠳᠤᠨᠤᠭᠤᠳᠤ ᠢᠷᠰᠡᠭᠡᠷ ᠯᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ
d	My family is still doing their work.	Манайхан ажлаа хийсээр л байгаа.	ᠮᠠᠨᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠠᠵᠢᠯᠠᠭᠠ ᠬᠢᠶᠢᠰᠡᠭᠡᠷ ᠯᠤ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ
e	We watched the Mongolian landscape through the window of the train, as we traveled.	Бид галт тэргэний цонхоор Монгол орны байгальг харсаар явлаа.	ᠪᠢᠳᠤ ᠭᠠᠯᠲᠤ ᠲᠡᠷᠭᠡᠨᠢᠶᠢ ᠴᠣᠨᠬᠣᠷᠣ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠣᠷᠨᠢ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠯᠢᠭᠤ ᠬᠠᠷᠰᠠᠭᠠᠷ ᠶᠠᠪᠯᠠᠭᠠ
f	Tuya has been sewing her 'deel'.	Туяа дээлээ оёсоор суув.	ᠲᠤᠶᠠᠭᠠ ᠳᠡᠭᠡᠯᠡᠭᠡ ᠣᠡᠭᠣᠰᠣᠷᠣ ᠰᠤᠭᠤᠪᠠ
g	Traveling by car, we came to an 'ail'.	Бид машинаар явсаар нэг айлд хүрэв.	ᠪᠢᠳᠤ ᠮᠠᠶᠢᠨᠠᠭᠠᠷ ᠶᠠᠪᠰᠠᠭᠠᠷ ᠨᠡᠭᠤ ᠠᠶᠢᠯᠳᠤ ᠬᠦᠷᠡᠪᠠ
h	Because I have been waiting for you, I couldn't get anything done. ("Having been waiting for you ...")	Би чамайг хүлээсээр байгаад юу ч хийж амжсангүй.	ᠪᠢ ᠴᠠᠮᠠᠶᠢᠭᠤ ᠬᠦᠯᠡᠭᠡᠰᠡᠭᠡᠷ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠳᠤ ᠵᠢᠶᠢ ᠴᠢ ᠬᠢᠶᠢᠵᠢ ᠠᠮᠵᠢᠰᠠᠩᠭᠦᠢ
i	Because he had been writing , his hand got tired. ("Having been writing, his...")	Бичсээр байгаад гар нь цуцав.	ᠪᠢᠴᠢᠰᠡᠭᠡᠷ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠳᠤ ᠭᠠᠷ ᠨᠢ ᠴᠤᠴᠠᠪᠠ
j	Because I had been sitting , my foot fell asleep. ("Having been sitting, my...")	Би суусаар байгаад хөлөө оршоов.	ᠪᠢ ᠰᠤᠭᠤᠰᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠳᠤ ᠬᠥᠯᠡᠭᠡ ᠣᠷᠰᠢᠭᠣᠪᠠ
k	We almost finished this good 'airag', having been drinking it continually .	Бид нар энэ сайхан айргийг уусаар уусаар бараг дуусгачихлаа.	ᠪᠢᠳᠤ ᠨᠠᠷ ᠡᠨᠡ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠠᠶᠢᠷᠭᠢᠶᠢᠭᠤ ᠤᠭᠤᠰᠠᠭᠠᠷ ᠤᠭᠤᠰᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠷᠠᠭᠤ ᠳᠤᠭᠤᠰᠠᠭᠢᠬᠢᠬᠠᠭᠠᠯᠠ
l	We finally arrived there, having walked and walked .	Бид яван явсаар тэнд хүрлээ.	ᠪᠢᠳᠤ ᠶᠠᠪᠠᠨ ᠶᠠᠪᠰᠠᠭᠠᠷ ᠲᠡᠨᠳᠤ ᠬᠦᠷᠯᠡᠭᠡ
m	My son finished this book, having read it continually .	Миний хүү энэ номыг уншин уншсаар дуусгажээ.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠬᠦᠭᠦ ᠡᠨᠡ ᠨᠣᠮᠤᠭᠢ ᠤᠨᠰᠢᠨᠢ ᠤᠨᠰᠢᠰᠠᠭᠠᠷ ᠳᠤᠭᠤᠰᠠᠭᠢᠵᠡ
n	Since I was born , I've never seen such a thing. ("Since I have become a person...")	Би хүн болсоор ийм юм үзээгүй.	ᠪᠢ ᠬᠦᠨ ᠪᠣᠯᠰᠣᠷᠣ ᠢᠶᠢᠮᠤ ᠵᠦᠭᠡᠭᠦᠢ
o	Since Bat began to study Mongolian, one year has passed. ("...it's becoming one year.")	Бат монгол хэл сурч эхэлсээр нэг жил болж байна.	ᠪᠠᠲᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠤ ᠬᠡᠯᠤ ᠰᠤᠷᠴᠢ ᠡᠬᠡᠯᠡᠰᠡᠭᠡᠷ ᠨᠡᠭᠤ ᠵᠢᠯᠤ ᠪᠣᠯᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ
p	I have been living in the city for ten years. ("While I have been living in the city, 10 years have passed.")	Би хотод суусаар 10 жил боллоо.	ᠪᠢ ᠬᠣᠲᠣᠳᠤ ᠰᠤᠭᠤᠰᠠᠭᠠᠷ 10 ᠵᠢᠯᠤ ᠪᠣᠯᠯᠣᠭᠠ

1.1.2.1.3.1.3.2.12 Comparison of sVDS's

Conditional		
a	If the teacher comes, I'll talk with him. (conditional)	Багшийг ирвэл би түүнтэй ярина. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
b	When the teacher enters (the classroom), the pupils stand up. (general)	Багшийг орж ирвэл сурагчид босдог. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Concessive		
a	Although the teacher enters (the classroom), the pupils don't stand up.	Багшийг орж ирэвч сурагчид босдоггүй. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
b	Although the teacher had entered (the classroom), the pupils didn't stand up.	Багшийг орж ирсэн боловч сурагчид боссонгүй. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Immediately succeeding		
a	As soon as the teacher entered the classroom, the pupils stood up.	Багшийг орж ирмэгц сурагчид бослоо. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Logically succeeding		
a	When the teacher enters the classroom, the pupils stand up.	Багшийг орж ирэхлээр сурагчид босдог. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Intending		
a	The teacher entered (the classroom) (in order) to teach.	Багш хичээл заахаар орж ирэв. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Limiting		
a	The pupils had been talking loudly until the teacher entered (the classroom).	Багшийг орж иртэл сурагчид чанга ярьсаар байв. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
b	As the teacher entered (the classroom), the pupils suddenly got quiet. ('surprise')	Багшийг орж иртэл сурагчид гэнэт чимээгүй болов. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Progressive		
a	A half an hour has passed since the teacher entered the classroom.	Багш орж ирсээр хагас цаг болж байна. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
b	Having been teaching, the teacher got tired.	Багш хичээл заасаар байгаад ядарсан. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Succeeding		
a	As soon as the teacher entered, the pupils stood up.	Багшийг орж ирэнгүүт/ируут сурагчид босов. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
b	The teacher was explaining while writing on the blackboard.	Багш самбар дээр бичүүт тайлбарлав. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Seizing an opportunity		
a	As the teacher entered, he greeted, "Good morning."	Багш орж ирэнгээ «Сайн байна уу?» гэв. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...
Excluding		
a	Only if the teacher enters, must the pupils stand up.	Багш орж ирмээжин сурагчид босох ёстой. Өмнө нь хэлсэн нь үнэн гэнэ/г...

1.1.2.1.3.2 Terminating Suffixes (TS's)

The Terminating Suffixes (TS's) can be divided in two groups:

- 1.) The Person-bound TS's (PTS's) are bound to a specific person and can be compared to the English imperative forms.
- 2.) The Tense-bound TS's (TTS's) are bound to the specific tense in which the action happens.

The TS's are always added to the verb at the end of the sentence, thus building predicates and helping to build sentences (see Chapter 4 of Appendix on page 421f).

1.1.2.1.3.2.1 Person-bound Terminating Suffixes (PTS's)

Characteristics:

- 1.) They are used to express the subjective attitude or the wish of the speaker towards an action that has been caused by himself or another person. That's why these suffixes are bound to one of the three persons. Most of these suffixes are translated in English with either an imperative or a subjunctive form. That's where their traditional name comes from. Subjunctives are also expressed in other ways (see pages 201-207).
- 2.) The PTS's are not meant to express a tense, but logically they are usually future oriented.
- 3.) If a negation is possible, the negative particles "БИТГИЙ" or "БҮҮ" are used (see p. 334).
- 4.) Interrogation is logically impossible with these PTS's.

The subgroups are best done according to the person they are bound to:

- for the 1st person: a) -я b) -сугай
 for the 2nd person: a) -ө b) -аач c) -аарай d) -уузай e) -гтун
 for the 3rd person: a) -г b) -тугай c) -аасай

1.1.2.1.3.2.1.1 PTS "-я³": Intention (1st person)

Cyrillic Rules:

-я, -ё, -е complying with vowel harmony (ex. d,i), see also pages 21-22 for spelling.

Classical Rules:

и г
 Inserted vowel necessary (ex. a,f)
 (иё) old form

Explanations:

- 1.) This suffix expresses an intention or a wish of the 1st person singular or plural. An exact translation depends on the whole context.
- 2.) If the subject is not mentioned, the suffix usually refers to the 1st person plural (ex. c,e,h).
- 3.) Congratulations and best wishes are commonly expressed with this suffix (ex. i-k).
- 4.) Negation is not possible.

Frequency:

Written language: very often
 Colloquial language: very often

a	Let me go out!/I want to go out.	Би гаръя!	Өн хийхэл г --
b	Now let's go !/We want to go now.	Бид одоо явъя!	Өн / Өнөс гэхэл г --
c	OK, let's do that.	За, тэгъя!	Э / Өнөс г --
d	Let me get off here!/I want to get off here.	Би энд бууд.	Өн / Өнөс г --
e	Let's do math!	Тоо бодъя!	Өнөс гэхэл г --

f	Please stop. Let me take a picture!	Зогсооч, би зураг авъя.	ᠵᠣᠭᠰᠣᠴᠤ, би зураг авъя.
g	Let me tell you a story!	Би чамд нэг үлгэр ярья.	би чамд нэг үлгэр ярья.
h	Let's change our clothes!	Хувцсаа сольё!	хувцсаа сольё!
i	I wish you a happy New Year! ("Let me cause the New Year's wishes to arrive .")	Шинэ жилийн баярын мэнд хүргэе!	ᠰᠢᠨᠡᠵᠢᠯᠢᠢᠨᠪᠠᠶ᠋ᠢᠷᠢᠨᠮᠡᠨᠳᠡᠬᠦᠷᠭᠡᠭᠡ!
j	I wish you all the best! ("Let me desire all the best.")	Сайн сайхныг хүсье!	сайн сайхныг хүсье!
k	Please accept my sincere condolences. ("Let me express to you my condolences.")	Би танд гашуул-лаа илэрхийлье.	би танд гашуул-лаа илэрхийлье.

1.1.2.1.3.2.1.2 PTS "-сугай²": Decision (1st person)

Cyrillic Rules:

-сугай, -сүгэй complying with vowel harmony

Classical Rules:

-ᠰᠤᠭᠠᠢ, -ᠰᠦᠭᠡᠢ complying with vowel harmony

Explanations:

- 1.) This suffix is only used today to express **resolutions and official decisions**. For that, you could imagine the following introduction to the example sentences: "At the XXX meeting, the following has been decided: ....."
- 2.) Earlier on, this suffix was used like the "-я" suffix, expressing something like 'Let them...'. Maybe that's the reason why it is considered to belong to the 1st person.
- 3.) For the **negation**, the negative particle "бүү" (p. 334) is used (ex. e).

Frequency:

Written language: **very rare**
Colloquial language: **not used**

a	- to learn the Mongolian language well.	Монгол хэлийг сайтар суралцсугай!	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠬᠡᠯᠢᠢᠭᠡᠰᠢᠲᠠᠷᠰᠤᠷᠠᠯᠴᠢᠰᠤᠭᠠᠢ!
b	- to qualitatively accomplish this task.	Энэ даалгаврыг чанартай биелүүлсүгэй!	ᠡᠨᠡᠳᠡᠳᠠᠯᠭᠠᠪᠢᠷᠢᠭᠢᠭᠡᠴᠢᠨᠠᠷᠲᠠᠢᠪᠢᠡᠯᠡᠭᠦᠯᠦᠭᠦᠯᠦᠰᠦᠭᠡᠢ!
c	- to quickly develop the agriculture	Хөдөө аж ахуйг хурдан хөгжүүлсүгэй!	ᠬᠥᠳᠡᠭᠡᠠᠵᠢᠬᠤᠢᠭᠢᠭᠡᠬᠦᠷᠳᠠᠨᠬᠥᠭᠡᠵᠦᠭᠦᠯᠦᠰᠦᠭᠡᠢ!
d	- to honor comrade Gongor with the title of "Hero of the Mongolian People's Republic".	Нөхөр Гонгорыг БНМАУ-ын баатар цолоор шагнасугай!	ᠨᠥᠬᠥᠷᠭᠣᠩᠭᠣᠷᠢᠭᠢᠪᠨᠠᠮᠠᠤᠶᠢᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠤᠴᠢᠯᠣᠷᠰᠢᠭᠠᠨᠭᠠᠨᠠᠰᠤᠭᠠᠢ!
e	- not to grant him salary for extra work.	Түүнд нэмэгдэл ажлын хөлсийг бүү олгосугай.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠳᠡᠨᠡᠮᠡᠭᠡᠳᠡᠯᠠᠵᠢᠶᠢᠨᠬᠥᠯᠰᠢᠢᠭᠢᠭᠡᠪᠦᠭᠣᠯᠭᠣᠰᠤᠭᠠᠢ!

1.1.2.1.3.2.1.3 PTS "-о": Command (2nd person)

Cyrillic Rules:

Because there is a **zero-suffix (-o)**, the verb stem itself expresses this imperative form. Note the changing or dropping of vowels in building this imperative form (see pages 23-26; e.g. үнэлэ- = үнэл! оро- = ор!)

Classical Rules:

Because there is a **zero-suffix (-o)**, the verb stem itself expresses this imperative form.

Explanations:

- 1.) This suffix expresses a **direct command** which is **addressed to the 2nd person** singular or plural. If the subject is omitted, only the context will show whether it is singular or plural (ex. a-e).
- 2.) This form of imperative is **often used** among good friends and in the family as a **familiar way** to make a request.
- 2.) For negation, the **negative particles** "БИТГИЙ" and "БҮҮ" (p. 334) are used (ex. h-j).
- 3.) To give this command a **polite note**, it can be **doubled** (ex. k-l).

Frequency:

Written language: **very often**
Colloquial language: **very often**

a	Open your book(s)!	Номоо нээ!	ᠨᠣᠮᠣ᠎ᠠᠨᠡᠭᠡ!
b	Come tomorrow!	Маргааш ир!	ᠮᠠᠷᠭᠠᠶᠢᠰᠢᠢᠷ!
c	Buy tickets!	Билет ав!	ᠪᠢᠯᠡᠲᠤᠠᠪ!
d	Go out from here!	Эндээс гар!	ᠡᠨᠳᠡᠭᠡᠰᠡᠭᠠᠷ!
e	Turn to your left!	Зүүн гар тийшээ эргэ!	ᠵᠡᠭᠦᠨᠭᠠᠷᠲᠢᠶᠢᠰᠡᠭᠡᠢᠶᠡᠭᠡᠷᠭᠡ!
f	Speak!	Та ярь!	ᠲᠠᠶᠠᠷᠢ!
g	Sit here, please! ("дээшээ" means higher and refers to the honored place; in the north part of the yurt; said with polite voice)	Та дээшээ суу!	ᠲᠠᠳᠡᠭᠡᠰᠡᠭᠡᠰᠡᠰᠤᠰᠤᠰᠤ!
h	Don't sleep now!	Чи одоо БИТГИЙ УНТ!	ᠴᠢᠣᠳᠣᠨᠡᠭᠢᠨᠠᠨᠲᠤᠪᠢᠲᠦᠭᠢᠶᠢᠭᠤᠨᠤᠨᠲᠤ!
i	Don't sit down!	Та нар БИТГИЙ суу!	ᠲᠠᠨᠠᠷᠪᠢᠲᠦᠭᠢᠶᠢᠭᠤᠰᠤᠰᠤ!
j	Don't disturb me! ("Don't make a hindrance for me.")	Надал бүү саад хий!	ᠨᠠᠳᠠᠯᠪᠦᠭᠦᠰᠠᠳᠬᠢᠶ!
k	Do sit down.	Чи суу суу!	ᠴᠢᠰᠤᠰᠤᠰᠤ!
l	Do come in.	Та ор ор!	ᠲᠠᠣᠷᠣᠷ!

1.1.2.1.3.2.1.6 PTS "-уузай²": Admonition (2nd person)

Cyrillic Rules:

- уузай, -үүзэй complying with vowel harmony
- (-иузай²) for verb stems ending with "-и" or "-ь" (ex. f)
- (-гуузай²) for verb stems ending with a diphthong or a long vowel (ex. g)

Classical Rules:

- ᠠᠭᠤᠵᠠᠢ, ᠤᠭᠦᠵᠡᠢ complying with vowel harmony
- Inserted vowel necessary (ex. d-e)

Explanations:

- 1.) This suffix expresses **admonitions** and **precautionary guidelines**. Even if the verb to which this suffix is added stands in the 3rd person, the admonition is addressed to the 2nd person singular or plural. In the English translation, a **negation** is needed (ex. a-g).
- 2.) If a second person **has to be strongly reminded of something**, this suffix can also be used, but the negated translation disappears. The suffix meaning has to be expressed by many English words (ex. h-j).
- 3.) **Negation** is logically not possible.

Frequency: Written language: quite often
Colloquial language: quite often

a	Make sure you're not late!	Та хожигдуузай!	ᠠᠨᠠ / ᠰᠢᠵᠢᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ --
b	Make sure you don't forget!	Чи мартуузай!	ᠴᠢ / ᠮᠠᠷᠲᠤᠭᠤᠵᠠᠢ --
c	Make sure you don't sleep!	Чи унтуузай!	ᠴᠢ / ᠤᠨᠲᠤᠭᠤᠵᠠᠢ --
d	Make sure he doesn't move!	Тэр хөдлүүзэй!	ᠲᠡᠷ / ᠬᠥᠳᠯᠡᠭᠦᠵᠡᠢ --
e	Make sure that no fire breaks out!	Гал гаруузай!	ᠭᠠᠯ / ᠭᠠᠷᠤᠭᠤᠵᠠᠢ --
f	Make sure that you don't confuse this book (with others)!	Та энэ номыг солиуузай!	ᠲᠠ / ᠡᠨᠢ / ᠨᠣᠮᠤᠭ / ᠰᠣᠯᠢᠭᠤᠵᠠᠢ --
g	Make sure he doesn't drink any alcohol!	Тэр архи уугуузай!	ᠲᠡᠷ / ᠠᠷᠬᠢ / ᠤᠭᠤᠭᠤᠵᠠᠢ --
h	If he comes to my home, make sure you wake me up.	Тэр манайд ирүүзэй, тэгвэл намайг сэрээгээрэй.	ᠢᠷᠢᠭᠦᠵᠡᠢ / ᠠᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠳᠤᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ .. ᠲᠡᠭᠦᠪᠡᠯ / ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ / ᠰᠡᠷᠡᠭᠡᠭᠡᠷᠡᠢ.
i	If he calls, make sure you tell him that I'm waiting.	Тэр утасдуузай, тэгвэл намайг хүлээж байна гэж хэлээрэй.	ᠢᠨᠡᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ .. ᠢᠷᠢᠭᠦᠵᠡᠢ / ᠪᠡᠵᠡᠨᠡᠭᠡᠭᠡᠷᠡᠢ / ᠮᠢᠶ᠋ᠠᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ / ᠬᠦᠯᠡᠭᠡᠭᠡᠷᠡᠢ.
j	If you meet Dorj, make sure you tell him that I have come.	Чи Доржтой уулзуузай, тэгвэл намайг ирсэн гэж хэлээрэй.	ᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ .. ᠠᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ / ᠢᠷᠢᠭᠦᠵᠡᠢ / ᠠᠶᠢᠨᠠᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ / ᠢᠷᠰᠡᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ / ᠬᠡᠯᠡᠭᠡᠷᠡᠢ.

1.1.2.1.3.2.1.7 PTS "-гтун²": Appeal (2nd person)

Cyrillic Rules:

- ГТУН, -ГТҮН complying with vowel harmony
- Verb stems ending with a **consonant** or a **soft sign** need the inserted vowel.

Classical Rules:

- ᠭᠲᠤᠨ, ᠭᠲᠦᠨ complying with vowel harmony
- Inserted vowel necessary (ex. a,c,e)

Explanations:

- 1.) This suffix is mainly used in **slogans and resolutions** (ex. a-c).
- 2.) It may be used as a **very polite form** of addressing **very important persons** (ex. d).
- 3.) Negation is done with the formal **negative particle "бүү"** (ex. e and see page 334).

Frequency: Written language: very rare
Colloquial language: very official, therefore almost never used

a	Proletarians of the world, unite!	Орон бүхний пролетари нар нэгдэгтүн.	ᠣᠷᠣᠨ / ᠪᠦᠬᠦᠨᠢᠶᠢ / ᠯᠢᠰᠢᠨᠠᠷ / ᠨᠡᠭᠦᠳᠡᠭᠲᠦᠨ ..
b	Adhere to the city's traffic rules!	Хотын хөдөлгөөний дүрмийг баримтлагтүн!	ᠬᠣᠲᠤᠨ / ᠬᠥᠳᠥᠯᠡᠭᠡᠭᠡᠨᠢᠶᠢ / ᠳᠦᠷᠮᠢᠶᠢᠭ / ᠪᠠᠷᠢᠮᠲᠤᠯᠠᠭᠲᠦᠨ!
c	Invest your money in a bank!	Мөнгөө банканд хадгалуулагтүн!	ᠮᠥᠩᠭᠡᠭᠡ / ᠪᠠᠨᠬᠠᠨᠳᠤ / ᠬᠠᠳᠭᠠᠯᠤᠯᠤᠯᠠᠭᠲᠦᠨ!
d	Be seated, please.	Та суугтүн!	ᠲᠠ / ᠰᠤᠭᠤᠭᠲᠦᠨ!
e	Don't listen!	Бүү сонсогтүн!	ᠪᠦᠭᠦ / ᠰᠣᠨᠰᠣᠭᠲᠦᠨ!

1.1.2.1.3.2.1.8 PTS "-г": Permission (3rd person)

Cyrillic Rules:

- Г
- Verb stems ending with a **consonant** or a **soft sign** need the inserted vowel.

Classical Rules:

- ᠭ, ᠬ complying with vowel harmony
- Inserted vowel necessary (ex. e)

Explanations:

- 1.) This suffix expresses a **permission** or sometimes an **admonition**. In a sentence where this suffix is used, **3 parties** are always involved: 2 people talk and decide about a third one.
- 2.) Negation is done with the **negative particles**, mainly "бүү" (ex. h-i and see p. 334).

Frequency: Written language: quite often
Colloquial language: quite often

a	He may see, if he wants to.	Тэр үзвэл үзэг!	ᠲᠡᠷ / ᠦᠵᠦᠪᠡᠯ / ᠦᠵᠡᠭᠡ! --
b	He may come to my home.	Тэр манайд ирэг.	ᠲᠡᠷ / ᠮᠠᠨᠠᠳᠤᠨᠠᠭᠤᠵᠠᠢ / ᠢᠷᠡᠭᠡ.
c	They may think well about this.	Тэд үүнийг сайн бодог.	ᠲᠡᠳᠤ / ᠦᠦᠨᠢᠶᠢᠭ / ᠰᠠᠶᠢᠨ / ᠪᠣᠳᠣᠭ.
d	She may talk about this with her friend.	Тэр энэ тухай найздаа яриг.	ᠲᠡᠷ / ᠡᠨᠢ / ᠲᠤᠬᠤᠠᠢ / ᠨᠠᠶᠢᠵᠠᠳᠠᠠ / ᠶᠠᠷᠢᠭ.
e	He is to give this book to his teacher. (admonition)	Энэ номыг багшдаа өгөг.	ᠡᠨᠢ / ᠨᠣᠮᠤᠭ / ᠪᠠᠭᠰᠢᠳᠠᠠ / ᠥᠭᠣᠭ.

f	Don't stop her. She may go where she wants to.	Түүнд бүү саад бол. Тэр хүссэн зүгтээ яваг!	ᠲᠡᠨᠦᠨᠳᠦ ᠪᠦᠦ ᠰᠠᠭᠤ ᠪᠣᠯ. ᠲᠡᠷ ᠬᠦᠰᠰᠢᠨ ᠵᠦᠭᠲᠡᠭᠡ ᠶ᠋ᠢᠪᠠᠭ!
g	Let's give him one month's holiday. He may go home and meet his parents.	Түүнд 1 сарын чөлөө өгье. Тэр нутагтаа очиж эцэг эхтэйгээ уулзаг.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠳᠦ 1 ᠰᠠᠷᠢᠨ ᠴᠡᠯᠡᠭᠡ ᠥᠭᠡ. ᠲᠡᠷ ᠨᠤᠲᠠᠭᠲᠠᠭᠠ ᠣᠴᠢᠵᠢ ᠡᠬᠡᠭ ᠡᠬᠲᠡᠭᠡᠭᠡ ᠠᠭᠤᠯᠵᠠᠭ.
h	He is not to meet my friend!	Тэр миний найзтай битгий уулзаг.	ᠲᠡᠷ ᠮᠢᠨᠢᠶ ᠨᠠᠶᠢᠲᠠᠶ ᠪᠢᠲᠦᠭᠢᠶ ᠠᠭᠤᠯᠵᠠᠭ.
i	They are not to come to my home.	Тэд манайд бүү ирэг.	ᠲᠡᠳᠦ ᠮᠠᠨᠠᠶᠢᠳᠦ ᠪᠦᠦ ᠢᠷᠡᠭ.

1.1.2.1.3.2.1.9 PTS "-аасай⁴": Hope (3rd person)

Cyrillic Rules:

-аасай, -оосой, -ээсэй, -өөсэй complying with vowel harmony
 (-иасай²) for verb stems ending with "-и" or "-ь" (ex. d)
 (-гаасай⁴) for verb stems ending with a **diphthong** or a **long vowel** (ex. g)

Classical Rules:

ᠠᠮᠠᠰᠠᠶᠢ / ᠠᠮᠠᠰᠠᠶᠢ complying with vowel harmony
 Inserted vowel necessary (ex. c-f)

Explanations:

- 1.) This suffix expresses **exclamations of hope, longing, and desire**. Sometimes the translation 'I hope' is most suitable (ex.h-i).
- 2.) Negation is done with the negative particles, mainly "битгий" (ex. g-i and see p. 334).

Frequency: Written language: **quite often**
 Colloquial language: **quite often**

a	If only Baatar would come!	Баатар ирээсэй!	ᠪᠠᠭᠲᠠᠷ ᠢᠷᠡᠭᠡᠰᠡᠶᠢ!
b	If only they would go!	Тэд яваасай!	ᠲᠡᠳᠦ ᠶ᠋ᠪᠠᠭᠠᠰᠠᠶᠢ!
c	If only my son would grow up quickly!	Хүү минь хурдан том болоосой!	ᠬᠦᠭᠦ ᠮᠢᠨᠢᠶ ᠬᠤᠷᠳᠠᠨ ᠲᠣᠮ ᠪᠣᠯᠣᠭᠠᠰᠠᠶᠢ!
d	If only he would change his clothes!	Тэр хувцсаа солиосой!	ᠲᠡᠷ ᠬᠤᠪᠴᠢᠰᠠᠭᠠ ᠰᠣᠯᠢᠭᠠᠰᠠᠶᠢ!
e	If only the rain would subside! I want to go to the countryside.	Бороо намдаасай, би хөдөө явах гэсэн юм.	ᠪᠣᠷᠣᠭᠠ ᠨᠠᠮᠳᠠᠭᠠᠰᠠᠶᠢ, ᠪᠢ ᠬᠡᠳᠡᠭᠡ ᠶ᠋ᠪᠠᠬᠤ ᠭᠡᠰᠡᠨ ᠶᠤᠮᠤ.
f	If only my salary would be given quickly (to me)!	Манай цалинг хурдан өгөөсэй.	ᠮᠠᠨᠠᠶ ᠴᠠᠯᠢᠨᠭ ᠬᠤᠷᠳᠠᠨ ᠥᠭᠡᠭᠡᠰᠡᠶᠢ.
g	If only he wouldn't drink alcohol!	Тэр архи битгий уугаасай.	ᠲᠡᠷ ᠠᠷᠬᠢ ᠪᠢᠲᠦᠭᠢᠶ ᠠᠭᠤᠭᠠᠰᠠᠶᠢ.
h	I hope he doesn't lose!	Тэр битгий хожигдоосой!	ᠲᠡᠷ ᠪᠢᠲᠦᠭᠢᠶ ᠬᠣᠵᠢᠭᠢᠳᠣᠭᠠᠰᠠᠶᠢ!
i	I hope she doesn't come!	Тэр битгий ирээсэй!	ᠲᠡᠷ ᠪᠢᠲᠦᠭᠢᠶ ᠢᠷᠡᠭᠡᠰᠡᠶᠢ!

1.1.2.1.3.2.1.10 PTS "-тугай²": Blessing (3rd person)

Cyrillic Rules:

-тугай, түгэй complying with vowel harmony

Classical Rules:

ᠲᠤᠭᠠᠶᠢ / ᠲᠦᠭᠡᠶᠢ complying with vowel harmony

Explanations:

- 1.) This suffix expresses **good wishes and blessings**, usually said at official meetings, weddings, festive parties, etc.
- 2.) Negation is logically not possible.

Frequency: Written language: **seldom**
 Colloquial language: **seldom**

a	May our country prosper!	Манай орон мандтугай!	ᠮᠠᠨᠠᠶ ᠣᠷᠨ ᠮᠠᠨᠳᠦᠭᠠᠶᠢ!
b	May culture and education abound!	Соёл боловсрол дэлгэртүгэй!	ᠰᠣᠶ᠋ᠯᠤ ᠪᠣᠯᠣᠪᠰᠢᠷᠣᠯ ᠳᠡᠯᠭᠡᠷᠲᠦᠭᠡᠶᠢ!
c	May happiness blossom in your home.	Танай гэрт аз жаргал дэлгэртүгэй!	ᠲᠠᠨᠠᠶ ᠭᠡᠷᠲᠤ ᠠᠵᠢ ᠵᠠᠷᠭᠠᠯ ᠳᠡᠯᠭᠡᠷᠲᠦᠭᠡᠶᠢ!
d	May your livestock become many!	Танай мал олон болтугай!	ᠲᠠᠨᠠᠶ ᠮᠠᠯ ᠣᠯᠢᠨ ᠪᠣᠯᠲᠦᠭᠠᠶᠢ!

1.1.2.1.3.2.2 Tense-bound Terminating Suffixes (TTS's)

Characteristics:

- 1.) The TTS's are used to express **real actions** that actually happened, are happening or will happen.
- 2.) They always **indicate a specific tense**, therefore the name 'tense-bound TS's'.
- 3.) They refer to all persons singular or plural, and don't have special person endings as in English 'I go', 'he goes', etc.
- 4.) **Particles** can follow them, but not copulas.
- 5.) In Mongolian, there are 4 suffixes that can **only** be added to the **verb at the end** of the sentence (as predicate). These are the **true TTS's**. For interrogative and negative sentences, usually the tense-corresponding NDS's (p. 139-150) are used, 3 of which can also be used as predicates and, therefore, earn the right to be called a TTS. It's even possible that some of the NDS's have developed from TTS's. However, today we know 3 NDS's that have a **double function**. A fourth, namely the NDS "-x", is only used for interrogation and negation. If we put all these explanations in a chart we get the following:

Suffixes	Past tense	Present tense	Future Tense
True TTS's:	-жээ -в -лаа	(-на)	-на (-лаа)
NDS's as TTS's:	-сан	-даг -аа	(-х)

Now we'll present these TTS's in the order: past, present, future. Because the NDS's are the most versatile, we will start with them. Furthermore, we need to mention that we have already talked about the **analytically expressed aspects** with which progressive or perfect tense predicates can be built (see page 136-138).

1.1.2.1.3.2.2.1 NDS "-сан" as a TTS (General Past)

Cyrillic Rules:

-сан, -сэн, -сон, -сөн complying with vowel harmony

Classical Rules:

ᠰᠠᠨ / ᠰᠢᠨ / ᠰᠤᠨ / ᠰᠦᠨ complying with vowel harmony
 Inserted vowel necessary (ex. c, g, j)

Explanations:

- 1.) This suffix is used for all kinds of past actions and is clearly the most commonly used past tense suffix in colloquial language (ex. a-d).
- 2.) **Questions** are often expressed with this suffix (ex. e-f).
- 3.) For **negation** it should only be used if the action happens **against one's assumption** (ex. g-h). Otherwise the NDS "-аа" with the negative particle "-гүй" (p. 331) is used ["-ааргүй"], which then indicates that the expected thing could still happen (ex. g-h; parentheses)
- 4.) **Particles** (p. 335ff) can follow (ex. i-k).

Frequency: Written language: **very often**
 Colloquial language: **extremely often**

a	He arrived.	Тэр очсон.	ᠲᠡᠷ ᠣᠴᠰᠤᠨ ᠋ ᠋
b	This morning I ate breakfast.	Би өглөө хоол илсэн.	ᠪᠢ ᠥᠭᠯᠡᠭᠡ ᠬᠣᠣᠯ ᠢᠯᠰᠢᠨ.
c	I gave this to you.	Би үүнийг чамд өгсөн.	ᠪᠢ ᠦᠦᠨᠢᠶᠭᠢᠭᠦ ᠴᠢᠮᠳᠤ ᠥᠭᠰᠢᠨ.

d	He arrived yesterday in Ulaanbaatar.	Тэр өчигдөр Улаанбаатарт ирсэн.	ᠲᠡᠷ ᠥᠴᠢᠭᠢᠳᠦᠷ ᠤᠯᠠᠭᠠᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠠᠷᠲᠠᠷᠲᠢ ᠢᠷᠰᠢᠨ.
e	Did you go to town?	Чи хот явсан уу?	ᠴᠢ ᠬᠣᠲᠤ ᠶ᠋ᠠᠪᠰᠠᠨ ᠤᠤ?
f	What was she afraid of?	Тэр юунаас айсан бэ?	ᠲᠡᠷ ᠶᠤᠨᠠᠭᠤᠨᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠪᠡ?
g	He didn't go out. (He hasn't gone out.)	Тэр гарсангүй. (Гараагүй.)	ᠲᠡᠷ ᠭᠠᠷᠰᠠᠨᠭᠡᠢ. (ᠭᠠᠷᠠᠭᠠᠭᠡᠢ.)
h	I didn't see her. (I haven't seen her.)	Би түүнийг харсангүй. (Хараагүй.)	ᠪᠢ ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠭᠡ ᠬᠠᠷᠰᠠᠨᠭᠡᠢ. (ᠬᠠᠷᠠᠭᠠᠭᠡᠢ.)
i	Why, then, did you go there?	Чи яагаад тийшээ явсан юм вэ?	ᠴᠢ ᠶᠠᠭᠠᠭᠠᠳᠤ ᠲᠢᠶᠢᠰᠢᠭᠡᠭᠡ ᠶᠠᠪᠰᠠᠨ ᠶᠤᠮᠤ ᠪᠡ?
j	Did she buy such an expensive 'deed'?	Тэр ийм үнэтэй дээл авсан юм уу?	ᠲᠡᠷ ᠢᠶᠢᠮᠤ ᠦᠨᠡᠳᠡᠭᠡᠢ ᠳᠡᠭᠡᠯᠤ ᠠᠪᠰᠠᠨ ᠶᠤᠮᠤ ᠤᠤ?
k	What was your name again? ("What were you called again?")	Таны нэрийг хэн гэсэн билээ?	ᠲᠠᠨᠢ ᠨᠡᠷᠢᠶᠭᠡᠭᠡ ᠬᠡᠨ ᠭᠡᠳᠡᠰᠢᠨ ᠪᠢᠯᠡᠭᠡ?

1.1.2.1.3.2.2.2 TTS "-жээ/-чээ" (Past)

Cyrillic Rules:

-жээ / -чээ see spelling rules on pages 28-29.

Classical Rules:

ᠵᠡᠭᠡ after consonants of code word 'bagarasada'
 ᠴᠡᠭᠡ after consonants of code word 'namilang' and vowels
 (ᠵᠡᠭᠡᠢ, ᠵᠡᠭᠡᠨ, ᠵᠡᠭᠡᠰᠢ, ᠵᠡᠭᠡᠮᠤ) old forms (complying with vowel harmony)

Explanations:

- 1.) In some ways this suffix is an **exception**, as it can't be used for all the 3 persons. It's always used for actions that one **hasn't observed**. That's why this suffix is **not used for the 1st person**. Actions that happened **suddenly** or unintentionally often have this suffix (ex. e-f). **Stories** often begin with this suffix (ex. b), as do other actions that happened a long time ago (ex. b-c).
- 2.) **Questions** in the past are **not built** with this suffix. However, in colloquial language there is a **shortened form** being used to ask question, but it's only possible in the **3rd person**. This kind of question is used when one is sure that the person being asked can know the answer (ex. g-h).
- 3.) **Negation** could be done in the written language with the **negative particles** "эс" or "Үл" (ex. i and see p. 332-333), but most commonly the negated NDS's "-ааргүй/-сангүй" are being used.

Frequency:

Written language: **often**
 Colloquial language: **often**

a	Help came from Germany for the frost-and snow-plagued 'aimags'.	Зултай аймгуудад Германаас тусламж иржээ.	ᠵᠤᠯᠲᠠᠶᠢ ᠠᠶᠢᠮᠭᠤᠤᠳᠠᠳᠤ ᠭᠡᠷᠮᠠᠨᠠᠭᠠᠰᠤ ᠲᠤᠰᠯᠠᠮᠵᠢ ᠢᠷᠵᠡᠭᠡ.
b	Once upon a time, there lived an old man and an old woman.	Эрт урьд цагт эмгэн өвгөн хоёр амьдарч байжээ.	ᠡᠷᠲᠤ ᠤᠷᠦᠳᠤ ᠴᠠᠭᠲᠤ ᠡᠮᠭᠡᠨ ᠥᠪᠦᠭᠡᠨ ᠬᠣᠡᠷ ᠠᠮᠢᠶᠳᠠᠷᠴᠢ ᠪᠠᠶᠢᠵᠡᠭᠡ.
c	The People's Revolution gained victory in Mongolia in the year 1921.	Монголд 1921 онд ардын хувьсгал ялжээ.	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ 1921 онд ардын хувьсгал ялжээ.
d	You told a lie.	Чи худал хэлжээ.	ᠴᠢ ᠬᠤᠳᠠᠯᠤ ᠬᠡᠯᠵᠡᠭᠡ.

1.1.2.2 FUNCTIONAL CLASSIFICATION OF VERBS

In Mongolian, verbs can be divided into the following groups according to their functions:

- 1.) Full verbs
- 2.) Auxiliary verbs
- 3.) Modal verbs (and modal constructions)
- 4.) Modifying verbs
- 5.) Conjunction verb

1.1.2.2.1 Full Verbs

Full verbs can carry out all the functions of a verb. They can **build the predicate** of a sentence **by themselves**. Obviously, there are thousands of full verbs. We'll only consider here the two full verbs "бай-" and "бол-" which also serve as auxiliary verbs in order to show the difference.

1.1.2.2.1.1 Full Verb "бай-"

1.1.2.2.1.1.1 In the Function of 'there are'

In this function, the full verb "бай-" always demands a **local adverbial** in the **dative-locative case**, which is always placed **before the subject** of the sentence. This full verb can express all tenses, but since "байна" usually refers to the present tense, the **auxiliary "бол"** is used to express the future (ex. e).

a	There were 4 tables in this room.	Энэ өрөөнд 4 ширээ байсан.	Тэр өрөөнд 4 ширээ байсан.
b	Are there wolves on this mountain?	Энэ ууланд чоно байдаг уу?	Тэр ууланд чоно байдаг уу?
c	There are 11 chairs in this room.	Энэ өрөөнд 11 сандал байна.	Тэр өрөөнд 11 сандал байна.
d	Yesterday, there were some horses at the foot of that mountain.	Өчигдөр тэр уулын бэлд хэдэн адуу байсан.	Өчигдөр тэр уулын бэлд хэдэн адуу байсан.
e	Tomorrow, there will be a piano in this hall.	Маргааш энэ танхимд төгөлдөр хуур байх болно.	Маргааш энэ танхимд төгөлдөр хуур байх болно.

Notice that "бай-" in function of 'there are' is also used to express the English '(I) have ...'. Mongolian sentence structure demands a **logical subject** in **dative-locative case**. The literal translation would be 'With (me) there are ...' or 'For (me) ... exists'. The English accusative object becomes the Mongolian syntactic subject and the English subject becomes a dative-locative object. This function is not used for the future.

a	I had one older brother and one older sister. ("With me there were ...")	Нэгэв нэг ах, нэг эгч байсан.	Миний нэг ах, нэг эгч байсан.
b	He owns some fast horses. ("With him there are...")	Түүнд хэдэн хурдан морь байдаг.	Түүнд хэдэн хурдан морь байдаг.
c	He has some fast horses. ("With him there are being...")	Түүнд хэдэн хурдан морь байгаа.	Түүнд хэдэн хурдан морь байгаа.
d	(At the moment,) he has some fast horses. ("With him there are being ...")	Түүнд хэдэн хурдан морь байна.	Түүнд хэдэн хурдан морь байна.

e	Do you have 500 tögrögs? ("Are there 500 tögrögs with you?")	Тавал 500 төгрөг байна уу?	Тэр 500 төгрөгтэй байна уу?
f	I have bread. I don't have bread. ("With me there is no bread.")	Навал талх байна. Навал талх байхгүй.	Тэр махтай байна. Тэр махтай байхгүй.

1.1.2.2.1.2 In the Function of 'to be'

If "бай-" has the function 'to be', usually a **local adverbial** (in **dative-locative case**) is needed. But this time, it comes **after the subject** in the sentence.

a	Once upon a time, there was an old couple.	Эрт урьд цагт эмгэн өвгөн хоёр байжээ.	Эрт урьд цагт эмгэн өвгөн хоёр байжээ.
b	My father is at home today.	Миний аав өнөөдөр гэртээ байна.	Миний аав өнөөдөр гэртээ байна.
c	My 'deed' is in the cloakroom.	Миний дээл өлгүүрт байгаа.	Миний дээл өлгүүрт байгаа.
d	Please be at home at 8 o'clock.	Чи орой 8 цагт гэртээ байгаарай.	Чи орой 8 цагт гэртээ байгаарай.
e	Tomorrow I'll be here.	Маргааш би энд байна.	Маргааш би энд байна.

1.1.2.2.1.2 Full Verb "бол"

The full verb "бол-" has the main meaning 'to become' (ex. a-e). But this is not always the best translation in English because many verbs like 'to ripen', 'to be ready' or 'to take place' are expressed in Mongolian with "бол-" (ex. f-i). This full verb can be used in all tenses: present (ex. a-b,f), past (ex. c,g-i), and future (ex. d-e).

a	Water freezes and becomes ice.	Ус хөлдөөд мөс болдог.	Ус хөлдөөд мөс болдог.
b	It's becoming winter now.	Одоо өвөл болж байна.	Одоо өвөл болж байна.
c	Now it has become winter.	Одоо өвөл болчихсон байна.	Одоо өвөл болчихсон байна.
d	I'll graduate from my school and then I'll become a teacher.	Би суургуулиа төгсөөд багш болно.	Би суургуулиа төгсөөд багш болно.
e	Don't disturb him! ("Don't become a hindrance to him.")	Түүнд бүү саад бол!	Түүнд бүү саад бол!
f	On July 11th, the Mongolian national holiday takes place. ("...becomes")	7-р сарын 11-нд Монголын үндэсний баяр болдог.	7-р сарын 11-нд Монголын үндэсний баяр болдог.
g	The tea and the meal are ready. ("...have become")	Цай, хоол болсон.	Цай, хоол болсон.
h	These grapes are ripe. ("...have become nice") Ripe apples taste good. ("Apples which have become have a good taste.")	Энэ усан үзэм сайхан болжээ. Болсон алим сайхан амттай.	Энэ усан үзэм сайхан болжээ. Болсон алим сайхан амттай.
i	Recently there was a snow-storm in Ulaanbaatar. ("...there became ...")	Саяхан Улаанбаатарт цасан шуурга боллоо.	Саяхан Улаанбаатарт цасан шуурга боллоо.

1.1.2.2.2 Auxiliary Verbs

Auxiliary verbs are verbs that can't build the predicate of a sentence on their own. They are used **together with** other verbs or parts of speech in predicate function. Such combinations we call **compound predicates** because the predicate meaning and its grammatical functions are distributed to more than one word.

Examples in English (underlined: full verb; **bold**: auxiliary verb):

I **have done** my work.
By next week, this rubbish **will have been removed**.
Shall I **help** you?

1.1.2.2.2.1 Auxiliary Verb "бай-"

1.1.2.2.2.1.1 Building Copula (after Nouns and Adjectives)

The auxiliary verb "бай-" has the function of a **copula** if it **connects two elements** which are to **be equated with each other** ('copulare' = to connect). **Nouns** or **adjectives** can be connected in this manner. The **particles "мөн" or "юм"** can also serve as copulas. If there is no written copula, the **particle "бол"** marks the **subject** and thus makes it impossible to confuse the subject with other parts of speech.

1.) Examples of **noun-copula**:

Usually, the copula is used for the past tense (ex. a-b), rarely for the future and almost never for the present (ex.c). However, under **certain circumstances**, such a present tense copula is needed (e.g. if the fact being told is only temporary [ex. d] or if the fact that is told has just been found out [ex. e-g]).

a	Five years ago, he was a <u>worker</u> . (he = worker)	Таван жилийн өмнө тэр (бол) <u>ажлаачийн байсан</u> .	тэртэйгээр ажиллаж байсан..
b	In the good old days, I was a boss. (I = boss)	Би цагийн сайханд <u>барга байлаа</u> .	би тэр үед ажиллаж байсан..
c	This is a <u>hotel</u> .	Энэ бол <u>зохиол буудал</u> .	хэрхэн ч үгүйсгэж болохгүй..
d	I am the <u>person</u> that has come from Germany. (I = person who came from G.)	Би Германаас ирсэн <u>хүн байна</u> .	би үүнийг хэлж байна..
e	This is a <u>hotel</u> . (this = hotel)	Энэ (бол) <u>зохиол буудал байна</u> .	хэрхэн ч үгүйсгэж болохгүй..
f	This one <u>is</u> your book, that one <u>is</u> Bat's book. (that one = Bat's book)	Энэ нь чиний, тэр нь Батын ном <u>байна</u> .	байгаа..
g	Oh, this is very expensive!	Энэ (бол) их <u>үнэтэй юм байна</u> .	хэрхэн ч үгүйсгэж болохгүй..

2.) Examples of **adjective-copula**:

Whether the copula is needed or not depends on the permanent or temporary meaning that is expressed through the adjective: temporary = copula needed [ex. a]; permanent = without copula [ex. b]. Tense doesn't play a role. Some adjectives tend to be used more temporarily (ex. 6-7), others more permanently (ex. 8). Note **example 9**, where the word 'always' demands the copula "бай-" with the NDS "-лар". For the meaning of the particle "бол", see above.

1a	He is <u>young</u> (now).	Тэр <u>баларгалантай байна</u> .	ахуй нь жижиг байна..
1b	He is a <u>young</u> person.	Тэр бол <u>баларгалантай</u> .	ахуй нь жижиг байна..
2a	She is <u>angry</u> (now).	Тэр <u>үүртэй байна</u> . Тэр <u>үүртэй байгаа</u> .	ахуй нь жижиг байна.. ахуй нь жижиг байна..

2b	She is an <u>angry</u> person.	Тэр бол <u>үүртэй</u> .	ахуй нь жижиг байна..
3a	When I was in school, I was <u>short and thin</u> .	Би сургуульд байхдаа <u>намхан, туранхай байсан</u> .	хэрхэн ч үгүйсгэж болохгүй..
3b	My father is <u>short and thin</u> .	Миний аав (бол) <u>намхан, туранхай</u> .	хэрхэн ч үгүйсгэж болохгүй..
4a	Your hat is (too) <u>small</u> (for you).	Таны малгай <u>жижиг байна</u> .	ахуй нь жижиг байна..
4b	This hat is <u>small</u> .	Энэ малгай (бол) <u>жижиг</u> .	ахуй нь жижиг байна..
5a	He's <u>been ill</u> these days.	Тэр ойрдоо <u>өвчтэй байгаа</u> .	ахуй нь жижиг байна..
5b	He is a bit <u>mad</u> . ("He is ill.")	Тэр бол <u>өвчтэй</u> .	ахуй нь жижиг байна..
6a	I am <u>hungry</u> .	Би <u>өлсгөлөн байна</u> .	би тэртэйгээр ажиллаж байна..
7a	This picture is <u>crooked</u> .	Энэ зураг <u>казгай байна</u> .	хэрхэн ч үгүйсгэж болохгүй..
8b	Those two ladies have a <u>beautiful face</u> .	Тэр хоёр хүүхэн (бол) <u>шарайлаг</u> .	ахуй нь жижиг байна..
9b	This mountain is always <u>snow-covered</u> . ("is always with snow")	Энэ уул дандаа <u>шартай байдаг</u> .	ахуй нь жижиг байна..

1.1.2.2.2.1.2 Building Compound Predicates (after Verbs)

1.) Building analytical aspects

Usually aspects are built with aspect suffixes (see pages 131-136). But aspects can be built using analytical verb forms, as we have already mentioned on page 136ff. These analytical aspects are all built using the auxiliary verb "бай-". Here is a summary again:

-ж	+ бай-	= progressive aspect	(see page 136)	ex. 1
-(чих)аад	+ бай-	= perfect aspect	(see page 137)	ex. 2
-(чих)сан	+ бай-	= perfect aspect	(see page 137)	ex. 2
-саар	+ бай-	= progressive-perfect aspect	(see page 138)	ex. 3

The tense in which the action happens is shown by the TTS added to the verb "бай-", resp. "бол-" for the future. Since the future NDS "-х" can't be used as a TTS, and because the TTS "-на" already has a fixed present tense meaning here, the auxiliary verb "бол-" is used to express the future tense (compare with pages 198-199).

	Present tense	Past tense	Future tense
1	Би унтаж <u>байна</u> . Би унтаж <u>байгаа</u> . I'm sleeping.	Би унтаж <u>байсан</u> . Би унтаж <u>байсан</u> . I was sleeping.	Би унтаж байх <u>болно</u> . Би унтаж байх <u>болно</u> . I will be sleeping.
2	Тэр унтчихаад <u>байна</u> . Тэр унтчихсан <u>байна</u> . Ахуй нь жижиг байна.. Ахуй нь жижиг байна.. He has slept.	Тэр унтчихаад <u>байв</u> . Тэр унтчихсан <u>байв</u> . Ахуй нь жижиг байна.. Ахуй нь жижиг байна.. He had slept.	Тэр унтчихаад байх <u>болно</u> . Тэр унтчихсан байх <u>болно</u> . Ахуй нь жижиг байна.. Ахуй нь жижиг байна.. He will have slept.
3	Тэд ажилласаар <u>байна</u> . Ахуй нь жижиг байна.. They have been working.	Тэд ажилласаар <u>байжээ</u> . Ахуй нь жижиг байна.. They had been working.	Тэд ажилласаар байх <u>болно</u> . Ахуй нь жижиг байна.. They will have been working.

2.) Putting the NDS "-дар" into past tense

If an action is **habitual** in the present, the NDS "-дар" is used to express this. If we talk about a habitual action in the past, we need the auxiliary verb "бай-". In English, we best translate with '... used to ...'.

a	Their children always used to clean their flat.	Тэдний хүүхдүүд гэрээ дандаа цэвэрлэдэг байсан .	ᠠᠨᠠᠳᠤ / ᠰᠠᠳᠠᠳᠤᠨᠢ ᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠳᠤᠨᠢ ᠪᠢᠶᠠᠰᠠᠨ ᠡᠢ ᠠᠨᠠᠳᠤ / ᠪᠢᠨᠠᠨᠠᠳᠤᠨᠢ ᠰᠤᠨᠢ ᠠᠨᠢ ᠶ᠋ᠢᠨᠢ
b	When he was young, he used to go there.	Тэр бага байхдаа тийшээ очдог байжээ .	ᠪᠢᠨᠢ ᠰᠡᠮᠠᠭᠠᠨᠢ ᠪᠢᠶᠠᠬᠤᠳᠠᠭᠤ ᠡᠢ ᠠᠨᠠᠳᠤ / ᠪᠢᠨᠢᠨᠢ ᠪᠢᠶᠠᠨᠠᠨᠢ ᠪᠢᠶᠠᠵᠡᠵᠡ
c	When I was in Mongolia, I used to celebrate the New Year.	Би Монголд байхдаа цагаан сар тэмдэглэдэг байлаа .	ᠪᠢᠨᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠪᠢᠶᠠᠬᠤᠳᠠᠭᠤ ᠴᠠᠭᠠᠨ ᠰᠢᠷᠤ ᠲᠡᠮᠡᠳᠡᠭᠢᠯᠡᠳᠡᠭᠤ ᠪᠢᠶᠠᠯᠠᠭᠠ

3.) Building the predicate with AwDS's

a	I'd like to go.	Би явмаар байна .	ᠪᠢ ᠶ᠋ᠪᠠᠮᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠡᠢ
b	I wanted to go.	Би явмаар байсан .	ᠪᠢ ᠶ᠋ᠪᠠᠮᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
c	(We) should help your child.	Таны хүүхдэд туслууштай байна .	ᠲᠠᠨᠢ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠳᠡᠳᠡ ᠲᠤᠰᠤᠯᠤᠭᠤᠰᠲᠠᠶᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠡᠢ
d	(We) should have helped your child.	Таны хүүхдэд туслууштай байлаа .	ᠲᠠᠨᠢ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠳᠡᠳᠡ ᠲᠤᠰᠤᠯᠤᠭᠤᠰᠲᠠᠶᠢ ᠪᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠠ ᠡᠢ

4.) Building the past of the construction "... тай бай-"

This construction 'subject + ...-тай бай-' can be literally translated as 'subject + to be with ...' meaning 'to have, to own'. This construction is widely used for the past tense (ex. a-c). To express the indefinite present, the auxiliary verb "байна" is omitted since the suffix "-тай" expresses enough of a 'having' meaning (ex. d). But in order to stress the **temporary owning** of something, "байна" is spoken, thus expressing this meaning (ex. e).

a	I had an older brother and an older sister. ("I was with an older...")	Би нэг ах, нэг эгчтэй байсан .	ᠪᠢ ᠨᠡᠭᠢ ᠠᠬᠤ, ᠨᠡᠭᠢ ᠡᠭᠴᠡᠲᠡᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ ᠪᠢᠨᠢ ᠵᠢᠨᠢᠭᠢ ᠲᠠᠶᠢᠨᠢ, ᠵᠢᠨᠢᠭᠢ ᠬᠢᠨᠢᠭᠢ ᠠᠨᠢ
b	I had one nice book. ("I was with...")	Би нэг сайхан номтой байсан .	ᠪᠢᠨᠢ ᠨᠡᠭᠢ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠨᠣᠮᠲᠣᠶᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
c	He had only one daughter. ("He was with only...")	Тэр ганц охинтой байжээ .	ᠲᠡᠷᠢ ᠭᠠᠨᠴᠢ ᠣᠬᠢᠨᠲᠣᠶᠢ ᠪᠠᠶᠢᠵᠡᠵᠡ ᠡᠢ
d	He owns some fast horses. ("He is with...")	Тэр хэдэн хурдан морьтой. (zero-form)	ᠲᠡᠷᠢ ᠬᠡᠳᠡᠨᠢ ᠬᠤᠷᠳᠠᠨ ᠮᠣᠷᠢᠲᠣᠶᠢ ᠡᠢ
e	I have right now 500 tögrögs. ("I am with...")	Би одоо таван зуун төгрөгтэй байна .	ᠪᠢ ᠣᠳᠤᠭᠤ ᠲᠠᠪᠠᠨ ᠵᠤᠨᠤ ᠲᠥᠭᠦᠷᠦᠭᠡᠲᠡᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠡᠢ ᠪᠢᠨᠢ ᠰᠡᠳᠡᠭᠡ ᠠᠨᠨᠢᠭᠡ ᠲᠠᠪᠠᠨᠢ ᠠᠨᠢ

1.1.2.2.1.3 Building Subjunctive

When using the subjunctive mood, the speaker or writer indicates that the things he says are not real actions that have happened or will happen, but thoughts, desires or wishes. Thus, the subjunctive is a **mood of imagination**. We'll look at some of these imaginary constructions on pages 201-207. Here, we only give a few examples to show how the auxiliary verb "бай-" is used.

The particle "сан" (p. 339) in parentheses (derived from the defective auxiliary verb "асан") intensifies the imaginary meaning. It can be used in the first or second part of the sentence. In colloquial language, it can be used in **both** parts.

a	He would have left if he could.	Тэр чадвал явах байсан .	ᠠᠨᠠᠳᠤ / ᠰᠠᠳᠠᠳᠤᠨᠢ ᠵᠢᠨᠠᠨᠠᠳᠤᠨᠢ ᠪᠢᠶᠠᠰᠠᠨ ᠡᠢ
b	Would you come to Mongolia again?	Та дахиад Монголд ирэх байсан уу?	ᠲᠠ ᠳᠠᠬᠢᠶ᠋ᠠᠳᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠦᠬᠡ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠤᠤ?
c	I wouldn't come to Mongolia again.	Би дахиад Монголд ирэхгүй байсан .	ᠪᠢ ᠳᠠᠬᠢᠶ᠋ᠠᠳᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠦᠬᠡᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
d	If I had been a rich man, I would have bought a car.	Би баян хүн байсан(сан) бол машин авах байсан .	ᠪᠢᠨᠢ ᠪᠠᠶᠠᠨ ᠬᠦᠨᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ(ᠰᠠᠨ) ᠪᠣᠯ ᠮᠠᠰᠢᠨ ᠠᠶᠠᠬᠤ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
e	If I had known this, I wouldn't have married him.	Үүнийг мэдэж байсан(сан) бол би түүнтэй гэрлэхгүй байх байсан .	ᠪᠢᠨᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠢᠭᠢ ᠮᠡᠳᠡᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ(ᠰᠠᠨ) ᠪᠣᠯ ᠪᠢ ᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠭᠡᠷᠢᠯᠡᠬᠡᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
f	If I had been in my homeland, I wouldn't have married him.	Би нутагтаа байсан(сан) бол түүнтэй гэрлэхгүй байх байсан .	ᠪᠢᠨᠢ ᠨᠤᠲᠠᠭᠲᠠᠭᠠ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ(ᠰᠠᠨ) ᠪᠣᠯ ᠲᠡᠭᠦᠨᠲᠡᠢ ᠭᠡᠷᠢᠯᠡᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
g	By the time he came, I was supposed to have eaten .	Түүнийг орж ирэхэд би хоолоо идчихээд байх байсан .	ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠭᠢ ᠣᠷᠵᠢ ᠢᠷᠦᠬᠡᠳᠡ ᠪᠢ ᠬᠣᠯᠤᠯᠤ ᠢᠳᠴᠢᠬᠢᠶ᠋ᠠᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
h	If you hadn't disturbed me, I would have finished this job by now.	Чамайг надал саал хийгээгүй(сэн) бол би энэ ажлыг дуусчихаад байх байлаа .	ᠴᠢᠮᠠᠶᠢᠭᠢ ᠨᠠᠳᠠᠯ ᠰᠠᠭᠠᠯ ᠬᠢᠶᠢᠭᠡᠭᠦᠢ(ᠰᠡᠨ) ᠪᠣᠯ ᠪᠢ ᠡᠨᠡ ᠠᠵᠢᠯᠢᠭᠢ ᠳᠤᠤᠰᠴᠢᠬᠢᠶ᠋ᠠᠳᠤ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ ᠪᠠᠶᠢᠯᠠᠭᠠ ᠡᠢ
i	You should have been working yesterday until 9 o'clock.	Чи өчигдөр орой 9 цаг хүртэл ажилласаар байх байсан .	ᠴᠢ ᠡᠴᠢᠭᠢᠳᠣᠷᠢ ᠣᠷᠢᠶᠢ 9 ᠴᠠᠭ ᠬᠦᠷᠲᠡᠯᠢ ᠠᠵᠢᠯᠢᠯᠠᠰᠠᠭᠠᠷ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
j	I should have gone .	Би явах хэрэгтэй байсан .	ᠪᠢ ᠶ᠋ᠠᠬᠤ ᠬᠡᠷᠦᠭᠡᠲᠡᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠠᠨ ᠡᠢ
k	He wasn't to come .	Тэр ирэх ёсгүй байжээ .	ᠲᠡᠷᠢ ᠢᠷᠦᠬᠡ ᠡᠰᠦᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠢᠵᠡᠵᠡ ᠡᠢ

1.1.2.2.2 Auxiliary Verb "бол-"

The auxiliary verb "бол-" can, like "бай-", fulfill different functions. In all these functions, the original meaning of 'to become' is still evident.

1.1.2.2.2.1 Building Copula (after Nouns and Adjectives)

See explanation of 'copula' on page 194.

1.) Examples of noun-copula:

a	He'll become a teacher. (he = teacher)	Тэр багши болно .	ᠲᠡᠷᠢ ᠪᠠᠭᠲᠠᠨᠢ ᠪᠣᠯᠨᠤ ᠡᠢ
b	She became a good worker. (she = worker)	Тэр сайн ажилчин болсон .	ᠲᠡᠷᠢ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠠᠵᠢᠯᠢᠰᠢᠨᠢ ᠪᠣᠯᠰᠣᠨ ᠡᠢ
c	This person became my translator. (person = translator)	Тэр хүн миний орчуулагч боллоо .	ᠲᠡᠷᠢ ᠬᠦᠨᠢ ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠣᠷᠴᠢᠭᠤᠯᠠᠭᠴᠢ ᠪᠣᠯᠯᠣᠭᠤ ᠡᠢ

2.) Examples of adjective-copula:

a	He'll get fat like a swine. (he = fat)	Тэр гахай шиг бүдүүн болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
b	He got angry. (he = angry)	Тэр ууртай болсон.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
c	My father has gotten old. (father = old)	Аав минь настай болжээ.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
d	I got well. (my body = well)	Миний бие зүгээр болсон.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
e	Her pitch-black hair turned gray. (hair = gray)	Тас хар үс нь буурал болов.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
f	My book disappeared. ("My book has become absent.") (book = absent)	Миний ном алга болчихжээ.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.

1.1.2.2.2.2.2 Building Compound Predicates (after Verbs)

After verbs, "бол-" has the main function of showing the future tense:

1.) Following the NDS "-даг"

In all these sentences, the literal translation in parentheses shows that the noun [...], which logically would follow this NDS, has been dropped, which explains the free translation in English.

a	Their children will get in the habit of cleaning their flat. ("...will become regularly cleaning [children].")	Тэдний хүүхдүүд гэрээ дандаа цэвэрлэдэг болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
b	When I am grown up, I'll be going there. ("...I'll become a [person] who is going there.")	Би том болоод тийшээ очдог болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
c	At this time next year, your son will be walking and talking. ("... your son will become a walking and talking [son].")	Хүү чинь ирэх жилийн өдийд явдаг, юм ярьдаг болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
d	After a few days, your eyes will adjust. ("...your eyes will become well seeing [eyes].")	Таны нүд хэд хоноод юм сайн хардаг болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
e	We're in the process of becoming able to read, write and speak in Mongolian. ("We are becoming [persons] who are reading, writing and speaking in Mongolian.")	Бид монголоор уншдаг, бичдэг, ярьдаг болж байна.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
f	Father is getting better and can eat again. ("Father's body took care of its illness and he became a food-eating [person].")	Аавын бие нь засарч хоол иддэг болсон.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
g	Bat has become a fast reader. ("Bat became a quick-reading [person].")	Бат хурдан уншдаг болжээ.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.

2.) Following the NDS "-х"

In order to stress a future meaning when using the NDS "-х", the auxiliary verb "бол-" can be added (ex. a-b).

A second meaning of such an analytical structure is the English expression 'It's time...'. Again, the noun (e.g. 'time') which logically follows an NDS has been dropped (ex. a-f). Depending on the whole context of the sentences, it could also be translated as 'it was decided that...' (see ex. g-i).

a	Soon we will graduate from our school. ("Soon we'll become [persons] who graduate from school.")	Бид удахгүй сургуулиа төгсөх болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
b	I'll meet my father in Germany. ("I'll become a [person] who will meet with...")	Би Германд аавтайгаа уулзах болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
c	It's time to start the lesson. ("It became [time] to enter the lesson.")	Хичээл орох боллоо.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
d	It's time for Suren to come. ("It became [time] for Suren to come.")	Сүрэн ирэх болжээ.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
e	It's not yet time for Suren to come. ("It didn't become [time] for Suren to come.")	Сүрэн ирэх болоогүй.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
f	It's time for me to go. ("It is becoming [time] for me to go.")	Би явах болж байна.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
g	It was decided that the lesson would start.	Хичээл орох боллоо.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
h	It was decided that Suren will come.	Сүрэн ирэх болжээ.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
i	It was decided that Suren wouldn't come.	Сүрэн ирэхгүй болжээ.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.

3.) Building the future tense where "байна" is not sufficient

Because the NDS "-х" can't be used as a TTS and the TTS "-на" also refers to the present tense, the future tense can't be expressed with the auxiliary verb "бай-" alone. The auxiliary verb "бол-" has to assist.

a	I will be writing.	Би бичиж байх болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
b	By tomorrow evening, he will have talked to her.	Маргааш орой гэхэд тэр түүнтэй ярьчихаад байх болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
c	By tomorrow evening, he will not (yet) have talked to her.	Маргааш орой гэхэд тэр түүнтэй яриагүй байх болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
d	When you come tomorrow evening, I will have been working the whole day.	Чамайг маргааш орой иртэл би өдрийн турш ажилласаар байх болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.
e	If he does not write me a letter first, I won't write a letter to him.	Тэр надад эхэлж захиа бичихгүй бол би түүнд захиа бичихгүй байсаар байх болно.	Ахлах сургууль дунд суралцагчид суралцаж байна.

Examples:

a	You have to/ought to/need to go now./You should go now.	Чи одоо явах хэрэгтэй .	Энэ тэгш гэгээнд иргэдэд ..
b	You don't need to cry./You shouldn't cry.	Чи уйлаж хэрэггүй .	Энэ тэгшгээнд иргэдэд ..
c	He must eat now.	Тэр одоо хоол идэж эстой .	Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
d	He must not eat now./He is not to eat now./He is not supposed to eat now.	Тэр одоо хоол идэж эсгүй .	Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
e	Dorj likes swimming/bathing.	Дорж усанд орох дуртай .	Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
f	Bat doesn't like swimming/bathing.	Бат усанд орох дургүй .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
g	I intend to learn Mongolian.	Би монгол хэл сурах санаатай .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
h	We intend to go to Germany by train.	Бид галт тэргээр Герман явах бодолтой .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
i	He doesn't think of going abroad.	Тэр гадаадад явах бололгүй .	Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
j	It's possible for me to work together with you.	Би тантай хамт ажиллах боломжтой .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
k	It's impossible for me to meet him.	Би түүнтэй уулзах боломжгүй .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
l	I desire to live in Mongolia.	Би Монголд амьдрах хүсэлтэй .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
m	He has (no) reason to come to my home.	Тэр манайд ирэх учиртай/учиргүй .	(тэгш гэгээнд) .. Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..

1.1.2.2.3.2.2 ".....-байх(аа)"

If "байх" is used at the end of a sentence, it indicates that the statement is a **presumption**. The meaning is **stronger than** "магдалгүй" (=perhaps, may be). So this modal is best translated as 'probably' or 'most likely'. If "байх" is used together with the **particle "aa"**, then the meaning is similar to a tag question. If a true and maybe hurting statement is meant to be more **polite**, this construction is used (ex. d). Very often, sentences with this construction are used in the **future** (presumptions are usually future related) and therefore the **NDS "-x"** is commonly used.

a	It's probably from China. (It's from China, isn't it?)	Хятадынх байх(аа) .	Өмч / тэгш гэгээнд (г) ..
b	Most likely , the Gobi will be very interesting to you.	Говь танд их сонин санагдах байх(аа) .	Өмч / тэгш гэгээнд (г) .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
c	These sweets are probably very tasty, aren't they?	Энэ чихэр их амттай байхаа .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
d	He might be stupid. (instead of 'he is stupid')	Тэр тэнэг байхаа .	Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..
e	Most likely , you'll be pleased with the concert.	Концерт танд их аятай санагдах байх .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд

f	Ask the teacher, he'll probably know it.	Багшаас асуу! Тэр мэдэх байхаа .	Өмч / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
g	It will probably rain soon.	Удахгүй бороо орох байхаа .	Өмч / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
h	You know, most likely , I'll be a bit late!	Би жаахан хожимдох байх шүү!	Өмч .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
i	He is likely to fail the exams, isn't he?	Тэр шалгалтандаа унах байхаа .	Өмч / тэгш гэгээнд .. Анх / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
j	-Can you ride a horse? - Probably not, I haven't tried it yet.	-Морь унаж чадах уу? -Чадахгүй байх , би морь унаж үзээгүй!	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд .. - тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд, өмч / тэгш гэгээнд - тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
k	Yesterday it probably rained.	Өчигдөр бороо орсон байхаа .	Өмч / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
l	Most likely , Bat left yesterday for the countryside, didn't he?	Өчигдөр Бат хөдөө явчихсан байхаа .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд

1.1.2.2.3.2.3 ".....юм байна"

These two words together express **surprise**. One finds out something that one didn't know before. In colloquial language the particle "лээ" is added to express a **careless attitude**. In English we best translate with 'supposed to be...' or 'said to be ...' or use a word that expresses **surprise**.

a	By the way, her husband is said to be a very big boss.	Сониноос, түүний нөхөр нь маш том дарга юм байна (лээ).	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд (г) .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
b	Their house is said to be very cold.	Тэдний байр нь их хүйтэн юм байна (лээ).	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд (г) .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
c	Wow, that girl can speak Japanese!	Ооё, тэр охин японоор ярьж чаддаг юм байна .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
d	Bat is said to be very interested in music.	Бат хөгжим их сонирхдог юм байна (лээ).	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд (г) .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
e	I found out that the children miss their parents a great deal.	Хүүхдүүд нь эцэг эхийгээ их санадаг юм байна .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
f	Ugh , to do this, one needs a lot of money!	Үүнийг хийхэд их мөнгө хэрэгтэй юм байна .	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд .. Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд
g	Boy , that's difficult!	Хэцүү л юм байна даа!	Өмч / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд / тэгш гэгээнд ..

d	Most likely I can't translate this, but let me try anyway .	Би үүнийг орчуулж чадахгүй байх. Гэхдээ үзээд алдья .	ᠪᠢ ᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠣᠷᠴᠢᠭᠤᠯᠵᠢ ᠴᠢᠳᠠᠬᠤᠭᠢᠢ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ. ᠭᠡᠬᠡᠳᠡᠭᠡ ᠦᠵᠡᠭᠡᠳᠡ ᠠᠯᠳᠢᠶᠠ.
e	I don't know this very well. But let me buy one anyway .	Би үүнийг сайн мэдэхгүй. Гэвч нэгийг аваад орхиё .*	ᠪᠢ ᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠰᠠᠶᠢᠨ мэдэхгүй. Гэвч нэгийг ᠠᠪᠠᠭᠠᠳ ᠣᠷᠬᠢᠶᠡ.*

* In colloquial language the form "-аад орхи-" is sometimes written like this: "-аатах-".

c) Together with the cVDS "-н"

a	I was about to say something, but I didn't.	Би хэлэн алдлаа.	ᠪᠢ хэлэн алдлаа.
---	---	------------------	------------------

1.1.2.2.5 The Conjunction Verb "гэ-"

A peculiarity of the Mongolian language is the **conjunction verb "гэ-"**, which probably originated from the verb "хэмэ-" = 'to say'. This conjunction verb, as the name indicates, has a **connecting function** between parts of speech and words of all kinds.

- 1.) As a full verb, it has the meaning 'to say, to talk' and is very important in **direct and indirect speech** (see pages 398-400).
- 2.) It is also used as a **conjunction** (see page 309).

a	My name is Martin. ("[People] call me Martin.")	Намайг Мартин гэдэг .	ᠨᠠᠮᠠᠶᠭ ᠮᠠᠷᠲᠢᠨ ᠭᠡᠳᠡᠭ.
b	What was your name again? ("How is your name called again?")	Таны нэрийг хэн гэсэн билээ?	ᠲᠠᠨᠢ ᠨᠡᠷᠢᠶᠢᠭ ᠬᠡᠨ ᠭᠡᠰᠡᠨ билээ?
c	I am about to cook my meal.	Би хоолоо хийх гэж байна.	ᠪᠢ хоолоо хийх ᠭᠡᠵ байна.
d	I want to meet him. *	Би түүнтэй уулзах гэсэн юм.	ᠪᠢ түүнтэй уулзах ᠭᠡᠰᠡᠨ юм.
e	The children went outside to play. *	Хүүхдүүд гэрээсээ тоглох гэж гарав.	ᠬүүхдүүд гэрээсээ тоглох ᠭᠡᠵ гарав.
f	I came here with the intention to study the Mongolian language. *	Би монгол хэл сурах гэж энд ирсэн.	ᠪᠢ монгол хэл сурах ᠭᠡᠵ энд ирсэн.
g	- What does this person want ? * - (He wants) to meet you. *	- Тэр хүн яах гэсэн юм бэ? - Тантай уулзах гэсэн юм.	- Тэр хүн яах ᠭᠡᠰᠡᠨ юм бэ? - Тантай уулзах ᠭᠡᠰᠡᠨ юм.
h	I heard that Michael is ill.	Михайлийн бие муу байгаа гэсэн .	ᠮᠢᠬᠠᠶᠢᠯᠢᠶᠢᠨ бие муу байгаа ᠭᠡᠰᠡᠨ .
i	Michael is said to be ill.	Михайлийн бие муу байгаа гэнэ .	ᠮᠢᠬᠠᠶᠢᠯᠢᠶᠢᠨ бие муу байгаа ᠭᠡᠨᠡ .

* The construction "-х гэ-" (ex. d-g) is similar to the VDS "-хаар" (see page 166), but even stronger in its intention.

1.1.3 Adwords

We created the term 'adword' because neither the term 'adjective' nor the term 'adverb' can be so generally used as it would be needed to reflect the Mongolian language structure.

→ An 'Adword' is a word that describes the following word

In Mongolian, such adwords could be used to describe:

- 1.) **Nouns** (= traditionally 'adjectives' or 'numerals')
- 2.) **Verbs** (= traditionally 'adverbs')
- 3.) **Adjectives** (= traditionally adverbs)
- 4.) **Adverbs** (= traditionally adverbs)

English example sentences:

- 1.) She's wearing a **nice sweater**. (Adword to 'sweater' = adjective)
I have **three dogs**. (Adword to 'dogs' = numeral)
- 2.) She **sings nicely**. (Adword to 'sings' = adverb)
- 3.) She's wearing a **very nice sweater**. (Adword to 'nice' as adjective = adverb)
- 4.) He works **very slowly**. (Adword to 'slowly' as adverb = adverb)

Some of the adwords can be used with both nouns and verbs. Therefore, the adwords can be divided into the **following four groups**:

Overview with examples:

(Compare also with the suffix system in Chapter 4 of the Appendix)

Adword to Noun (Aw - N)	Adword to Adword (Aw - Adw)	Adword to both Noun and Verb (Aw - N/V)	Adword to Verb (Aw - V)
хар ᠬᠠᠷ	маш, нэн, тун ᠮᠠᠰ, ᠨᠡᠨ, ᠲᠤᠨ	сайн морь, сайн лавхи-	сайтар
black ᠪᠯᠠᠴ	very ᠶᠡᠷᠢ	good horse/to gallop well	well, thoroughly ᠠᠶᠢᠯᠠᠭ
улаан ᠤᠯᠠᠭᠠᠨ	онц ᠣᠨᠴ	МУУ хүн, МУУ сур-	үтэр
red ᠷᠡᠳ	extreme ᠡᠬᠡᠮᠡ	bad person, to study poorly	immediately ᠶᠡᠮᠡᠳᠡᠭ
цэцэн ᠴᠡᠴᠡᠨ	хэтэрхий,дэндүү ᠬᠡᠲᠡᠷᠬᠢᠶᠢ,ᠳᠡᠨᠳᠡᠭᠦ	хурдан машин, хурдан ява-	мөл
wise ᠪᠠᠶᠢ	ᠨᠢᠶᠢ ᠨᠠᠶᠢ	fast car / to go fast	soon ᠰᠣᠭᠤ
дөрвөлжин ᠳᠥᠷᠪᠡᠯᠵᠢᠨ	бүр ᠪᠦᠷ	дэмий ажил, дэмий яри-	данлаа
square ᠰᠠᠭᠤᠷ	completely ᠴᠣᠮᠡᠮᠡ	futile work / to talk in vain	always ᠶᠡᠮᠡᠳᠡᠭ

We'll consider these 4 groups, looking in detail at the **adjectives** (always describing a noun) and the **adverbs** (always describing a verb). We'll explain the **adwords** to adjectives and adverbs in that particular chapter. The third group of the chart above (adwords to nouns or verbs), we'll comment on here:

Adwords to both nouns and verbs:

Such adwords have the **same form** whether they describe nouns or verbs. In English, there are a few adwords like that, e.g. 'a **fast** car', 'to go **fast**', but usually the English form of an adverb is different from that of the adjective (e.g. nice-nicely, quick-quickly, etc.). In Mongolian, the **placement** of this kind of adword will determine whether it is used as an adjective (before a noun) or as an adverb (before a verb). In the following examples, we give the adwords to the *noun* [= adjectives] under (a), and the adwords to *verbs* [=adverbs] under (b).

1a	This is my good friend .	Энэ миний сайн найз.	ᠡᠨᠡ миний ᠰᠠᠶᠢᠨ найз.
1b	Dorj, the student, learned well .	Оюутан Дорж сайн сурав.	ᠣᠶᠤᠲᠠᠨ ᠳᠣᠷᠵ ᠰᠠᠶᠢᠨ сурав.

1.1.3.1.2.2. *Predicative Adjectives (Complements)*

These adjectives were originally also attributive adjectives because the *noun* that followed was dropped: 'He is big' (He is [a] big [*man*]). Nowadays, the adjective, called a complement here, together with the verb (e.g. to be) builds the predicate. Therefore the name 'predicative adjectives' is given. Such adjectives are always at the **end of a sentence**. The auxiliary verb "бай-" or a particle could follow. See also pages 194-195, where we have explained when "бай-" is needed.

a	My father is tall .	Миний аав өндөр .	Тэр их гэдэг байна..
b	This journey is difficult .	Энэ аялал хэцүү .	Тэр хэцүү гэдэг байна..
c	Baatar's horse is fast .	Баатарын морьт хурдан .	Хурдан гэдэг байна..
d	His son is very humble .	Түүний хүү нь их даруу .	Амт / Өмт / Өмт / Өмт / Өмт..
e	My dog is cute .	Миний нохой хөөрхөн .	Тэр хүүхэд гэдэг байна..
f	My book is light blue .	Миний ном цэнхэр .	Тэр цэнхэр гэдэг байна..
g	In the eyes of her children, every mother is nice .	Эх хүн бүр үрлээ сайхан (saying)	Хүн гэдэг байна..
h	The spring season is nice .	Хаврын улирал сайхан .	Тэр сайхан гэдэг байна..
i	This pig is very fat .	Энэ гахай их бүдүүн .	Тэр бүдүүн гэдэг байна..

1.1.3.1.3. *Order of Adjectives*

If there is more than one adjective for a word, they are written consecutively with **no commas** between. Exceptions are the predicative adjectives which **demand a conjunction** like "бөгөөд" = 'and' (ex. d-e).

a	The nice, high mountain ranges of Khentii, Khangai, and Sayan (homonym)	Хэнтий, Хангай, Саяны өндөр сайхан нуруунууд	Тэр сайхан өндөр гэдэг байна..
b	The clear, sacred rivers of Kherlen, Onon, and Tuul (from a poem)	Хэрлэн, Онон, Туулын тунгалаг ариун мөрнүүд	Тэр ариун тунгалаг гэдэг байна..
c	I have bought a small, blue notebook.	Би нэг жижигхэн цэнхэр дэвтэр авлаа.	Тэр жижигхэн цэнхэр гэдэг байна..
d	My father is tall and strong .	Миний аав өндөр бөгөөд хүүчтэй .	Тэр өндөр бөгөөд хүүчтэй гэдэг байна..
e	This person is graceful and humble .	Энэ хүн энэрэнгүй бөгөөд даруу .	Тэр энэрэнгүй бөгөөд даруу гэдэг байна..

1.1.3.1.3.1. *Rule*

The adjective which is **most directly linked to the noun** needs to be placed **closest to it**. The more logically and definitely an adjective describes the noun, the closer it is placed. Generally, the following **rule** can be followed which differs from the English adjective order rule only in the adjectives that describe the origin of the noun.

Origin	Value, Number	Mass	Age, Temperature	Size	Color	Material	Noun
a	My older brother's three, fat, brown horses ate grass.	Миний ахын гурван тарган бор морьт өвс идсэн.	Тэр ахын гурван тарган бор гэдэг байна..	Тэр тарган бор гэдэг байна..	Тэр бор гэдэг байна..	Тэр тарган бор гэдэг байна..	Тэр тарган бор гэдэг байна..

b	I bought a modern, luxurious, fast, black Japanese car.	Би нэг Японы орчин үеийн гоёмсог хурдан хар машин авсан.	Тэр Японы орчин үеийн гоёмсог хурдан хар гэдэг байна..
c	Our grandfather has a beautiful, small, square, black, locally-made, wooden table.	Манай өвөөд дотоодын гоё жижиг дөрвөлжин хар модон ширээ бий.	Тэр дотоодын гоё жижиг дөрвөлжин хар гэдэг байна..

1.1.3.1.4. *Degrees of Adjectives*

There are 3 degrees:

Positive degree (normal): big	nice	beautiful
Comparative degree: bigger	nicer	more beautiful
Superlative degree: the biggest	the nicest	the most beautiful

1.1.3.1.4.1. *Positive Degree*

The first degree is called 'positive' (Latin 'positivus' = 'given'). This degree is the same as in English.

a	He gave me red flowers.	Тэр надад улаан цэцэг өгөв.	Тэр улаан цэцэг өгөв гэдэг байна..
b	I have a fast car.	Би хурдан машинтай.	Би хурдан машинтай гэдэг байна..
c	My older brother has many cute children.	Манай ах олон хөөрхөн хүүхэдтэй.	Манай ах олон хөөрхөн хүүхэдтэй гэдэг байна..
d	There was an interesting book in the shop.	Дэлгүүрт сонирхолтой ном байсан.	Дэлгүүрт сонирхолтой ном байсан гэдэг байна..
e	His mother cooks well. ("...makes good meals.")	Ээж нь сайхан хоол хийдэг.	Ээж нь сайхан хоол хийдэг гэдэг байна..
f	I won't go on a dark night. ("through a dark...")	Би харанхуй шөнөөр явахгүй.	Би харанхуй шөнөөр явахгүй гэдэг байна..
g	Please show me that red shirt.	Та надад тэр улаан цамцыг үзүүлээч.	Та надад тэр улаан цамцыг үзүүлээч гэдэг байна..
h	Sick people need help.	Өвчтэй хүнд тусламж хэрэгтэй.	Өвчтэй хүнд тусламж хэрэгтэй гэдэг байна..

1.1.3.1.4.2. *Comparative Degree*

The second degree is called '**comparative**' and indicates already, by its name, that things are compared. This degree can be expressed in **many ways**:

1.1.3.1.4.2.1. *Using Ablative Case and Adjective*

The most widely used comparative degree is built with the *ablative CS*. In poetic language (but also in colloquial language) this form is **very popular**.

a	You are older than I.	Та надаас настай .	Та надаас настай гэдэг байна..
b	Alcohol is more expensive than beer.	Архи пивонаас үнэтэй .	Архи пивонаас үнэтэй гэдэг байна..
c	Germany is more developed than Mongolia.	Герман монголоос хөгжилтэй .	Герман монголоос хөгжилтэй гэдэг байна..

1.1.3.1.5.2.2. Adwords "хэтэрхий, дэндүү, даанч" with the Meaning 'too'

These adwords have the meaning 'too...', 'extremely ...', 'over...'. The strongest in meaning and most emotional one is "даанч" (ex. d). For a more matter-of-fact statement the other two are used, whereas "хэтэрхий" is stronger than "дэндүү".

a	These trousers are too expensive .	Энэ өмд дэндүү үнэтэй байна.	ᠡᠨᠡ ᠤᠮᠳᠡ ᠳᠡᠨᠳᠡᠭᠦ ᠦᠨᠡᠳᠡᠢ ᠪᠠᠶ᠋ᠨᠠ.
b	My father is too strict .	Миний аав хэтэрхий чанга хүн.	ᠮᠢᠨᠢᠶ ᠠᠭᠤ ᠬᠡᠲᠡᠷᠬᠢᠶ ᠴᠢᠩᠭ᠋ᠠ ᠬᠦᠨ.
c	You made too many mistakes.	Чи хэтэрхий олон алдаа хийсэн.	ᠴᠢ ᠬᠡᠲᠡᠷᠬᠢᠶ ᠣᠯᠣᠨ ᠠᠯᠳᠠᠭ᠋ᠠ ᠬᠢᠶᠢᠰᠡᠨ.
d	You embezzled too much money. ("You ate far too much money!")	Чи даанч их мөнгө идсэн юм.	ᠴᠢ ᠳᠠᠭᠠᠨᠴ ᠢᠬ ᠮᠥᠩᠭᠦ ᠢᠳᠰᠡᠨ ᠶᠤᠮ.

1.1.3.1.5.2.3. Different Adwords with the Meaning 'absolutely, totally'

For some selected adjectives there exist special adwords which express also a kind of superlative. Sometimes such an adword can only be used for one single adjective.

a	absolutely full	full to bursting	ПИГ ДУУРЭН	ᠯᠢᠭ ᠳᠤᠭᠤᠷᠢᠨ
b	totally wrong	dead wrong	тэс буруу	ᠲᠡᠰ ᠪᠤᠷᠦᠭᠤ
	completely different		тэс өөр / ондоо	ᠲᠡᠰ ᠥ᠋᠋ᠮᠣᠷ / ᠣᠨᠳᠤ᠋᠋ᠭ᠋ᠠ
c	absolutely stupid	thick-headed	шал тэнэг/мангар	ᠰᠢᠯ ᠲᠡᠨᠡᠭ / ᠮᠠᠩᠭᠠᠷ
	totally drunk	three sheets to the wind	шал согтуу	ᠰᠢᠯ ᠰᠣᠭᠲᠤᠭᠤ
	totally wrong	dead wrong	шал буруу	ᠰᠢᠯ ᠪᠤᠷᠦᠭᠤ
d	completely blind	as blind as a bat	таг сохор	ᠲᠠᠭ ᠰᠣᠬᠣᠷ
	completely calm	deathly silent	таг дуугүй	ᠲᠠᠭ ᠳᠤᠭᠤᠭᠦᠢ
	completely closed	closed tight as a drum	таг битүү	ᠲᠠᠭ ᠪᠢᠳᠡᠭᠦ
e	totally young	in the bloom of youth	цэл залуу	ᠴᠡᠯ ᠵᠠᠯᠤᠭᠤ
	completely blue	ice-blue	цэл хөх	ᠴᠡᠯ ᠬᠥᠬ
	absolutely cold	ice-cold	цэл хүйтэн	ᠴᠡᠯ ᠬᠦᠢᠲᠡᠨ
f	absolutely new	brand-new	цоо шинэ	ᠴᠣ᠋᠋ ᠰᠢᠨᠡ
g	absolutely black	pitch-black	пад/тас хар	ᠯᠠᠳ / ᠲᠠᠰ ᠬᠠᠷ
	absolutely dark	pitch-dark	пад/тас харанхуй	ᠯᠠᠳ / ᠲᠠᠰ ᠬᠠᠷᠠᠨᠬᠤᠢ
h	totally red	fiery-red	час улаан	ᠴᠢᠰ ᠤᠯᠠᠭᠠᠨ
	totally hot	fiery-hot	час халуун	ᠴᠢᠰ ᠬᠠᠯᠤᠭᠤᠨ
i	totally grey	iron-grey	цал буурал	ᠴᠢᠯ ᠪᠤᠭᠤᠷᠠᠯ

1.1.3.2 ADVERBS (ADWORDS TO VERBS)

This is one of the 4 subgroups within the adwords. Adverbs **always describe a verb**. In the Mongolian language, adverbs haven't developed a lot. This is already evident from the introduction to the adwords. There are only a few **original adverbs**. Many of the English adverbs are built in Mongolian with either the instrumental or the dative-locative CS, or in a different analytical way.

In this Part, we will divide today's adverbs into **grammatical groups** and then discuss their usage (in semantic groups).

1.1.3.2.1.Original Adverbs

Under original adverbs, we understand words that **aren't declined** and **only exist as adverbs**. This means that such words don't serve at the same time as an adjective (like "сайн") or as a noun (like "орой").

a	Please think carefully .	Чи сайтар бодоорой.	ᠴᠢ ᠰᠠᠶᠲᠠᠷ ᠪᠣᠳᠤ᠋᠋ᠷᠣᠢ.
c	Recently , he came back from the countryside.	Тэр сая хөдөөнөөс ирсэн.	ᠲᠡᠷ ᠰᠠᠶᠠ ᠬᠥᠳᠡ᠋᠋ᠨᠡ᠋᠋ᠭᠡ ᠢᠷᠰᠡᠨ.
d	She will not come soon .	Тэр мөд ирэхгүй.	ᠲᠡᠷ ᠮᠥᠳ ᠢᠷᠦᠬᠦᠭᠦᠢ.
e	(We) have to stop that matter at once .	Энэ явдлыг даруй зогсоох хэрэгтэй.	ᠡᠨᠡ ᠶᠠᠪᠳᠤᠯᠢᠭ ᠳᠠᠷᠤᠢ ᠵᠣᠭᠰᠣᠬᠤ ᠬᠡᠷᠡᠭᠡᠭᠡᠢ.
f	Let me talk to you later .	Би тантай аяар ярилцъя.	ᠪᠢ ᠲᠠᠨᠲᠠᠢ ᠠᠶᠠᠷ ᠶᠠᠷᠢᠯᠢᠴᠢᠶ᠋ᠢ.
g	In the hospital, (you) have to talk quietly .	Эмнэлэгт аяар ярих хэрэгтэй.	ᠡᠮᠨᠡᠯᠡᠭᠲ ᠠᠶᠠᠷ ᠶᠠᠷᠢᠬ ᠬᠡᠷᠡᠭᠡᠭᠡᠢ.
h	He purposely offended me.	Тэр намайг зориуд гомдоосон.	ᠲᠡᠷ ᠨᠠᠮᠠᠶᠢᠭ ᠵᠣᠷᠢᠭᠤᠳ ᠭᠣᠮᠳᠣᠰᠣᠨ.

1.1.3.2.2 Passive-Root Adverbs

These adverbs can only be used **with certain verbs**. In the same way that passive roots (see page 35-36) bear a **certain meaning in themselves**, so also do these adverbs. Many of them could be translated as 'broken', but the adverbs tell us how something got broken. The chart below shows the difference between transitive and intransitive verbs. The two transitive forms differ in the following way:

- the verb with the adverb (e.g. "хуга цохи") expresses an action that hasn't been planned.
- the verb with the transitive verb suffix (e.g. "хугал") expresses an action that has been planned. This difference is clearly evident with the verb: "задал" = 'to analyze' or 'to purposely take apart' "зад цохи" = 'to break in pieces'

Intransitive (happens by itself)	Transitive (verb)	Transitive (adverb)= neg. meaning
a хугара- ᠬᠤᠭᠠᠷᠠ	to break in two хугал- ᠬᠤᠭᠠᠯ	to break in two хуга цохи- ᠬᠤᠭᠠ ᠴᠣᠬᠢ
b хагара- ᠬᠠᠭᠠᠷᠠ	to break хагал- ᠬᠠᠭᠠᠯ	to break in pieces, хага цохи- ᠬᠠᠭᠠ ᠴᠣᠬᠢ
c задра- ᠵᠠᠳᠢᠷᠠ	to fall apart задал- ᠵᠠᠳᠠᠯ	to smash up зад цохи- ᠵᠠᠳ ᠴᠣᠬᠢ

This pen broke into pieces .	Энэ үзэг хугарсан .	ᠡᠨᠡ ᠦᠵᠡᠭ ᠬᠤᠭᠠᠷᠰᠠᠨ.
He discouraged me. (He broke my enthusiasm/my interest.)	Тэр миний урмыг хугалсан .	ᠲᠡᠷ ᠮᠢᠨᠢᠶ ᠤᠷᠮᠢᠭ ᠬᠤᠭᠠᠯᠰᠠᠨ.
He smashed this pen.	Тэр энэ үзгийг хуга цохисон.	ᠲᠡᠷ ᠡᠨᠡ ᠦᠵᠡᠭᠢᠢᠭ ᠬᠤᠭᠠ ᠴᠣᠬᠢᠰᠣᠨ.

2	Now towards the left.	Одоо зүүн гар тийшээ .	Төвд тэгш гүн агаарыг өмнө ..
1	Today, I went all over the place for the whole day.	Өнөөдөр би өдөржин ийш тийш явлаа.	Гэвчээ .. Төвдөөс өмнө тусгаар / тэгш агаарыг
1	Please excuse me (that) I made you run here and there so many times.	Би таныг ийшээ тийшээ олон явуулсанд уучлаарай.	Гэвчээтэйгээ өмнө тусгаар / тэгш агаарыг .. Өмнө / тэгш агаарыг өмнө агаарыг өмнө тэгш
3	Come here!	Нааш ир!	Тэгш тэгш --
3	Pass me that book, please. (Please take that book and give it to [me] here .)	Тэр номыг нааш аваад өгөөч.	Агаар / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш ..
4	From here onwards , please go alone .	Та цаашаа ганцаараа яваарай.	Өмнө тэгш өмнө гүн / өмнө тэгш ..
4	Please go on talking.	Та цаашаа яриарай.	Өмнө тэгш өмнө тэгш ..
3	People and animals keep on going back and forth over this bridge.	Энэ гүүрээр хүн мал нааш цааш үргэлж явж байдаг.	Тэгш тэгш тэгш тэгш .. Тэгш тэгш тэгш тэгш тэгш тэгш ..
5	He ran out of the yurt.	Тэр гэрээс гадагш гүйн гарав.	Агаар / тэгш / тэгш тэгш тэгш / тэгш тэгш ..
6	Would you please come in and close the door?	Та дотогшоо орж хаалгаа хаана уу.	Өмнө тэгш / тэгш .. Өмнө тэгш тэгш өмнө тэгш тэгш / тэгш тэгш ..
7	He always goes north . (= to a country in the north)	Тэр дандаа хойшоо явдаг.	Агаар / тэгш / тэгш тэгш өмнө тэгш тэгш ..
8	This car drives backwards .	Энэ машин арагшаа ухарч байна.	Өмнө / тэгш .. Тэгш тэгш / тэгш тэгш өмнө тэгш тэгш
9	Many riders go to the south .	Олон морьтой хүн урагшаа явж байна.	Өмнө тэгш / тэгш .. Тэгш тэгш өмнө тэгш тэгш өмнө тэгш тэгш
9	Take a step forward!	Нэг алхам урагш гар.	Тэгш тэгш / тэгш тэгш өмнө --
10	Do sit up! ("up" means a respected place away from the door)	Та дээшээ суу!	Өмнө тэгш / тэгш өмнө / тэгш --
10	The plane took off .	Онгоц дээш хөөрөв.	Тэгш тэгш / тэгш тэгш тэгш тэгш ..
11	The plane fell down(ward) .	Онгоц доош унав.	Тэгш тэгш / тэгш тэгш тэгш тэгш ..
10	Many times I went up and down these stairs looking for you.	Би таныг эрж энэ шатаар дээш доош олон удаа явлаа.	Тэгш тэгш / тэгш тэгш тэгш тэгш .. Өмнө / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш өмнө тэгш тэгш

1.1.3.2.3.1.2 Movement AwS. "уур/уур"

If the movement suffix is added, the adverb expresses a **movement within a certain place**. It answers the questions 'Whereabouts?/[On] which way?' Compare this with the usage of the instrumental CS because this suffix has been **derived from the Instrumental CS**. This can be clearly seen with examples 1 and 2 : үүгээр (хөвч), түүгээр (агсг). Note that we have omitted the RS in Classical Script (тэгш) in the chart below (due to lack of space).

Overview of the most commonly used adverbs with this suffix:
(The English translation may poorly reflect some of these movements)

1	үүгээр(ээ)	хөвч	around here	2	түүгээр(ээ)	агсг	around there
3	наагуур(аа)	түгш	along/on this side	4	цаагуур(аа)	түгш	along/on that side
5	гадуур(аа)	гүтгүр	outdoors	6	дотуур(аа)	дотгүр	indoors
7	хойгуур(аа)	хойгүр	in the north	8	өмнүүр(ээ)	өмнүг	in the south
9	ардуур(аа)	ардгүр	behind	10	урдуур(аа)	урдгүр	in front
11	дээгүүр(ээ)	дээгүр	above	12	доогуур(аа)	доогүр	below

Examples:

1	In the old days, the army of Genghis Khan passed by here .	Дээр үед үүгээр Чингис хааны цэрэг өнгөрсөн.	Гүн / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш .. Өмнө / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
2	Now it's raining heavily over there .	Одоо түүгээр их бороо орж байна.	Өмнө / тэгш .. Төгш өмнө / тэгш тэгш / тэгш тэгш
3	You have to get everything done over at your (place).	Та нар наагуураа бүх зүйлийг амжуулах хэрэгтэй.	Тэгш тэгш / тэгш тэгш .. Өмнө / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
4	I don't know what he thinks in the back of his mind. (" what he thinks over there /away from me.")	Тэр цаагуураа юу бодож байгааг би мэдэхгүй.	Өмнө / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш .. Агаар / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
5	When walking outdoors in the cold season, one has to wear warm clothes.	Хүйтний улиралд гадуур явахдаа дулаан хувцас өмсөх хэрэгтэй.	Төгш / тэгш / тэгш тэгш .. Төгш тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
6	A fly is flying around in this room.	Нэг ялаа өрөөн дотуур нисээд байна.	Тэгш / тэгш / тэгш тэгш .. Тэгш / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
7	The river flows in the north .	Гол хойгуур урсаж байна.	Гүн / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш ..
8	This horse is always in the lead. ("This horse hasn't seen any dust in front of it .")	Энэ морь өмнүүрээ тоос гаргаж үзээгүй.	Гүн / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш .. Тэгш / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
9	They're sitting quite far in the back .	Тэд-нилээд ардуур сууж байна.	Өмнө / тэгш .. Өмнө / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
10	When watching a concert, it's good to sit in the front .	Концерт үзэхэд урдуур суувал сайн.	Төгш / тэгш / тэгш тэгш .. Төгш тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш
11	Planes fly up (there) , cars	Онгоц дээгүүр нисч	Төгш / тэгш / тэгш тэгш ..
12	drive down (there) .	машин доогуур явна.	Төгш / тэгш / тэгш тэгш / тэгш тэгш

7	дараа	ᠳᠠᠷᠠᠭᠠ	afterwards, after that	8	хожим	ᠬᠣᠵᠢᠮ	later, (since)
9	аяар	ᠠᠶᠠᠷ	gradually, later	10	мөд	ᠮᠥᠳ	soon
11	урьд	ᠤᠷᠢᠳ	before	12	сая саяхан	ᠰᠢᠶᠠ ᠰᠢᠶᠠᠬᠠᠨ	just now recently
13	эрт эртхэн	ᠡᠷᠲᠦ ᠡᠷᠲᠬᠡᠨ	early, earlier	14	орой оройхон	ᠣᠷᠣᠢ ᠣᠷᠣᠢᠬᠣᠨ	late (in the evening) later, quite late
15	үүрд	ᠡᠭᠦᠷᠳ	forever, eternally	16	өнөд	ᠥᠨᠦᠳ	forever, for a long time
17	ашид	ᠠᠰᠢᠳ	always, permanently	18	эгнэгт	ᠡᠭᠨᠡᠭᠲᠦ	always, forever
19	насад	ᠨᠠᠰᠠᠳ	always, (lifelong)	20	үргэлж	ᠦᠷᠭᠡᠯᠵᠢ	always, constantly
21	ямагт	ᠶᠠᠮᠠᠭᠲᠦ	always, all the time	22	дандаа	ᠳᠠᠨᠳᠠᠭᠠ	always
23	хэзээд	ᠬᠡᠵᠡᠭᠡᠳ	always	24	хойшид	ᠬᠣᠢᠶᠢᠰᠢᠳ	from now on
25	үтэр	ᠦᠲᠡᠷ	immediately	26	төдхөн	ᠲᠥᠳᠬᠡᠨ	soon thereafter
27	даруйхан	ᠳᠠᠷᠤᠢᠬᠠᠨ	right away, immediately	28	лороо	ᠯᠣᠷᠣ᠎ᠠ	at once
29	түр	ᠲᠦᠷ	temporarily, for a short time	30	гэнэт(хэн)	ᠭᠡᠨᠡᠲ(ᠬᠡᠨ)	suddenly
31	хааяа	ᠬᠠᠶᠠᠶᠠ	from time to time, seldom	32	заримдаа	ᠵᠠᠷᠢᠮᠳᠠᠭᠠ	sometimes
33	байнга	ᠪᠠᠶᠢᠩᠭ᠋᠎ᠠ	regularly, often	34	туж	ᠲᠤᠵᠢ	throughout, all the time

Examples:

1	I don't have time today .	Би өнөөдөр завгүй.	ᠪᠢ ᠥᠨᠡᠭᠡᠳᠦᠷ ᠵᠠᠪᠭᠦᠢ.	ᠪᠢ ᠥᠨᠡᠭᠡᠳᠦᠷ ᠵᠠᠪᠭᠦᠢ ..
2	Baatar will come tomorrow .	Баатар маргааш ирнэ.	ᠪᠠᠭᠲᠠᠷ ᠮᠠᠷᠭᠠᠮᠠᠰ ᠢᠷᠨᠢ.	ᠪᠠᠭᠲᠠᠷ ᠮᠠᠷᠭᠠᠮᠠᠰ ᠢᠷᠨᠢ ..
3	What did you do yesterday ?	Та өчигдөр юу хийсэн бэ?	ᠲᠠ ᠥᠴᠢᠭᠢᠳᠦᠷ юу хийсэн бэ?	ᠲᠠ ᠥᠴᠢᠭᠢᠳᠦᠷ юу хийсэн бэ? ..
4	The day before yesterday it snowed here.	Уржигдар манай энд цас орсон.	ᠤᠷᠵᠢᠭᠢᠭᠳᠠᠷ манай энд цас орсон.	ᠤᠷᠵᠢᠭᠢᠭᠳᠠᠷ манай энд цас орсон ..
5	What will you do the day after tomorrow ?	Та нөгөөдөр яах вэ?	ᠲᠠ ᠨᠥᠭᠡᠭᠡᠳᠦᠷ яах вэ?	ᠲᠠ ᠨᠥᠭᠡᠭᠡᠳᠦᠷ яах вэ? ..
6	What are you doing now ?	Та одоо юу хийж байна вэ?	ᠲᠠ ᠣᠳᠣ᠎ᠠ юу хийж байна вэ?	ᠲᠠ ᠣᠳᠣ᠎ᠠ юу хийж байна вэ? ..
7	I will meet you afterwards .	Би тантай дараа уулзъя.	ᠪᠢ тантай дараа уулзъя.	ᠪᠢ тантай дараа уулзъя ..
8	I haven't seen him since (then) .	Би түүнтэй хожим уулзаагүй.	ᠪᠢ түүнтэй хожим уулзаагүй.	ᠪᠢ түүнтэй хожим уулзаагүй ..
9	I want to talk with you about this later .	Би энэ тухай тантай аяар ярья.	ᠪᠢ энэ тухай тантай аяар ярья.	ᠪᠢ энэ тухай тантай аяар ярья ..
10	They'll come soon .	Тэд нар мөд ирнэ.	ᠲᠡᠳ нар мөд ирнэ.	ᠲᠡᠳ нар мөд ирнэ ..
11	Before, this place used to be a big town.	Урьд энэ газар том хот байжээ.	ᠤᠷᠢᠳ энэ газар том хот байжээ.	ᠤᠷᠢᠳ энэ газар том хот байжээ ..
12	He just called.	Тэр сая утсаар ярьсан.	ᠲᠡᠷ сая утсаар ярьсан.	ᠲᠡᠷ сая утсаар ярьсан ..

12	He came recently from the countryside.	Тэр саяхан хөдөөнөөс ирсэн.	ᠲᠡᠷ саяхан хөдөөнөөс ирсэн.	ᠲᠡᠷ саяхан хөдөөнөөс ирсэн ..
13	Baatar came early today.	Баатар өнөөдөр эрт ирсэн.	ᠪᠠᠭᠲᠠᠷ өнөөдөр эрт ирсэн.	ᠪᠠᠭᠲᠠᠷ өнөөдөр эрт ирсэн ..
13	Please come earlier today.	Чи өнөөдөр эртхэн ирээрэй.	ᠴᠢ өнөөдөр эртхэн ирээрэй.	ᠴᠢ өнөөдөр эртхэн ирээрэй ..
14	He comes home late .	Тэр гэртээ орой ирдэг.	ᠲᠡᠷ гэртээ орой ирдэг.	ᠲᠡᠷ гэртээ орой ирдэг ..
14	Yesterday he came home quite late .	Өчигдөр тэр гэртээ оройхон ирсэн.	ᠥᠴᠢᠭᠢᠳᠦᠷ тэр гэртээ оройхон ирсэн.	ᠡᠴᠢᠭᠢᠳᠦᠷ тэр гэртээ оройхон ирсэн ..
15	I will honor you forever .	Би таныг үүрд хүндэлнэ.	ᠪᠢ таныг үүрд хүндэлнэ.	ᠪᠢ таныг үүрд хүндэлнэ ..
16	The earth will eternally turn around the sun.	Дэлхий өнөд нарыг тойрон эргэлдэнэ.	ᠳᠡᠯᠬᠢᠶᠢ өнөд нарыг тойрон эргэлдэнэ.	ᠳᠡᠯᠬᠢᠶᠢ өнөд нарыг тойрон эргэлдэнэ ..
17	Mankind will remember his name forever .	Хүн төрлөхтөн түүний нэрийг ашид дурсах болно.	Хүн төрлөхтөн түүний нэрийг ашид дурсах болно.	Хүн төрлөхтөн түүний нэрийг ашид дурсах болно ..
18	Please remember her always .	Чи түүнийг эгнэгт дурсаж яваарай.	ᠴᠢ түүнийг эгнэгт дурсаж яваарай.	ᠴᠢ түүнийг эгнэгт дурсаж яваарай ..
19	I will respect my mother all my life .	Би ээжийгээ насад хүндэлнэ.	ᠪᠢ ээжийгээ насад хүндэлнэ.	ᠪᠢ ээжийгээ насад хүндэлнэ ..
20	Please remember this always .	Чи үүнийг үргэлж санаж яваарай.	ᠴᠢ үүнийг үргэлж санаж яваарай.	ᠴᠢ үүнийг үргэлж санаж яваарай ..
21	He always smiles.	Тэр ямагт инээж байдаг.	ᠲᠡᠷ ямагт инээж байдаг.	ᠲᠡᠷ ямагт инээж байдаг ..
22	She always lies.	Тэр дандаа худал хэлдэг.	ᠲᠡᠷ дандаа худал хэлдэг.	ᠲᠡᠷ дандаа худал хэлдэг ..
23	He is always ready for this.	Тэр хэзээд үүнд бэлэн байдаг.	ᠲᠡᠷ хэзээд үүнд бэлэн байдаг.	ᠲᠡᠷ хэзээд үүнд бэлэн байдаг ..
24	From now on , don't do that again, please.	Чи хойшид дахин битгий ингээрэй.	ᠴᠢ хойшид дахин битгий ингээрэй.	ᠴᠢ хойшид дахин битгий ингээрэй ..
25	Please go quickly and at once .	Үтэр түргэн яваарай.	ᠦᠲᠡᠷ түргэн яваарай.	ᠦᠲᠡᠷ түргэн яваарай ..
26	Soon thereafter , he died.	Тэр төдхөн (удалгүй) нас барсан.	ᠲᠡᠷ төдхөн (удалгүй) нас барсан.	ᠲᠡᠷ төдхөн (удалгүй) нас барсан ..
27	Please give me this book immediately .	Чи надад энэ номыг даруй(хан) өгөөрэй.	ᠴᠢ надад энэ номыг даруй(хан) өгөөрэй.	ᠴᠢ надад энэ номыг даруй(хан) өгөөрэй ..
28	That thief told the truth at once .	Тэр хулгайч дороо үнэнээ хэлсэн.	ᠲᠡᠷ хулгайч дороо үнэнээ хэлсэн.	ᠲᠡᠷ хулгайч дороо үнэнээ хэлсэн ..
29	I live temporarily in Ulaanbaatar.	Би Улаанбаатарт түр амьдарч байна.	ᠪᠢ Улаанбаатарт түр амьдарч байна.	ᠪᠢ Улаанбаатарт түр амьдарч байна ..
30	She came in and then, suddenly , she started to cry.	Тэр орж ирээд гэнэт(хэн) уйлсан.	ᠲᠡᠷ орж ирээд гэнэт(хэн) уйлсан.	ᠲᠡᠷ орж ирээд гэнэт(хэн) уйлсан ..
31	From time to time , I watch a movie at the theater.	Би хааяа кино театрт кино үздэг.	ᠪᠢ хааяа кино театрт кино үздэг.	ᠪᠢ хааяа кино театрт кино үздэг ..
32	Sometimes I feel like going back to my homeland.	Би заримдаа нутагтаа буцмаар санагддаг.	ᠪᠢ заримдаа нутагтаа буцмаар санагддаг.	ᠪᠢ заримдаа нутагтаа буцмаар санагддаг ..

33	I live permanently in Ulaanbaatar.	Би Улаанбаатарт байнга амьдардаг.	тасгаарч / .. Өн тасгаарч / ..
34	For two days it rained continuously .	Хоёр хоног туж бороо орсон.	тасгаарч / .. Нэгдсэн нэгдсэн / ..

Temporal adverbs combined with each other:

a	I don't have time these days .	Би өнөө маргааш завгүй байна.	Өн тасгаарч / ..
b	Sometime, sooner or later , I will meet her.	Эрт орой хэзээ нэгэн цагт би түүнтэй уулзана.	Анх / .. Тасгаарч / ..
c	I am in Ulaanbaatar for a short while , waiting for my Chinese visa.	Би Улаанбаатарт Хятадын виз хүлээгээд түр зуур байж байна.	Өн тасгаарч / .. Өн тасгаарч / ..

1.1.3.2.4.3. Modal Adverbs

Modal adverbs answer always the question 'how?', 'in what way?'

Overview (a selection of the most common ones):

1	голдуу	нэгдсэн	mainly	2	аяндаа	тасгаарч / ..	automatically, for oneself
3	ихэнхдээ	тасгаарч / ..	to a large degree, in most cases	4	ихэвчлэн	тасгаарч / ..	generally, largely
5	далдуур	тасгаарч / ..	secretly	6	зориул	тасгаарч / ..	purposely
7	үнэндээ	тасгаарч / ..	as a matter of fact, in fact	8	үнэхээр	тасгаарч / ..	really, truly
9	тас тус (тус тас)	тасгаарч / ..	absolutely, openly	10	хааш яаш	тасгаарч / ..	carelessly
11	арай чарай	тасгаарч / ..	merely, somehow	12	санд мэнл	тасгаарч / ..	hastily
13	халт(и) мэлт	тасгаарч / ..	briefly, superficially	14	дөнгөн данган	тасгаарч / ..	hardly, barely
15	яв тав/шав	тасгаарч / ..	exactly, just right	16	ихэд	тасгаарч / ..	greatly, very much
17	сайтар	тасгаарч / ..	well, thoroughly	18	бүрнээ	тасгаарч / ..	completely, entirely
19	гүнээ	тасгаарч / ..	deeply (only used positively)	20	бүрмөсөн	тасгаарч / ..	completely, entirely

Examples:

1	In summer, Mongolians use mainly milk products* (*"white food")	Монголчууд зунд голдуу цагаан идээ хэрэглэдэг.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
2	If your friend's matter succeeds, your matter will succeed too. ("... by itself .")	Нөхрийн хэрэг бүтвэл өөрийн хэрэг аяндаа бүтнэ. (saying)	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
3	To a large degree , Mongolians are engaged in animal husbandry.	Монголчууд ихэнхдээ нүүдлийн мал аж ахуй эрхэлдэг.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..

4	Mongolians raise mostly sheep and cattle.	Монголчууд ихэвчлэн хонь, үхэр өсгөдөг.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
5	They talked secretly about this person.	Тэд энэ хүний тухай далдуур ярьсан.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
6	He purposely came too late.	Тэр зориул хожимдсон.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
7	As a matter of fact , I don't have money.	Надад үнэндээ мөнгө байхгүй.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
8	I really can't help you.	Би үнэхээр чамд туслаж чадахгүй.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
9	Today (we) have to come to a final decision in regard to this problem.	Энэ асуудлыг өнөөдөр тас тус шийдэх хэрэгтэй.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
9	We have to talk openly about this.	Бид үүний тухай тус тас ярих хэрэгтэй.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
10	He does his work carelessly .	Тэр ажлаа хааш яаш хийдэг.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
11	I merely agreed with him.	Би түүнтэй арай чарай тохиролцсон.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
12	He heard this and hastily left his house.	Тэр энэ тухай сонсоод гэрээсээ санд мэнл явсан.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
13	I met him briefly in the street.	Би түүнтэй гудамжинд халт(и) мэлт уулзсан.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
14	I barely get by in life with my salary.	Би цалингаараа дөнгөн данган амьдарч байна.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
15	Everything happened exactly , according to plan.	Бүх юм төлөвлөсний дагуу яв тав болж өнгөрсөн.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
16	He greatly offended me.	Тэр намайг ихэд гомдоосон.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
17	You have to consider that thoroughly and decide.	Та үүнийг сайтар бодож шийдэх хэрэгтэй.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
18	We completely support your idea.	Бид нар таны саналыг бүрнээ дэмжиж байна.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
19	I respect her deeply .	Би түүнийг гүнээ хүндэлдэг.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..
20	It would be good if we completely finished this work today.	Энэ ажлыг өнөөдөр бүрмөсөн дуусгавал сайн байна.	тасгаарч / .. тасгаарч / ..

1.1.3.3 NUMERALS

The different numerals (Latin 'numerus' = 'number') also belong to the big group of **adwords** because they **describe nouns and verbs**. In Mongolian, most numerals are formed with suffixes that express meanings like 'approximate', 'about', 'over', 'each', 'times', etc. Sometimes other words, like postpositions, serve to build a particular form of numeral.

1.1.3.3.1 Overview of Numerals and Numeral Suffixes (NuS's):

Subgroups	Suffixes (-...) or Words	Examples		
Cardinal		ten	арав	ᠠᠷᠠᠪ
Ordinal	-дугаар -дүгээр -дахь -дэх	number ten number four (the) tenth/10th (the) fourth/4th	аравдугаар дөрөвдүгээр аравдахь дөрөвдэх	ᠠᠷᠠᠪᠳᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠳᠥᠷᠦᠪᠳᠦᠭᠦᠭᠠᠷ ᠠᠷᠠᠪᠳᠠᠬᠢ ᠳᠥᠷᠦᠪᠳᠡᠬᠡ
Collective	-уул(аа) -үүл(ээ)	the ten (of ...) the four (of ...)	арвуул(аа) дөрвүүл(ээ)	ᠠᠷᠪᠦᠭᠦᠯᠠᠭ ᠳᠥᠷᠦᠪᠦᠭᠦᠯᠠᠭ
Approximate	-аад, -оод -ээд, -өөд	at most ten at most forty	арваад дөчөөд	ᠠᠷᠪᠠᠭᠠᠳ ᠳᠥᠴᠡᠪᠡᠳ
(expressed with post-positions)	гаруй илүү шахам орчим	more than ten more than ten almost ten about ten	арав гаруй арав илүү арав шахам арав орчим	ᠠᠷᠠᠪ ᠭᠠᠷᠦᠢ ᠠᠷᠠᠪ ᠢᠯᠡᠭᠦ ᠠᠷᠠᠪ ᠰᠢᠬᠠᠮ ᠠᠷᠠᠪ ᠣᠷᠴᠢᠮ
Multiplying	-таа, -тээ -тоо, -төө	ten times four times	арвантаа дөрвөнтээ	ᠠᠷᠪᠠᠨᠲᠠᠭᠠ ᠳᠥᠷᠦᠪᠦᠨᠲᠡᠭᠡ
	дахин удаа	ten times four times	арав дахин дөрвөн удаа	ᠠᠷᠠᠪ ᠳᠠᠬᠢᠨ ᠳᠥᠷᠦᠪᠦᠨ ᠤᠳᠠᠭᠠ
Diminutive	-хан, -хон -хэн, -хөн	only ten only four	аравхан дөрөвхөн	ᠠᠷᠠᠪᠬᠠᠨ ᠳᠥᠷᠦᠪᠦᠬᠡᠨ
Distributive	repetitive form	ten each four each	арав арав дөрөв дөрөв	ᠠᠷᠠᠪ ᠠᠷᠠᠪ ᠳᠥᠷᠦᠪ ᠳᠥᠷᠦᠪ

1.1.3.3.2 Cardinal Numerals

1.1.3.3.2.1 Overview of Cardinal Numerals and Numeral Suffixes (NuS's)

Explanations to the table on the next page:

*1) See next page for an explanation, when the **n-stem** (in parentheses) is necessary.

*2.) Note the exception in Classical Script form of **number 8!** (not ᠠᠷᠠᠳ -)

*3.) Usually "арван мянга" and "зуун мянга" are used for 10,000 and 100,000, because the words "түм" and "бум" are a bit **outdated** and often used in the meaning 'very many', 'a great sum of'.

1	нэг (нэгэн) *1	ᠨᠡᠭ (ᠨᠡᠭᠦᠨ)	10	арав (арван)	ᠠᠷᠠᠪ (ᠠᠷᠪᠠᠨ)
2	хоёр	ᠬᠣᠡᠷ	20	хорь (хорин)	ᠬᠣᠷᠢ (ᠬᠣᠷᠢᠨ)
3	гурав (гурван)	ᠭᠤᠷᠠᠪ (ᠭᠤᠷᠪᠠᠨ)	30	гуч (гучин)	ᠭᠤᠴ (ᠭᠤᠴᠢᠨ)
4	дөрөв (дөрвөн)	ᠳᠥᠷᠦᠪ (ᠳᠥᠷᠦᠪᠦᠨ)	40	дөч (дөчин)	ᠳᠥᠴ (ᠳᠥᠴᠢᠨ)
5	тав (таван)	ᠲᠠᠪ (ᠲᠠᠪᠠᠨ)	50	тавь (тавин)	ᠲᠠᠪᠠ (ᠲᠠᠪᠠᠨ)
6	зургаа (зургаан)	ᠵᠦᠷᠭᠠᠭ (ᠵᠦᠷᠭᠠᠭᠠᠨ)	60	жар (жаран)	ᠵᠠᠷ (ᠵᠠᠷᠠᠨ)
7	долоо (долоон)	ᠳᠣᠯᠤᠭ (ᠳᠣᠯᠤᠭᠠᠨ)	70	дал (далан)	ᠳᠠᠯ (ᠳᠠᠯᠠᠨ)
8	найм (найман)	ᠨᠠᠢᠮ (ᠨᠠᠢᠮᠠᠨ) *2.)	80	ная (наян)	ᠨᠠᠶ (ᠨᠠᠶᠠᠨ)
9	ес (есөн)	ᠡᠰ (ᠡᠰᠦᠨ)	90	ер (эн)	ᠡᠷ (ᠡᠨ)
100	зуу(н)			ᠵᠠᠭᠦ (ᠵᠠᠭᠦᠨ)	
1,000	мянга(н)			ᠮᠢᠶᠠᠩ (ᠮᠢᠶᠠᠩᠨ)	
10,000	түм(эн), арван мянга(н) *3.)			ᠲᠦᠮ (ᠲᠦᠮᠦᠨ), ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠮᠢᠶᠠᠩ (ᠮᠢᠶᠠᠩᠨ)	
100,000	бум(ан), зуун мянга(н) *3.)			ᠪᠤᠮ (ᠪᠤᠮᠠᠨ), ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠮᠢᠶᠠᠩ (ᠮᠢᠶᠠᠩᠨ)	
1,000,000	сая			ᠰᠠᠶᠠ	
A thousand millions (Brit.)	тэрбум			ᠲᠡᠷᠪᠤᠮ	
Billion (Am.)				ᠠᠷᠠᠭᠠᠮ	

1.1.3.3.2.2 Usage of Cardinal Numerals

1.1.3.3.2.2.1 Compound Cardinal Numerals

Compound cardinal numerals are already formed after number ten since the Mongolian numeral system is **based on the decimal system** and not - like in English- on a twelve-system (ten, eleven, twelve, dozen, etc.)

Generally speaking, the **n-stem** is used to build compound numerals.

Exceptions are: **хоёр, мянга, түм, бум, сая, тэрбум** (see*).

11	арван нэг	ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠨᠡᠭ	111	зуун арван нэг	ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠨᠡᠭ
12	арван хоёр	ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠬᠣᠡᠷ	120	зуун хорь	ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠬᠣᠷᠢ
13	арван гурав	ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠭᠤᠷᠠᠪ	135	зуун гучин тав	ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠭᠤᠴᠢᠨ ᠲᠠᠪ
21	хорин нэг	ᠬᠣᠷᠢᠨ ᠨᠡᠭ	177	зуун далан долоо	ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠳᠠᠯᠠᠨ ᠳᠣᠯᠤᠭ
22	хорин хоёр	ᠬᠣᠷᠢᠨ ᠬᠣᠡᠷ	202	хоёр (*) зуун хоёр	ᠬᠣᠡᠷ (*) ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠬᠣᠡᠷ
28	хорин найм	ᠬᠣᠷᠢᠨ ᠨᠠᠢᠮ	310	гурван зуун арав	ᠭᠤᠷᠪᠠᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠠᠷᠠᠪ
31	гучин нэг	ᠭᠤᠴᠢᠨ ᠨᠡᠭ	540	таван зуун дөч	ᠲᠠᠪᠠᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠳᠥᠴ
33	гучин гурав	ᠭᠤᠴᠢᠨ ᠭᠤᠷᠠᠪ	630	зургаан зуун гуч	ᠵᠦᠷᠭᠠᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠭᠤᠴ
39	гучин ес	ᠭᠤᠴᠢᠨ ᠡᠰ	718	долоон зуун арван найм	ᠳᠣᠯᠤᠭᠠᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠠᠷᠪᠠᠨ ᠨᠠᠢᠮ
66	жаран зургаа	ᠵᠠᠷᠠᠨ ᠵᠦᠷᠭᠠᠭ	866	найман зуун жаран зургаа	ᠨᠠᠢᠮᠠᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠵᠠᠷᠠᠨ ᠵᠦᠷᠭᠠᠭ
92	ерэн хоёр	ᠡᠷᠡᠨ ᠬᠣᠡᠷ	992	есөн зуун ерэн хоёр	ᠡᠰᠦᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠡᠷᠡᠨ ᠬᠣᠡᠷ
1967		ᠮᠢᠶᠠᠩ(*) ᠡᠰᠦᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠵᠠᠷᠠᠨ ᠳᠣᠯᠤᠭ			ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ ᠵᠠᠭᠦᠨ

2,000	хоёр(*) мянга	гучин хоёр
3,744	гурван мянга(*) долоон зуун дөчин дөрөв	гурван хоёр гучин долоон арав
450,000	дөрвөн зуун тавин мянга (450.000)	дөрвөн таван арав гучин
822,132	найман зуун хорин хоёр(*) мянга(*) нэг(*) зуун гучин хоёр (822.132)	найман арав гучин арав гучин хоёр гучин
3,560,000	гурван сая(*) таван зуун жаран мянга (3.560.000)	гурван арав таван арав гучин
6,005,014,310	зургаан тэрбум(*) таван сая(*) арван дөрвөн мянга(*) гурван зуун арав (6.005.014.310)	зургаан арав таван арав гучин арав гучин арав гучин

1.1.3.3.2.2. Cardinal Numerals as Attributes

In order to use numerals as attributes, the **n-stem** is necessary. Exceptions are: **нэг, хоёр, сая, and тэрбум** (*).

a	four people	дөрвөн хүн	дөрвөн арав
b	three books	гурван ном	гурван арав
c	one sheep	нэг(*) хонь	нэг арав
d	eleven sheep	арван нэгэн хонь	арван арав
e	twenty-one tögrög	хорин нэгэн төгрөг	хорин арав
f	seventy years old	далаан настай	арван арав
g	five hundred tögrög	таван зуун төгрөг	таван арав
h	I have three younger brothers and sisters.	Би гурван дүүтэй.	гурван арав
i	I need twenty notebooks.	Надад хорин лэвтэр хэрэгтэй.	хорин арав
j	Baatar bought two books.	Баатар хоёр(*) ном авсан.	хоёр арав
k	How many thousand tögrögs do you get as a monthly salary? ("A how-many-thousand-tögrög salary...")	Та сард хэдэн мянган төгрөгийн цалин авдаг вэ?	сард хэдэн арав арав
l	This house costs one million tögrög. ("is with a million-tögrög price")	Энэ байр сая (*) төгрөгийн үнэтэй.	сая арав
m	That bank got into a debt of several billion dollars.	Тэр банк хэдэн тэрбум (*) долларын өрөнд оржээ.	тэрбум арав

1.1.3.3.2.3. Cardinal Numerals as Conjunctions

As a conjunction, the numeral is always used **without the n-stem**. When personal pronouns are used instead of names (ex. b-e), the **last personal pronoun** has to be **plural**.

a	Baatar, Dorj and Tsetseg went to town. ("Baatar, Dorj, Tsetseg three...")	Баатар, Дорж, Цэцэг гурав хот явсан.	гурван арав
b	You and I go by car. ("You, we two...")	Чи бид хоёр машинтай явна.	хоёр арав
c	(My) mother, father, older brother and I will come. ("Mother, father, the older brother, we four...")	Ээж, аав, ах, бид дөрөв ирнэ.	дөрвөн арав
d	Only you and I know about this. ("...you we two...")	Энэ тухай та бид хоёр л мэднэ.	хоёр арав
e	Are the teacher and you going to a movie? ("The teacher you two...")	Багш та хоёр кинонд явах уу?	хоёр арав

1.1.3.3.2.4. Cardinal Numerals in Everyday Life

1.1.3.3.2.4.1 Date

To express the date, the **n-stem** is necessary (without exceptions!).

Explanation to the examples k-l:

With the help of the instrumental case, an **approximate** time is expressed (therefore it is only used for even dates: 10, 15, 20, 25...). If dative-locative case and instrumental case appear together (ex.l), the **date expressed is more definite** because of certain known factors.

a	What's the date today?	Өнөөдөр хэдэн бэ?	хэдэн арав
b	Today is January 1st. ("day one of first month")	Өнөөдөр нэгдүгээр сарын нэгэн.	нэг арав
c	April 12th is Astronaut Day.	Дөрөвдүгээр сарын арван хоёр бол сансрын нисэгчдийн өдөр.	дөрөв арав
d	Today is May 5th.	Өнөөдөр тавдугаар сарын таван.	таван арав
e	Today is July 10th.	Өнөөдөр долдугаар сарын арван.	арван арав
f	My birthday is 9-19-1955. (September nineteenth, nineteen fifty-five)	Миний төрсөн өдөр 1955.9.19. (Мянга есөн зуун тавин таван оны есдүгээр сарын арван есөн)	есдүгээр арав
g	He'll come on (the day of) May 3rd.	Тэр 5-р сарын 3-ны өдөр ирнэ.	хоёр арав
h	We'll go on March 28th.	Бид нар гуравдугаар сарын хорин найманд явна.	хорин арав
i	Do you remember July 27th?	Чи 7-р сарын 27-ныг санаж байна уу?	хоёр арав

c	He owns almost a hundred sheep.	Тэр зуу шахам хоньтой.	Ахла / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр ..
c	Baatar is almost 50 years old.	Баатар тавь шахам настай.	Өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
d	She is about 20 years old.	Тэр хорь орчим настай.	Ахла / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр ..
d	Their group has about 70 members.	Тэдний баг дал орчим гишүүнтэй.	Агтаг / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..

1.1.3.3.5.2.3 Repetition

a	хоёр гурав дөрөв тав	нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр	two three four five	always used with successive numbers
b	зуу зуун... мянга мянган... ТҮМ буман ...	нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр	hundreds of ... thousands of ... very many...	Only with "ТҮМ бум" two different numbers ("10,000/100,000") are used.

a	Will you come in three, four minutes?	Та гурав дөрвөн минутын дараа ирэх үү?	Хэрхэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
a	There were only five, six eggs.	Зөвхөн тав зургаан өндөг байсан.	Өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
a	Yesterday four to five hundred people came.	Өчигдөр дөрөв таван зуун хүн ирэв	Хэрхэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
a	It rained around two, three o'clock.	Хоёр гурван цагийн үеэр бороо орсон.	Өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
b	He has hundreds of dollars.	Түүнд зуу зуун доллар бий.	Өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
b	Thousands of families are spending their summer here.	Энд мянга мянган айл өрх зусаж байна.	Өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
b	In the streets, very many people behave madly. ("... 10,000, 100,000 living beings are being bewildered.")	Гудамжинд түм буман амьтан бужигнаж байна.	Өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..

1.1.3.3.5.3 Declension of Approximate Numerals

The declension of the approximate numerals is done according to general rules.

Examples:

N	At most, ten of the students who came yesterday are working here.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь энд ажил хийж байна.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
G	The work of about ten of the students who came yesterday is coming to an end.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь ажил дуусах шахажээ.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..

D	To about ten of the students who had come yesterday, someone allotted work again.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь дахин ажил хувааж өглөө.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
A	The boss of the cooperative called about ten of the students who had come yesterday.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь нэгдлийн дарга дуудсан.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
A	About 10 of the students who had come yesterday were asked about this. ("From about ten...")	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь энэ тухай асуусан.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
I	Potatoes and cabbage will be harvested by, at most, ten of the students who came yesterday.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь төмс, байцаа хураалгана.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
C	We worked together today with, at most, ten of the students who had come yesterday.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь бид өнөөдөр хамт ажил хийсэн.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
D	We sent money to not more than ten of the students who had come yesterday.	Өчигдрийн ирсэн оюутны арваад нь бид мөнгө явуулсан.	Хүн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..

1.1.3.3.6 Multiplying Numerals

With such numerals 'times' is expressed. Again, there are two ways in Mongolian to say this:
 • with **suffixes**, which is only done in **written language**
 • with the **words** for 'times' (удаа) or 'again' (дахин), which are widely used in **colloquial language**.

1.1.3.3.6.1 Overview of Multiplying Numerals

This suffix is added to the **n-stem**. It's usually used for **small numbers**.

2x, twice	хоёрон тоо	нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр	5x, five times	таван таа	өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн
3x, three times	гурван таа	нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр	6x, six times	зургаан таа	өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн
4x, four times	дөрвөн тоо	нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр / нэгдүгээр	7x, seven times	долоон тоо	өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн

1.1.3.3.6.2 Usage of Multiplying Numerals

1.1.3.3.6.2.1 Multiplying NuS "-таа"

a	Although he shot three times , he didn't hit the target.	Тэр гурвантаа буудсан боловч оносонгүй.	өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
b	He often comes here.	Тэр энд олонтоо ирдэг.	өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..
c	He nodded twice and then went out.	Тэр хоёронтоо толгой дохиод гарч одов.	өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн / өгүүлсэн ..

1.1.3.3.9 Numerals in Mathematics

These are the most commonly used terms in mathematics:

+	НЭМЭХ ТЭМДЭГ	түртэ Арифметик	plus sign
-	ХАСАХ ТЭМДЭГ	нэгдүгээр Арифметик	minus sign
·	ҮРЖҮҮЛЭХ ТЭМДЭГ	хоёрдугаар Арифметик	multiplication sign
:	ХУВААХ ТЭМДЭГ	гурдугаар Арифметик	division sign
=	ТЭНЦҮҮГИЙН ТЭМДЭГ	дөрөвдүгээр Арифметик	equal sign

1.1.3.3.9.1 Decimals

"ноль" is a Russian loan word and, until now, has been used in schools, but the Mongolian word for zero "тэг" has been reintroduced. A literal translation of ex. g would be: 'six (six whole), three hundred and thirty-three of thousand'.

a	0.5 (zero point five)	тэг аравны тав (0,5)	Арав тухайн 5
b	0.6 (zero point six)	тэг аравны зургаа (0,6)	Арав тухайн 6
c	0.3 (zero point three)	тэг аравны гурав (0,3)	Арав тухайн 3
d	0.25 (zero point two five)	тэг зууны хорин тав (0,25)	Арав зууны 25
e	10.5 (ten point five)	арав (арван бүхэл) аравны тав (10,5)	Тухайн (арван) тухайн 5
f	1.75 (one point seven five)	нэг (бүхэл) зууны далан тав (1,75)	Тухайн (нэг) зууны 75
g	6.334 (six point three three four)	зургаа(зургаан бүхэл) мянганы гурван зуун гучин дөрөв (6,334)	6 тухайн 334

1.1.3.3.9.2 Fractions

In Mongolian, you have to start with the **denominator**, which is in genitive case.

a	1/2 (one half)	хоёрны нэг	Хоёрны нэг
b	1/3 (one third)	гурвны нэг	Гурвны нэг
c	1/5 (one fifth)	тавны нэг	Тавны нэг
d	3/8 (three eighths)	наймны гурав	Наймны гурав
e	7/9 (seven nineths)	есний долоо	Есний долоо
f	2 5/6 (two and five sixths)	хоёр бүхэл зургааны тав	Хоёр бүхэл зургааны тав
g	5 1/2 (five and a half)	таван бүхэл хоёрны нэг	Таван бүхэл хоёрны нэг

1.1.3.3.9.3 Percentages

"процент" is a Russian loan word which, until now, has also been used in schools, but the Mongolian word for percent "хувь" (share) has been reintroduced. Because a noun follows (хувь), the number is used **attributively**, i.e., with its **n-stem**.

a	20% (twenty percent)	хорин хувь	Хорин хувь
b	45% (forty-five percent)	дөчин таван хувь	Дөчин таван хувь
c	19.2% (19 point two percent)	арван ес, аравны хоёр хувь (19,2%)	Арван ес, аравны хоёр хувь
d	99.8% (ninety-nine point eight percent)	ерөн ес, аравны найман хувь (99,8%)	Ерөн ес, аравны найман хувь
e	103.85% (one hundred three point eight five percent)	зуун гурав, зууны наян таван хувь (103,85%)	Зуун гурав, зууны наян таван хувь

1.1.3.3.9.4 Numerals in Basic Arithmetic Functions

1.1.3.3.9.4.1 Addition

Instead of "тэнцүү", one could say "тэнцэх нь". The following versions are also possible:

- Хоёр дээр гурвыг нэмэхэд тав болно/болдог.
- Хоёр дээр гурвыг нэмбэл тав болно/болдог.

Examples:

a	2+3=5 (two plus three equals five)	хоёр дээр нэмэх нь гурав тэнцүү тав	Хоёр дээр нэмэх нь гурав тэнцүү тав
b	10+8=18 (ten plus eight equals eighteen)	арав дээр нэмэх нь найм тэнцүү арван найм	Арав дээр нэмэх нь найм тэнцүү арван найм
c	24+6=30 (twenty-four plus six equals thirty)	хорин дөрөв дээр нэмэх нь зургаа тэнцүү гуч	Хорин дөрөв дээр нэмэх нь зургаа тэнцүү гуч
d	2+?=9 (two plus how many equals nine?)	хоёр дээр хэдийг нэмбэл ес вэ?	Хоёр дээр хэдийг нэмбэл ес вэ?
e	?+5=20 (how many plus five equals twenty?)	хэд дээр тавыг нэмбэл хорь вэ?	Хэд дээр тавыг нэмбэл хорь вэ?

1.1.3.3.9.4.2 Subtraction

Instead of "тэнцүү", one could say "тэнцэх нь". The following versions are also possible:

- Арваас наймыг хасахад хоёр үлдэнэ/болно.
- Арваас наймыг хасвал хоёр үлдэнэ/болно.

Examples:

a	10-8=2 (ten minus eight equals two)	арваас хасах нь найм тэнцүү хоёр	Арваас хасах нь найм тэнцүү хоёр
b	13-7=6 (thirteen minus seven equals six)	арван гурваас хасах нь долоо тэнцүү зургаа	Арван гурваас хасах нь долоо тэнцүү зургаа

1.2.2.1.3 Usage of Personal Prowords

1.2.2.1.3.1 "би" = "I"

a	I am rejoicing.	Би баярлаж байна.	Би баяртай байна.
b	My father is a teacher. (My* wife returned to her job.)	Миний аав багш. (Манай* эхнэр ажилдаа орсон.)	(Миний аав багш ажилдаа орсон.)
c	Please give me this notebook.	Надал энэ дэвтрийг өгөөц!	Надал энэ дэвтрийг өгөөц!
d	Dorj saw me.	Дорж намайг харсан.	Дорж намайг харсан.
e	What did you ask me? ("What did you ask from me?")	Чи налаас юу асуусан бэ?	Чи налаас юу асуусан бэ?
f	He had me help him. ("He was helped by me.")	Тэр налаар туслуулсан.	Тэр налаар туслуулсан.
g	When will you meet me? ("...meet with me?")	Чи налтай хэзээ уулзах вэ?	Чи налтай хэзээ уулзах вэ?
h	Please call me. ("Please talk toward me through the wire.")	Та нал руу утсаар яриарай.	Та нал руу утсаар яриарай.

* see explanation to the words "манай/танай" on page 104.

1.2.2.1.3.2 "чи" = "you"

a	When will you go?	Чи хэзээ явах вэ?	Чи хэзээ явах вэ?
b	Where is your book? (Is your* child well?)	Чиний ном хаа байна? (Танай* хүүхэд сайн уу?)	Чиний ном хаа байна? (Танай* хүүхэд сайн уу?)
c	I will teach a lesson to you./ I will teach you.	Би чамд хичээл заана.	Би чамд хичээл заана.
d	I know you.	Би чамтай танина.	Би чамтай танина.
e	I took a book from you.	Би чамаас ном авсан.	Би чамаас ном авсан.
f	Did the mother send the letter with you? ("...through you?")	Ээж чамаар захиа явуулсан уу?	Ээж чамаар захиа явуулсан уу?
g	I study together with you.	Би чамтай хамт сурдаг.	Би чамтай хамт сурдаг.
h	I will come to(ward) you.	Би чам руу очно.	Би чам руу очно.

* see explanation to the words "манай/танай" on page 104.

1.2.2.1.3.3 "та" = "you" (honorary)

a	Do you have time?	Та завтай юу?	Та завтай юу?
b	What's your name? (Where does your* husband work?)	Таны нэр хэн бэ? (Танай* нөхөр хаана ажилладаг вэ?)	Таны нэр хэн бэ? (Танай* нөхөр хаана ажилладаг вэ?)
c	I will give you bread.	Би танд талх өгнө.	Би танд талх өгнө.
d	I waited for you.	Би таныг хүлээсэн.	Би таныг хүлээсэн.
e	I'd like to buy dollars from you.	Би танаас доллар авмаар байна.	Би танаас доллар авмаар байна.
f	I want to have a 'deer' made by you.	Би танаар дээл хийлгэмээр байна.	Би танаар дээл хийлгэмээр байна.

g	I will go together with you.	Би тантай хамт явна.	Би тантай хамт явна.
h	I will send this to you afterwards.	Би үүнийг дараа таң руу явуулна.	Би үүнийг дараа таң руу явуулна.

* see explanation to the words "манай/танай" on page 104.

1.2.2.1.3.4 "тэр" = "he/she/it"

This personal proword is **not very polite** in its nominative form and should only be used if there is no better way to say it (see ex. a in parentheses). Ex. f gives the grammatically correct form "түүнээр", but "түүтээр" is widely used in colloquial language.

a	He/She/It left. (Baatar.../My older brother.../The person who came to your home...)	Тэр явсан. (Баатар/Манай ах.../Танайд ирсэн хүн...)	Тэр явсан. (Баатар/Манай ах.../Танайд ирсэн хүн...)
b	Where is his/her father?	Түүний аав хаа байна?	Түүний аав хаа байна?
c	Give him/her/it something to drink.	Түүнд нэг уух юм өг!	Түүнд нэг уух юм өг!
d	Will you see him/her/it?	Чи түүнийг харх уу?	Чи түүнийг харх уу?
e	Ask him/her. ("Ask from him/her.")	Түүнээс асуу!	Түүнээс асуу!
f	I have him/her teach me English. ("I am being taught English by him/her.")	Би түүнээр англи хэл заалгадаг.	Би түүнээр англи хэл заалгадаг.
g	I talked with him/her on the phone.	Би түүнтэй утсаар ярьсан.	Би түүнтэй утсаар ярьсан.
h	My teacher sent him/her a fax. ("...a fax to him/her.")	Манай багш түүн руу факс явуулсан.	Манай багш түүн руу факс явуулсан.

1.2.2.1.3.5 "бил(нар)" = "we"

a	We shall arrive tomorrow.	Бил(нар) маргааш ирнэ.	Бил(нар) маргааш ирнэ.
b	Our beds are hard. (Our house has 4 rooms.)	Билний (Бил нарын) ор хатуу байна. (Манай байр 4 өрөөтэй.)	Билний (Бил нарын) ор хатуу байна. (Манай байр 4 өрөөтэй.)
c	Please give us something to eat.	Билэнд (Бил нарт) нэг идэх юм өгөөрэй!	Билэнд (Бил нарт) нэг идэх юм өгөөрэй!
d	Who called us?	Билнийг (Бил нарыг) хэн дуудсан бэ?	Билнийг (Бил нарыг) хэн дуудсан бэ?
e	He was bored with us. ("He was bored from us.")	Тэр билнээс (бил нараас) уйдсан.	Тэр билнээс (бил нараас) уйдсан.
f	He made us help him./He was helped by us.	Тэр билнээр (бил нараар) туслуулсан.	Тэр билнээр (бил нараар) туслуулсан.
g	They (always) play together with us.	Тэд билэнтэй (бил нартай) тоглодог.	Тэд билэнтэй (бил нартай) тоглодог.
h	The puppy ran toward us.	Гөлөг билэн руу (бил нар луу) гүйсэн.	Гөлөг билэн руу (бил нар луу) гүйсэн.

1.2.2.3.2 Usage of Reflexive Prowords

When the reflexive proword is **coupled to the subject**, it is translated as '-self/-selves'. When it has adjective function and is **coupled to an object** which is in genitive case, it is translated as '**own**'. In the nominative case, the RS is always needed.

1.2.2.3.2.1 Examples in Nominative Case

a	I made this myself .	Би үүнийг өөрөө хийсэн.	Өн хэт / Ө тэвчлэн / Өнөөдөр ..
b	Where do you work? ("Self*", where work?)	(Та/чи) Өөрөө* хаана ажилладаг вэ?	Өлс- (Өн / Өн) тэвчлэн / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
c	How old are you ? ("Self*", how many age?)	(Та/чи) Өөрөө* хэдэн настай вэ?	Өлс- (Өн / Өн) тэвчлэн / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
d	He/She can do this him/herself .	Тэр өөрөө үүнийг хийж чадна.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
e	We learn English by ourselves .	Бид англи хэл өөрсдөө сурч байна.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
f	Last year, we were living in Germany too .	Бид өнгөрсөн жил өөрсдөө Германд амьдарч байсан.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
g	We'll do this ourselves .	Манайхан өөрсдөө үүнийг хийнэ.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
h	Children! Help yourselves! ("Please serve to you yourselves.")	Хүүхдүүд ээ! Өөрөө өөртөө үйлчлээрэй! (double plural unnecessary!)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
i	The parents, themselves , have come up with such an idea.	Эцэг эхчүүд өөрсдөө ийм санал гаргажээ.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..

* Explanation:

If you don't know whether to say "та" or "чи" (e.g. in a "get-to-know" situation of people of the same age) this reflexive proword can be used instead. (English speakers don't have this problem, as 'you' can be direct or honorary.)

1.2.2.3.2.2 Examples in Genitive Case

"өөрийнхөө"="өөр"(proword) + "ийн"(genitive CS) + "х"(inserted consonant) + "өө"(RS)

a	Why, then, didn't you sit on your own chair?	Чи яагаад өөрийнхөө сандал дээр суугаагүй юм бэ?	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
b	Saraa, clean your own room nicely, please.	Сараа, өөрийнхөө өрөөг сайхан цэвэрлээрэй!	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
c	Saraa finished her own tasks and then she helped Bold.	Сараа өөрийнхөө үүргийг биелүүлчихээд Болдод туслав.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
d	We must do our own jobs ourselves.	Бид өөрсдөө өөрсдийнхөө ажлыг хийх ёстой.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
f	I cleaned your room.	Өөрийн чинь өрөөг би цэвэрлэсэн.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
g	What's your name?	Өөрийн тань нэр хэн бэ?	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..

h	One's own things are debtless.	Өөрийн юм өргүй. (proverb; general statement, therefore no RS)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
---	---------------------------------------	---	--

* ex. f-g: Here the **neutral word "өөр"** is used to avoid having to say "та" or "чи". The CbP's "чинь/тань" are not so strict in their meaning of 'honorary' or 'direct' as are the personal prowords "та/чи".

1.2.2.3.2.3 Examples in Other Cases

a	Please give this to him and only him!	Үүнийг зөвхөн өөрт нь өгөөрэй.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
b	I bought this for myself .	Би үүнийг өөртөө авсан.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
c	We bought a gift for you .	Бид нар өөрт чинь бэлэг авсан. (танл/чамл)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
d	Would you please introduce yourselves .	Та нар өөрсдийгөө танилцуулна уу.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
e	Don't praise yourself!	Өөрийгөө битгий магт!	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
f	It's their fault they're late. ("It's because of themselves ...")	Тэд нар өөрсдөөсөө болж хожимдсон.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
g	Please have them do this by themselves .	Үүнийг тэд нараар өөрсдөөр нь хийлгээрэй.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
h	I talked to myself .	Би өөртэйгөө ярьсан.	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
i	Could you pull that table a little toward yourself/yourselves?	Энэ ширээг өөр лүүгээ жаахан татаж болох уу?	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..

* ex. c: Here the neutral word "өөр" is used to avoid having to say "та" or "чи". The CbP's "чинь/тань" are not so strict in their meaning of 'honorary' or 'direct' as the personal prowords "та/чи".

1.2.2.3.3 Other Reflexive Words

Some **other words** can also be **coupled back to the subject** with the help of the RS. Such phrases must not be taken apart as they form a **new unit** and are mostly translated with new English words (alone, throughout, etc.).

a	I'm at home alone . ("... by my single .")	Би гэртээ ганцаараа байна. (ганц+аар+аа)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
b	We all will watch a movie together . ("We by us all ...")	Бид бүгдээрээ кино үзнэ. (бүгд+ээр+ээ)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
c	We all love our motherland. ("We by us all ...")	Бид цөмөөрөө эх орондоо хайртай. (цөм+өөр+өө)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
d	In the whole world, people fight for peace. (World by its total ...")	Дэлхий нийтээрээ энх тайвны төлөө тэмцэж байна. (нийт+ээр+ээ)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..
e	Throughout the country, people are talking about this. ("Country by whole ...")	Орон даяраа энэ тухай ярьж байна. (даяар+аа)	Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр / Өнөөдөр ..

m	-How much money did Bat give to Dorj? -A lot. ("Very much.")	-Бат Доржид хэр (их) мөнгө өгсөн бэ? - Мац их.	- Тийл гягц .. Таргайгаар / Эц .. - Өмч / Өмч / Эц (Тийл) Таргайгаар
n	-How did Bat give money to Dorj? -Straight away.	-Бат Доржид хэрхэн мөнгө өгсөн бэ? - Шуудхан .	- Тийл гягц .. Таргайгаар / Эц .. - Өмч / Өмч / Эц (Тийл) Таргайгаар
o	-How did Bat give money to Dorj? -Secretly.	-Бат Доржид яаж мөнгө өгсөн бэ? - Нууцаар .	- Тийл гягц .. Таргайгаар / Эц .. - Өмч / Өмч / Эц (Тийл) Таргайгаар
p	-Why did Bat give money to Dorj? -Because he had a debt.	-Бат Доржид яагаад мөнгө өгсөн бэ? - Тэр өргэй байсан учраас .	- Өмч / Таргайгаар / Өмч / Таргайгаар .. Таргайгаар / Эц .. - Өмч / Өмч / Эц (Тийл) Таргайгаар
q	-What did Bat do with Dorj? -Bat deceived Dorj.	-Бат Доржийг хэрхсэн бэ? -Бат Доржийг хуурсан .	- Өмч / Өмч / Эц / Таргайгаар .. - Өмч / Өмч / Эц / Таргайгаар / Эц ..
r	I wonder what Bat will do with Dorj.	Бат Доржийг яах бол!	Өмч / Өмч / Эц / Таргайгаар / Эц ..

1.2.2.5.3 Usage of Interrogative Prowords

As mentioned before, some interrogative prowords can be declined, others cannot. In our examples, small letters (a,b,c,d) are used for undeclined examples and the big letters N-G-D-A-A-I-C-D represent the 8 cases. The stem in parentheses (see table on page 268) is not always used for declensions. Sometimes, **nuances in meanings** are expressed by using different stems (see page 272 "хэд").

1.2.2.5.3.1 "хэн?" = "who?"

a	Who are you?	Та хэн бэ?	Өн / Өн / Эц ..
b	Who came?	Хэн ирсэн бэ?	Өн / Таргайгаар / Эц ..
c	What's your name? ("Who do [they] call your name?")	Таны нэрийг хэн гэдэг вэ?	Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
G.	Whose animal is this?	Энэ хэний мал вэ?	Өн / Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
D.	To whom did you give bread?	Чи хэнд талх өгсөн бэ?	Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
A.	Who did you see?	Чи хэнийг харсан бэ?	Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
A.	Who did you ask? ("From whom did ...")	Та хэнээс асуусан бэ?	Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
I.	Who did you have help you?/By whom were you helped?	Та хэнээр туслуулсан бэ?	Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
C.	With whom will he talk?/To whom will ...	Тэр хэнтэй ярих вэ?	Өн / Өн / Эц / Таргайгаар / Эц ..
D.	To(wards) whom is Bat walking?	Бат хэн рүү явж байна вэ?	Өмч / Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..

1.2.2.5.3.2 "юу(н)?" = "what?"

a	What is this?	Энэ юу вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц ..
b	What came? (e.g. cat, ship)	Юу ирсэн бэ?	Өн / Таргайгаар / Эц ..
G.	What do you teach? ("What teacher are you?")	Та юуны багш вэ?	Өн / Таргайгаар / Өн / Таргайгаар / Эц ..
D.	What is this medicine for? ("хэрэгтэй" demands dat.)	Энэ эм юунд хэрэгтэй вэ?	Өн / Таргайгаар / Өн / Таргайгаар / Эц ..
A.	What did he ask?	Тэр юу асуусан бэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
A.	What are you afraid of? ("From what are you...")	Чи юунаас айдаг вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
I.	How did you come? ("By what did you come?")	Чи юугаар ирсэн бэ?	Өн / Таргайгаар / Өн / Таргайгаар / Эц ..
C.	What will you wear? ("With what [clothes] will you come?")	Та юутай ирэх вэ?	Өн / Таргайгаар / Өн / Таргайгаар / Эц ..
D.	What are you yearning for? ("Towards what are you rushing?")	Чи юу руу тэмүүлж байна вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..

1.2.2.5.3.3 "ямар?" = "what kind of?"

Note: the CbP "нь" serves here as a noun marker (ex. D,A).

a	How much is this? ("With what kind of price is this?")	Энэ ямар үнэтэй вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
b	What kind of hat is this?	Энэ ямар малгай вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
c	What kind of animal did you see?	Чи ямар амьтан харсан бэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
D.	What kind of one do you like? (e.g. car)	Та ямарт нь дуртай вэ?	Өн / Таргайгаар / Өн / Таргайгаар / Эц ..
A.	What kind of one will you buy? (e.g. table)	Чи ямрыг нь авах вэ?	Өн / Таргайгаар / Өн / Таргайгаар / Эц ..

1.2.2.5.3.4 "аль/алин?" = "which?"

Sometimes these prowords are used in very different expressions (ex. c-e). The CbP "нь" refers here to the **other things (3rd person)** from which the choice is being made. The translation for this "нь" could be 'one', thus serving also as a **noun marker**.

a	Which color do you like? Which one of these colors do you like?	Чи аль өнгөнд нь дуртай вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
b	Which car pleases you? Which one of these cars pleases you?	Аль машин нь чамд таалагдаж байна вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
c	Go as quickly as you can!	Чи аль болохоор хурдан яв!	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
d	Take the best one!	Аль сайныг нь аваарай.	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
e	One can't stop telling all his bad things.	Түүний аль мууг хэлж барах вэ!	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..
D.	In which one of those two houses do you live?	Та тэр хоёр байшингийн алинд нь суудаг вэ?	Өн / Таргайгаар / Эц / Таргайгаар / Эц ..

A. Are you afraid of cats or dogs? ("From which one of the two, cat or dog, are you afraid?")	Та муур нохой хоёрын алинаас нь айдаг вэ?	Ихүсгэлтэй эс. А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
C. Which one of them will you meet? ("With which one ...")	Та тэдний алинтай нь уулзах вэ?	Эс эс. А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.5. "Хэд(эн)?" = "how many?!"

By using **different stems**, different meanings can be expressed (see ex. D).

a How old are you? ("With how many age are you?")	Чи хэдэн настай вэ?	Эс / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b How many tögrögs is this?	Энэ хэдэн төгрөг вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
c How much is this?	Энэ хэд вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
D. What time did you come? ("At how many did you come?")	Чи хэдэд ирсэн бэ?	Эс / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
D. What date did you come? ("At how many did you come?")	Чи хэдэнд ирсэн бэ?	Эс / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
A. How many will you buy?	Чи хэдийг авах вэ?	Эс / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
I. For how much will you give this?	Та үүнийг хэдээр өгөх вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
C. How old are you? ("With how many are you?")	Чи хэдтэй вэ?	Эс / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.6. "Хичнээн?" = "(about) how much?!"

The CbP "нь" serves here as a **noun marker**.

a How much snow fell there?	Тэнд хичнээн цас орсон бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b About how much do you need?	Чамд хичнээн хэрэгтэй вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
A. How many of those (ones) will you buy?	Тэдгээрээс хичнээнийг нь чи авах вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
C. How many of them will you meet with? ("With how many of those ones...")	Та тэдгээрээс хичнээнтэй нь уулзах вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.7. "Хэзээ?/хэдийд?" = "(about) when?!"

The **difference** between these two prowords is only a **matter of exactness**. With "хэзээ", an exact answer is expected, with "хэдийд", a general answer will do. Thus, the answer to "Чи хэзээ ирэх вэ?" could be 'I'll come at 3pm.' and to "Чи хэдийд ирэх вэ?" it could be 'Sometime in the afternoon'. But what is called 'exact' and 'general' always depends on the whole context of the conversation.

a When will you come?	Та хэзээ / хэдийд ирэх вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b When will it be ready?	Энэ хэзээ / хэдийд бэлэн болох вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
c When did you meet her?	Та түүнтэй хэзээ / хэдийд уулзсан бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

d When is your national holiday?	Танай үндэсний баяр хэзээ / хэдийд болдог вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
e When were you born?	Чи хэзээ / хэдийд төрсөн бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.8. "Хаа(на)?" = "where?!"

a Where was I born? (title of a poem)	Би хаана төрөө вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b Where do you live?	Та хаа(на) амьдардаг вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
c Where did you go (to)?	Та хаана очсон бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
d Where is Hong Kong situated?	Гонгконг хаана оршдог вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
e Where should such a good person be!	Ийм сайн хүн хаа байна!	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.9. "Хаашаа?" = "where to?!"

a Where are we off to?	Бид хаашаа явж байна вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b Where will you move to?	Та нар хаашаа нүүх вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
c Where will (we) go to next?	Дараа нь хаашаа очих вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.10. "Хаанаас?" = "where from?!"

a Where did you come from?/ Where are you from?	Та хаанаас ирсэн бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b Where do [I] find him? ("ол-" demands ablative)	Түүнийг хаанаас олох вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
c Where did you hear this? ("сонс-" demands ablative)	Энэ тухай чи хаанаас сонссон бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.11. "Хаагуур?" = "which way?!"

To understand the meaning of "хаагуур", one has to understand the meaning of the instrumental case as "хаагуур" is derived from "хаа(на)" plus instrumental CS. This proword always refers to a **movement that happens in a certain place/area**.

a Where have you been today?	Чи өнөөдөр хаагуур явсан бэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
b Which way do you go to get to the Academy?	Академид очиход хаагуур явах вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
c Which part of the city of Ulaanbaatar does the Tuul river flow through?	Туул гол Улаанбаатар хотын хаагуур урсдаг вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт

1.2.2.5.3.12. "Хэр?" = "how?!"

a How long will you be living in Mongolia?	Та Монголд хэр удаан амьдрах вэ?	А/ Галт / Галт / Галт / Галт / Галт / Галт
--	---	--

1.2.2.5.3.18 Repeated Interrogative Prowords Expressing Plural

When asking for different things, people, characteristics, etc. the interrogative proword is used twice. By putting this principle in English, we get the following impossible sentences: 'What what is here?' 'What kind of, what kind of book is this?' 'Who who do you see?' By using this repeated form in Mongolian, the plural suffixes can be omitted (see page 76).

a	Who all has come?	Хэн хэн ирсэн бэ?	ᠬᠡᠨ ᠬᠡᠨ ᠶ᠋ᠢᠰᠡᠨ ᠪᠡ?
b	Who all did you ask?	Чи хэн хэнээс асуусан бэ?	ᠴᠢ ᠬᠡᠨ ᠬᠡᠨᠡᠭᠡᠰ ᠠᠰᠤᠭᠤᠰᠠᠨ ᠪᠡ?
c	What all is here?	Энд юу юу байна вэ?	ᠡᠨᠳᠡ ᠶᠤᠭᠤ ᠶᠤᠭᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠪᠡ?
d	What all did you ask?	Чи юу юу асуусан бэ?	ᠴᠢ ᠶᠤᠭᠤ ᠶᠤᠭᠤ ᠠᠰᠤᠭᠤᠰᠠᠨ ᠪᠡ?
e	What all did you bring from the countryside? ("With what all did you come?")	Чи юу юутай хөдөөнөөс ирсэн бэ?	ᠴᠢ ᠶᠤᠭᠤ ᠶᠤᠭᠤᠲᠠᠢ ᠬᠥᠳᠡᠭᠡᠨᠡᠭᠡᠭᠡᠰ ᠶᠢᠰᠡᠨ ᠪᠡ?
f	What kind of books are here?	Энд ямар ямар ном байна вэ?	ᠡᠨᠳᠡ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠨᠣᠮ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠪᠡ?
g	In which buildings do foreigners live?	Галаадын хүмүүс аль аль байшинд суудаг вэ?	ᠭᠠᠯᠠᠠᠳᠠᠶᠢᠨ ᠬᠦᠮᠦᠭᠦᠰ ᠠᠯᠢ ᠠᠯᠢ ᠪᠠᠶᠢᠰᠢᠨᠳᠠᠳᠠᠭ ᠪᠡ?

1.2.2.6 INDEFINITE PROWORDS

Those words which represent an indefinite person, object, kind, characteristic, circumstance, mass, etc. are called indefinite prowords. They are mostly formed with the help of the focus particle "ч". Often they are used in negation with the negative particle "-гүй". Therefore, the translations vary a lot, depending on whether the sentence is affirmative (e.g. 'everyone/anyone') or negative (e.g. 'no one'). Some indefinite prowords can be declined, but note that the case suffix is not added to the particle "ч", but to the proword itself.

1.2.2.6.1 Overview of Indefinite Prowords

хэн ч	ᠬᠡᠨ ᠴᠢ	who(so)ever, no matter who, anybody, anyone
хэн ч ... -гүй	ᠬᠡᠨ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	nobody, no one (at all)
хэн нэг(эн)	ᠬᠡᠨ ᠬᠡᠨᠢ (ᠬᠡᠨᠠ)	somebody, someone, anybody
хэн хэнгүй	ᠬᠡᠨ ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	everyone; all, no matter who
юу ч	ᠶᠤᠭᠤ ᠴᠢ	what(so)ever, no matter what, anything
юу ч ... -гүй	ᠶᠤᠭᠤ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	nothing, none (at all)
юу юугүй	ᠶᠤᠭᠤ ᠶᠤᠭᠤ ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	"just like that", very soon, for no reason at all
ямар ч	ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠴᠢ	whatever kind of, no matter what kind of, any kind of
ямар ч ... -гүй	ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	no ... at all, no ... whatsoever
ямар нэг(эн)	ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠬᠡᠨᠢ (ᠬᠡᠨᠠ)	any, some (kind of)
алин ч	ᠠᠯᠢᠨ ᠴᠢ	whichever, no matter which (one)
алин ч ... -гүй	ᠠᠯᠢᠨ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	none (at all)
аль нэг(эн)	ᠠᠯᠢ ᠬᠡᠨᠢ (ᠬᠡᠨᠠ)	any, any one
аль альгүй	ᠠᠯᠢ ᠠᠯᠢ ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	none of them

хэд(эн) ч	ᠬᠡᠳᠡ (ᠬᠡᠳᠠ) ᠴᠢ	no matter how many
хэд(эн) ч ... -гүй	ᠬᠡᠳᠡ (ᠬᠡᠳᠠ) ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	none at all
хичнээн ч	ᠬᠢᠴᠢᠨᠡᠭᠡᠨ ᠴᠢ	no matter how much
хичнээн ч ... -гүй	ᠬᠢᠴᠢᠨᠡᠭᠡᠨ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	nothing at all
хэзээ ч (хэдийд ч)	ᠬᠡᠰᠡᠭᠡ ᠴᠢ	whenever, no matter when, always
хэзээ ч ... -гүй	ᠬᠡᠰᠡᠭᠡ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	never
хэзээ нэг(эн) (цагт, үед)	ᠬᠡᠰᠡᠭᠡ ᠨᠡᠭ(ᠡᠨ) (ᠴᠠᠭᠲᠤ, ᠦᠡᠳ)	sometime
хэзээ нэгэнтээ	ᠬᠡᠰᠡᠭᠡ ᠨᠡᠭᠡᠨᠲᠡᠭᠡ	at any time
хэзээ хэзээгүй	ᠬᠡᠰᠡᠭᠡ ᠬᠡᠰᠡᠭᠡᠭᠦᠢ	every (moment) now
хаана ч	ᠬᠠᠠᠨᠠ ᠴᠢ	wherever, no matter where, everywhere
хаана ч ... -гүй	ᠬᠠᠠᠨᠠ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	nowhere (at all)
хаа нэг(эн) (газар...)	ᠬᠠᠠ ᠨᠡᠭ(ᠡᠨ) (ᠭᠠᠰᠠᠷ...)	somewhere
хаа нэгэнтээ	ᠬᠠᠠ ᠨᠡᠭᠡᠨᠲᠡᠭᠡ	at any place
хаа хаагүй	ᠬᠠᠠ ᠬᠠᠠᠭᠦᠢ	everywhere
хаашаа ч	ᠬᠠᠠᠰᠠᠠ ᠴᠢ	no matter where to
хаашаа ч ... -гүй	ᠬᠠᠠᠰᠠᠠ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	nowhere
хаанаас ч	ᠬᠠᠠᠨᠠᠭᠠᠰ ᠴᠢ	no matter where from
хаанаас ч ... -гүй	ᠬᠠᠠᠨᠠᠭᠠᠰ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	from nowhere
хаагуур ч	ᠬᠠᠠᠭᠤᠦᠷ ᠴᠢ	wherever (movement) whichever way
хаагуур ч ... -гүй	ᠬᠠᠠᠭᠤᠦᠷ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	nowhere (movement)
яаж ч	ᠶᠠᠵᠢ ᠴᠢ	however, no matter how, in every way
яаж ч ... -гүй	ᠶᠠᠵᠢ ᠴᠢ ... ᠬᠡᠨᠠᠬᠢ	in no way
яа- ч ...	ᠶᠠᠠ ᠴᠢ ...	to do whatever

1.2.2.6.2 Usage of Indefinite Prowords

1.2.2.6.2.1 "хэн ч" = "who(so)ever, everyone, anyone, no one!"

a	Anybody/Everybody can do this work.	Энэ ажлыг хэн ч хийж чадна.	ᠡᠨᠡ ᠠᠵᠢᠯᠢᠭ ᠬᠡᠨ ᠴᠢ ᠬᠢᠶᠢᠵᠢ ᠴᠠᠳᠨᠠ.
b	When he returned, no one/nobody recognized him.	Түүнийг буцаж ирэхэд хэн ч таньсангүй.	ᠲᠦᠭᠦᠨᠢᠶᠭᠢᠭ ᠪᠤᠴᠠᠵᠢ ᠶᠢᠷᠦᠬᠡᠳᠡ ᠬᠡᠨ ᠴᠢ ᠲᠠᠨᠢᠰᠠᠨᠭᠦᠢ.
c	No matter which person in my class (you) charge with this, (it) will be done well.	Манай ангийн хэнд ч (иг) даалгасан сайн биелүүлнэ. (хэнд +ч +гэсэн)	ᠮᠠᠨᠠᠶ ᠠᠨᠭᠢᠶᠢᠨ ᠬᠡᠨᠳᠡ ᠴᠢ (ᠶᠡᠭ) ᠳᠠᠠᠯᠭᠠᠰᠠᠨ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠢᠡᠯᠦᠭᠦᠯᠢᠨᠢ.
d	Call anyone of them, no matter which one.	Тэднээс хэнийг нь ч хамаагүй дууд!	ᠲᠡᠳᠦᠨᠡᠭᠡᠰ ᠬᠡᠨᠢᠶᠭᠢᠭ ᠨᠢ ᠴᠢ ᠬᠠᠮᠠᠭᠠᠭᠦᠢ ᠳᠤᠭᠤᠳ!

1.2.2.6.2.7 "хэзээ ч" = whenever, always, never"

"хэдийд" can be used instead of "хэзээ" only in ex. a.

a	You may come to my home any time/always .	Та хэзээ ч манайд ирж болно.	Ал / Одоо / Өдөр / Өмнө / Өдөр / Өдөр ..
b	(I) will never go there!	Тийшээ хэзээ ч очихгүй!	Амар / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
c	His mother is probably never coming again.	Түүний ээж дахин хэзээ ч ирэхгүй байх	Төрөл / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
d	This one is a longing that will never come true.	Энэ чинь хэзээ ч биелэхгүй мөрөөдөл.	Төрөл / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
e	Well, we'll meet sometime , won't we?	За, хэзээ нэгэн цагт уулзана биз дээ.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
f	Sometime (in the future) I'll do that.	Хэзээ нэгэн цагт би үүнийг хийнэ.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
g	Sometime (in the future) I'll return to my homeland.	Би хэзээ нэгэнтээ нутагтаа буцах болно.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
h	Any time now , my friend will come from Germany.	Манай найз Германаас хэзээ ч ирнэ.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..

1.2.2.6.2.8 "хаана ч/хаанаас ч/хаашаа ч/хаагуур ч" = wherever/everywhere/nowhere

a	Good friends are everywhere .	Сайн найз хаана ч бий.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
b	Although (I) went into most shops and looked, (it) was nowhere .	Ихэнх дэлгүүрээр орж хайсан боловч хаана ч байсангүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
c	This is news that hasn't been heard anywhere .	Энэ хаана ч дуулдаагүй мэдээ шүү.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
d	That other book of mine must be somewhere!	Миний тэр ном хаана нэгэн газар л байх ёстой.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
e	I met this person somewhere .	Би энэ хүнтэй хаа нэгэнтээ уулзсан.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
f	We have to tackle this problem from every side. ("... everywhere .")	Бид энэ асуудлыг хаа хаагүй сайн анхаарах хэрэгтэй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
g	I haven't found my key anywhere.	Би түлхүүрээ хаанаас ч олоогүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
h	We can go anywhere for summer vacation.	Бид энэ зуны амралтаар хаашаа ч явж болно.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
i	Whichever way you go, it's OK.	Та хаагуур ч явсан болно.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..

1.2.2.6.2.9 "яаж ч" = "however, in every way, in no way"

a	However you do this, it's OK.	Чи үүнийг яаж ч хийсэн болно.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
b	He can harm you in all kinds of ways .	Тэр таныг яаж ч чадна.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
c	However I tried to do (it), I couldn't translate it.	Би яаж ч оролдоод үүнийг орчуулж чадсангүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
d	He can't do anything to you.	Тэр таныг яаж ч чадахгүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..

1.2.2.6.2.10 "яа ч" = "to do whatever"

a	No matter what happens , I won't leave.	Яаж ч байсан би эндээс явахгүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
b	Please come no matter what happens .	Чи яагаад ч гэсэн заавал ирээрэй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
c	It absolutely doesn't matter to me./I don't mind at all .	Би яасан ч хамаагүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..
d	No matter what happens , he'll never tell you a lie.	Тэр яалаа ч чамд худал хэлэхгүй.	Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр / Өдөр ..

2. ABSTRACT PARTS OF SPEECH

We have divided the abstract parts of speech into 4 subgroups:

- 1.) Postpositions
- 2.) Conjunctions
- 3.) Particles
- 4.) Interjections

These 4 groups also exist in English, but with the difference that English uses **prepositions** to express the Mongolian **postpositions**.

2.1 POSTPOSITIONS

2.1.1 Characteristics

The postpositions are always **linked to the previous word**, which is a **nominal element**. Therefore, they appear with the following suffixes:

- **Zero-suffixes** (the postposition follows the word stem)
- **Case suffixes** (mainly genitive)
- **Noun Determining Suffixes** (NDS's)

In Mongolian, the postpositions are also called '**Suffix words**'. By them, certain **conditions and relationships** are expressed. The postpositions originally derived from nouns. That's why the **genitive CS** is the **predominant link** between the nominal element and the postposition.

If an **RS** (see 1.1.1.3) is added to the nominal element, it's done in the following ways:

-ø	+ postposition	+ RS	e.g. багш шигээ
CS	+ RS	+ postposition	e.g. өөрийнхөө тухай
NDS	+ postposition	+ RS	e.g. явсан тухайгээ

Postpositions can be divided into **two groups**:

- Original postpositions
- Adwords in postpositional function

Following, we'll give an **overview table of both groups** and then example sentences for all postpositions in the order of the suffix they require.

2.1.2 Systematic Classification

2.1.2.1 ORIGINAL POSTPOSITIONS

Even the 'original postposition' are, very strictly spoken, **declined forms**. This can be clearly seen with the following postpositions:

дагуу (along)	from: "дага-" (to follow)
гаруй (more than)	from: "гар-" (to pass by/over)
шахам (nearly)	from: "шаха-" (to press, to squeeze)
хүртэл (until)	from: "хүр-" (to reach)
ёсоор (according to)	from: "ёс" (law, principle)

Contrary to the adwords in postpositional function, these **original postpositions can never be used by themselves** (without a suffix and nominal element).

Abbreviations of table: **-ø** = Zero-suffix; **NDS** = Noun Determining Suffix; **G.** = Genitive-CS;

	Cyrillic	Classical	English	Possible after the following suffix:
a	гаруй	ᠭᠠᠷᠠᠭᠠᠢ	more than ...	-ø : page 285
b	шахам	ᠰᠢᠬᠠᠮ	almost ... nearly...	-ø : page 285
c	орчим	ᠣᠷᠴᠢᠮ	about ... approximately ...	-ø : page 285
d	гэхэд	ᠭᠡᠬᠡᠳ	by ...	-ø : page 285
e	хүртэл	ᠬᠦᠷᠲᠡᠯ	until ...	-ø : page 286 NDS : page 295
f	бүр	ᠪᠦᠷ	each ... every ...	-ø : page 286 NDS : page 295
g	болгон	ᠪᠣᠯᠭᠠᠨ	each ... every ...	-ø : page 286 NDS : page 295
h	тутам	ᠲᠦᠲᠠᠮ	each... every ... ... by ...	-ø : page 286 NDS : page 295
i	ёсоор	ᠡᠰᠣᠣᠷ	according to ... in conformity with ...	-ø : page 286 NDS : page 295
j	мэт	ᠮᠡᠲ	as ... as ... like ...	-ø : page 287 NDS : page 296
k	шиг	ᠰᠢᠭ	as ... as ... like ...	-ø : page 287 NDS : page 296
l	тулд	ᠲᠦᠯᠳ	(in order) to ...	G. : page 287
m	төлөө	ᠲᠥᠯᠡᠭᠡ	for ...	G. : page 287
n	турш	ᠲᠦᠷᠰ	during ...	G. : page 288
o	дагуу	ᠳᠠᠭᠤᠭᠠ	according to ... along ...	G. : page 288
p	чинээ	ᠴᠢᠨᠡᠭᠡ	as big as ..., having the size of ...	G. : page 288
q	дэргэд	ᠳᠡᠷᠭᠡᠳ	at ... near ... by ...	G. : page 289
r	хооронд	ᠬᠣᠣᠷᠠᠨᠳ	between ...	G. : page 289
s	хажууд	ᠬᠠᠵᠢᠭᠤᠳ	beside ...	G. : page 289
t	тухай	ᠲᠦᠬᠠᠢ	about ...	G. : page 291 NDS : page 296
u	талаар	ᠲᠠᠯᠠᠭᠠᠷ	on ... with regard to...	G. : page 292 NDS : page 296

2.1.2.2 ADWORDS IN POSTPOSITIONAL FUNCTION

Some adwords (mostly adverbs, but also some adjectives*) can be used as postpositions. In this way, they are closely linked with a suffix to a nominal element.

The adwords **f, i and j** originally require the genitive case but tend to lose this requirement. In today's Mongolian language both forms (gen. and -ø) are possible. But notice that the **n-stem** appears with the -ø suffix.

Overview:

	Cyrillic	Classical	English	Possible after the following suffixes:
a	дээр	ᠳᠡᠭᠡᠷ	above ...	-ø : page 285
b	доор	ᠳᠣᠷ	under ...	-ø : page 286
c	адил *	ᠠᠳᠢᠯ	similar to... like ...	-ø: page 287 G.: p. 293 C.: p. 295
d	наана	ᠨᠠᠨᠠ	on this side of ...	G. : page 289
e	цаана	ᠴᠠᠨᠠ	on that side of ...	G. : page 289
f	дотор #	ᠳᠣᠲᠣᠷ	in(side) ... among ...	G. : page 289 #-ø: page 289
g	ард	ᠠᠷᠳ	behind ...	G. : page 290
h	урд	ᠤᠷᠳ	south of ... in front of ...	G. : page 290
i	уруу #	ᠤᠷᠦᠭᠤ	... down(wards)	G. : page 290 #-ø: page 289
j	өөд #	ᠡᠪᠡᠳ	... up(wards)	G. : page 290 #-ø: page 289
k	дараа	ᠳᠠᠷᠠᠭᠠ	after	G. : page 290
l	эсрэг *	ᠡᠰᠢᠷᠭᠡ	against	G. : page 291
m	дунд *	ᠳᠤᠨᠳ	in the middle of ... among ...	G. : page 291
n	ойролцоо *	ᠣᠶᠢᠷᠣᠯᠴᠢᠭᠠ	near by ...	G. : page 291
o	-уур	ᠤᠭᠤᠷ	all adverbs with this suffix	G. : page 291
p	гадна *	ᠭᠠᠨᠳᠠ	out(side) of ... apart from ...	G. : page 292 Abl.: page 294
q	хойно	ᠬᠣᠶᠢᠨᠠ	north of ... after ...(time)	G. : page 292 Abl.: page 294
r	өмнө	ᠥᠮᠨᠡ	before ...(time)	G. : page 292 Abl.: page 294
s	ойр *	ᠣᠶᠢᠷ	close to ...	Dat. -Loc.: page 293
t	бусад*	ᠪᠤᠰᠠᠳ	other(s) than ...	Abl.: page 293
u	өөр *	ᠡᠪᠡᠷ	other(s) than ...	Abl.: page 293
v	илүү *	ᠢᠯᠢᠭᠦ	more than ...	Abl.: page 293
w	хол *	ᠬᠣᠯ	far from ...	Abl.: page 294
x	-(г)ш	ᠰ	all adverbs with this suffix	Abl.: page 294

2.1.3 Usage of Postpositions

2.1.3.1 POSTPOSITIONS WITH ZERO-SUFFIX

Such postpositions follow the *word stem* (in Cyrillic in *italics>*) directly, with the so-called zero-suffix, which indicates the subordination of the postposition to the nominal element.

2.1.3.1.1 "гаруй" = "more than ..."

Always follows after "-ø".

a	We came to Mongolia more than five years ago. ("We came to Mongolia and then it became more than 5 years.")	Бил Монголд ирээд 5 жил гаруй болж байна.	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠶ᠋ᠢᠷᠡᠭᠡᠳᠦ 5 ᠵᠢᠯ ᠭᠠᠷᠤᠶᠢ болж байна.
b	This car goes more than 60km/h.	Энэ машин цагт 60 гаруй километр явдаг.	ᠡᠨᠡ машин цагт 60 ᠭᠠᠷᠤᠶᠢ километр явдаг.

2.1.3.1.2 "шахам" = "almost ..., nearly ..."

Always follows after "-ø".

a	Now Mister Tseren is almost 60 years old and retired.	Цэрэн гуай одоо 60 шахам настай, тэтгэвэртээ суудаг.	ᠴᠡᠷᠡᠨ гуай одоо 60 шахам настай, тэтгэвэртээ суудаг.
b	In the fridge, there must be almost 2 liters of milk.	Хөргөгчинд 2 литр шахам сүү байх ёстой.	ᠬᠥᠷᠭᠦᠭᠴᠢᠨᠳᠠ 2 литр шахам сүү байх ёстой.

2.1.3.1.3 "орчим" = "about ...; approximate ..."

Always follows after "-ø".

a	We'll be living in Mongolia for about 3 years.	Бил Монголд 3 жил орчим амьдарна.	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠶ᠋ᠢᠷᠡᠭᠡᠳᠦ 3 жил орчим амьдарна.
b	I bought appr. 5 kilos of apples at the shop.	Би дэлгүүрээс таван кило орчим алим авсан.	Би дэлгүүрээс таван кило орчим алим авсан.

2.1.3.1.4 "гэхэд" = "by ..."

Always follows after "-ø".

a	It appears as if the plane will come by three o'clock.	Онгоц 3 цаг гэхэд ирэх боллотой.	ᠣᠨᠭᠣᠴ 3 цаг гэхэд ирэх боллотой.
b	By the end of the year, this job will probably be finished.	Энэ оны эцэс гэхэд энэ ажил дуусах байх.	ᠡᠨᠡ оны эцэс гэхэд энэ ажил дуусах байх.
c	By next spring, I hope that my Mongolian will have become quite good.	Ирэх хавар гэхэд миний монгол хэл овоо болно гэж найдаж байна.	ᠢᠷᠡᠬᠦ хавар гэхэд миний монгол хэл овоо болно гэж найдаж байна.

2.1.3.1.5 "дээр" = "on ..."

Always follows after "-ø" (n-stem of word).

a	That other book, you know, is on the table.	Нөгөө ном чинь ширээн дээр байна.	ᠨᠥᠭᠡᠭᠡ ном чинь ширээн дээр байна.
b	(Someone) put the alarm clock on the TV.	Сэрүүлэгтэй цагийг телевизор дээр тавьжээ.	ᠰᠡᠷᠦᠭᠦᠯᠡᠭᠲᠡᠶᠢ цагийг телевизор дээр тавьжээ.

2.1.3.1.6 "доор" = "under ..."

Always follows after "-ø" (n-stem of word). In colloquial language, some words with no hidden 'n' (*) could suddenly appear with one (ex. b).

a	What did someone just put under your pillow?	Чиний дэрэн доор сая юу хийсэн бэ?	ᠳᠠᠷᠢᠨ ᠳᠡᠷᠢᠨ / ᠳᠡᠷᠢᠨ ᠳᠡᠷᠢᠨ ᠳᠡᠷᠢᠨ ᠳᠡᠷᠢᠨ ᠳᠡᠷᠢᠨ ᠳᠡᠷᠢᠨ
b	My key is on the shelf under a book.	Миний түүлхүүр тавиур дээр, номон доор бий. (ном*)	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠭᠦᠯᠬᠡᠭᠦᠦᠷ ᠲᠠᠸᠢᠮᠤᠨ ᠳᠡᠭᠡᠷ, ᠨᠣᠮᠣᠨ ᠳᠡᠭᠡᠷ ᠪᠢᠶᠢ. (ᠨᠣᠮ*)

2.1.3.1.7 "хүртэл" = "until ...; to ..."

a	He'll be here until December.	Тэр 12 сар хүртэл энд байна.	ᠲᠡᠷ 12 ᠰᠠᠷ ᠬᠦᠷᠲᠡᠯ ᠡᠨᠳᠡ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
b	(You) can go by train from Ulaanbaatar to Darkhan .	Улаанбаатараас Дархан хүртэл галт тэргээр явж болно.	ᠤᠯᠠᠭᠠᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠤᠷᠠᠭᠠᠰ ᠳᠠᠷᠬᠠᠨ ᠬᠦᠷᠲᠡᠯ ᠭᠠᠯᠲᠤ ᠲᠡᠷᠭᠡᠭᠡᠷ ᠶ᠋ᠶ᠋ᠭ ᠪᠣᠯᠨᠤ.

2.1.3.1.8 "бүр/болгон" = "each ...; every ..."

"болгон" is used more in colloquial language.

a	Every year I go to a resort to rest.	Би жил бүр/болгон амралтын газар явж амардаг.	ᠪᠢ ᠵᠢᠯ ᠪᠦᠷ/ᠪᠣᠯᠭᠣᠨ ᠠᠮᠷᠠᠯᠲᠢᠶᠢᠨ ᠭᠠᠰᠠᠷ ᠶ᠋ᠶ᠋ᠭ ᠠᠮᠠᠷᠳᠠᠭ.
b	Every person has to learn English well.	Хүн бүр/болгон англи хэлийг сайн сурах хэрэгтэй.	ᠬᠦᠨ ᠪᠦᠷ/ᠪᠣᠯᠭᠣᠨ ᠠᠩᠭᠢᠯᠢ ᠬᠡᠯᠢᠶᠢᠭ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠰᠤᠷᠠᠬᠤ ᠬᠡᠷᠡᠭᠡᠲᠡᠢ.
c	I bought a bag for each of my children.	Би хүүхэд бүрдээ/болгондоо нэг нэг цүнх авсан.	ᠪᠢ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠳ ᠪᠦᠷᠳᠡᠭᠡ/ᠪᠣᠯᠭᠣᠨᠳᠡᠭᠡ ᠨᠡᠭ ᠨᠡᠭ ᠴᠦᠨᠬᠤ ᠠᠪᠰᠠᠨ.

2.1.3.1.9 "тугам" = "each ... ; every ..."

Used for things that increase.

a	My Mongolian is getting better every year.	Миний монгол хэл жил тутам улам сайн болсоор байна.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢᠨ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠡᠯ ᠵᠢᠯ ᠲᠤᠲᠠᠮ ᠤᠯᠠᠮ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠣᠯᠰᠣᠷ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
b	In order to improve my Mongolian, I have lessons every day.	Би монгол хэлээ сайжруулахын тулд өдөр тутам хичээллэж байна.	ᠪᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠡᠯᠡᠭᠡᠰᠠᠵᠢᠷᠠᠭᠠᠨ ᠲᠤᠯᠳᠤ ᠥᠳᠦᠷ ᠲᠤᠳᠠᠮ ᠬᠢᠴᠡᠭᠡᠯᠯᠡᠭ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.

2.1.3.1.10 "ёсоор" = "according to ...; in conformity with ..."

The word root is 'law' and therefore, this postposition is strong in its meaning!

a	Everything is carried out according to our plan.	Бүх юм бидний төлөвлөгөө ёсоор явагдаж байна.	ᠪᠦᠬᠦ ᠵᠦᠮ ᠪᠢᠳᠨᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠯᠡᠭᠦᠯᠡᠭᠡᠭᠡ ᠡᠶᠣᠰᠣᠷ ᠶ᠋ᠶ᠋ᠭᠠᠳᠠᠭ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
b	In conformity with the judge's verdict he got all his money.	Тэр шүүхийн тогтоол ёсоор бүх мөнгөө авсан.	ᠲᠡᠷ ᠰᠡᠭᠦᠬᠡᠶᠢᠨ ᠲᠣᠭᠲᠣᠣᠯ ᠡᠶᠣᠰᠣᠷ ᠪᠦᠬᠦ ᠮᠥᠩᠭᠡᠭᠡ ᠠᠪᠰᠠᠨ.

2.1.3.1.11 "мэт" = "like ...; as ... as ..."

a	When two people are friendly, they are as strong as an iron wall.	Хоёр хүн эвтэй бол төмөр хэрэм мэт бат. (proverb)	ᠬᠣᠡᠷ ᠬᠦᠨ ᠡᠪᠲᠡᠢ ᠪᠣᠯ ᠲᠡᠮᠥᠷ ᠬᠡᠷᠡᠮ ᠮᠡᠲᠤ ᠪᠠᠲ. (ᠶᠡᠷᠠᠪᠦᠷᠪᠡᠳ)
b	When twenty people are unfriendly, they are as fragile as a mud wall.	Хорин хүн эвгүй бол шавар хэрэм мэт хэврэг. (proverb)	ᠬᠣᠷᠢᠨ ᠬᠦᠨ ᠡᠪᠭᠦᠢ ᠪᠣᠯ ᠰᠢᠠᠪᠠᠷ ᠬᠡᠷᠡᠮ ᠮᠡᠲᠤ ᠬᠡᠪᠷᠦᠭ. (ᠶᠡᠷᠠᠪᠦᠷᠪᠡᠳ)

2.1.3.1.12 "шиг" = "like ...; as ... as ..."

a	There is probably no person as lazy as I am.	Над шиг залхуу хүн байхгүй байх.	ᠨᠠᠳ ᠰᠢᠬᠢᠭ ᠵᠠᠯᠬᠠᠭᠤ ᠬᠦᠨ ᠪᠠᠶᠢᠬᠦᠭᠦᠢ ᠪᠠᠶᠢᠬᠡ.
b	I desire to become (such) a person like my teacher.	Би багш шигээ хүн болохыг хүсдэг.	ᠪᠢ ᠪᠠᠭᠰᠢ ᠰᠢᠬᠢᠭᠡᠭᠡ ᠬᠦᠨ ᠪᠣᠯᠣᠬᠢᠶᠢᠭ ᠬᠦᠰᠡᠳᠡᠭ.

2.1.3.1.13 "адил" = "similar to ...; like ..."

a	In Mongolia, there are many women with cheeks as red as apples.	Алим адил улаан хацартай хүүхэн Монголд олон бий.	ᠠᠯᠢᠮ ᠠᠳᠢᠯᠤ ᠤᠯᠠᠭᠠᠨ ᠬᠠᠴᠠᠷᠲᠠᠶᠢ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠨ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠣᠯᠣᠨ ᠪᠢᠶᠢ.
b	This woman has a character as naive as a child.	Тэр эмэгтэй хүүхэд адил гэнэн зантай.	ᠲᠡᠷ ᠡᠮᠡᠭᠡᠲᠡᠢ ᠬᠡᠭᠦᠬᠡᠳ ᠠᠳᠢᠯ ᠭᠡᠨᠡᠨ ᠵᠠᠨᠲᠠᠶᠢ.

2.1.3.2 POSTPOSITIONS WITH GENITIVE CS

As mentioned in the introduction, the genitive CS is the most widely used suffix to link the postpositions to the nominal elements. See also explanations to the RS (page 108).

2.1.3.2.1 "тулд" = "(in order) to ..."

Always follows after genitive. Note that the sVDS "-хаар" has a similar meaning (see p. 166).

a	In order to come to Mongolia, you have to get a visa.	Монголд ирэхийн тулд виз авах хэрэгтэй.	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠦᠬᠡᠶᠢᠨ ᠲᠤᠯᠳᠤ ᠪᠢᠶ᠋ᠭ ᠠᠶᠠᠬᠤ ᠬᠡᠷᠦᠭᠡᠲᠡᠢ.
b	What are you doing all this for? ("In order for what...")	Чи юуны тулд энэ бүхнийг хийж байна вэ?	ᠴᠢ ᠵᠢᠨᠢ ᠲᠤᠯᠳᠤ ᠡᠨᠢ ᠪᠦᠬᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠬᠢᠶᠢᠨᠠ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠪᠠᠶᠢ?
c	In order to learn a foreign language well, you have to study it day by day.	Гадаад хэлийг сайн сурахын тулд түүнийг өдөр тутам үзэх хэрэгтэй.	ᠭᠠᠳᠠᠠᠳ ᠬᠡᠯᠢᠶᠢᠭ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠰᠤᠷᠠᠬᠢᠶᠢᠨ ᠲᠤᠯᠳᠤ ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠥᠳᠦᠷ ᠲᠤᠳᠠᠮ ᠦᠵᠡᠬᠡ ᠬᠡᠷᠦᠭᠡᠲᠡᠢ.
d	In world history, there are many people who devoted their lives for the benefit of their nations.	Дэлхийн түүхэнд ард түмнийхээ тусын тулд амьдралаа зориулсан хүн олон байдаг.	ᠳᠡᠯᠬᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠭᠦᠬᠡᠨᠳᠤ ᠠᠷᠠᠳ ᠲᠦᠮᠨᠢᠶᠢᠬᠡᠭᠡ ᠲᠤᠰᠤᠶᠢᠨ ᠲᠤᠯᠳᠤ ᠠᠮᠢᠶᠳᠢᠷᠠᠯᠠᠭᠠ ᠵᠣᠷᠢᠭᠤᠯᠰᠠᠨ ᠬᠦᠨ ᠣᠯᠣᠨ ᠪᠠᠶᠢᠳᠠᠭ.

2.1.3.2.2 "төлөө" = "for ..."

Always follows after genitive.

a	Jesus died for us.	Есүс бидний төлөө нас барсан.	ᠡᠰᠦᠰᠤ ᠪᠢᠳᠨᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠯᠡᠭᠡᠨᠠᠶᠢ ᠪᠠᠷᠰᠠᠨ.
b	I'll do everything for you.	Би таны төлөө бүхнийг хийнэ.	ᠪᠢ ᠲᠠᠨᠢᠶᠢᠨ ᠲᠡᠯᠡᠭᠡᠨᠠᠶᠢ ᠪᠦᠬᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠬᠢᠶᠢᠨᠡ.

b	Among the Mongolians, there are many who speak German well.	Монголчуудын дотор германаар сайн ярьдаг хүн олон бий.	‘ирил / гургаар / (ирил / ирил) / ил .. ‘ирилүүдээр / ил / ирил / ирил / ирил
c	Is there milk in the fridge?	Хөргөгчин* дотор сүү бий юү? (*n-stem)	(ирилүүдээр / ирил / ирил) / ил / ирил / ирил

2.1.3.2.12 "ард" = "behind ...."

Always follows after genitive.

a	He sat behind me.	Тэр миний ард суусан.	‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил ..
b	Behind their house there is a beautiful garden.	Тэдний байшингийн ард гоё цэцэрлэг бий.	‘ирилүүдээр / ил .. ‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил

2.1.3.2.13 "урд" = "in front of ...; south of ..."

Always follows after genitive.

a	Dorj was sitting in front of me. (context needed)	Дорж миний урд сууж байсан.	‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил ..
b	Some people are standing in front of the house. /... south of the house.	Байшингийн урд хэдэн хүн зогсож байна	‘ирилүүдээр / ирил / ирил .. ‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил

2.1.3.2.14 "уруу" = "down(wards) ..."

Always follows after genitive. (In modern language tends to lose this requirement.)

a	He ran quickly down the mountain.	Тэр уул(ын) уруу хурдан гүйсэн.	‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил ..
b	The water of the river flows down (the land).	Голын ус газр(ын) уруу урсдаг.	‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил ..

2.1.3.2.15 "өөд" = "up(wards) ..."

Always follows after genitive. (In modern language tends to lose this requirement.)

a	She crept up the mountain, panting.	Тэр уул(ын) өөд амьсгаадан мөлхөв.	‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил ..
b	This horse can't go uphill .	Энэ морь газр(ын) өөд явж чадахгүй.	‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил ..

2.1.3.2.16 "дараа" = "after ..."

Always follows after genitive.

a	We like to go into the fresh air after our supper.	Бид оройн хоолныхоо дараа салхинд явах дуртай.	‘ирилүүдээр / ирил / ирил / ирил / ирил .. ‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил
b	After three hours of lessons, I tend to be quite tired.	Би 3 цаг хичээл хийсний дараа нилээд ялардаг.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил
c	After I came to Mongolia for the first time, I was quite homesick.	Би анх Монголд ирснийхээ дараа нутгаа их санаж байсан.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирил / ирил / ирил / ирил / ирил

2.1.3.2.17 "эсрэг" = "against ..."

Always follows after genitive.

a	In the world, people are fighting against war.	Дэлхийд хүмүүс дайны эсрэг тэмцэж байна.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр
b	Although we were against this idea, it was decided in accordance with the opinion of the majority.	Бид энэ саналын эсрэг байсан боловч олонхийн саналын дагуу шийдвэрлэв.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр

2.1.3.2.18 "дунд" = "among ..."

Always follows after genitive.

a	(Someone) allotted this job to four students. ("distributed among ...")	Энэ ажлыг дөрвөн оюутны дунд хуваажээ.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр
b	If you learn a foreign language among native speakers, you'll probably learn it fast.	Гадаад хэлийг тэр хэлээр ярилцагч хүмүүсийн дунд сурвал хурдан сурах байх.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр

2.1.3.2.19 "ойролцоо" = "near ...; in the neighborhood of ..."

Always follows after genitive.

a	Many children were playing in our neighborhood .	Манай байшингийн ойролцоо олон хүүхэд тоглож байсан.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр
b	We live near the 'Jukov' Museum.	Манайхан Жуковын музейн ойролцоо амьдардаг.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр

2.1.3.2.20 Suffix "-уур" = Expressing Local Movement

Below are examples of adverbs that can take this suffix, thus forming a postposition with the genitive CS. "дээгүүр/доогуур" can follow the word stem directly (-ø suffix; ex.b). Compare with pages 224-225 to understand the origin of this suffix.

a	The Tuul river flows on this side of 'Bogd' Mountain. (as seen from UB)	Туул гол Богд уулын наагуур урдаг.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр
b	Did you search for your key under the table?	Чи түлхүүрээ ширээний доогуур эрсэн үү? (ширээн доогуур)	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр

2.1.3.2.21 "тухай" = "about ..."

In colloquial language, "энэ/тэр" (word stems without genitive CS) are also used in front of "тухай" (ex. d-e), but this is not allowed when these words refer to people.

a	I am very interested in books about Mongolia.	Би монголын тухай ном их сонирхдог.	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр
b	May I introduce myself briefly to you? ("May I have you briefly know about myself?")	Би танд өөрийнхөө тухай товч танилцуулж болох уу?	‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр .. ‘ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр / ирилүүдээр

c	He is a person who mis-judges me. ("...with a wrong understanding about me.")	Тэр миний тухай буруу ойлголттой хүн юм.	ᠲᠡᠷ ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠲᠤᠬᠤᠶᠢ буруу ойлголттой хүн юм.
d	I heard about this from him.	Би үүний (энэ) тухай түүнээс сонссон.	ᠪᠢ ᠦᠨᠢᠶᠢ (ᠡᠨᠢ) ᠲᠤᠬᠤᠶᠢ түүнээс сонссон.
e	I have been thinking about that.	Би түүний (тэр) тухай бодож байгаа.	ᠪᠢ түүний (тэр) тухай бодож байгаа.

2.1.3.2.22 "талаар" = "on ...; with regard to ..."

a	I don't know anything on (the subject of) Buddhism.	Би Бурханы шашны талаар юу ч мэдэхгүй.	ᠪᠢ Бᠦᠷᠬᠠᠨᠢ ᠰᠢᠰᠢᠨᠢ ᠲᠤᠯᠠᠭᠠᠷ юу ч мэдэхгүй.
b	I have a few books on Mongolian history.	Надал монголын түүхийн талаар нилээд хэдэн ном бий.	ᠨᠠᠳᠠᠯ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠢᠨ түүхийн талаар нилээд хэдэн ном бий.
c	Are there other ideas with regard to this problem?	Энэ асуудлын талаар өөр санал байна уу?	ᠡᠨᠢ асуудлын талаар өөр санал байна уу?
d	He talks repeatedly about his country.	Тэр эх орныхоо талаар олонтоо ярьдаг.	ᠲᠡᠷ эх орныхоо талаар олонтоо ярьдаг.

2.1.3.2.23 "гадна" = "out(side) of ..."

a	Those two were standing outside the door talking for a long time.	Тэр хоёр хаалганы гадна удаан ярьж зогсов.	ᠲᠡᠷ хоёр хаалганы гадна удаан ярьж зогсов.
b	My son is playing outside the house.	Манай хүү байшингийн гадна тоглож байна.	ᠮᠠᠨᠠᠶᠢ хүү байшингийн гадна тоглож байна.

2.1.3.2.24 "хойно" = "north of ...; after ..."

Similar to "-ын дараа", but "хойно" needs some previous action (*) to relate to, when used with a temporal meaning.

a	Our house is situated north of the university.	Манай байр их сургуулийн хойно байдаг.	ᠮᠠᠨᠠᠶᠢ байр их сургуулийн хойно байдаг.
b	I will leave ten hours after he does*.	Би түүнээс* арван цагийн хойно явна.	ᠪᠢ түүнээс* арван цагийн хойно явна.
c	This morning, my son got up half an hour after I did*.	Өнөө өглөө манай хүү надаас* хагас цагийн хойно боссон.	ᠡᠨᠡᠭᠡ өглөө манай хүү надаас* хагас цагийн хойно боссон.

2.1.3.2.25 "өмнө" = "in front of ...; before ..."

When "-ын өмнө" has a temporal meaning, it expresses 'immediately before' (ex. b). Compare with "-аас өмнө" (p.294): цагийн өмнө = "... hours ago"; цагаас өмнө = "before... o'clock"

a	There is a big goal in front of us.	Бидний өмнө том зорилт байна.	ᠪᠢᠳᠢᠨᠢᠶᠢ өмнө том зорилт байна.
b	I didn't see my husband before the meeting.	Би нөхрийгөө хурлын өмнө харсангүй.	ᠪᠢ нөхрийгөө хурлын өмнө харсангүй.
c	I came four hours ago .	Би дөрвөн цагийн өмнө ирсэн.	ᠪᠢ дөрвөн цагийн өмнө ирсэн.

2.1.3.2.26 "адил" = "similar to ...; like ..."

a	Similar to many Mongolians, he grew up near livestock.	Тэр олон монгол хүний адил малын дэргэд өссөн.	ᠲᠡᠷ олон монгол хүний адил малын дэргэд өссөн.
b	Like my friends, I believe that there is a true God.	Би найз нарынхаа адил жинхэнэ Бурхан байдаг гэдэгт итгэдэг.	ᠪᠢ найз нарынхаа адил жинхэнэ Бурхан байдаг гэдэгт итгэдэг.

2.1.3.3 POSTPOSITIONS WITH DATIVE-LOCATIVE CS

2.1.3.3.1 "ойр" = "close to ...; near ..."

Always follows after dative-locative.

a	Is your house close to the department store?	Танай байшин их дэлгүүрт ойр байдаг уу?	ᠲᠠᠨᠠᠶᠢ байшин их дэлгүүрт ойр байдаг уу?
b	Which 'sum' is the closest to Ulaanbaatar?	Улаанбаатарт хамгийн ойр сум ямар сум бэ?	ᠤᠯᠠᠭᠠᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠤᠷᠲᠤ хамгийн ойр сум ямар сум бэ?

2.1.3.4 POSTPOSITIONS WITH ABLATIVE CS

2.1.3.4.1 "бусад" = "other than ...; except ..."

Always follows after ablative.

a	All people except you have already come.	Танаас бусад бүх хүн ирчихээд байна.	ᠲᠠᠨᠠᠭᠤ бусад бүх хүн ирчихээд байна.
b	We work everyday except Sunday.	Ням гаригаас бусад бүх өдөр бид ажилладаг.	ᠨᠢᠮ гаригаас бусад бүх өдөр бид ажилладаг.

2.1.3.4.2 "өөр" = "besides ...; other than ..."

Always follows after ablative.

a	I have other money besides tögrögs.	Надал төгрөгнөөс өөр мөнгө байгаа.	ᠨᠠᠳᠠᠯ төгрөгнөөс өөр мөнгө байгаа.
b	We don't have a method other than this one.	Бидэнд үүнээс өөр арга байхгүй.	ᠪᠢᠳᠢᠨᠢᠳᠤ үүнээс өөр арга байхгүй.

2.1.3.4.3 "илүү" = "more than ..."

Always follows after ablative.

a	He speaks Mongolian better than I. ("...more [good] than I.")	Тэр монголоор надаас илүү (сайн) ярьдаг.	ᠲᠡᠷ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠣᠷ ᠨᠠᠳᠠᠭᠤ илүү (сайн) ярьдаг.
b	Not more than 30 people fit into this hall.	Энэ танхимд 30-аас илүү хүн багтахгүй.	ᠡᠨᠢ танхимд 30-аас илүү хүн багтахгүй.

2.1.3.4.4 "хол" = "far from ..."

Always follows after ablative.

a	He lived far from his family for many years	Тэр гэр бүлээсээ хол олон жил амьдарсан.	хүн / гэр бүл / олон жил / амьдарсан //
b	The resort "Terelj" is situated not far from Ulaanbaatar.	"Тэрэлж" амралтын газар Улаанбаатараас холгүй оршдог.	«Тэрэлж» амралтын газар Улаанбаатарас холгүй оршдог //

2.1.3.4.5 Suffix "-(х) ш" = Expressing Direction

Here are examples of adverbs taking this suffix with the ablative CS.

a	Since the war, I haven't seen him at all. ("After the war...")	Дайнаас хойш би түүнтэй ердөө уулзаагүй.	дэргэд / хойно / хойш / би / түүнтэй / ердөө / уулзаагүй //
b	The city "Zuunmod" is 30 km south of Ulaanbaatar. ("...is with a distance of 30 km south of UB.")	Зуун мод хот Улаанбаатараас урагшаа 30 км зайтай.	Зуун мод хот Улаанбаатарас урагшаа 30 км зайтай //
c	I didn't go out of my home for several days.	Би хэдэн өдөр гэрээсээ гадагш яваагүй.	би / хэдэн / өдөр / гэрээсээ / гадагш / яваагүй //

2.1.3.4.6 "гадна" = "apart from ..."

a	Apart from him, several people speak Mongolian.	Түүнээс гадна хэд хэдэн хүн монголоор ярьдаг.	түүнээс / гадна / хэд хэдэн / хүн / монголоор / ярьдаг //
b	Apart from me, three people will go.	Налаас гадна гурван хүн явна.	налаас / гадна / гурван / хүн / явна //

2.1.3.4.7 "хойно" = "after ..."

Note the "-аас хойно", which is more widely used.

a	I met him once after the war.	Дайнаас хойно би түүнтэй нэг удаа уулзсан.	дайнаас / хойно / би / түүнтэй / нэг / удаа / уулзсан //
---	-------------------------------	--	--

2.1.3.4.8 "өмнө" = "before ..."

When used with the ablative CS, the time span referred to is longer than when it's used with genitive CS (compare with -ын өмнө: p. 292).

a	Please call me before 10 p.m.	Та оройн арван цагаас өмнө над руу утсаар яриарай.	та / оройн / арван / цагаас / өмнө / над / руу / утсаар / яриарай //
b	Who was teaching you before him? ("Who did you have teach you before him?")	Та түүнээс өмнө ямар хүнээр хичээл заалгаж байсан бэ?	та / түүнээс / өмнө / ямар / хүнээр / хичээл / заалгаж / байсан / бэ? //
c	I came before 4 o'clock.	Би дөрвөн цагаас өмнө ирсэн.	би / дөрвөн / цагаас / өмнө / ирсэн //

2.1.3.5 POSTPOSITIONS WITH COMITATIVE CS

2.1.3.5.1 "адил" = "similar to ...; like ..."

a	He desires to become an athlete like his older brother.	Тэр ахтайгаа адил тамирчин болохыг хүсдэг.	тэр / ахтайгаа / адил / тамирчин / болохыг / хүсдэг //
b	Human beings have been searching for intelligent beings like themselves.	Хүн төрөлхтөн өөртэйгөө адил ухаантныг эрсээр байна.	хүн / төрөлхтөн / өөртэйгөө / адил / ухаантныг / эрсээр / байна //

2.1.3.6 POSTPOSITIONS WITH NDS's

Some of the postpositions that usually take genitive or zero-suffix, could also be linked to the nominal element with an NDS. Then they form a conjunction (see pages 308-318) and as such could appear with a RS (see p. 296: last two postpositions).

2.1.3.6.1 "хүртэл" = "until ..."

When "хүртэл" follows an NDS, the noun is dropped (see parentheses).

a	Let me wait here until you come. ("...until the time of your coming.")	Чамайг ирэх (цаг) хүртэл би эндээ байна.	би / хүртэл / чамайг / ирэх / цаг / хүртэл / би / эндээ / байна //
b	Please read everything up to the page/lesson the teacher taught.	Багшийн заасан (хуудас, хичээл) хүртэл нэгбүрчлэн уншаарай.	багшийн / заасан / (хуудас, хичээл) / хүртэл / нэгбүрчлэн / уншаарай //

2.1.3.6.2 "бүр/болгон" = "every time ...; each time ..."

*Notice that, in English, the noun (here 'time') can't be dropped like in Mongolian.

a	Every time * I go to a resort, I like it very much. ("...it seems to me very nice.")	Намайг амралтын газар очих бүр/болгон их сайхан санагддаг.	(хүртэл) / бүр / болгон / очих / газар / очих / бүр / болгон / их / сайхан / санагддаг //
b	Each time * I visited his home, he gave me a gift.	Би тэднийд очих бүр/болгон тэр надал бэлэг өгдөг байсан.	би / тэднийд / очих / бүр / болгон / тэр / надал / бэлэг / өгдөг / байсан //

2.1.3.6.3 "тугам" = "each ..."

* see explanation above

a	Each time he talks about this, I understand better that I'm in the wrong.	Түүнийг энэ тухай ярих тугам би буруутай гэдгээ улам илүү ойлгодог.	түүнийг / энэ / тухай / ярих / тугам / би / буруутай / гэдгээ / улам / илүү / ойлгодог //
---	---	---	---

2.1.3.6.4 "ёсоор" = "the way ...; according to ..."

a	Everything turned out the way you said it would.	Бүх юм чиний хэлсэн ёсоор боллоо.	бүх / юм / чиний / хэлсэн / ёсоор / боллоо //
b	Everything is being carried out the way it was planned.	Бүх юм төлөвлөсөн ёсоор явагдаж байна.	бүх / юм / төлөвлөсөн / ёсоор / явагдаж / байна //

2.1.3.6.5 "МЭТ" = "like ..."

a	The word of a bad person is like the bite of a poisonous snake.	Муу хүний үг хорт могой хатгах МЭТ	ᠮᠤᠮᠤ ᠬᠦᠨᠢ ᠦᠭ ᠬᠣᠷᠲ ᠮᠣᠭᠠᠢ ᠬᠠᠲᠭᠠᠬᠤ ᠮᠡᠲ ᠮᠣᠮᠣᠯᠢ ᠰᠢᠳᠠᠭᠠᠳᠤᠨ ᠬᠡᠳᠢ ᠡᠢ
b	The word of a good person is like the warmth of the bright sun.	Сайн хүний үг хурц наран ээх МЭТ	ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠬᠦᠨᠢ ᠦᠭ ᠬᠣᠷᠴᠢ ᠨᠠᠷᠠᠨ ᠡᠬᠡ ᠮᠡᠲ ᠮᠣᠮᠣᠯᠢ ᠰᠢᠳᠠᠭᠠᠳᠤᠨ ᠬᠡᠳᠢ ᠡᠢ

2.1.3.6.6 "ШИГ" = "like ..."

Note the new expression "-х шиг бол-" which is used in colloquial language (ex. b-c!).

a	(I) heard about this and almost fainted. ("... became like [someone] losing his consciousness")	Энэ тухай сонсоод ухаан алдах ШИГ болов.	ᠡᠨᠢ ᠲᠤᠬᠠᠢ ᠰᠣᠨᠰᠣᠤᠯᠤᠳᠤ ᠤᠬᠠᠨ ᠠᠯᠳᠠᠬᠤ ᠰᠢᠬᠢ ᠪᠣᠯᠣᠪ.
b	She learned Mongolian excellently .	Тэр монгол хэлийг сурах ШИГ болсон.	ᠲᠡᠷ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠡᠯᠡᠢᠭᠢ ᠰᠤᠷᠠᠬᠤ ᠰᠢᠬᠢ ᠪᠣᠯᠰᠣᠨ.
c	Christiane is the best at baking cakes.	Христиана бялууг хийх ШИГ болдог.	ᠬᠢᠷᠢᠰᠲᠢᠨᠠᠨᠠ ᠪᠢᠶᠠᠯᠠᠭᠤᠭᠢ ᠬᠢᠶᠢᠬᠡ ᠰᠢᠬᠢ ᠪᠣᠯᠳᠣᠭ.

2.1.3.6.7 "ТУХАЙ" = "about ..."

a	One of my friends is thinking about coming to Mongolia.	Миний нэг найз Монголд ирэх ТУХАЙ бодож байгаа.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠨᠢᠭᠢ ᠨᠠᠶᠢᠵᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠡᠬᠡ ᠲᠤᠬᠠᠶ ᠪᠣᠳᠣᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ.
b	I wrote a travelogue about my traveling in the countryside.	Би хөдөө явсан ТУХАЙГАА тэмдэглэл бичсэн.	ᠪᠢ ᠬᠥᠳᠡᠭᠡ ᠶᠠᠪᠰᠠᠨ ᠲᠤᠬᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ ᠲᠡᠮᠳᠡᠭᠯᠡᠯᠢᠯᠢᠪᠢᠴᠢᠰᠢᠨ.

2.1.3.6.8 "ТАЛААР" = "on ...; with regard to ..."

a	One of my friends is busy organizing his journey to Mongolia. ("...is occupied in regard to his coming..")	Миний нэг найз Монголд ирэх ТАЛААР хөөцөлдөж байгаа.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠨᠢᠭᠢ ᠨᠠᠶᠢᠵᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠡᠬᠡ ᠲᠠᠯᠠᠭᠠᠷ ᠬᠡᠭᠡᠴᠡᠯᠳᠡᠭᠢᠳᠡᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ.
b	Please talk about your travels in the countryside.	Та хөдөө явсан ТАЛААРАА яриач.	ᠲᠠ ᠬᠥᠳᠡᠭᠡ ᠶᠠᠪᠰᠠᠨ ᠲᠠᠯᠠᠭᠠᠷᠠᠭᠠ ᠶᠠᠷᠢᠠᠴᠢ.

2.2 CONJUNCTIONS

The conjunctions (Latin 'coniungere' = 'to join', 'to link', 'to connect') are words which **connect parts of a sentence or whole sentences**. Besides their connecting function, they can **reveal the relationship** between the elements they connect. Their position in the sentence is fixed.

In this book, we will **follow a syntactic classification**, but refer to other ways of classifying (e.g. semantic, morphological) where appropriate.

2.2.1 Coordinating Conjunctions

The coordinating conjunctions (Latin 'coordinare' = 'to add') **connect two equally important parts of speech or sentences**. None of the two parts is subordinated to the other. The parts may **logically demand** one another, but that's not subordination.

In this chapter, we will always **refer to the following three kinds of connections**:

- conjunctions which connect two **non-predicate parts** (e.g. subjects, objects)
- conjunctions which connect two **predicate parts** (gives a compound sentence)
- conjunctions which connect two **sentences or paragraphs**.

Examples in English:

- **Conjunctions which connect two non-predicate parts:**

2 subjects: *John and Frank* talk with each other.

2 objects: He knows **neither you nor me**.

2 attributes: I'll give you a **red and a blue** pencil.

2 adverbials: I **not only** play football *in summer*, **but also** *in winter*.

- **Conjunctions which connect two predicate parts (= compound sentence):**

Maggy is sleeping, and her mother is cooking.

The alarm clock *rings*, **but** he *doesn't hear* it.

- **Conjunctions which connect two sentences:**

You're far too late. **But** I hope you have a reason for it.

Unfortunately, he couldn't sing. **Nevertheless**, it was a nice concert.

Excuse me for not being able to come yesterday. I had a cold. **Besides**, we had visitors.

In Mongolian there is often no big difference between two predicate parts and two sentences. Whether there is a comma or a period, it doesn't matter a lot. Strictly grammatically speaking, there should be a period before a Proword-conjunction (see 2.2.3).

*Attention:

Some of the Mongolian conjunctions don't give a conjunction in the English translation. Compare with the following parts in this book:

- cVDS's: -аад⁴, -ч/-ж, -н (see pages 157-160).

- Cardinal numerals (see page 237).

i	He'll come by train. If not, then by plane.	Тэр галт тэргээр аль эсвэл онгоцоор ирнэ.	Төрийн / Өрн / Хүн / Анх / Гүйцэт / Анхны / Өрн / Хүн / Хүн
---	--	--	--

2.2.1.2.14. "эсвэл" "эсвэл" = "either... or"

- has an **adversative** meaning (literal translation: twice 'if [one] doesn't do')
- connects **non-predicate parts** (ex. a-c), sometimes **predicate parts** which are self-contained and therefore appear with a **TTS** (same tense) (ex. d-e)
- with common subject, the subject stands before the "эсвэл" (ex. a, e)
- **both** parts of the sentence are **declined** (in ex. a-c evident)

a	He is either at his work or at home.	Тэр эсвэл ажил дээрээ, эсвэл гэрлээ бий.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Анх / Хүн / Хүн / Өрн / Хүн /
b	I intend to go to my homeland next year, either in June or in September.	Би дараа жил эсвэл 6-р сард, эсвэл 9-р сард ну-тагтаа буцах санаатай.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
c	We two can talk either in English or in German.	Бид хоёр эсвэл англиар, эсвэл германээр ярьж болох юм.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
d	Either you marry me or I die.	Эсвэл чи надтай гэрлэнэ, эсвэл би үхнэ.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
e	Either he was ill or he told a lie.	Тэр эсвэл өвджээ, эсвэл худлаа ярьжээ.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Анх / Хүн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /

2.2.1.2.15. "байхад, харин" = "whereas"

- has an **additive** meaning; creates a **comparison** between two actions or things; general statements, therefore the NDS"-даг" (p. 144) is mainly used
- connects **predicate parts** (verb demands an NDS)

a	Some people like smoking, whereas others don't like it.	Зарим хүмүүс тамхи татах дургтай байхад, харин зарим нь дурггүй.	Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
b	The Germans are good at football, whereas the Mongolians are good at wrestling.	Германчууд хөл бөмбөг тоглохдоо сайн байхад, харин Монголчууд бөх барилдахдаа сайн.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
c	In Mongolia, meat is very cheap, whereas in Europe it's very expensive.	Монголд мах маш хямд байхад, харин Европт маш үнэтэй.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
d	In England, it rains all the time, whereas in Mongolia, it only rains in summer.	Англид үргэлж бороо ордог байхад, харин Монголд зөвхөн зуны цагт бороо ордог.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
e	The Chinese eat rice every day, whereas the Germans eat a lot of bread.	Хятад хүмүүс өдөр бүр цагаан будаа иддэг байхад, харин Герман хүмүүс талх их иддэг.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /

2.2.1.2.16. "байтугай" = "let alone; not to mention"

- connects **predicate parts** (ex. a-b) as well as **non-predicate parts** (ex. c-d)
- literal translation: 'may it be' (see page 183)
- only the second part of the sentence is **declined** (evident in ex. c)
- the CbP "нь" has the function of a subject marker (see p. 372, 395)
- **similar expressions** in colloquial language: "БИТГИЙ ХЭЛ" / "БҮҮ ХЭЛ" (ex. e-f)

a	Bat didn't meet the boss, let alone talked to him.	Бат даргатай ярих (нь) байтугай уулзаагүй байна.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
b	Does the storm calm down? No way does it calm down, it even increases!	Шуурга намдаж байна уу? Намдах нь байтугай ширүүсч байна.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
c	Post is delivered by plane to the 'sum' centres, not to mention the 'aimag' centres.	Шууданг аймгийн төв байтугай сумын төвд онгоцоор хүргэдэг.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
d	I drink no beer, let alone alcohol.	Би архи байтугай пиво уудаггүй.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
e	I can barely make life's ends meet, let alone give you money.	Би танд мөнгө өгөх (нь) битгий хэл өөрөө яая гэж байна.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
f	He even went to America not to mention Germany.	Тэр Германд бүү хэл Америкт очсон.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /

2.2.1.2.17. "гэхдээ" = "but"

- connects **predicate parts**
- very similar to **гэвч** (compare with page 302)

a	Dorj plays chess well, but he doesn't take part in competitions.	Дорж шатар сайн тоглодог, гэхдээ тэмцээнд ордоггүй.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /
b	He has offended me many times, but I don't think badly about him.	Тэр намайг олон удаа гомдоосон, гэхдээ би муу юм боддоггүй.	Хүн / Өрн / Хүн / Өрн .. Хүн / Өрн / Хүн / Өрн / Хүн / Өрн /

2.2.2 Subordinating Conjunctions

The subordinating conjunctions (Latin 'subordinare' = 'to subordinate') connect a main clause with a subordinate clause. The subordinate clause takes the function of a part of the sentence (e.g. subject clause, predicate clause, object clause, attribute clause, adverbial clause). Readers need to pay special attention to the position of the conjunction in the sentence as it is very different from English (see literal translation in the examples below).

Examples in English:

- a) I knew that he couldn't come. (Main clause and object clause)
literal: He come can not that / I knew.
- b) Because he was ill, the meeting didn't take place. (Main clause and adverbial clause)
literal: He sickness with because / meeting became not.
- c) I will be here, until I have finished my work. (Main clause and adverbial clause)
literal: I work of mine finish until / here be will.

In Part IV (page 359ff), we will talk in more detail about main and subordinate clauses, their functions, positions and peculiarities.

b	After I get up in the morning, I do exercises.	Би өглөө боссоных да- раа биеийн тамир хийдэг.	Анхныг өдөр нь анхны өдөр .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
c	I'll meet you right after I get up tomorrow.	Би маргааш боссоных да- раа шууд тантай уулзана.	Анхныг өдөр нь анхны өдөр .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр

2.2.2.2.14. "-сан + -ы дагуу" = "the way; in accordance with"

- introduces **modal clauses**
- always takes the **past NDS** "-сан" to serve as a conjunction
- very similar to "-санаар" (page 318) and "-сан(ы) ёсоор"

a	Everything happened the way I had thought it would.	Бүх юм миний бодож байсны дагуу болж өнгөрлөө.	Анхныг өдөр нь анхны өдөр .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
b	(They) did this task the way the teacher had said.	Энэ дасгалыг багшийнхаа хэлсний дагуу хийсэн.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
c	The construction work finished in accordance with the time frame that had been given.	Барилгын ажил төлөвлөсний дагуу хугацаандаа дууссан.	Анхныг өдөр нь анхны өдөр .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр

2.2.2.2.15. "-сан + -аас хойш" = "since; after"

- introduces **temporal clauses**
- the action of the subordinate clause indicates the **starting point of the time span**
- always takes the **past NDS** "-сан" to serve as a conjunction
- compare with "-саны дараа" (p. 313)

a	Since I saw you the last time, many years have passed.	Би тантай хамгийн сүүлд уулзсанаас хойш олон жил өнгөрчээ.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
b	I haven't met him since we came to Mongolia.	Бид Монголд ирснээсээ хойш түүнтэй уулзаагүй.	Анхныг өдөр нь анхны өдөр .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
c	One year after he got to know his wife, he married her.	Тэр эхнэртэйгээ танилцсанаас хойш нэг жилийн дараа гэр бүл болсон.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
d	They lived many years in this town after the war was over.	Тэд нар дайн дууссанаас хойш олон жил энэ хотод амьдарсан.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр

2.2.2.2.16. "-х хүртэл" = "until"

- introduces **temporal clauses**
- always takes the **future NDS** "-х" to serve as a conjunction
- very similar to the **limiting sVDS** "-гал" (p. 167)

a	I'll be here until I have finished my work.	Би ажлаа дуусах хүртэл энд байна.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
b	We sat at the train station until the sun rose in the morning.	Бид галт тэрэгний буудал дээр өглөө нар мандах хүртэл суув.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр

c	Until you give me something, I won't go.	Чамайг надад юм өгөх хүртэл би явахгүй.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
---	--	---	---

2.2.2.2.17. "байх үед; -х(а)д" = "when; while"

- introduces **temporal clauses**
- "-х(а)д" is the short form of "байх үед". Only if the epoch ("ye") needs to be stressed, the conjunction "байх үед" is used (ex. a-d)
- with a **common subject**, the **PS** is used (ex. d, i-j) and the subject is in nominative and not in accusative case. In ex.k the **PS** is used on the object ("son"), which is also possible.

a	While you were sleeping at home, it was raining outside.	Чамайг гэртээ унтаж байх үед гадаа бороо орж байсан.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
b	When I was ill, the children didn't do any homework.	Намайг өвчтэй байх үед хүүхдүүд ер гэрийн даалгавар хийгээгүй.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
c	When Dorj was young, this young woman dated him often.	Доржийг залуу байх үед энэ хүүхэн байнга уулздаг байсан.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
d	When I was young, I studied English very intensively.	Би залуу байх үедээ англи хэлийг шамдан сурсан.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
e	When I entered the classroom, the students had (already) come.	Намайг ангил орж ирэхэд оюутнууд ирчихсэн байв.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
f	When he left his yurt, it was already dark. ("it was having become dark")	Түүнийг гэрээсээ гарахад гадаа харанхуй болсон байлаа.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
g	When I got up in the morning, it was already 9 o'clock.	Намайг өглөө босоход аль хэдийн 9 цаг болсон байв.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
h	Father came, when we were just about to eat.	Биднийг хоолоо идэх гэж байхад аав ирлээ.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
i	I got to know my wife, while I was a student.	Би оюутан байхдаа эхнэртэйгээ танилцсан.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
j	He will bring that other book, when he comes tomorrow.	Тэр маргааш ирэхдээ нөгөө номыг авчирна.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
k	When her son came, Dulmaa was preparing a meal.	Хүүгээ ирэхэд Дулмаа хоол хийж байсан.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр

2.2.2.2.18. "-х бүрд; -х болгонд" = "each time"

- introduces **temporal clauses**
- "-х болгонд" is mainly used in the **colloquial language**
- with a **common subject**, the **PS** is used (ex. b-d)
- because the action is habitual, the **NDS** "-даг" is used.

a	Each time he comes to my home, I treat him to a nice meal.	Түүнийг манайд ирэх бүрд/болгонд би амттай хоолоор дайлдаг.	Анхныг өдөр нь .. Өдөр тус бүр хийгдсэн / өдөр
---	--	---	---

d	I don't want to drink tea now, for I drank a lot in the morning.	Би одоо цай уумааргүй байна. учир нь би өглөө цай их уусан.	Хэглэж байна. Учир нь би өглөө цай их уусан.
e	I hate you because you offended me many times.	Би чамайг үзэн ядаж байна. Учир нь чи намайг олон удаа гомдоосон.	Би чамайг үзэн ядаж байна. Учир нь чи намайг олон удаа гомдоосон.

2.2.3.2.12 "Тийм болохоор" = "Therefore"

- connects **two sentences**
- literal translation: 'by becoming this/that' (compare with the meaning of instrumental case)
- similar to "тийм учраас" (p. 323), but not so 'reason'-related

a	We have lessons on the first 5 days of the week. Therefore we could go out of the city on a Saturday and Sunday.	Бид долоо хоногийн эхний таван өдөр хичээл хийдэг. Тийм болохоор бид хагас, бүтэн сайн өдөр хотоос гадагш явж болох юм.	Бид долоо хоногийн эхний таван өдөр хичээл хийдэг. Тийм болохоор бид хагас, бүтэн сайн өдөр хотоос гадагш явж болох юм.
b	Recently I received my salary. Therefore , I can treat you (to a meal) at a restaurant.	Би саяхан цалингаа авсан. Тийм болохоор чамайг ресторанд дааж болох юм.	Би саяхан цалингаа авсан. Тийм болохоор чамайг ресторанд дааж болох юм.

2.2.3.2.13 "Хэдий тийм боловч" = "Nevertheless ; Despite that"

- always connects **two sentences**
- "гэсэн ч гэсэн" (ex. c) and "(тэг)лээ ч гэсэн" (ex. d) have the same meaning, but are mainly used in colloquial language

a	He offended me many times. Nevertheless , I invited him.	Тэр намайг олон удаа гомдоосон. Хэдий тийм боловч би түүнийг урьсан.	Тэр намайг олон удаа гомдоосон. Хэдий тийм боловч би түүнийг урьсан.
b	Some years ago it was very difficult to live in Mongolia. Nevertheless , we decided to come to Mongolia.	Хэдэн жилийн өмнө Монголд амьдрахад их хэцүү байсан. Хэдий тийм боловч бид Монголд ирэхээр шийдсэн.	Хэдэн жилийн өмнө Монголд амьдрахад их хэцүү байсан. Хэдий тийм боловч бид Монголд ирэхээр шийдсэн.
c	Coming to Mongolia, I am very busy. Despite that , I write a Mongolian language book in my free time	Би Монголд ирээд их ажилтай завгүй байна. Гэсэн ч гэсэн би чөлөөт цагаараа монгол хэлний ном бичиж байна.	Би Монголд ирээд их ажилтай завгүй байна. Гэсэн ч гэсэн би чөлөөт цагаараа монгол хэлний ном бичиж байна.
d	I got up very early in the morning. Despite that , I'm not tired now.	Би өглөө их эрт боссон. Тэглээ ч гэсэн одоо ядрахгүй байна.	Би өглөө их эрт боссон. Тэглээ ч гэсэн одоо ядрахгүй байна.

2.2.3.2.14 "Нөгөө талаас" = "On the other hand"

- connects **sentences** (ex. a), **predicate parts** (ex.b-c), and also **non-predicate parts** (ex.d)

a	In this book, (they) made use of many historical facts about Genghis Khan. On the other hand , (they) succeeded in showing an artistic portrait of him.	Энэ номонд Чингис хааны тухай олон түүхэн баримт ашиглажээ. Нөгөө талаас түүний тухай уран сайхны дүрийг чадварлаг гаргасан байна.	Энэ номонд Чингис хааны тухай олон түүхэн баримт ашиглажээ. Нөгөө талаас түүний тухай уран сайхны дүрийг чадварлаг гаргасан байна.
b	I know very well about the Mongolian people because on the one hand , I have been living for many years among them, and on the other hand , I read many books about them.	Би монголчуудын тухай маш сайн мэднэ. Учир нь нэг талаас би тэдний дунд олон жил амьдарсан, нөгөө талаас би тэдний тухай номноос их уншсан.	Би монголчуудын тухай маш сайн мэднэ. Учир нь нэг талаас би тэдний дунд олон жил амьдарсан, нөгөө талаас би тэдний тухай номноос их уншсан.
c	Although Mongolia is an underdeveloped country in socio-economic terms, it is, on the other hand , a country full of untouched nature and rich in mineral resources.	Монгол бол нийгэм эдийн засгийн хувьд сул хөгжилтэй орон боловч, нөгөө талаас онгон байгалтай ашигт малтмалаар баян орон юм.	Монгол бол нийгэм эдийн засгийн хувьд сул хөгжилтэй орон боловч, нөгөө талаас онгон байгалтай ашигт малтмалаар баян орон юм.
d	This book is on the one hand a very helpful book, and, on the other hand , a book with some deficiencies.	Энэ ном бол нэг талаас их ашигтай, нөгөө талаас зарим дутагдалтай ном юм.	Энэ ном бол нэг талаас их ашигтай, нөгөө талаас зарим дутагдалтай ном юм.

2.2.3.2.15 "Яагаад гэвэл" = "The reason for this is; .... for; because ...."

- connects usually **two sentences** or **predicate parts**
- very similar to "учир нь" (p. 323)
- literal translation: 'if you ask "why" ...'

a	I don't want to leave Mongolia now. The reason for this is , I got used to the Mongolian lifestyle and made many friends.	Би одоо Монголоос явмааргүй байна. Яагаад гэвэл , би монгол амьдрал дасч олон сайн найз нөхөлтэй болсон.	Би одоо Монголоос явмааргүй байна. Яагаад гэвэл би монгол амьдрал дасч олон сайн найз нөхөлтэй болсон.
b	The truth will always win, for it is powerful.	Үнэн хэзээ ч ялна, яагаад гэвэл , тэр бол хүчтэй юм.	Үнэн хэзээ ч ялна, яагаад гэвэл тэр бол хүчтэй юм.
c	I don't want to lose you, because I love you very much.	Би чамайг алдахыг хүсэхгүй. Яагаад гэвэл би чамд маш хайртай.	Би чамайг алдахыг хүсэхгүй. Яагаад гэвэл би чамд маш хайртай.

2.3 PARTICLES

Particles carry **no lexical meaning in themselves** but **express all kinds of emotional expressions**. The sentence structure is intact even without them. Almost without exception, they are written separately and not added directly, like a suffix. They are not declined.

In English, there are not as many particles as there are in Mongolian or German. Here are a few examples:

How on earth did this happen? **Just** make sure that he comes! What, **then**, is your name? It was **simply** impossible! **Why**, isn't that nice! When **did** you go there? I did **not** go there at all. **Only** I made a mistake. Peter **alone** got up early. **Even** Suzanne didn't do that.

Particles (modal particles in particular) present a **never-ending challenge to the learner**. As part of the abstract parts of speech they are not part of the language structure but serve to **express speech**. And speech is individual and can't be put in a narrow frame. That's why our example sentences might often be just one of many possible translations.

2.3.1 Overview of Particles

2.3.2.1 Interrogative Particles		
a	бэ, вэ	used with question words (interrogative prowords)
b	уу ² , юу ²	used without question words (interrogative prowords)
2.3.2.2 Negative Particles		
a	биш	after: nouns, adjectives, pronouns, and other parts of speech that serve as a noun (e.g. verbs with an NDS)
b	бус	after: nouns and adjectives in fixed expressions or in classical literature
c	-гүй (үгүй) (алга)	after: nouns (like derivational suffix) or verbs with an NDS in the shortened form "гүй"; it can also be used in the full version "үгүй", therefore no true particle .
d	үл	before: verbs with an NDS in attribute function ; sometimes with a VDS; in fixed expressions with a TTS
e	эс	before: verbs with a VDS; sometimes with an NDS; in fixed expressions with a TTS
f	бүү	before: verbs with a PTS (stronger)
g	битгий	before: verbs with a PTS
2.3.2.3 Modal Particles		
a	шүү (шуу ²)	communication, confirmation, reaffirmation
b	даа ⁴	reinforcement with different shades
c	аа ⁴ (яа)	reinforcement with different shades, threat
d	юм	affirmation, reinforcement
e	мөн	accreditation, authentication
f	билээ (лээ)	memory, remembrance ("лээ" is the shortened form)
g	сан ⁴	memory, longing, unreal desire (subjunctive)
h	даг ⁴	assumption, supposition
i	биз	inquiry, hope, doubt
j	бий/вий	aha- experience

k	шив	ᠰᠢᠪ	assumption, supposition
l	бол	ᠪᠣᠯ	interrogative meaning, conversation with oneself
m	бол	ᠪᠣᠯ	condition like sVDS"-вал ⁴ "
2.3.2.4 Focus Particles			
a	бол	ᠪᠣᠯ	neutral focussing, subject indicator/marker
b	л	ᠯ	exclusive: 'alone, only, solely'
c	ч	ᠴ	inclusive: 'also, too, even'

2.3.2 Semantic Classification

2.3.2.1 INTERROGATIVE PARTICLES

Interrogative particles are used to build **interrogative sentences**. There are two kinds in Mongolian:

- *Who* are you? *Where* do you go? *How* are you? *How* are you? → **question word**
- Does he go? Did you sleep well? Hasn't she come yet? → **no question word**

In order to use the correct interrogative particle in Mongolian, these two kinds of question sentences must be differentiated.

2.3.2.1.1 Interrogative Particle "бэ/вэ"

This particle in its two forms is used when the question sentence **contains a question word** (an interrogative proword). In Classical Mongolian, this particle ᠪᠡ is nothing else than one form of the defective auxiliary verb "bū-" with the meaning "**being, existing**". In Cyrillic, **two forms** have developed according to pronunciation:

after the final consonants "М/Н/В"	---> бэ
after all other final letters	---> вэ

In colloquial language, this particle can be omitted if it doesn't have the function of an auxiliary verb (see **ex. d**, where the verb "бай-" has already the meaning of 'to be' and **ex. e**, where the comitative case suffix "-тай" carries the meaning 'to be, to have').

This particle can also be used as part of a **modal expression** (**ex. g-h**).

Examples: (question words in *italics*; "М/Н/В" *outlined*)

a	<i>Who</i> are you?	Та хэвэ бэ ?	ᠲᠠ ᠬᠡᠪᠡ ᠪᠡ ᠰᠡ
b	<i>What kind of</i> box is this?	Энэ ямар сав бэ ?	ᠡᠨᠡ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠰᠠᠪᠤ ᠪᠡ ᠰᠡ
c	<i>What kind of</i> hotel, then, is this?	Энэ ямар зочил буудал юм бэ ?	ᠡᠨᠡ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠵᠣᠵᠢᠯ ᠪᠤᠭᠤᠳᠠᠯ ᠵᠤᠮᠤ ᠪᠡ ᠰᠡ
d	<i>How many</i> people are there?	Тэнд хэдэн хүн байна (вэ)?	ᠲᠡᠨᠳ ᠬᠡᠳᠡᠨ ᠬᠦᠨ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ (ᠪᠡ) ᠰᠡ
e	<i>How old</i> are you?	Чи хэдэн настай (вэ)?	ᠴᠢ ᠬᠡᠳᠡᠨ ᠨᠠᠰᠲᠠᠶᠢ (ᠪᠡ) ᠰᠡ
f	<i>What</i> will you do tomorrow?	Чи маргааш яах вэ ?	ᠴᠢ ᠮᠠᠷᠭᠠᠮᠠᠰ ᠶᠠᠬᠤ ᠪᠡ ᠰᠡ
g	<i>How many times</i> shall I tell you, then!	Би чамд хэд хэлэх вэ дээ!	ᠪᠢ ᠴᠠᠮᠳ ᠬᠡᠳ ᠬᠡᠯᠡᠬᠤ ᠪᠡ ᠳᠡᠭᠡ!
h	<i>Who</i> knows!	Хэн мэдэх вэ дээ!	ᠬᠡᠨ ᠮᠡᠳᠡᠬᠤ ᠪᠡ ᠳᠡᠭᠡ!
i	<i>What</i> a good person he is!	Тэр ямар сайхан хүн бэ !	ᠲᠡᠷ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠰᠠᠶᠢᠬᠠᠨ ᠬᠦᠨ ᠪᠡ!

2.3.2.1.2 Interrogative Particle "yy²/юу²"

In the heading, we put 'particle' in singular, for although there are 4 forms altogether, it is in fact one particle, the sound "yy/YY". But being a vowel, this particle sometimes needs an *inserted "ю"*. In Cyrillic, there are two versions each, to **comply with vowel harmony** ("yy/юу" and "YY/ЮУ"). In Classical Script, there are just the two versions **ᠳᠡ** and **ᠳᠡᠭᠡ**.

Thus, the following rule:

☞ after long vowels and diphthongs ---> юу/юу
after everything else ---> уу/уу

This particle can be used to **express a polite request** and has its equivalent in English (ex. i-j). Notice the usage of this particle in the conjunction "...уу, үгүй юу" (ex. k-l).

Examples: (long vowels and diphthongs in italics)

a	Do you have bread at home?	Танайд талх байна уу?	ᠲᠠᠨᠠᠶᠢᠳ ᠲᠠᠯᠬᠤ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠤᠤ?
b	Is Bat a student?	Бат оюутан уу?	ᠪᠠᠲᠤ ᠣᠶᠤᠲᠤᠨ ᠤᠤ?
c	Is Bat a doctor?	Бат эмч үү?	ᠪᠠᠲᠤ ᠡᠮᠴᠢ ᠦᠦ?
d	Did your older brother come?	Ах чинь ирсэн үү?	ᠠᠬᠤ ᠴᠢᠨᠢᠭ ᠶᠢᠷᠰᠡᠨ ᠦᠦ?
e	Are there books here?	Энд ном байгаа юу?	ᠡᠨᠳᠤ ᠨᠣᠮ ᠪᠠᠶᠢᠭᠠᠭᠠ ᠶᠤᠤ?
f	Is this a pencil?	Энэ харандаа юу?	ᠡᠨᠢ ᠬᠠᠷᠠᠨᠳᠠᠭᠠ ᠶᠤᠤ?
g	Is gold very expensive in Mongolia?	Монголд алт их үнэтэй юу?	ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠠᠯᠲᠤ ᠶᠢᠬᠤ ᠦᠨᠢᠭᠡᠢ ᠶᠤᠤ?
h	Is this book the 'Shine Geree' (=New Testament)?	Энэ ном бол шинэ гэрээ юу?	ᠡᠨᠢ ᠨᠣᠮ ᠪᠣᠯ ᠰᠢᠨᠡ ᠭᠡᠷᠡᠢ ᠶᠤᠤ?
i	Would you please come in.	Та орно уу.	ᠲᠠ ᠣᠷᠨᠣ ᠤᠤ.
j	Would you help me, please?	Та налад тусалж өгнө үү.	ᠲᠠ ᠨᠠᠯᠠᠳ ᠲᠤᠰᠠᠯᠵᠢ ᠥᠭᠨᠡ ᠦᠦ.
k	Did he come or not?	Тэр ирсэн үү, үгүй юу?	ᠲᠡᠷ ᠶᠢᠷᠰᠡᠨ ᠦᠦ, ᠦᠭᠦᠢ ᠶᠤᠤ?
l	I don't know whether he came or not.	Тэр ирсэн үү, үгүй юу гэдгийг би мэдэхгүй.	ᠪᠢ ᠬᠡ ᠶᠢᠷᠰᠡᠨ ᠦᠦ, ᠦᠭᠦᠢ ᠶᠤᠤ ᠭᠡᠳᠦᠭᠢᠭᠢᠭᠢ ᠪᠢ ᠮᠡᠳᠡᠬᠦᠭᠢ.

2.3.2.2. NEGATIVE PARTICLES

A sentence is turned from an affirmative into a negative sentence with the negative particles. Most of these particles are true particles and don't have any lexical meaning in themselves. But some (e.g. "үгүй, биш") could also be used as a **one-word sentence** and have some lexical meaning (e.g. 'No' as a reply to a question). Nevertheless, we have included them to the particles.

The negative particles could be divided into the following two subgroups (see also page 326):

- **postpositional** negative particles: they always follow **after** the word they negate
- **prepositional** negative particles: they always stand **before** the word they negate

2.3.2.2.1 Negative Particle "биш"

It follows after *nouns* (ex. a-c), *adjectives* (ex. d-g), *other parts of speech that serve as a noun* (ex. h-i) or *verb with an NDS* (ex. j-k). Therefore it can be *declined* (ex. l-m). As an answer to a question, it can be used by itself (ex. n), and, by stressing the **final vowel** (only evident in Classical Script), its meaning is intensified (ex. o). The combination "биш" + "үү" = "бишүү" has an intensifying (ex. p) and sometimes even warning (ex. q) meaning. Notice the special usage together with the word "ямар" (ex. r-t).

a	This is not a table.	Энэ - ширээ биш .	ᠡᠨᠢ - ᠰᠢᠷᠡᠰᠡ ᠪᠢᠰᠢ.
b	I'm not a teacher, I am a student.	Би багш биш , оюутан байна.	ᠪᠢ ᠪᠠᠭᠰᠢ ᠪᠢᠰᠢ, ᠣᠶᠤᠲᠤᠨ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
c	I'm not the person responsible for this.	Би үүнийг хариуцлаг хүн биш .	ᠪᠢ ᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠬᠠᠷᠢᠤᠴᠢᠯᠠᠭ ᠬᠦᠨ ᠪᠢᠰᠢ.
d	I don't find this film very interesting. ("To me this film is of no great interest.")	Энэ кино надал их сонирхолтой биш байна.	ᠡᠨᠢ ᠬᠢᠨᠠ ᠨᠠᠳᠠᠯ ᠶᠢᠬᠤ ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠣᠯᠲᠣᠶᠢ ᠪᠢᠰᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ.
e	I don't like him. ("I am not good to him.")	Би түүнд сайн биш .	ᠪᠢ ᠲᠡᠭᠦᠨᠳᠤ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠪᠢᠰᠢ.
f	My flat is not very far from here.	Манай гэр эндээс их хол биш .	ᠮᠠᠨᠠᠶᠢ ᠭᠡᠷ ᠡᠨᠳᠡᠰᠢ ᠶᠢᠬᠤ ᠬᠣᠯ ᠪᠢᠰᠢ.
g	Nowadays, you can see many non-Mongolians in the streets of Ulaanbaatar.	Улаанбаатарын гуудамжинд монгол биш хүмүүс их үзэгдэх болжээ.	ᠤᠯᠠᠭᠠᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠠᠷᠢᠨ ᠭᠤᠯᠠᠮᠵᠢᠨᠳᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠪᠢᠰᠢ ᠬᠦᠮᠦᠦᠰᠢ ᠶᠢᠬᠤ ᠦᠵᠡᠭᠡᠳᠡᠬᠡ ᠪᠣᠯᠵᠡᠵᠡ.
h	No, this is not mine.	Үгүй, энэ минийх биш .	ᠦᠭᠦᠢ, ᠡᠨᠢ ᠮᠢᠨᠢᠶᠢᠬᠤ ᠪᠢᠰᠢ.
i	I speak German, not Mongolian.	Би монголоор биш , германаар ярьдаг хүн.	ᠪᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠣᠷ ᠪᠢᠰᠢ, ᠭᠡᠷᠮᠠᠨᠠᠭᠠᠷ ᠶᠠᠷᠢᠶᠠᠭ ᠬᠦᠨ.
j	Mother doesn't just sit around, so make your meal yourself!	Ээж зүгээр суугаа биш , чи өөрөө хоол хий.	ᠡᠭᠡᠵᠢ ᠵᠦᠭᠡᠭᠡᠷ ᠰᠤᠭᠤᠭᠠᠭᠠ ᠪᠢᠰᠢ, ᠴᠢ ᠥᠦ᠋᠋᠋᠋ ᠬᠣᠯ ᠬᠢᠶ.
k	I don't read your books, so how should I know?	Би чиний ном уншдаг биш , яаж мэдэх юм вэ?	ᠪᠢ ᠴᠢᠨᠢᠶᠢ ᠨᠣᠮ ᠤᠨᠰᠢᠳᠠᠭ ᠪᠢᠰᠢ, ᠶᠠᠵᠢ ᠮᠡᠳᠡᠬᠡ ᠶᠤᠮ ᠪᠡ?
l	This book is not only an uninteresting , but also a totally unnecessary book.	Энэ бол сонирхолтой биш ээр барахгүй шал хэрэггүй ном.	ᠡᠨᠢ ᠪᠣᠯ ᠰᠣᠨᠢᠷᠬᠣᠯᠲᠣᠶᠢ ᠪᠢᠰᠢᠡᠭᠡᠷ ᠪᠠᠷᠠᠬᠦᠭᠢ ᠰᠠᠯ ᠬᠡᠷᠡᠭᠦᠭᠦᠢ ᠨᠣᠮ.
m	We didn't know that he doesn't like candies. ("...that he isn't with <i>pleasure</i> in candies.")	Түүний чихэрт дуртай биш бил нар мэдэхгүй байсан.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠢᠶᠢ ᠴᠢᠬᠡᠷᠲᠤ ᠳᠤᠷᠲᠠᠶᠢ ᠪᠢᠰᠢ ᠪᠢᠯ ᠨᠠᠷ ᠮᠡᠳᠡᠬᠦᠭᠢ ᠪᠠᠶᠰᠠᠨ.
n	-Is that your book? -No.	-Тэр чиний ном уу? - Биш .	-ᠲᠡᠷ ᠴᠢᠨᠢᠶᠢ ᠨᠣᠮ ᠤᠤ? -ᠪᠢᠰᠢ.
o	-Are you Professor Dorj? -No, no.	-Та профессор Дорж мөн үү? - Бишээ .	-ᠲᠠ ᠫᠣᠯᠤᠮ ᠳᠣᠷᠵᠢ ᠮᠡᠨ ᠦᠦ? -ᠪᠢᠰᠢᠡᠵᠡ.
p	That's how it is! ("Is it not so?")	Ийм бишүү . (Ийм шүү дээ)	ᠶᠢᠮᠢ ᠪᠢᠰᠢᠭᠦᠦ. (ᠶᠢᠮᠢ ᠰᠢᠭᠦᠳᠡᠭᠡ)
q	He came! ("Didn't he come?")	Тэр ирээх бишүү .	ᠲᠡᠷ ᠶᠢᠷᠡᠵᠢ ᠪᠢᠰᠢᠭᠦᠦ.
r	But he isn't Mongolian! How should he understand this?	Тэр ямар монгол хүн биш , үүнийг яаж ойлгох вэ дээ.	ᠲᠡᠷ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠦᠨ ᠪᠢᠰᠢ, ᠦᠨᠢᠶᠢᠭᠢ ᠶᠠᠵᠢ ᠣᠶᠢᠯᠭᠣᠬᠤ ᠪᠡ ᠳᠡᠵᠡ.
s	You're not believing me <i>at all</i> !	Чи ямар надал итгээдэг биш дээ.	ᠴᠢ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠨᠠᠳᠠᠯ ᠶᠢᠳᠡᠭᠡᠳᠡᠭᠡ ᠪᠢᠰᠢ ᠳᠡᠵᠡ.
t	They're not the ones to <i>ever</i> give you money!	Тэд нар чамд ямар мөнгө өгдөг биш дээ.	ᠲᠡᠳ ᠨᠠᠷ ᠴᠠᠮᠳᠤ ᠶᠠᠮᠠᠷ ᠮᠡᠩᠭᠡ ᠥᠭᠡᠳᠡᠭᠡ ᠪᠢᠰᠢ ᠳᠡᠵᠡ.

2.3.2.3.5 Modal Particle "мөн"

This particle **always** serves as a **copula**, thus, it always follows a **noun** (ex. a-e). It's also used in **fixed expressions** (ex. f-g).

a	I AM a foreigner!	Би бол гадаадын иргэн МӨН .	Би бол гадаадын иргэн мөн.
b	This IS my book!	Энэ миний ном МӨН .	Энэ миний ном мөн.
c	Is she really your younger sister?	Тэр таны төрсөн дүү МӨН үү?	Тэр таны төрсөн дүү мөн үү?
d	This is indeed the result of his scientific work.	Энэ бол түүний эрдэм шинжилгээний ажлын үр дүн МӨН .	Энэ бол түүний эрдэм шинжилгээний ажлын үр дүн мөн.
e	This is a hotel! (I just found it out)	Энэ зочид буудал МӨН байна.	Энэ зочид буудал мөн байна.
f	Wow , this dress is terrific indeed!	Энэ хувцас МӨН ч сайхан шүү.	Энэ хувцас мөн ч сайхан шүү.
g	Well , this dress is also nice.	Энэ хувцас МӨН л сайхан.	Энэ хувцас мөн л сайхан.

2.3.2.3.6 Modal Particle "билээ /лээ"

This particle derived from the **defective auxiliary verb** "bü-" and is, therefore, no true particle. It expresses **statements that are remembered to be told** to others. In ex. f-g, it serves as a **copula** after a **noun**. Usually it follows verbs with an **IND** (ex. a-c) or the shortened form of "-жээ" --> "-лээ" (ex. d-e). The particle "лээ" is the shortened form of "билээ" which explains why it is not complying with vowel harmony. It's rarely used, mainly in the modal construction "юм байна лээ" (see page 203).

a	You know , two years ago I came to Mongolia.	Би хоёр жилийн өмнө Монголд ирсэн БИЛЭЭ .	Би хоёр жилийн өмнө Монголд ирсэн билээ.
b	What was your name again ?	Таны нэрийг хэн гээсэн БИЛЭЭ ?	Таны нэрийг хэн гээсэн билээ?
c	Oh yes, I remember , he wasn't helping me at that time.	Тэгэхэд тэр надал туславгүй БИЛЭЭ .	Тэгэхэд тэр надал туславгүй билээ.
d	Oh yes , it has been very interesting in Mongolia.	Монголд их сонирхолтой байсан БИЛЭЭ .	Монголд их сонирхолтой байсан билээ.
e	Yes, I remember , when you came to Mongolia, the food situation was very difficult.	Та нарыг ирэхэд Монголд хүнсний зүйл хэцүү байсан БИЛЭЭ .	Та нарыг ирэхэд Монголд хүнсний зүйл хэцүү байсан билээ.
f	Oh yes , that's a very good book.	Энэ бол маш сайн ном БИЛЭЭ .	Энэ бол маш сайн ном билээ.
g	Oh yes , his wife is a very intelligent person.	Түүний эхнэр их ухаантай хүн БИЛЭЭ .	Түүний эхнэр их ухаантай хүн билээ.

2.3.2.3.7 Modal Particle "сан"

This particle derived from the defective auxiliary verb "a-" --> "асан" and is, as such, **no true particle**. It usually follows after verbs with an **NDS** and has the following **functions**:

- 1.) **Positive, yearning, sympathetic memories**: follows a verb with the **past IND** "-сан" or the **indefinite present IND** "-даг" (ex. a-c).
- 2.) **Subjunctive: strong imaginary desire** (see pages 196-197):
  - A) follows a verb with the **future IND** "-х" and often together with "нэг сайхан" (ex. d-e). The expression "юмсан" is very similar, and it can be assumed that "юм" dropped. This particle can also be added to **nouns** (ex. g).
  - B) In **complex sentences of the past** (ex. h-i), this particle can be added to the main clause **or** to the subordinate clause. In colloquial language, it's often done in both clauses (ex. h).

a	When I was in Switzerland, it was SO nice!	Намайг Швейцарт байхад их сайхан байсан сан .	Намайг Швейцарт байхад их сайхан байсан сан.
b	He's just been so very sad! (I'm interested in what has become of him)	Тэр их л уйтгартай байсан сан .	Тэр их л уйтгартай байсан сан.
c	Oh yes , when I was in Germany, I always met him.	Би Германд байхдаа түүнтэй үргэлж уулздаг сан .	Би Германд байхдаа түүнтэй үргэлж уулздаг сан.
d	How I 'd like to eat Khuushuur again !	За, нэг сайхан хуушуур идэж сэн . (...илэх юмсан.)	За, нэг сайхан хуушуур идэж сэн. (...илэх юмсан.)
e	These days I'm very tired. How I'd like to sleep well!	Ойрдоо их ядарч байна. Нэг сайхан унтаж сан . (...унтах юмсан.)	Ойрдоо их ядарч байна. Нэг сайхан унтаж сан. (...унтах юмсан.)
f	If I were rich, I would buy a car.	Би баян хүн бол машин авах сан .	Би баян хүн бол машин авах сан.
g	If I had time, I would meet you.	Би завтай сан бол тантай уулзах сан .	Би завтай сан бол тантай уулзах сан.
h	If I had been rich, I would have bought a car.	Би баян хүн байсан бол машин авах байсан сан .	Би баян хүн байсан бол машин авах байсан сан.
		Би баян хүн байсан бол машин авах байсан сан бол машин авах байсан сан .	Би баян хүн байсан бол машин авах байсан сан бол машин авах байсан сан.
i	If you hadn't disturbed me, I would have finished this work by now.	Чамайг надал саад хийгээгүй сэн бол би энэ ажлыг дуусгачихаад байх байлаа.	Чамайг надал саад хийгээгүй сэн бол би энэ ажлыг дуусгачихаад байх байлаа.

2.3.2.3.12. Modal Interrogative Particle "бол"

This particle is used with question words (ex. a-c) and without question words, but together with the interrogative particle "уу/үү" (ex. d-e). It follows verbs with an **IDS** and expresses that the speaker is **wondering about something** (ex. a-b) or that he wants to know the opinion of others, but bears in mind, that the others don't know it themselves (ex. d-e).

a	How might my son be doing?	Миний хүү яаж явж бол .	Хүүхд нь яаж явж байна гэж байна..
b	How am (I) supposed to do such a thing?/How on earth am I going to do such a thing?	Иймэрхүү юмыг яаж хийж бол .	Энэ.. Иймэрхүү юмыг яаж хийж байна гэж байна..
c	I was constantly thinking about what kind of people I might meet once I'd come to Mongolia.	Би Монголд ирээд ямар хүмүүстэй уулзах бол гэж дандаа боддог байсан.	Монголд ирэхэд ямар хүмүүстэй уулзах бол гэж боддог байсан..
d	I wonder if there is mutton?	Хонины мах байгаа бол уу?	Хонины мах байгаа эсэхийг нь гэдэг..
e	I wonder whether he'll come tomorrow?	Тэр маргааш ирэх бол уу?	Тэр маргааш ирэх эсэхийг нь гэдэг..

2.3.2.3.13. Modal Conditional Particle "бол"

This particle expresses a **condition** and is very similar to the sVDS "-вал⁴" (see page 161). In case, the sVDS can't be used, this particle is used instead:

- after **NDS's** (e.g. past) (ex. a-g)
- after **negation** (ex. c-d,j,m)
- after **nouns** (ex. h-j)
- after **adjectives** (ex. k)

It also appears in **subjunctive sentences** (ex. l-n).

a	If you're sick, have a doctor examine you.	Бие чинь өвдөж байгаа бол эмчил үзүүл!	Тусалж... Өвчтэй байхад эмчлүүлж өгөх нь зүйтэй.
b	If that person knows Russian well, explain it in Russian!	Тэр хүн орос хэл сайн мэддэг бол чи оросоор тайлбарла!	Энэ хүн орос хэл сайн мэддэг бол чингээ оросоор тайлбарла.
c	But if not , explain it in English!	Хэрэв мэддэггүй бол англиар тайлбарла!	Хэрэв мэддэггүй бол англиар тайлбарла.
d	If, then, you're not going today, please come to my home in the evening.	Чи өнөөдөр явахгүй юм бол орой манайд очоорой!	Хэрэв өнөөдөр явахгүй бол орой манайд очоорой.
e	Please go if you have eaten your meal.	Хоолоо идсэн бол яваарай!	Хоолоо идсэн бол яваарай.
f	If the teacher has come , I want to go and meet him.	Багш ирсэн бол очиж уулзъя!	Багш ирсэн бол очиж уулзъя.
g	If the shop is open , I want to buy meat.	Дэлгүүр онгойсон бол мах авъя!	Дэлгүүр онгойсон бол мах авъя.
h	If you have money , then buy boots for your son.	Чи мөнгөтэй бол хүүдээ гутал аваач.	Хэрэв мөнгөтэй бол хүүдээ гутал аваач.
i	If Yondon has a bicycle , he'll give it to me.	Ендон дугуйтай бол надал өгнө.	Хэрэв дугуйтай бол надал өгнө.

j	If you don't have a book , then please take mine.	Та номгүй бол минийхийг аваач!	Хэрэв номгүй бол минийхийг аваач.
k	If you're small , it's no use to play volleyball.	Чи намхан бол гар бөмбөг тоглоод нэмэргүй.	Хэрэв намхан бол гар бөмбөг тоглоод нэмэргүй.
l	How could (he) buy such a coat if (he) didn't have money?	Мөнгөгүй байсан бол ийм дээл яаж авах вэ?	Мөнгөгүй байсан бол ийм дээл яаж авах вэ?
m	If you hadn't woken me up in the morning, I'd have been late for school.	Өглөө чамайг сэрээгээгүй (сэн) бол би хичээлээс хожимдох байжээ.	Өглөө чамайг сэрээгээгүй бол би хичээлээс хожимдох байжээ.
n	If I had come earlier, I'd have met the teacher.	Эрт ирсэн (сэн) бол багштай уулзах байжээ.	Хэрэв эрт ирсэн бол багштай уулзах байжээ.

2.3.2.3.14. Comparison of Modal Particles

1.) Single particles:

a	He is an angry person. (neutral statement)	Тэр ууртай.	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
b	I tell you, he is an angry person. (warning)	Тэр ууртай шүү .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
c	But he is an angry person. (one is worried a bit)	Тэр ууртай даа .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
d	Why, isn't he an angry person!	Тэр мөн ууртай яа .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
e	He IS an angry person.	Тэр ууртай юм .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
f	He is indeed an angry person. ("мөн" can't follow an adjective)	Тэр ууртай хүн мөн .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
g	Oh yes, he is an angry person. (I remember it)	Тэр ууртай билээ .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
h	Well, yes, he is sort of an angry person. ("сан" usually has a positive meaning; therefore better together with "бага зэрэг")	Тэр бага зэрэг ууртай сан .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
i	Oh dear , he seems to be an angry person.	Тэр нилээд ууртай даг .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
j	He is an angry person, isn't he?	Тэр ууртай биз .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
k	Aha , he is such an angry person! ("бий" can't follow an adjective)	Тэр тийм их ууртай хүн бий .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
l	I think he is an angry person.	Тэр ууртай хүн шив .	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
m	I wonder whether he is an angry person.	Тэр ууртай бол уу?	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..
n	If he is an angry person, I don't want to meet him.	Тэр ууртай бол би түүнтэй уулзмааргүй байна.	Тэр ууртай.	Тэр ууртай..

2.3.2.4.2.6...Comparison...of...Functions

a	Let <i>me</i> go too.	Би ч явъя.	Өн бэ гайхъя..
b	<i>I</i> also want to go.	Би ч бас явъя.	Өн бэ өмнө гайхъя..
c	Even <i>I</i> want to go.	Би ч явъя.	Өн бэ гайхъя..
d	Even <i>I</i> want to go.	Би ч хүртэл явъя.	Өн бэ төгсгөл гайхъя..
e	<i>I'd</i> better go.	Би ч явъя.	Өн бэ гайхъя..
f	Both, <i>YOU</i> and <i>I</i> will go.	Би ч та ч явна.	Өн бэ өн бэ гайхъя..
g	<i>Everybody</i> may go. (<i>Whosoever</i>)	Хэн ч явж болно.	Өн бэ гайхъя..
h	<i>Nobody</i> may go.	Хэн ч явж болохгүй.	Өн бэ гайхъя..
i	Even if <i>I went</i> , the situation wouldn't change.	Би явсан ч гэсэн байдал өөрчлөгдөхгүй.	Өн бэ гайхъя..
j	Nevertheless, <i>I'll</i> go.	Тэгсэн ч би явна.	Өн бэ гайхъя..
k	<i>Boy</i> , <i>I</i> really went to a terrific town.	Би мөн ч гоё хотод очсон доо.	Өн бэ гайхъя..
l	<i>I've</i> gone <i>VERY</i> far! ...	Би их ч хол явлаа. ...	Өн бэ гайхъя..

2.3.2.4.3 Restrictive Focus Particle "л"

The focus particle "л" has a wide usage. We'll look into the most important functions.

2.3.2.4.3.1...Functions

Explanations to the examples:

- ex. a-f: different parts of speech are the *focus* of the sentence
- ex. g-l: the particle is part of a **fixed expressions**, using mainly **verbs** with a **VDO**; sometimes the meanings vary only slightly and make only sense within the whole context.
- ex. m-n: meaning 'I for my part .../What concerns me ...'
- ex. p: compare with ex. 3a-b of the following table
- ex. q: compare with ex. 4a-b of the following table
- ex. r-t: note the **construction**: interrogative proword + "л" + "...-в гэж"

a	Only this <i>book</i> is good.	Энэ ном л сайн.	Өн бэ гайхъя..
b	Only <i>this</i> book is good.	Энэ л ном сайн.	Өн бэ гайхъя..
c	Only <i>I</i> want to go./Let <i>me</i> go alone.	(Ганцхан) би л очъё.	Өн бэ гайхъя..
d	Today only <i>you</i> didn't come.	Өнөөдөр та л ирсэнгүй.	Өн бэ гайхъя..
e	Only <i>today</i> you didn't come.	Өнөөдөр л та ирсэнгүй.	Өн бэ гайхъя..
f	The whole day he reads only <i>books</i> . He doesn't do anything else.	Тэр өдөржин ном л уншдаг. Өөр юу ч хийдэггүй.	Өн бэ гайхъя..
g	He just <i>came</i> here, took a book and left.	Тэр энд ирээ л ном аваад явлаа.	Өн бэ гайхъя..
h	He keeps <i>coming</i> to this place.	Тэр энд ирээ л байна.	Өн бэ гайхъя..

i	Well yes, he has come here, (<i>but</i> ...)	Тэр энд ирээ л байна л даа.	Өн бэ гайхъя..
j	<i>I'm</i> still reading this book.	Би энэ номыг уншаар л байна.	Өн бэ гайхъя..
k	He <i>came</i> here. (indifferent attitude)	Тэр энд ирсэн л байна.	Өн бэ гайхъя..
l	Well then, sit down. (reluctantly/Please do sit down. (very polite)	Та суу л даа.	Өн бэ гайхъя..
m	Well, <i>I</i> can't translate this.	Би л үүнийг орчуулж чадахгүй юм байна.	Өн бэ гайхъя..
n	<i>I</i> for my part will leave tomorrow.	Би л маргааш явна.	Өн бэ гайхъя..
o	<i>This</i> , exactly <i>THIS</i> (I) probably need.	Энэ, энэ л хэрэгтэй байж магадгүй.	Өн бэ гайхъя..
p	Well, this dress is also nice.	Энэ хувцас мөн л сайхан.	Өн бэ гайхъя..
q	So, I've seen a lot of things. (talking is over)	Би их л юм үзлээ.	Өн бэ гайхъя..
r	<i>I</i> can't imagine someone giving him money.	Хэн л түүнд мөнгө өгөв гэж.	Өн бэ гайхъя..
s	Now, Dorj will not find a single thing.	Дорж юу л олж ирээ гэж.	Өн бэ гайхъя..
t	<i>It's</i> impossible that he should be a solid person.	Тэр ямар л олигтой хүн байв гэж.	Өн бэ гайхъя..

2.3.2.4.3.2...Comparison...with...Particle...“ч”

1a	Let <i>ME</i> go too./Even <i>I</i> want to go./ <i>I'd</i> better go.	Би ч явъя.	Өн бэ гайхъя..
1b	Only <i>I</i> want to go./Let <i>ME</i> go alone./ <i>I</i> for my part want to go.	Би л явъя.	Өн бэ гайхъя..
2a	<i>Everybody</i> may go.	Хэн ч явж болно.	Өн бэ гайхъя..
2b	<i>I</i> can't imagine someone giving him money.	Хэн л түүнд мөнгө өгөв гэж.	Өн бэ гайхъя..
3a	Wow, this dress is terrific indeed!	Энэ хувцас мөн ч сайхан шүү.	Өн бэ гайхъя..
3b	Well, this dress is also nice.	Энэ хувцас мөн л сайхан.	Өн бэ гайхъя..
4a	I've seen A LOT OF things. (one starts talking)	Би их ч юм үзлээ.	Өн бэ гайхъя..
4b	So, I've seen A LOT OF things. (theme finished)	Би их л юм үзлээ.	Өн бэ гайхъя..
5a	All of us are not good.	Бид цөмөөрөө сайн биш.	Өн бэ гайхъя..
5b	Not ALL OF US are good.	Бид цөмөөрөө ч сайн биш.	Өн бэ гайхъя..
5c	ALL OF US are not good.	Бид цөмөөрөө л сайн биш.	Өн бэ гайхъя..

d	There you are! (could be slightly angrily)	За , хар л даа!	ᠵᠠ, хар л даа ..
e	Well, never mind!	За , тэр ч тийм!	ᠵᠠ, тэр ч тийм ..
f	Well then, let's go to sleep now.	За хөө, одоо унтах уу даа!	ᠵᠠ (ᠰᠢ, ᠰᠢᠳᠦ ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ᠰᠢ ᠳᠠ) ..
g	That's good, you came back!	Уухай даа, чи яваад ирэв үү!	ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ᠳᠠ, ᠴᠢ ᠵᠠᠶᠠᠭᠠᠳᠤ ᠵᠢᠶᠠᠭᠤᠰᠤ ᠰᠢ ᠴᠡ ..
h	Oh good, you know him, then?	Ухай, ухай , та түүнийг таньлаг юм уу?	ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ᠰᠢ ᠴᠡ .. ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ, ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ, ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ᠰᠢ ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ
i	Well, my child, try hard! (not necessarily one's own child)	Ай даа , хүү минь, хичээгээрэй!	ᠠᠢ ᠳᠠ, ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ, ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ..
j	Exactly, you're right!	Ай даа , таны хэлдэг зөв дөө!	ᠠᠢ ᠳᠠ, ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ᠰᠢ (ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ) ᠰᠢᠳᠠᠮᠠᠳᠤ ᠳᠠ ..
k	Wow, that's terrific!	Аяа , үнэхээр сайхан даа!	ᠠᠢᠶ᠋᠎ᠠ, үнэхээр сайхан даа ..
l	Oh, what a beautiful land!	Аяа , ямар сайхан нутаг вэ!	ᠠᠢᠶ᠋᠎ᠠ, ямар сайхан нутаг вэ ..
m	Yeah, what is it?	Өөө , юу гэв?	ᠡᠭᠡᠭᠡ, юу гэв ..
n	Oh, please take a seat here. (upon seeing the guests, one rejoices)	Өөө , та нар наашаа суу!	ᠡᠭᠡᠭᠡ, та нар наашаа суу ..
o	That's how it is! Let's stop talking about this now.	Тийм дээ , одоо энэ тухай яриагаа дуусгая!	ᠲᠢᠶᠢᠮᠤ ᠳᠡᠭᠡ, одоо энэ тухай яриагаа дуусгая ..
p	Yes, you're right! How long then should (I) make (my) old mother suffer!	Тийм дээ , хэдий болтол хөгшин эхээ зовоохов дээ.	ᠲᠢᠶᠢᠮᠤ ᠳᠡᠭᠡ, хэдий болтол хөгшин эхээ зовоохов дээ ..
q	Wonderful! You came back! (wish came true)	Ашгүй дээ , та яваад ирэв үү!	ᠠᠰᠢᠭᠦᠢ ᠳᠡᠭᠡ, та яваад ирэв үү ..
r	Wonderful! That's the book I wanted to buy.	Ашгүй дээ , би энэ номыг олж авъя гэж бодож байсан юм.	ᠠᠰᠢᠭᠦᠢ ᠳᠡᠭᠡ, би энэ номыг олж авъя гэж бодож байсан юм ..

2.4.1.2.3 Expressing 'Pity/Affection/Regret'

The interjections of the first group (ex. a-i) express a mixture of affection and pity and are not used for tragic circumstances. The interjections of the second group (ex. j-l) express deep regret and are often used in connection with death.

a	Oh, my poor son is probably having a hard time! ("ядра-" not in literal meaning)	Эвий , муу хүү минь ядарч яваа байх даа!	ᠡᠪᠢᠶᠢ, муу хүү минь ядарч яваа байх даа ..
b	Oh, who on earth would take something like that upon himself! ("what kind of human seed...")	Эвий , ямар хүний үр ингэж яваа юм бол доо!	ᠡᠪᠢᠶᠢ, ямар хүний үр ингэж яваа юм бол доо ..
c	Bother! Everything spilled!	Иш , бүр асгачихлаа!	ᠢᠰᠢ, бүр асгачихлаа ..
d	What a shame! And I trusted him so much! (the meaning of "чааваас" is dominant)	Иш чааваас, би түүнд маш их итгэж байсан юм!	ᠢᠰᠢ, би чааваас, би түүнд маш их итгэж байсан юм ..

e	The poor thing! Some time in the future (she)ll make it!	Хөөрхий дөө, хэзээ нэг хүний зэрэгт хүрнэ дээ!	ᠬᠡᠭᠡᠷᠬᠢᠶᠢ ᠳᠡᠭᠡ, хэзээ нэг хүний зэрэгт хүрнэ дээ ..
f	Oh, the poor guy, he's totally wretched! ("ядра-" not in literal meaning)	Хөөрхий зайлуул, тэр их ядарч дээ!	ᠬᠡᠭᠡᠷᠬᠢᠶᠢ зайлуул, тэр их ядарч дээ ..
g	Oh, poor thing! ("animal")	Хөөрхий амьтан!	ᠬᠡᠭᠡᠷᠬᠢᠶᠢ амьтан ..
h	Oh, the poor thing, (she) seems to be homesick.	Зайлуул , гэрээ сана-сан юм шиг байна!	ᠵᠠᠶᠢлуул, гэрээ сана-сан юм шиг байна!
i	Oh, the poor thing! Where, then, might his own flock be?	Зайлуул , ижил сүрэг нь хаана яваа юм бол доо!	ᠵᠠᠶᠢлуул, ижил сүрэг нь хаана яваа юм бол доо ..
j	Oh no, this can't be true! ("what shall we say then!")	Хай даа , юу гэх вэ дээ!	ᠬᠠᠢ даа, юу гэх вэ дээ!
k	Oh no, what a pity, the nice lad!	Ээ халаг , хайран сайхан залуу!	Ээ халаг, хайран сайхан залуу!
l	Oh, what a pity!	Өө , ямар азгүй юм бэ!	Өө, ямар азгүй юм бэ!

2.4.1.2.4 Expressing 'Calling/Attracting Attention'

Used to call a person far away (ex. a-d) and to attract the attention of others (ex. e-h). These interjections can be used interchangeably among themselves.

a	Hey! That's forbidden!	Хөөө , тэгэж болохгүй!	ᠬᠡᠭᠡᠭᠡ, тэгэж болохгүй!
b	Hey, come here!	Хөөө , чи нааш ир!	ᠬᠡᠭᠡᠭᠡ, чи нааш ир!
c	Hey, Dooorj!	Хүүе , Дорж оо!	ᠬᠡᠭᠡᠭᠡ, Дорж оо!
d	Hey, is Dorj with you?	Хүүе , наана чинь Дорж байна уу?	ᠬᠡᠭᠡᠭᠡ, наана чинь Дорж байна уу?
e	Hey, what did I tell you!	Хөөш , би чамд юу гэж хэллээ!	ᠬᠡᠭᠡᠭᠡ, би чамд юу гэж хэллээ!
f	Hey, don't you have ears! ("Do you have ears?")	Хөөш , чамд чих байна уу!	ᠬᠡᠭᠡᠭᠡ, чамд чих байна уу!
g	Hey, we're over here!	Эй , бид нар энд байна!	Эй, бид нар энд байна!
h	Hey, that's enough of what you're doing there!	Эй , наадах чинь бүр болохоо байлаа!	Эй, наадах чинь бүр болохоо байлаа!

2.4.1.2.5 Expressing 'Surprise/Astonishment'

The interjections in ex. a-d are used among good friends and express slight mockery.

a	Wow! How elegant you've become!	Ооэ , чи чинь ямар мундаг болчихоо вэ!	ᠣᠡ, чи чинь ямар мундаг болчихоо вэ!
b	Wow! I'd never thought that you would speak Mongolian that well.	Ооэ , би чамайг мон-голоор ийм сайн ярь-лаг гэж бодсонгүй!	ᠣᠡ, би чамайг мон-голоор ийм сайн ярь-лаг гэж бодсонгүй!
c	THAT'S what it is! Well, then, just take me and go!	Оо-ёо-ё , тэгвэл чи на-майг аваад яв л даа!	ᠣᠡ-ёо-ё, тэгвэл чи на-майг аваад яв л даа!

2.4.2 Interjections of Husbandry

Because the Mongolians have been engaged in animal husbandry for centuries, there are numerous interjections that deal with animals. Here is only a selected list:

2.4.2.1. OVERVIEW OF INTERJECTIONS OF HUSBANDRY

They can be divided into the following groups:

- Interjections to call animals
- Interjections to drive animals
- Interjections of miscellaneous usage

Such interjections could vary from 'aimag' to 'aimag' or even from 'sum' to 'sum'.

2.4.2.1.1. Interjections to Call Animals

a	cattle	өөв өөв	ᠡ᠋᠋ᠪᠡ ᠡ᠋᠋ᠪᠡ
b	camels	тоор тоор	ᠲᠣᠣᠷ ᠲᠣᠣᠷ
c	cattle and camels	хаа	ᠬᠠ᠎ᠠ
d	cattle and camels	хөч	ᠬᠥᠴ
e	goats	зуу зуу	ᠵᠠᠭᠤ ᠵᠠᠭᠤ
f	goats	цүү цүү	ᠴᠢᠭᠤ ᠴᠢᠭᠤ
g	goats	чээг чээг	ᠴᠡᠡᠭ ᠴᠡᠡᠭ
h	mares	гуруй	ᠭᠤᠷᠤᠢ
i	horses	хайя хайя	ᠬᠠᠶᠢᠶᠠ ᠬᠠᠶᠢᠶᠠ
j	horses	хөөр хөөр	ᠬᠡᠭᠡᠷ ᠬᠡᠭᠡᠷ
k	sheep and lambs	хоолбой хоолбой	ᠬᠣᠣᠯᠪᠣᠶᠢ ᠬᠣᠣᠯᠪᠣᠶᠢ
l	chickens	гүд гүд	ᠭᠦᠳᠤ ᠭᠦᠳᠤ

2.4.2.1.2. Interjections to Drive Animals

a	horses	чү чү	ᠴᠢᠭᠤ ᠴᠢᠭᠤ
b	dogs	туу туу	ᠲᠤᠭᠤ ᠲᠤᠭᠤ
c	dogs	жов жов	ᠵᠣᠪᠢ ᠵᠣᠪᠢ
d	goats	чаа чаа	ᠴᠠ᠎ᠠ ᠴᠠ᠎ᠠ
e	cattle and camels	хөж хөж/ хаа хөж	ᠬᠥᠵᠢ ᠬᠥᠵᠢ / ᠬᠠ᠎ᠠ ᠬᠥᠵᠢ

2.4.2.1.3. Interjections of Miscellaneous Usage

a	used when milking the sheep (so that they are quiet) or to cause the ewes to feed the lambs	тойг тойг	ᠲᠣᠶᠢᠭ ᠲᠣᠶᠢᠭ
b	used to separate sheep and lambs, cows and calves.	гүүргий гүүргий	ᠭᠢᠦᠷᠭᠢᠶᠢ ᠭᠢᠦᠷᠭᠢᠶᠢ
c	used to stop a cart	тар тар	ᠲᠠᠷ ᠲᠠᠷ
d	used to cause camels to lie down	сөг сөг	ᠰᠥᠭᠢ ᠰᠥᠭᠢ
e	used to cause camels to get up	хөөг	ᠬᠡᠭᠡᠷ ᠬᠡᠭᠡᠷ
f	used to cause camels to urinate	шээр шээр	ᠰᠡᠡᠷ ᠰᠡᠡᠷ

Part IV:

Syntax

Chapter 1:

Kinds and Types of Sentences

pages 360-366

Chapter 2:

Relationship between Words

pages 367-370

Chapter 3:

Relationship between Parts of a Sentence

pages 371-388

Chapter 4:

Relationship between Clauses

pages 389-400

Chapter 5:

Punctuation

pages 401-405

c	Dorj, Baatar, and others went to the countryside.	Дорж Баатар нар хөдөө явсан.	ᠳᠣᠷᠵᠢ ᠪᠠᠭᠠᠲᠤᠨ ᠨᠠᠷ ᠬᠥᠳᠡᠭᠡ ᠶ᠋ᠢᠪᠰ᠋ᠠᠨ ᠋᠋᠋
d	Everyone, teachers and students, helped with this job.	Багш оюутан бүгдээрээ энэ ажилд оролцов.	ᠪᠠᠭᠰᠢ ᠣᠶᠤᠮᠤᠨ ᠪᠦᠬᠦᠳᠡᠭᠡᠷᠡᠭᠡ ᠡᠨᠢ ᠠᠵᠢᠯᠢᠳᠤ ᠣᠷᠣᠯᠴᠣᠪᠤ ᠋᠋᠋
e	He speaks many languages, like English, German, etc.	Тэр англи, герман зэрэг олон хэлээр ярьдаг.	ᠲᠡᠷ ᠠᠩᠯᠢ ᠭᠡᠷᠮᠠᠨ ᠵᠡᠷᠭᠡᠭᠡ ᠣᠯᠣᠨ ᠬᠡᠯᠡᠭᠡᠷ ᠶ᠋ᠢᠷᠢᠳᠠᠭ ᠋᠋᠋
f	He treated us to Mongolian hospitality with many things starting with milk tea, meat and milk products.	Тэр биднийг монгол маягаар сүүтэй цай, бүхэл мах, цагаан идээ тэргүүтнээр дайлав.	ᠲᠡᠷ ᠪᠢᠳᠨᠢᠶᠢᠭ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠮᠠᠶᠠᠭᠠᠷ ᠰᠦᠭᠦᠲᠡᠭᠡᠢ ᠴᠠᠶᠢ, ᠪᠦᠬᠡᠯᠡᠮᠠᠬᠤ, ᠴᠠᠭᠠᠨ ᠢᠳᠡᠭᠡᠲᠡᠷᠭᠦᠭᠦᠲᠨᠡᠷ ᠳᠠᠶᠢᠯᠠᠪᠠ ᠋᠋᠋

2.1.2 Bound Coordinate Words

'Bound coordinate words' are a group of words which are combined with each other in a fixed form. So the order cannot be changed and the different words cannot be exchanged with synonyms. Such 'bound coordinate words' mostly have a new lexical meaning (see page 57). Verbs that appear as bound coordinate words take a *cVDS* (ex. c-d).

a	I live in an apartment. ("dwelling, living quarters")	Би орон сууцанд амьдардаг.	ᠪᠢ ᠣᠷᠣᠨ ᠰᠤᠭᠤᠴᠢᠨᠳᠠᠨᠳᠠᠮᠢᠶ᠋ᠳᠠᠷᠳᠠᠭ ᠋᠋᠋
b	The whole society talks about this. ("above and below")	Энэ тухай дээр дооргуй ярьж байна.	ᠡᠨᠢ ᠲᠤᠬᠤᠢ ᠳᠡᠭᠡᠷ ᠳᠣᠣᠷᠭᠦᠢ ᠶ᠋ᠢᠷᠢᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠋᠋᠋
c	I changed my clothes. (to wear changingly)	Би хувцсаа сольж өмссөн.	ᠪᠢ ᠬᠤᠪᠴᠢᠰᠠᠭ ᠰᠣᠯᠢᠵᠢ ᠭᠡᠮᠰᠡᠨ ᠋᠋᠋
d	I received a gift. ("to take waitingly")	Би бэлэг хүлээн авсан.	ᠪᠢ ᠪᠡᠯᠡᠭ ᠬᠦᠯᠡᠭᠡᠨ ᠠᠪᠰᠠᠨ ᠋᠋᠋

2.2 SUBORDINATE WORDS

When a group of words are structurally linked with each other and one of the words dominates, they are called 'subordinate words'. According to the dominating word we talk about **noun dominated words** and **verb dominated words**. Some subordinate words are linked together with a suffix or a postposition (= indirect subordinate words), others are linked without any help (= direct subordinate words). 'Linked' doesn't imply that the words have to be adjacent (see ex. b). In English, **prepositions** play an important role in building such subordinate words.

Example in English:

- a) Father's coat hangs in the wardrobe. Father's coat = noun dominated words
to hang in the wardrobe = verb dominated words
- b) Yesterday, I gave my brother an apple. my brother = noun dominated words
to give an apple = verb dominated words
to give my brother = verb dominated words

2.2.1 Direct Subordinate Words

Although there is **no visible conjunction** to link the words, we **need a suffix** to show that there is a **subordination**. Such an invisible suffix is called a **zero-suffix** and marked "-ø". Compare with II:1.2.2.

Direct subordinate words are always made up of *adwords*:

- **adword to noun:**
 noun as adword, with n-stem (ex. a-b; see also page 58)
 noun as adword, without n-stem (ex. c-d)
 proword as adword (ex. e-f)
 numeral as adword (ex. g-h; see also page 236)
 adverb as adword (ex. i-j)
- **adword to adjectives** (ex. k-l; see also page 219f)
- **adword to verbs** (ex. m-n; see also page 221ff)

a	My father made a wooden table.	Миний аав модоо ширээ хийсэн.	ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠠᠠᠪ ᠮᠣᠳᠣᠭᠡ ᠰᠢᠷᠡᠭᠡ ᠬᠢᠶᠢᠰᠡᠨ ᠋᠋᠋
b	Have you seen my gold ring?	Та миний алтаа бөгжийг харсан уу?	ᠲᠠ ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠠᠯᠲᠠᠭᠡ ᠪᠦᠭᠢᠵᠢᠶᠢᠭ ᠬᠠᠷᠰᠠᠨ ᠤᠭᠤ? ᠋᠋᠋
c	They built a railway. ("iron way")	Тэд нар төмөр зам байгуулсан.	ᠲᠡᠯ ᠨᠠᠷ ᠲᠡᠮᠡᠷ ᠵᠠᠮ ᠪᠠᠶᠢᠭᠦᠭᠤᠯᠰᠠᠨ ᠋᠋᠋
d	My friend lives in the city of Ulaanbaatar.	Найз минь Улаанбаатар хотод амьдардаг.	ᠨᠠᠶᠢᠵᠢ ᠮᠢᠨᠢ ᠤᠯᠠᠠᠨᠪᠠᠭᠠᠲᠠᠷ ᠬᠣᠲᠣᠳᠤ ᠠᠮᠢᠶ᠋ᠳᠠᠷᠳᠠᠭ ᠋᠋᠋
e	I read this book.	Би энэ номыг уншсан.	ᠪᠢ ᠡᠨᠡ ᠨᠣᠮᠤᠶᠢᠭ ᠤᠨᠰᠢᠨᠠᠨ ᠋᠋᠋
f	I need such a pencil.	Надал тийм харандаа хэрэгтэй байна.	ᠨᠠᠳᠠᠯ ᠲᠢᠶᠢᠮᠤ ᠬᠠᠷᠠᠨᠳᠠᠭᠠ ᠬᠡᠷᠡᠭᠡᠲᠡᠭᠡᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠋᠋᠋
g	At what time will you come? ("how many o'clock")	Чи хэдэн цагт ирэх вэ?	ᠴᠢ ᠬᠡᠳᠡᠨ ᠴᠠᠭᠲᠤ ᠢᠷᠦᠬᠡ ᠪᠡ? ᠋᠋᠋
h	I have two sons.	Би хоёр хүүтэй.	ᠪᠢ ᠬᠣᠡᠷ ᠬᠦᠭᠦᠲᠡᠢ ᠋᠋᠋
i	In summer, we set up our yurt on an elevated place.	Бил зун дээр газар гэрээ барьдаг.	ᠪᠢᠯ ᠵᠤᠨ ᠳᠡᠭᠡᠷ ᠭᠠᠵᠠᠷ ᠭᠡᠷᠡᠭᠡ ᠪᠠᠷᠢᠶ᠋ᠳᠠᠭ ᠋᠋᠋
j	The mountain over there is covered with mist.	Тэргээ ууланд манан татаж байна.	ᠲᠡᠷᠭᠡᠭᠡ ᠤᠭᠤᠯᠠᠨᠳᠠᠨ ᠮᠠᠨᠠᠨ ᠲᠠᠲᠠᠵᠢ ᠪᠠᠶᠢᠨᠠ ᠋᠋᠋
k	The mother sewed a shirt from light blue cotton material.	Ээж цагаан цэнхэр даавуугаар цамц өссөн.	ᠡᠵᠡᠵᠢ ᠴᠠᠭᠠᠨ ᠴᠡᠨᠬᠡᠷ ᠳᠠᠠᠪᠤᠭᠠᠭᠠᠷ ᠴᠠᠮᠴᠢ ᠣᠡᠰᠡᠨ ᠋᠋᠋
l	For me, this was a brand new thing.	Энэ бол миний хувьд доо шинэ зүйл байсан.	ᠡᠨᠢ ᠪᠣᠯ ᠮᠢᠨᠢᠶᠢ ᠬᠤᠪᠦᠯᠤᠳᠤ ᠳᠣᠣ ᠰᠢᠨᠡ ᠵᠦᠶᠢᠯᠢ ᠪᠠᠶᠰᠠᠨ ᠋᠋᠋
m	He screamed loudly.	Тэр чанга хашгирав.	ᠲᠡᠷ ᠴᠠᠨᠭᠠ ᠬᠠᠰᠢᠭᠢᠷᠠᠪ ᠋᠋᠋
n	I will always remember her.	Би түүнийг ямагт дурсдаг.	ᠪᠢ ᠲᠦᠭᠦᠨᠢᠶᠢᠭ ᠶᠠᠮᠠᠭᠲᠤ ᠳᠦᠷᠰᠠᠳᠠᠭ ᠋᠋᠋

3.1.1.2.3 Compound Predicates

Compound predicates are predicates that are made up of **two or more verbs**: the **first one** is a **full verb** expressing the lexical meaning and the other words could be **auxiliary, modal, or modifying verbs** which have only a grammatical function. That gives **three subgroups**:

3.1.1.2.3.1 Full Verbs and Auxiliary Verbs

The **tense** is expressed with the help of the **auxiliary verbs**. The **full verb** always takes a **VDS**, the last of the auxiliary verbs a **TS** (ex. a-b). In a general tense context (e.g. professions, character traits, etc.) the auxiliary verb functioning as a copula **may be dropped**. Then we get something like a **'noun-predicate'**, which is the actual Mongolian name. In English we call such phenomena 'complements'. Compound predicates can be made up of **different parts of speech** (ex. c-e).

a	I was writing a letter yesterday at this time.	Би өчигдөр өдийд захиа бичи ж байсан .	Өчигдөр өдийд захиа бичиж байсан.
	I am writing a letter now.	Би одоо захиа бичи ж байна .	Өчигдөр өдийд захиа бичиж байна.
	I shall be writing a letter at this time tomorrow.	Би маргааш өдийд захиа бичи ж байх болно .	Өчигдөр өдийд захиа бичиж байх болно.
b	I was a teacher.	Би багш байсан .	Өчигдөр өдийд би багш байсан.
	I (am) a teacher.	Би багш (байна) .	Өчигдөр өдийд би багш байна.
	I shall be a teacher.	Би багш байх болно .	Өчигдөр өдийд би багш байх болно.
c	The wind was quite strong . (= adjective)	Салхи нилээд хүчтэй байлаа .	Салхи нилээд хүчтэй байлаа.
d	I am the director of this school. ("The director of this school is me .")(= pronoun)	Энэ сургуулийн захирал нь би байна .	Энэ сургуулийн захирал нь би байна.
e	"The lives of the neighbors (are) one ." (= numeral) meaning: neighbors must help each other.	Айл хүний амь нэг. (proverb)	Айл хүний амь нэг.

3.1.1.2.3.2 Full Verbs and Modal Verbs/Constructions

The **modal verb "чала-**" is always used with a full verb taking the **cVDS "-ж/-ы"** (ex. a-c); the **modal constructions**, due to their noun origin, demand a verb with the **NDV "-х"** (ex. f-g). With the **auxiliary verbs**, either mood (ex. b) or tense is expressed (ex. e, g).

a	Are you able to do this?/ Can you do this?	Та үүнийг хий ж чалах уу?	Та үүнийг хийж чалах уу?
b	I would have been able to do this./ I could have done this .	Би үүнийг хий ж чалах байсан.	Би үүнийг хийж чалах байсан.
c	I was able to do this .	Би үүнийг хий ж чалсан .	Би үүнийг хийж чалсан.
d	I need money. ("Money is with necessity to me.")	Надал мөнгө хэрэгтэй .	Надал мөнгө хэрэгтэй.
e	I needed money.	Надал мөнгө хэрэгтэй байсан.	Надал мөнгө хэрэгтэй байсан.
f	I like playing chess. ("I'm with pleasure in playing chess.")	Би шатар тогло х дуртай .	Би шатар тоглох дуртай.

g	When I was small, I didn't like playing chess.	Би бага байхдаа шатар тогло х дургүй байсан.	Би бага байхдаа шатар тоглох дургүй байсан.
---	---	---	---

3.1.1.2.3.3 Full Verbs and Modifying Verbs

The first verb is always a **full verb**, which expresses the lexical meaning and takes a **cVDS**. The second verb is one of the **modifying verbs**. Tense (ex. b,e) is expressed with **auxiliary verbs**.

a	May we go now? ("Will we become going?")	Бид нар одоо яв ж болох уу?	Бид нар одоо явж болох уу?
b	If you had come early, we would have been allowed to go .	Та нар эрт ирсэнсэн бол, бид нар яв ж болох байсан.	Та нар эрт ирсэнсэн бол, бид нар явж болох байсан.
c	He brought me to the airport.	Тэр намайг онгоцны буудал дээр гарга ж өгсөн .	Тэр намайг онгоцны буудал дээр гаргаж өгсөн.
d	I wrote down everything he said. ("I took writ ing ...")	Би түүний хэлснийг бүгдийг бичи ж авав .	Би түүний хэлснийг бүгдийг бичиж авав.
e	He had always told me about this. ("He was talk ing giving .")	Тэр надад энэ тухай ярь ж өгдөг байсан.	Тэр надад энэ тухай ярьж өгдөг байсан.

3.1.2 Assistant Parts of a Sentence

Assistant parts of a sentence are **objects, attributes, and adverbials**. With these assistant parts, **extended sentences** are built. Short sentences do not contain assistant parts. Objects and adverbials are dominated by predicates; attributes by the word they are attributed to.

3.1.2.1 OBJECTS

The object (Latin 'obicerere' = 'to throw against') is placed 'against' the subject. Mongolian objects **need either a case suffix** (6 to choose from; nominative is reserved for the subject; genitive builds attributes) **or a postposition**. The verb (rarely an adjective in predicate function) determines which case or which postposition is needed (see Chapter 2 of the Appendix).

Example in English:

to ask **whom?** (accusative); to give **to whom?** (dative); to take **from whom?** (prepositional case); to believe **in whom?** (prepositional case); to go **through what?** (prepositional case), etc. The examples on the next page show the **different possible objects**. Sometimes there could be an **overlap with adverbials** (ex. k):

- dative-locative (ex. a-b)
- instrumental (ex. g-h)
- postpositional object (ex. m-n)
- accusative (ex. c-d)
- comitative (ex. i-j)
- ablative (ex. e-f)
- directive (ex. k-l)

3.1.2.1.1 Parts of Speech as Objects

All **concrete parts of speech**, with the exception of adverbs, can build objects: nouns (ex. a,c,g,h,k,l,n); adwords (ex. d,j); prowords (ex. b,e,f,i,m).

a	I love my mother . ("I am with love for my mother .")	Би ээжлээ хайртай.	Өр хэл өрөөл / нэрлэгчлээ ..
b	Let me help you!	Би чамд туслая!	Өр зэрлэг өр өрөөлөгчлээ ..
c	I bought a book at the shop.	Би дэлгүүрээс ном авав.	Өр өрөөлөгчлээ / өр / өрөөл / өрөөлөгчлээ ..
d	Gerel took two .	Гэрэл хоёрыг авсан.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
e	I'd like to ask her . ("from her")	Би түүнээс асуумаар байна.	Өр өрөөлөгчлээ / өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
f	What are you afraid of?	Та юунаас айдаг вэ?	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
g	I had my older sister make me a 'deed'.	Би эгчээрээ дээл хийлгэсэн.	Өр өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
h	Are you going to call? ("to talk through the wire ?"")	Та утсаар ярих уу?	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
i	We were supposed to meet him . ("to meet with ... ")	Бид нар түүнтэй уулзах ёстой байсан.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
j	To be friends with the good is moonshine. (proverb) ("If you are friends with the good it is moonshine.")	Сайнтай нөхөрлөвөл сарны гэрэл.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
k	I have to get to the market .	Би зах руу очих хэрэгтэй.	Өр өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
l	The children ran towards their mother .	Хүүхдүүд ээж рүүгээ гүйв.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
m	Did you think about this ?	Чи үүний тухай бодсон уу?	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
n	He talked in detail about his work .	Тэр ажлынхаа талаар дэлгэрэнгүй ярих.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..

The objects are in close relationship to the verbs expressing the predicate. So, according to the twofold division of the verbs in **transitive** and **intransitive** verbs, we can divide the objects into **direct** and **indirect** objects.

3.1.2.1.2 Direct Objects

Transitive verbs always demand a **direct object**, which is in the **accusative case** (ex. a). On pages 87-89, we explained thoroughly when the suffix can be dropped (ex. b,f; zero- suffix). In general statements, the direct object can sometimes be omitted (ex. c). When the **object is unknown** in a specific situation, the word "юм" (=thing) must be used. To omit the unknown object (as in English) is not possible (ex. d). Transitive verbs can also have **indirect objects** beside their direct objects (ex. e-f).

a	Who chopped this wood ?	Энэ модыг хэн хагалсан бэ?	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
b	I can chop wood .	Би мод хагалж чадна.	Өр өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
c	He reads fast.	Тэр хурдан уншдаг.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
d	Have you eaten (something) ?	Чи юм идсэн үү?	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
e	I made this table from wood .	Би энэ ширээг молоор хийсэн.	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..

f	I had my older sister make me a 'deed'.	Би эгчээрээ дээл хийлгэсэн.	Өр өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
---	--	------------------------------------	---

3.1.2.1.3 Indirect Objects

Intransitive verbs can't have direct objects, but only **indirect objects** which could be in any case other than accusative, nominative, or genitive (ex. a-b). Often, **transitive verbs** have an indirect object as well as a **direct one** (ex. c-d). On pages 78-100, there are many examples for different objects with their CS's.

a	Let me help you .	Би чамд туслая.	Өр зэрлэг өр өрөөлөгчлээ ..
b	Please talk with me on the phone about this .	Над үүний тухай утсаар яриарай.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
c	Did you give her a gift ?	Чи түүнд бэлэг өгөв үү?	Өр өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
d	I have a Mongolian teacher teach me English .	Би монгол багш англи хэл заалгадаг.	Өр / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..

3.1.2.2 ATTRIBUTES

Attributes (Latin 'attribuere' = 'to allot to') are **not independent parts of a sentence**; they depend on another part of the sentence. Characteristics, sizes, colors, masses, materials, etc are expressed with attributes (compare with page 212ff). They usually appear together with **subjects** (ex. a-c,f,k) or **objects** (ex. b,e,g,i,j), rarely with **adverbials** (ex. h). Attributes are often found in complements of subjects (ex. d,f,k). They are placed **right before** the word they describe.

Attributes are built in the following ways:

- with adwords
  - nouns with n-stem serving as adjectives (ex. b-c)
  - nouns with derivational suffix "-тай" serving as adjectives (ex. d)
  - adjectives with adwords (ex. e-f)
  - numerals (ex. i-j)
- with prowords (ex. g-h)
- with nouns in genitive case (ex. g)
- with the CbP's (ex. b)
- with verbs taking an NDS (ex. k)

Attributes could be made up of several words (ex. e-g,j).

a	Don't you like red flowers ?	Танд улаан иэцэг таалагддаггүй юу?	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
b	My father made a wooden chair .	Аав минь молон сандал хийсэн.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
c	Have you ever traveled by ship ? (" water vessel ")	Та усан онгоцоор явж үзсэн үү?	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
d	A rider came. (" person with horse ")	Морьтой хүн ирэв.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
e	This is too unnecessary a work!	Энэ дэндүү дэмий ажил юм.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
f	You gave a totally wrong answer .	Чи тэс буруу хариу өгсөн.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..
g	That student is my younger brother's friend .	Тэр оюутан бол миний дүүгийн найз.	Өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ / өрөөлөгчлээ ..

h	Read these books!	Эдгээр номыг уншаарай!	хочирч үзэх нь сонгодоггүй...
i	The evening party went on for two hours .	Үдэшлэг хоёр цаг үргэлжлэв.	хочирч үзэх нь сонгодоггүй...
j	Do you have many Mongolian friends?	Та олон монгол найзтай юу?	хочирч үзэх нь сонгодоггүй...
k	Will you go to the countryside next year?	Та ирэх жил хөдөө явах уу?	хочирч үзэх нь сонгодоггүй...

3.1.2.3 ADVERBIALS

Adverbials, (Latin 'ad verbum' = 'to the word/verb'), describe the **conditions under which the action, which is expressed in the sentence, takes place**. It is **difficult to draw a line between adverbials and adverbial clauses**. Sometimes in English, an adverbial has to be translated with an adverbial clause. This matter is not yet resolved in Mongolian studies. For the student it's not a very important problem. So we won't get involved in it here.

Adverbials can be divided into the following **semantic groups**:

- 1.) Local adverbials (place)
- 2.) Temporal adverbials (time)
- 3.) Modal adverbials (mode; way of behaving)
- 4.) Causal adverbials (reason)
- 5.) Final adverbials (intention)
- 6.) Conditional adverbials (condition)
- 7.) Concessive adverbials (concession)

3.1.2.3.1 Local Adverbials

Local adverbials can be divided into **three subgroups** :

3.1.2.3.1.1 Showing Place

Such adverbials answer the question "**хаа(на)?**"(where?)

They can be **built** like this:

- with adverbs (ex. a-b)
- with nouns with *dative-locative CS's* (ex. c)
- with *postpositions* (ex. d)

a	The children are playing outside .	Хүүхдүүд гадаа тоглож байна.	Огноо / Төв / Шивээт / Говьсүмбэр / Ховд / Завхан / Дархан / Увс / Ховд / Завхан / Дархан / Увс
b	Here is a hotel.	Энд зочид буудал байна.	Төв / Завхан / Дархан / Увс
c	I live in a 3 room flat.	Би 3 өрөө байранд амьдардаг.	Өвөрхангай / Дорнод / Дорнод / Дорнод / Дорнод
d	He's lying on the bed.	Тэр орон дээр хэвтэж байна.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс

3.1.2.3.1.2 Showing Direction

Such adverbials answer the questions "**хаашаа? хаанаас? хаа хүртэл?**" (to where? from where? **until where?**).

They can be **built** like this:

- with *modified* adverbs (ex. a-b)
- with *declined* nouns: - with ablative CS's (ex. c)
- with dative-locative CS's (ex. d)
- with *postpositions* (ex. e)

a	Don't run around , please!	Ийш тийш битгий гүйгээрэй.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
b	He came from the north (meaning "Russia" most of the time)	Тэр хойноос ирсэн.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
c	My son came from (his) school .	Миний хүү сургуулиасаа ирсэн.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
d	When did he come to Mongolia?	Тэр Монголд хэзээ ирсэн бэ?	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
e	We went by car as far as Darkhan .	Бил машинаар Дархан хүртэл явсан.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс

3.1.2.3.1.3 Showing Local Movement

Such adverbials answer the question "**хаагуур?**" (whereabouts? which way?).

They can be **built** like this:

- with *modified* adverbs (ex. a-b)
- with *declined* nouns: instrumental CS's (ex. c)
- postpositions (ex. d)

a	The birds are flying above .	Шувуу дээгүүр нисч байна.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
b	In the north , someone is going around driving his cattle.	Хойгуур мал туусан хүн явж байна.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
c	Many people promenade along the bank of the Tuul river .	Туул голын хөвөөгөөр олон хүн зугаалж байна.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
d	The Tuul river flows south of the city Ulaanbaatar .	Туул гол Улаанбаатар хотын урдуур урсдаг.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс

3.1.2.3.2 Temporal Adverbials

They answer the questions "**хэзээ? хэдийд? хэдийгээс? хэдий хүртэл?**" (when? about when? from when on? **until when?**)

They show two things:

3.1.2.3.2.1 Showing Moment of Action

They can be **built** like this:

- with temporal adverbs (ex. a)
- with *declined* nouns: dative-locative CS's (ex. b)
- instrumental CS's (ex. c)
- postpositions (ex. d-e)
- with some of the proword-conjunctions (ex. f)

a	He never has time. (" always no time")	Тэр үргэлж завгүй байдаг.	Ховд / Завхан / Дархан / Увс
---	---	---------------------------	------------------------------

b	Please come at 4 o'clock.	Чи 4 цагт ирээрэй.	ᠵᠢ ᠙ ᠴᠢᠭᠲᠤ ᠶ᠋ᠢᠷᠡᠭᠡᠷᠡᠢᠢᠨ ᠡᠢ
c	I left in the light of the dawn.	Би үүрийн гэгээгээр мөрдсон.	ᠪᠢ ᠤᠦᠷᠢᠶᠢᠨ ᠭᠡᠭᠡᠭᠡᠭᠡᠷᠡᠮᠣᠷᠳᠤᠨ ᠡᠢ
d	Drink this medicine after the meal.	Чи энэ эмийг хоолны дараа уу.	ᠵᠢ ᠡᠨᠡ ᠡᠮᠢᠶᠢᠭ ᠬᠣᠣᠯᠨᠢ ᠲᠠᠷᠠᠭᠠ ᠤᠤᠨ
e	Do you go to church every Sunday?	Чи бүтэн сайн өдөр бүр цуглаанд явлаг уу?	ᠴᠢ ᠪᠦᠲᠡᠨ ᠰᠠᠶᠢᠨ ᠥᠳᠦᠷ ᠪᠦ᠋ᠷ ᠴᠢᠭᠤᠯᠠᠨᠳᠤ ᠶ᠋ᠪᠯᠠᠭ ᠤᠤ?
f	Then we both left.	Тэгээд бид хоёр явсан.	ᠲᠡᠭᠡᠭᠡᠳᠤ ᠪᠢᠳᠤ ᠬᠣᠡᠷ ᠶ᠋ᠪᠰᠠᠨ.

3.1.2.3.2.2 Showing the Beginning or the End of an Action

- Beginning: adverb or noun with *ablative.CS's* (ex. a-b) or with *postpositions* (ex. c)
- End: with *postpositions* (ex. d-e)

a	I'm on vacation from tomorrow onward.	Би маргаашаас амарна.	ᠪᠢ ᠮᠠᠷᠭᠠᠭᠠᠰᠠᠭᠠᠰᠠᠨ ᠠᠮᠠᠷᠨᠠ.
b	I will start my job on January 1st. ("... enter my job from ...")	Би 1 сарын нэгнээс ажилдаа орно.	ᠪᠢ 1 ᠰᠠᠷᠢᠨ ᠨᠡᠭᠨᠡᠭᠦᠰᠤ ᠠᠵᠢᠯᠢᠳᠠᠭᠠ ᠣᠷᠨᠤᠨ.
c	From now on I won't make this mistake again. (" from this on ...")	Үүнээс хойш би энэ алдааг давтахгүй.	ᠦᠨᠦᠨᠡᠭᠦᠰᠤ ᠬᠣᠶᠢᠰᠢ ᠪᠢ ᠡᠨᠡ ᠠᠯᠳᠠᠭᠠ ᠳᠠᠪᠲᠠᠬᠤᠭᠢᠢ.
d	He was ill until recently.	Тэр саяхан болтол өвчтэй байсан.	ᠲᠡᠷ ᠰᠠᠶᠠᠬᠠᠨ ᠪᠣᠯᠲᠣᠯ ᠥᠪᠴᠡᠲᠡᠢ ᠪᠠᠶᠰᠠᠨ.
e	By the end of this year, this work might be finished.	Энэ оны эцэс гэхэд энэ ажил дуусах байх.	ᠡᠨᠡ ᠣᠨᠢ ᠡᠴᠡᠰᠤ ᠭᠡᠬᠡᠳᠤ ᠡᠨᠡ ᠠᠵᠢᠯᠢ ᠳᠤᠤᠰᠠᠬᠤ ᠪᠠᠶᠢᠬᠤ.

3.1.2.3.3 Modal Adverbials

They answer the questions "яаж? ямар байдалтай? хир зэрэг?" (how? in what way? to what degree?) and thus express **different ways** in which actions happen.

They can be **built** like this:

- with modal adverbs (ex. a)
- with adjectives + *instrumental.CS's* (ex. b)
- with *sVDS's* (ex. c)
- with *sVDS's* (ex. d-e)
- with the postpositions "МЭТ, ШИГ, АДИЛ" (ex. f)

a	A meal bubbles on a fire. ("boils 'por por'")	Гал дээр хоол пор пор буцлана.	ᠭᠠᠯ ᠳᠡᠷᠡᠳᠡᠷ ᠬᠣᠣᠯ ᠪᠣᠵᠤᠯᠠᠨᠠ.
b	He had a cold smile. ("He smiled coldly .")	Тэр хүйтнээр инээсэн.	ᠲᠡᠷ ᠬᠦᠶᠡᠲᠦᠨᠡᠭᠡᠷ ᠢᠨᠡᠭᠡᠰᠢᠨ.
c	He came running. ("He runningly came.")	Тэр гуйж ирлээ.	ᠲᠡᠷ ᠭᠦᠶᠢᠵᠢ ᠢᠷᠯᠡᠭᠡ.
d	Everyone gave a thunderous applause. ("All people clapped the hands until it thundered. ")	Бүх хүмүүс нижигнэтэд алга ташив.	ᠪᠦᠬᠤ ᠬᠦᠮᠦᠦᠤᠰᠤ ᠨᠢᠵᠢᠭᠢᠨᠡᠲᠡᠳᠤ ᠠᠯᠭᠠ ᠲᠠᠰᠢᠪᠢᠪᠢ.
e	He sat into his car, laughing.	Тэр инээсээр машиндаа суув.	ᠲᠡᠷ ᠢᠨᠡᠭᠡᠰᠡᠭᠡᠷ ᠮᠠᠶᠢᠨᠳᠠᠭᠠ ᠰᠤᠤᠪᠢ.
f	He stands like a victorious hero. ("having-won-hero")	Тэр ялсан баатар мэт зогсоно.	ᠲᠡᠷ ᠶ᠋ᠯᠰᠠᠨ ᠪᠠᠭᠠᠲᠤᠷ ᠮᠡᠲᠤ ᠵᠣᠭᠰᠣᠨᠤ.

3.1.2.3.4 Causal Adverbials

They answer the questions "яагаад? ямар учраас? юунаас? яаснаас? юунд?" (why? for what reason? due to what?) and thus explain the reason of the action.

They can be **built** like this:

- with *NDS's + dative-locative-CS's* (ex. a-b)
- with the conjunction "аас бол", whereas "бол" could also be dropped (ex. c-d)
- with the *sVDS "аад"* (ex. e)
- with some of the *proword-conjunctions* (ex. f)
- with the *instrumental.CS's* (ex. g)

a	Out of anger his face became red. ("in his having become angry")	Тэр уурласандаа царай нь улайв.	ᠲᠡᠷ ᠤᠷᠯᠠᠰᠠᠨᠳᠠᠭᠠ ᠴᠠᠷᠠᠢ ᠨᠢ ᠤᠯᠠᠶᠢᠪᠢ.
b	She cried from being afraid. ("in her being afraid")	Тэр айхлаа уйлсан.	ᠲᠡᠷ ᠠᠶᠢᠬᠯᠠᠭᠠ ᠤᠶᠢᠯᠰᠠᠨ.
c	Because he had been cold, he got the flu.	Тэр даарснаас болж ханиалгасан.	ᠲᠡᠷ ᠳᠠᠭᠠᠷᠰᠠᠨᠠᠭᠠᠰᠠᠨ ᠪᠣᠯᠵᠢ ᠬᠠᠨᠢᠠᠯᠭᠠᠰᠠᠨ.
d	Because of him we were late.	Түүнээс болж бид хожимдсон.	ᠲᠡᠭᠦᠨᠡᠭᠡᠰᠤ ᠪᠣᠯᠵᠢ ᠪᠢᠳᠤ ᠬᠣᠵᠢᠮᠢᠳᠰᠣᠨ.
e	I was so afraid, I couldn't move. ("I was afraid and then couldn't move.")	Би айгаад хөдөлж чадаагүй.	ᠪᠢ ᠠᠶᠢᠭᠠᠳᠤ ᠬᠥᠳᠥᠯᠵᠢ ᠴᠠᠳᠠᠭᠠᠭᠢᠢ.
f	For this reason I couldn't go.	Тийм учраас би явж чадсангүй.	ᠲᠢᠶᠢᠮ ᠤᠴᠢᠷᠠᠭᠠᠰᠤ ᠪᠢ ᠶ᠋ᠪᠵᠢ ᠴᠠᠳᠰᠠᠨᠭᠢᠢ.
g	Due to the fire catastrophe, we became homeless.	Туймрийн гайгаар бид орон гэргүй болов.	ᠲᠢᠶᠢᠮᠢᠷᠢᠶᠢᠨ ᠭᠠᠶᠢᠭᠠᠷ ᠪᠢᠳᠤ ᠣᠷᠨ ᠭᠡᠷᠭᠢᠢ ᠪᠣᠯᠣᠪᠤ.

3.1.2.3.5 Final Adverbials

They answer the questions "яах гэж? яахаар? юуны тулд?" (what for? to do what?) and thus show the **purpose** or the **intention** of an action. Usually such sentences have an **adverbial clause**, but some could be considered as final adverbials.

They can be **built** like this:

- with the *sVDS "хаар"* (ex. a)
- with the postposition "ын тулд" (ex. b)
- with the construction "х гэж" (ex. c)

a	Dorj returned home in order to rest.	Дорж амрахаар гэртээ харьсан.	ᠳᠣᠷᠵᠢ ᠠᠮᠷᠠᠬᠠᠷ ᠭᠡᠷᠲᠡᠭᠡ ᠬᠠᠷᠢᠶᠰᠠᠨ.
b	I came to Mongolia to study the Mongolian language.	Би монгол хэл сурахын тулд Монголд ирсэн.	ᠪᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠡᠯ ᠰᠤᠷᠠᠬᠤᠶᠢᠨ ᠲᠤᠯᠳᠤ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠰᠡᠨ.
c	I came to Mongolia to study the Mongolian language.	Би монгол хэл сурах гэж Монголд ирсэн.	ᠪᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯ ᠬᠡᠯ ᠰᠤᠷᠠᠬᠤ ᠭᠡᠵᠢ ᠮᠣᠩᠭᠣᠯᠳᠤ ᠢᠷᠰᠡᠨ.

3.1.2.3.6 Conditional Adverbials

They answer the questions "явал? ямар бол? юу бол? хэн бол?" (under what condition?) and thus show the **conditions** under which an action happens. But all such sentences form, strictly speaking, an **adverbial clause**.

a	Otherwise I'll go, you know!	Эс тэгвэл би явна шүү.	ᠡᠰᠤ ᠲᠡᠭᠦᠪᠡᠯᠢ ᠪᠢ ᠶ᠋ᠪᠨᠠ ᠰᠢᠭᠦᠤ.
---	-------------------------------------	-------------------------------	------------------------------

6. The temporal adverbial is always before the local adverbial.

Examples: (temporal adverbial/local adverbial)

	Yesterday at home, I reviewed my lesson well.	Би өчигдөр гэртээ хичээлээ сайн давтсан.	Анх / Английн / .. Би тусгаарласан нь анх / Германы /
a	We learn Mongolian at home every day.	Бид өдөр бүр гэртээ монгол хэл сурдаг.	Нх / Анх / .. Өдөр бүр / Анх /
b	I bought a book at the shop yesterday.	Өчигдөр би дэлгүүрээс ном авлаа.	Тусгаарласан нь анх / Анх /
c	The whole evening, she reviewed her lesson in the library.	Тэр бүхэл өрөй номын санд хичээлээ давтав.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /

3.2 Coordinate Words as Parts of a Sentence

3.2.1 Characteristics

When talking about the parts of a sentence, 'coordinate words' refer to a group of words which have the **same function** in the sentence or in other words, parts of a sentence which are made up of more than one component. It could be further explained as a **merging of two or more simple sentences** which have common elements. (compare with page 367)

Example:

Peter goes to school. Susan goes to school. I go to school. = Peter, Susan, and I go to school. The common element (to go to school) links the three subjects which otherwise have no relationship together.

Coordinate words as parts of a sentence can belong to **two groups**:

- Coordinate words which are of one semantic group.**
Such coordinate words can be built with all five parts of a sentence.
e.g. Тэр англи, германаар ярьдаг. He speaks English and German.
(both indirect objects are languages = one and the same semantic group)
- Coordinate words which are of different semantic groups.**
Such coordinate words can be built with objects, attributes and adverbials.
e.g. Тэр надтай англиар ярьдаг. He talks with me in English.
(the two indirect objects belong to different semantic groups)

The following table shows what is possible and impossible when building coordinate words as part of a sentence:

	coordinate words of one semantic group:	coordinate words of different semantic groups:
1. order	is free: Тэр герман, англиар ярьдаг. Тэр англи, германаар ярьдаг.	is bound: Миний хоёр ном энд байна. (wrong: Хоёр миний ном ...)
2. grammatical form (e.g. suffixes)	is the same: Тэр германаар ярьдаг. Тэр англиар ярьдаг.	is different: Тэр надтай англиар ярьдаг.
3. conjunction	is possible: Тэр англиар ба германаар ярьдаг.	is impossible
4. question word	one is sufficient: Юугаар ярьдаг вэ?	more than one is needed: Хэнтэй/ юугаар ярьдаг вэ?

5. grammatical suffix	is needed with last word only: Тэр герман (-ø), англиар ярьдаг.	is needed with every word: Тэр надтай англиар ярьдаг.
6. reflexive words or listing-word	is possible: Тэр англи, герман зэрэг хэлээр ярьдаг. Баатар, Болд бил бүгд явсан.	is impossible
7. enumerating intonation	is possible: Тэр англи, германаар ярьдаг. (Comma or pause in intonation)	is impossible

3.2.2 Coordinate Subjects

Coordinate subjects can be built like this:

- with reflexive words like "бүгд, цөм" (ex.b)
- with listing-words like "дөрвүүд"
- with cardinal numerals like "дөрөв" (ex. a)

Note that a **declension** is only needed with the last word (e.g. plural suffix in ex. b).

a	Bold, Baatar, Dorj, and Tulag went to the lesson.	Болд, Баатар, Дорж, Тулга дөрөв хичээлдээ явав.	Анх / Анх / .. Өдөр бүр / Анх /
b	During the National Holiday everybody, herdsmen, workers and officials take a rest.	Үндэсний баяраар малчин, ажилчин, албан хаагчид цөм амардаг.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /

3.2.3 Coordinate Predicates

Sentences with coordinate predicates have a **common subject**. They are built like this:

- with *сVDS*'s (ex. a)
- with the *гVDS* "цаар" (ex.b).

The last predicate expresses tense (ex. a-c,e) or person (ex. d). The **auxiliary verbs** follow the last predicate (ex. c,f), but could, if need be, follow the other predicates as well (ex. e).

a	Dorj watered his sheep and gathered his horses.	Дорж хонио услаад, адуугаа хураав.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /
b	I kept thinking that I would meet him, (but) I couldn't.	Би түүнтэй уулзана гэж бодсоор амлсангүй.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /
c	Mother is cooking the meal and singing a song.	Ээж хоол хийж дуу дуулдаг байна.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /
d	Please make dinner and then clean your room.	Чи хоол хийгээд өрөөгөө шаварлээрэй.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /
e	I was helping you, am helping you, and will help you.	Би танд тусалж байсан, тусалж ч байна, тусалдаг ч болдог.	Анх / Анх / .. Анх / Анх /

Examples:

a	In other words , I don't have time now!	Өөрөөр хэлбэл , би одоо завгүй байна.	Танай өнөөгдөй .. Танай өдөр өнөөгдөй, би одоо завгүй байна.
b	Really , I can't give you work!	Нээрээ , би чамайг ажилл оруулж чадахгүй шүү.	Танай өнөөгдөй ажилл танай өдөр .. Танай өдөр, би чамайг ажилл оруулж чадахгүй шүү.
c	Of course , I won't talk to anyone about this.	Мэдээжийн хэрэг , би энэ талаар хэнтэй ч ярихгүй.	Өдөр өдөр, би энэ талаар хэнтэй ч ярихгүй .. Танай өдөр, би энэ талаар хэнтэй ч ярихгүй.
d	At least , you need a period of 4 months for this.	Наал зах нь , үүнд дөрвөн сарын хугацаа хэрэгтэй.	Өдөр өдөр, үүнд дөрвөн сарын хугацаа хэрэгтэй .. Танай өдөр, үүнд дөрвөн сарын хугацаа хэрэгтэй.

3.3.3 Interjections

Interjections make up a big percentage of the independent parts of a sentence.

a	Brr , how cold it is!	Тий тий , ямар хүйтэн юм бэ!	Ах ах, ямар хүйтэн юм бэ! ..
b	Ugh , what a terrible smell!	Пеөх , ямар муухай үнэр вэ!	Өө, ямар муухай үнэр вэ! ..

3.3.4 Response Parts

Response parts which could also be word-sentences (see page 364) are separated by commas if they serve as independent parts of a sentence.

a	-Will you come to the meeting? -Yes, I'll come with Dorj.	-Та хуралд очих уу? -Тэгнэ, Доржтой хамт очно.	-Өнөөгдөй, Сараа өдөр өнөөгдөй .. -Өдөр өнөөгдөй, Сараа өдөр өнөөгдөй ..
b	-Are you a foreigner? -That's right, I'm a German.	-Та гадаадын хүн үү? -Тиймээ, би герман хүн.	-Өдөр өнөөгдөй, Сараа өдөр өнөөгдөй .. -Өдөр өнөөгдөй, Сараа өдөр өнөөгдөй ..

4. RELATIONSHIP BETWEEN CLAUSES

A sentence which consists of different clauses is called a **combined sentence**. Despite the different clauses, **ONE intonation holds the sentence together**. A combined sentence always consists of two or more predicates. Depending on whether one of the clauses is dominating or not, we **differentiate between compound and complex sentences**.

4.1 Compound Sentences (coordinate)

A compound sentence is a combined sentence that is **made up of two or more coordinate clauses**. The last predicate takes a verb with a **TS**; the other verbs need a **cVDS**. The **tense** is, unlike English, expressed with the **last predicate only**.

Example:

Би найзаасаа захиа аваад энэ тухай сонсож их баярлав. **Зан**.
I received a letter from my friend, heard of it and was very happy.

Two coordinate clauses may be **linked** to each other in one of the following ways:

- with suffixes
- with intonation
- with conjunctions

4.1.1 Compound Sentences with Suffixes

The **most common** way to build a compound sentence is to use verbs with a **cVDS**. The English conjunction "and" is included in the meaning of these suffixes.

Examples: (*predicates/TS/cVDS*)

a	My father <i>went</i> abroad and <i>came back</i> yesterday.	Миний аав гадаад <i>яваад</i> өчигдөр <i>ирсэн</i> .	Танай аав гадаад яваад өчигдөр ирсэн .. Танай аав гадаад яваад өчигдөр ирсэн ..
b	I <i>get up</i> early in the mornings and <i>do</i> exercises.	Би өглөө эрт <i>босч</i> дагсгал <i>хийдэг</i> .	Өдөр өдөр .. Өдөр өдөр, би өглөө эрт босч дагсгал хийдэг.
c	Dorj <i>sings</i> , and Saraa <i>plays an instrument</i> .	Дорж <i>дуулж</i> , Сараа <i>хөгжимддөг</i> .	Өдөр өдөр .. Өдөр өдөр, Дорж дуулж, Сараа хөгжимддөг.
d	Soon, my friends <i>will gather</i> in my home and <i>celebrate</i> my birthday.	Удахгүй найз нар маань манай гэрт <i>цуглахаан</i> миний төрсөн өдрийг <i>тэмдэглэх болно</i> .	Өдөр өдөр .. Өдөр өдөр, найз нар манай гэрт цуглахаан миний төрсөн өдрийг тэмдэглэх болно.

4.1.2 Compound Sentences with Intonation

In **colloquial language**, compound sentences with intonations are **widely used**. Proverbs and rhythms are expressed this way (ex. a). Usually, both verbal predicates have a **TS** (ex. b-c). Due to the missing intonation, a **comma** is needed in the written language. An exception to this is the **cVDS "-ж/-ч"**, whose **TS** is added to the **auxiliary verb** of the second verbal predicate and therefore, **no comma** is needed.

a	Migratory birds <i>come again</i> ; people that have left, <i>return</i> .	Харьсан шувуу <i>ирдэг</i> , явсан хүн <i>эргэдэг</i> .	Өдөр өдөр, харьсан шувуу ирдэг, явсан хүн эргэдэг .. Өдөр өдөр, харьсан шувуу ирдэг, явсан хүн эргэдэг ..
---	--	---	--

4.3 Extended Combined Sentences

The extended combined sentence, in Mongolian called "mixture sentence", is a combination of complex and compound sentences. Such combinations could be:

1.) The subordinated clause of a complex sentence is made up of a compound sentence:

main clause/subordinate clause

a	<i>As soon as... I came from my lessons and had lunch, he called.</i>	Намайг хичээлээсээ ирж цайгаа уунагши тэр утасдсан.	Тогтмолтойгоор / Өнх / Тогтмолтойгоор / .. Тэрнэ / Тэрнэ / Тэр / Өн / Тэрнэ / Тэр / Өн /
---	---	---	---

2.) The compound sentence is the main clause of a complex sentence:

main clause/subordinate clause

a	<i>When he called, I had just come from my lessons and was having lunch.</i>	Түүнийг утасдагад би хичээлээсээ ирээд цайгаа ууж байсан.	Өнхөөрөө / .. Тэр / Өн / Тэрнэ / Тэр / Өн / Тогтмолтойгоор / Өнхөөрөө / Тогтмолтойгоор / Өн / Өн / Тэрнэ /
---	--	---	--

3.) Both, main and subordinate clause, are made up of compound sentences:

main clause/subordinate clause

a	<i>As soon as... I came from my lessons and had lunch, he called and told (me) about this.</i>	Намайг хичээлээсээ ирж цайгаа уунагши тэр утасдаж энэ тухай хэлсэн.	Тогтмолтойгоор / Тэр / Өнхөөрөө / Тэрнэ / .. Тэр / Өн / Тогтмолтойгоор / Өнхөөрөө / Тэрнэ / Тэрнэ / Тэр / Өн / Тэрнэ /
---	--	---	--

4.4 Speech

In order to use speech in Mongolian, the conjunction verb "гэ-" is needed (page 210). Direct and indirect speech have some characteristics which we have listed below:

	direct speech	indirect speech
a	written with quotation marks (or dash)	written without quotation marks
b	subject is in nominative	subject is in accusative

4.4.1 Direct Speech

A speech that has the actual words quoted, is called 'direct speech'. The subject is in nominative case and, usually, at the beginning of the sentence. Direct speech is either put in quotation marks (ex. a-b) or the new line is marked with a dash (ex. c-d). The conjunction verb "гэ-", which could be declined in different ways, serves as the conjunction between the speech and the other part of the sentence.

a	A man asked, "My son, where are you about to go?"	Аав: "Хүү минь, хаачих нь вэ?" гэж асуусан.	Өн / .. » Тэр / Тогтмолтойгоор / .. Тэр «Тэр / Тэр / Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тэр
b	Baatar met his friend and greeted him. "Hi, what's new with you?"	Баатар найзтайгаа уулзаад "Сайн уу? Сонин юутай?" гэж мэндлэв.	Тэр / Тогтмолтойгоор / .. «Тэр / Тэр / Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тэр / ..» Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тэр / Тогтмолтойгоор /

c	A woman addressed her tired son and said, "Go to sleep. Let me finish the thing you started."	Ээж нь ядарсан хүүдээ хандан, - Чи унт, унт. Би эхэлсэн юмыг чинь дуусгая гэв.	Тогтмолтойгоор / Тэр / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / .. - Тэр / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / .. Тэр / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор /
d	The teacher addresses his students, praising them saying things like, "You did your exams very successfully."	Багш оюутнуудлаа хандан, - Та нар шалгалтаа амжилттай өгсөн гэж мэтээр магтаж байна.	Тогтмолтойгоор / Тэр / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / .. - Тэр / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор /

4.4.2 Indirect Speech

Indirect speech is not quoted with the actual words of the person who said it, but a rendering of that person's speech. In English, subjunctive is used to express indirect speech. In Mongolian, the transformation of speech is easier because the actual speech changes less.

- Direct: This child said, "I go home."
Энэ хүүхэд "Би гэртээ харина" гэж хэлсэн.
- Indirect: This child said, (that) it would go home.
Энэ хүүхэд гэртээ харина гэж хэлсэн.
- Direct: Mother called, "Come here!"
Ээж "нааш ир!" гэж дуудсан.
- Indirect: Mother called me to come (to her).
Ээж намайг нааш ир гэж дуудсан.

If the two subjects are common, the subject has to be mentioned only once, usually in the main clause (ex. a-b). With two different subjects, the order of words in the sentence is:

- 1.) subject of the main clause (in nominative)
- 2.) indirect speech clause (subject in accusative)
- 3.) conjunction verb "гэ-"
- 4.) predicate of the main clause (e.g. said, shouted, answered)

a	My older brother said, (that) he had no time.	Миний эх завгүй гэж хэлэв.	Тэр / Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тогтмолтойгоор / ..
b	Mother said, (that) she would go to the cinema in the evening.	Эхнэр орой кинотеатрт очно гэж хэлэв.	Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тогтмолтойгоор / .. Тэр / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор /
c	My older brother said, (that) the mother had no time.	Миний эх ээжийг завгүй гэж хэлэв.	Тогтмолтойгоор / .. Тэр / Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тогтмолтойгоор /
d	Mother said, (that) her friend would go to the cinema in the evening.	Эхнэр найзыгаа орой кинотеатрт очно гэж хэлэв.	Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тогтмолтойгоор / Тогтмолтойгоор / .. Тэр / Тогтмолтойгоор / Тэрнэ / Тогтмолтойгоор /

4. ☞ Marking pauses in long sentences which clauses that are linked with a *cVDS*.

clause 1 + <i>conjunction</i>	Оглөөний нар оргин гарч ирэхэд
clause 2 + <i>VDS + comma</i>	голын эхэн дэх саруул хөндий гэрэлтэж,
clause 3 + <i>VDS + comma</i>	ариун агаар татаг,
clause 4 + <i>conjunction</i>	үнэхээр зуны амьсгал мэдрэгдэх бөгөөд
clause 5 + <i>VDS + comma</i>	дэргэлэх цэцэг өвсөнд нимгэн цагаан хяруу гялтганад,
clause 6 + <i>subj. indicator</i>	гэртээ ойд ногооны униар залгалдах нь
clause 7+ <i>period</i>	даруй нүүдэлчин малчин хүний сэтгэлийг хөдөлгөнө.

5. ☞ Avoiding confusion

Өчигдөр чамаас авсан номыг олсон. (They) found the book which had been taken from you yesterday.	Өчигдөр, чамаас авсан номыг олсон. <i>Yesterday</i> , (they) found the book which had been taken from you.
Цэцэг жимс түүв. (Someone) picked flowers ('tsetseg') and berries.	Цэцэг, жимс түүв. <i>Tsetseg</i> picked berries.

6. ☞ Changing the word order

Би энэ номыг чинь авлаа шүү. I bought <i>this book</i> , you know!	Би авлаа шүү, энэ номыг чинь. I bought it, <i>this book</i> , you know!
Та бол дээдийн дээд, хаадын хаан. <i>You are</i> the Highest, King of all kings.	Дээдийн дээд, хаадын хаан, Та. The Highest, King of all kings, <i>you are</i> .

5.2.5 Semi-colon

Semi-colons are used when the pause is bigger than with a comma, but not big enough to put a period. They are often used in **resolutions, laws, etc.** and not often in literature.

(from a contract)

II. Гэрээг цуцлах: 1. Монгол судлаач хүндэтгэх шалтгаанаар тус улсаас бүрмөсөн буцах болбол; 2. Монгол улсын хууль дүрмийг ноцтой зөрчвөл; (гэх мэт)	II. Cancellation of contract: 1. If the Mongolist is forced to leave this country due to serious reasons; 2. If he significantly violates the laws and regulations of Mongolia; etc.
--	---

5.2.6 Colon

Colons are used to **emphasize the announcements** of the following parts. They are widely used in **direct speech, quotations, and listing things**:

Баатар надад: "Чи багштайгаа уулзах хэрэгтэй" гэж хэлэв.	Baatar told me, " <i>You have to go and see your teacher.</i> "
Есүс: "Би бол Ертөнцийн Эзэн-Эцэг тийш очих ганцхан зам мөн" гэж хэлэв.	Jesus said, " <i>No one comes to the Father except through me.</i> "
Оюутан бүр бүртгүүлэхдээ дараах зүйлийг авчрах: 150 ам.доллар, 2 хувь зураг, тодорхойлолт, оршин суух зөвшөөрөл.	Each student is to bring the following items for registration: USD 150, 2 passport photos, references, proof-of-residence permit.

5.2.7 Quotation marks (Am.)/Inverted commas (Brit.)

Quotation marks are used for **direct speech**, for **quotations**, and in order to **emphasize particular words** which are used in a non-literal sense. There are two possible forms: "... " and «...». The latter is not known in English.

Болд: "Ээж маань орой ирнэ" гэж хэллээ.	Bold said, " <i>My mother will come in the evening.</i> "
Мөн ч «гавшигай» ажилладаг хүн байна даа.	Why! He is someone working so ' <i>efficiently</i> '!
«Өсөхөөс сурсан үндэсний хэл Мартаж болшгүй соёл Үхтэл орших төрөлх нутаг Салж болшгүй орон.» (Д.Нацагдорж)	" <i>The national language learned while being raised Is a culture that (I) can't ever forget The homeland (I) live in until (I) die Is a place that (I) can't ever leave</i> " (D. Natsagdorj)

5.2.8 Omission dots

Omission dots (three dots) are used to replace a **part that is omitted**.

Бат: "Миний аав ... " гэж хэлэнгүүт ухаан алдлаа.	When Bat was just saying, "My father ... ", he lost his consciousness.
---	--

5.2.9 Parentheses (Am.)/Brackets (Brit.)

Parentheses are used to **insert words** or whole parts of sentences that serve as an **explanation** or a **comment**:

Манай багш (Ц. Болдбаатар) Франц улсад монгол хэл зааж байгаа.	Our teacher (<i>Ts. Boldbaatar</i>) is teaching Mongolian in France.
Өнөөдөр (есөн сарын нэгэнд) бүх хүүхдүүд хичээлдээ явна.	Today (<i>September 1st</i>), all children will go to school.

5.2.10 Dash and Hyphen

There is a **long line** for intellectual pauses (**dash**) and a **short line** for connections (**hyphen**).

Dashes can follow **subjects** to **mark them** (instead of another subject indicator), or they can replace the **quotation marks** in **direct speech**. If so, they are put at the beginning of a new line.

Чанар – манай ажлын гол үзүүлэлт.	<i>Quality</i> – the main characteristic of our work.
Ээж нь хүүдээ хандан, –Би чамтай хамт явах уу? гэхэд хүү нь, –Үгүй, би ганцаараа явж чадна гэв.	When the woman addressed her son and asked, "Shall I go with you?", the son answered, "No, I can go alone."

Hyphens are used to **connect two words, numbers and their suffixes**, and also to connect **personal names**: if the second of two names begins with a vowel, then a hyphen is put in between them. In literature, **words of similar meaning** are equated using a hyphen.

Улаанбаатар-Дарханы төмөр замыг тэр жил байгуулжээ.	The railway <i>Ulaanbaatar-Darkhan</i> was built in that year.
5-р сарын 24-нд	On May 24th ("5th month")
XIII-XIV зууны үед монголчууд дэлхий даяар маш алдартай байжээ.	In the 13-14th century, the Mongolians were very famous throughout the world.
Болд-Эрдэнэ, Бат-Оргил, Говь-Алтай	<i>Bold-Erdene, Bat-Orgil, Gov'-Altai</i>
Эх орон-Монголоо зогсолтгүй чимье.	Let's decorate our <i>motherland, Mongolia</i> , unceasingly.

d	ᠮᠣᠯᠠᠭ	улай-	to blush, to confess
e	ᠮᠣᠯᠠᠭᠢᠷᠠ	улайра-	to become red
f	ᠮᠣᠯᠠᠭᠢᠯᠠᠭ	улайлга-	to make ashamed
g	ᠮᠣᠯᠠᠭᠢᠰᠢ	улангас-	to become ferocious
h	ᠮᠣᠯᠠᠭᠢᠰᠢ	улалза-	to appear red
i	ᠮᠣᠯᠠᠭᠢᠨᠠ	улаагана	red currant

17	ᠬᠠ	ха-	... off
a	ᠬᠠᠳᠤ	хада-	to mow
b	ᠬᠠᠳᠤᠭᠤᠷ	халуур	sickle
c	ᠬᠠᠳᠤᠯᠠᠨ	хадлан	hay cutting
d	ᠬᠠᠵᠠ	хаза-	to bite
e	ᠬᠠᠵᠢ	хажи-	to hem
f	ᠬᠠᠰᠤ	хаса-	to subtract
g	ᠬᠠᠰᠤᠭᠤᠷ	хасуур	chisel
h	ᠬᠠᠰᠢ	хаши-	to fence off
i	ᠬᠠᠰᠢᠶ᠋ᠠ	хашаа	fence, hedge

18	ᠳᠠ	да-	over-
a	ᠳᠠᠪᠠ	дава-	to overcome
b	ᠳᠠᠪᠠᠶ᠋ᠠ	даваа	mountain pass
c	ᠳᠠᠪᠠᠭᠤ	давуу	outstanding
d	ᠳᠠᠷᠠ	лара-	to press, to crush
e	ᠳᠠᠢᠯᠠ	дайла-	to make war, to entertain
f	ᠳᠠᠢᠷᠠ	дайра-	to hit, to attack
g	ᠳᠠᠢᠨ	лайн	war
h	ᠳᠠᠢᠴᠢᠨ	дайчин	warrior, militant
i	ᠳᠠᠢᠴᠢᠯᠠ	дайчла-	to mobilize
j	ᠳᠠᠢᠰᠢᠨ	дайсан	enemy

19	ᠣᠪ	ов-	to heep
a	ᠣᠪᠣ	овоо	stone heep
b	ᠣᠪᠣᠯᠠ	овооло-	to accumulate
c	ᠣᠪᠣᠷᠠ	оворо-	to crowd
d	ᠣᠪᠣᠷ	овор	appearance, figure
e	ᠣᠪᠣᠯᠠᠵᠠ	оволзо-	to move up and down

20	ᠣᠷ	ог-	abrupt
a	ᠣᠷᠳᠣᠭᠣᠷ	огдгор	short (for skirt)
b	ᠣᠷᠳᠣᠢ	огдой-	to be short
c	ᠣᠷᠴᠣᠮ	огцом	steep, quick- tempered
d	ᠣᠷᠲᠣᠯ	огтол-	to cut (off)
e	ᠣᠷᠴᠣᠷ	огцор-	to be fired

The following 4 passive roots are particles, which appear with other words:

21	ᠪᠤᠲᠠ	бута-	fragmented
a	ᠪᠤᠲᠠᠯ	бутал-	to crumble
b	ᠪᠤᠲᠤᠷᠠ	бутра-	to scatter
c	ᠪᠤᠲᠠᠴ	бутац	illegitimate child
d	ᠪᠤᠲᠠᠷᠬᠠᠢ	бутархай	fraction

22	ᠬᠠᠭᠠ	хага-	broken
a	ᠬᠠᠭᠠᠷᠠ	хагара-	to break (intr.)
b	ᠬᠠᠭᠠᠷᠠᠯ	хагарал	breaking, split
c	ᠬᠠᠭᠠᠷᠬᠠᠢ	хагархай	splinter, chip
d	ᠬᠠᠭᠠᠰ	хагас	half, semi-
e	ᠬᠠᠭᠠᠰᠠᠯ	хагасла-	to divide in half
f	ᠬᠠᠭᠠᠯ	хагал-	to break (tr.)
g	ᠬᠠᠭᠠᠴᠠ	хагаца-	to separate
h	ᠬᠠᠭᠠᠴᠠᠯ	хагацал	separation

23	ᠰᠤᠭᠠ	суга-	... out
a	ᠰᠤᠭᠠᠷᠠ	сугара-	to come off
b	ᠰᠤᠭᠠᠯ	сугал-	to pull out, to draw lots
c	ᠰᠤᠭᠠᠯᠠᠠ	сугалаа	lot, lottery

24	ᠨᠢᠴᠢ	няц-	asunder
a	ᠨᠢᠴᠢ	няц	crushed
b	ᠨᠢᠴᠠ	няца-	to retreat
c	ᠨᠢᠴᠠᠶ᠋ᠠ	няцаа-	to repulse
d	ᠨᠢᠴᠠᠷᠠ	няцра-	to be crushed
e	ᠨᠢᠴᠠᠯ	няцал-	to crush

2. LIST OF SOME PHRASAL VERBS

We have tried to list the most important Mongolian verbs that take another case than in English:

1	ай-	хэнээс? юунаас?	Нохойноос битгий ай!
	to be afraid	of whom? of what?	Don't be afraid of the dog!
2	айлчла-	юунд?	Төлөөлөгчид Америкт айлчлав.
	to visit (as a guest)	whom? what?	The representatives visited America.
3	анхаар-	хэнийг? юуг?	Та энэ асуудлыг анхаарах хэрэгтэй.
	to pay attention	to whom? to what?	You should pay attention to this matter.
4	асуу-	хэнээс? юунаас?	Та багшаас асуугаарай.
	to ask	whom? what?	Please ask the teacher.
5	багшла-	хэнд?	Тэр надад олон жил багшилсан.
	to teach	whom? (Acc.)	He taught me for many years.
6	баярла-	хэнд? юунд?	Танд баярлалаа.
	to thank	whom?	Thank you.
7	баярла-	хэнд? юунд?	Үүнд би баярлаж байна.
	to be glad	about what?	I am glad about this.
8	болгоомжло-	хэнээс? юунаас?	Хулгайчаас болгоомжил!
	to watch out	for what?	Watch out for thieves!
	to be careful	of what?	Be careful of cars!
9	гайха-	юунд?	Чи үүнд битгий гайх.
	to be surprised	by what?	Don't be surprised by this.
10	гомдо-	хэнд? юунд?	Тэр чамд гомджээ.
	to be offended	by whom? by what?	He was offended by you.
11	гуй-	хэнээс? юунаас?	Түүнээс битгий гуй!
	to beg (ask strongly)	whom?	Don't beg him.
12	гунигла-	юунд?	Чи юунд гуниглаа вэ?
	to be sad	about what?	Why are you sad? ("What are you sad about?")
13	гэмши-	юунд?	Би үүнд гэмшиж байна.
	to regret	what?	I regret this.
	to repent	of what?	I repent of this.
14	гэрлэ-	хэнтэй?	Тэр багштайгаа гэрлэсэн.
	to get married	to whom	She got married to her teacher.
15	далла-	юугаар?	Эмээ алчуураар далласан.
	to wave	with what?	The grandmother waved with a headscarf.
16	дурла-	хэнд?	Би нэг бүсгүйд дурласан.
	to fall in love	with whom?	Үүнд битгий дурлаарай.
	to like/to desire	what?	I fell in love with a young woman. Don't desire this.
17	итгэ-	хэнд? юунд?	Би танд итгэж байна.
	to believe	(in) whom?(in)	I believe you. (I believe in you.)
	to trust	what?	I trust you.
18	ичи-	хэнээс?	Би түүнээс ичиж байна.
	to be ashamed	юунаас?	Би хамарнаасаа ичиж байна.
	to be embarrassed	before whom?	I am ashamed before him.
		about what?	I am embarrassed about my nose.
19	заа-	хэнд?	Би түүнд англи хэл заадаг.
	to teach	whom?	I teach him English.
20	зөвлө-	хэнтэй?	Би багштайгаа зөвлөе.
	to take advice	from whom?	Let me take advice from my teacher.
21	зөвшөөрө-	юуг?	Би түүний хэлснийг зөвшөөрч байна.
	to agree	with what?	I agree with what he said.

22	мөрөөдө- to dream	хэнийг? юуг? about what?	Би Америк явах ыг мөрөөдөж байна. I dream about going to America.
23	найда- to trust	хэнд? юунд? (in)whom? (in)what?	Би өөртөө найдаж байна. I trust myself.
24	нөлөөлө- to influence	хэнд? юунд? whom? what?	Тэр налад их нөлөөлсөн. He has influenced me a lot.
25	ол- to find	хаанаас? where?	Би түлхүүрээ хаанаас ч олоогүй. I haven't found my key anywhere.
26	өвд- to be ill	юугаар? with what?	Миний ээж өмөн үүгээр өвдсөн. My mother was ill with cancer.
27	сонго- to be elected (English prefers passive voice)	юугаар? what?	Бид түүнийг Улсын Их Хурлын гишүүнээр сонгосон. He was elected a member of the Great National 'Khural' (by us).
28	сонирхо- to take interest	хэнийг? юуг? in whom? in what?	Тэр энэ ном ыг их сонирхсон. He took great interest in this book.
29	сонс- to listen	юуг? to what?	Тэр үргэлж радио сонслог. He always listens to the radio.
30	таларха- to thank	хэнд? юунд? whom? for what?	Би танд талархаж байна. Намайг урьсанд талархаж байна. I thank you. Thank you for inviting me.
31	уйд- to be bored	хэнээс? юунаас? with what?	Би чам аас уйдаж байна. I am bored with you.
32	утасла- to call/ to phone	хэн рүү? юу рүү? whom?	Над рүү утаслаарай. Call/phone me, please.
33	уурла- to be angry	хэнд? юунд? with whom? about what?	Ээж налад уурласан. Тэр үүнд маш их уурласан. The mother was angry with me. He was very angry about that.
34	уя- to tie	хэнээс? юунаас? to whom? to what?	Би морио модноос уясан. I tied my horse to the tree.
35	хоцор- to be (too) late	хэнээс? юунаас? for what?	Би хурлаас хоцорсон. I was late for the meeting.
36	хөгжимдө- to play (instrument)	юугаар? what?	Чи юугаар хөгжимддөг вэ? What instrument do you play?
37	хүлээ- to wait	хэнийг? юуг? for whom? for what?	Та хэнийг хүлээж байна вэ? Whom are you waiting for ?
38	яара- to hurry	юунд? to what?	Чи юунд яарсан бэ? What were you hurrying to ?
39	ядра- to be tired	юунд? from what?	Би ажилдаа ядарч байна. I am tired from my work.

3. LIST OF INFLECTIONAL SUFFIXES

In this list, we've tried to give **all the inflectional suffixes** of the Mongolian language in **Cyrillic alphabetical order**. We use, as also throughout the book, the following **abbreviations** and guidelines:

AsS = Aspect Suffix
AwDS = Adword Determining Suffix
AwS = Adword Suffix
CbS = Case-bound Suffix
CS = Case Suffix
cVDS = co-ordinating Verb Determining Suffix
NDS = Noun Determining Suffix
NuS = Numeral Suffix
PS = Plural Suffix
PTS = Person-bound Terminating Suffix
RS = Reflexive Suffix
sVDS = subordinating Verb Determining Suffix
TTS = Tense-bound Terminating Suffix
VDS = Verb Determining Suffix
VoS = Voice Suffix

a) Suffixes having **more than one form**, are listed with all forms, but **only with the basic form** we've given the name and the Classical Mongolian Script version.

-аарай ⁴	ᠠᠭᠠᠷᠠᠢ	PTS (demand)	
-ээрэй		-аарай ⁴	

b) Suffixes taking an **inserted vowel** (e.g. "-(а)ггун") are not listed. But suffixes taking an **inserted consonant (not to be confused with hidden "н" or "г"!)** are listed like this:

-(г)ийн		-ийн	
-(х)аа ⁴		-аа ⁴	

c) Only a few Cyrillic suffixes are **not added directly** to the stem. With such suffixes, we write an exclamation mark instead of a dash:

(!) нар	ᠨᠠᠷ	PS	
---------	-----	----	--

d) **Zero-suffixes** are also important suffixes, as they show an existing subordination that is not written. They are marked like this:

-ө	-ө	PTS (command)	
----	----	---------------	--

The suffixes which are written in **bold letters** are the most important ones, as they represent the **basic forms**.

Suffixes Cyrillic/Classical	name/ basic suffixes	page
-ø	-ø	AsS(ordinary) 131
-ø	-ø	VoS (active) 116
-ø	-ø	PTS (command) 177
⊖		
-aa ⁴	ᠠᠠᠨᠠ, ᠠᠠᠨᠠᠨ	RS 108
-aa ⁴	ᠠᠠᠨᠠ, ᠠᠨ	VoS (causative) 121
-aa ⁴	ᠠᠠᠨᠠ, ᠠᠨ	NDS (progressive present) 145
-aad ⁴	ᠠᠠᠨᠠᠨ, ᠠᠨᠠᠨ	cVDS (anterior) 159
-aad ⁴	ᠠᠠᠨᠠ, ᠠᠨᠠᠨ	NuS (approximate) 247
-aar ⁴	ᠠᠠᠨᠠ, ᠠᠠᠨ	CS (instrumental) 93
-aарай ⁴	ᠠᠠᠨᠠᠨ, ᠠᠠᠨᠠᠨ	PTS (demand) 179
-aac ⁴	ᠠᠠᠨ	CS (ablative) 90
-aасай ⁴	ᠠᠠᠨᠠᠨ, ᠠᠠᠨᠠᠨ	PTS (hope) 182
-aac ⁴	ᠠᠠᠨᠠ, ᠠᠠᠨᠠᠨ	PTS (request) 178
⊕		
-бал ⁴	ᠪᠠᠯ	sVDS (conditional) 161
-балз ²	ᠪᠠᠯᠵ	AsS (repetitive) 135
-бол		-бал ⁴ (sVDS) 161
-бөл		-бал ⁴ (sVDS) 161
-бэл		-бал ⁴ (sVDS) 161
-бэлз		-балз ² (AsS) 135
⊖		
-в	ᠪ	AwS (intensifying) 219
-в	ᠪᠡ	TTS (past tense) 186
-вал ⁴	ᠪᠠᠯ	sVDS (conditional) 161
-валз ²	ᠪᠠᠯᠵ	AsS (repetitive) 135
-вол		-вал ⁴ (sVDS) 161
-вөл		-вал ⁴ (sVDS) 161
-втар ⁴	ᠪᠲᠠᠷ	AwS (diminutive) 218
-втор		-втар ⁴ (AwS) 218
-втөр		-втар ⁴ (AwS) 218
-втэр		-втар ⁴ (AwS) 218
-вэл		-вал ⁴ (sVDS) 161

-вэлз ²		-валз ² (AsS) 135
-вч	ᠪᠴ	sVDS (concessive) 162
⊖		
-г	ᠭ	PTS (permission) 181
-г	ᠭᠡ, ᠭᠢ	CS (accusative) 86
-га ⁴	ᠭᠠᠨ	VoS (causative) 120
-(г)aa ⁴		-aa ⁴ (RS/NDS)
-(г)aal ⁴		-aal ⁴ (cVDS/NuS)
-(г)aar ⁴		-aar ⁴ (CS) 93
(г)аарай ⁴		-аарай ⁴ (PTS) 179
-(г)aac ⁴		-aac ⁴ (CS) 90
(г)аасай ⁴		-аасай ⁴ (PTS) 182
-(г)aac ⁴		-aac ⁴ (PTS) 178
-галз ²	ᠭᠠᠯᠵ	AsS (repetitive) 135
-гана ⁴	ᠭᠠᠨᠠ	AsS (repetitive) 135
-гд	ᠭᠡᠳ	VoS (passive) 124
-(г)ийн		-ийн (CS) 79
-го		-га ⁴ (VoS) 120
-гоно		-гана ⁴ (AsS) 135
-гө		-га ⁴ (VoS) 120
-гөнө		-гана ⁴ (AsS) 135
-гтун ²	ᠭᠲᠦᠨ	PTS (appeal) 181
-гтүн		-гтун ² (PTS) 181
-(г)уу-зай ²		-уузай ² (PTS) 180
-(г)уут ²		-уут ² (VDS) 170
-(г)ууш-тай ²		-ууштай ² (AwDS) 154
-гч	ᠭᠴ	NDS ('doer') 149
-гэ		-га ⁴ (VoS) 120
-гэлз		-галз ² (AsS) 135
-гэнэ		-гана ⁴ (AsS) 135
⊖		
-д	ᠳ	PS 75
-д	ᠳᠡ (ᠳᠦ)	CS (dative-locative) 83
-д	ᠳᠠ	VoS (passive) 124

-даг ⁴	ᠳᠠᠭ	NDS (indefinite present) 144
-дахь	ᠳᠠᠬᠢ	NuS (ordinal) 241
-лог		-даг ⁴ (NDS) 144
-дөг		-даг ⁴ (NDS) 144
-дугаар ²	ᠳᠤᠭᠠᠭᠠᠷ	NuS (ordinal) 241
-дуу ²	ᠳᠤᠭᠤ	AwS (diminutive) 218
-дүгээр		-дугаар ² (NuS) 241
-лүү		-дуу ² (AwS) 218
-дэг		-даг ⁴ (NDS) 144
-дэх	ᠳᠡᠬ	NuS (ordinal) 241
⊖		
-е	ᠡ	PTS (intention) 175
⊖		
-ё	ᠡ	PTS (intention) 175
⊖		
-ж	ᠵ	cVDS (simultaneous) 157
-жээ	ᠵᠡ	TTS (past tense) 185
⊖		
-э(а)на ⁴	ᠡᠨᠠ	AsS (temporary) 132
-э(о)но		-э(а)на ⁴ (AsS) 132
-э(ө)нө		-э(а)на ⁴ (AsS) 132
-э(э)нэ		-э(а)на ⁴ (AsS) 132
⊖		
-иа ²		-aa ⁴ (RS/NDS)
-иад ²		-aad ⁴ (cVDS/NuS)
-иарай ²		-аарай ⁴ (PTS) 179
-иац ²		-aac ⁴ (PTS) 178
-ий	ᠢ	CS (genitive) 79
-ийг	ᠢᠭ	CS (accusative) 86
-ийн	ᠢᠨ	CS (genitive) 79
-иар ²		-aar ⁴ (CS) 93
-иас ²		-aac ⁴ (CS) 90
-иасай ²		-аасай ⁴ (PTS) 182
-иуд ²		-уул ² (PS) 73

-иузай ²		-уузай ² (PTS) 180
-иул ²		-уул ² (VoS/NuS)
⊖		
-л	ᠯ	AsS (repetitive) 135
-лаа ⁴	ᠯᠠᠠ	TTS (past tense) 187
-лга ⁴	ᠯᠭᠠ	VoS (causative) 119
-лго		-лга ⁴ (VoS) 119
-лгө		-лга ⁴ (VoS) 119
-лгэ		-лга ⁴ (VoS) 119
-лд	ᠯᠳ	VoS (adversative) 127
-лз	ᠯᠵ	AsS (repetitive) 135
-лоо		-лаа ⁴ (TTS) 187
-лөө		-лаа ⁴ (TTS) 187
-лтай ³	ᠯᠲᠠᠢ	AwDS (worthwhile) 155
-лтой		-лтай ³ (AwDS) 155
-лтэй		-лтай ³ (AwDS) 155
-лтгүй		-лтай ³ (AwDS) 155
(!)луу ²	ᠯᠤᠭᠤ	CS (directive) 99
(!)лүү		(!)луу ² (CS) 99
-лц	ᠯᠴ	VoS (communal) 126
-лээ		-лаа ⁴ (TTS) 187
⊖		
-маа-жин ⁴	ᠮᠠᠶᠢᠨ	sVDS (excluding) 172
-маар ⁴	ᠮᠠᠷ	AwDS (wish) 151
-магц ⁴	ᠮᠠᠭᠴ	sVDS (succeeding) 164
-м(гүй)	ᠮᠤ	AwDS (worthwhile) 155
-могц		-магц ⁴ (sVDS) 164
-моо-жин		-маажин ⁴ (sVDS) 172
-моор		-маар ⁴ (AwDS) 151
-мөгц		-магц ⁴ (sVDS) 164
-мөө-жин		-маажин ⁴ (sVDS) 172
-мөөр		-маар ⁴ (AwDS) 151
-мэгц		-магц ⁴ (sVDS) 164

4. THE STRUCTURAL AND FUNCTIONAL SYSTEM OF RELATIONAL SUFFIXES

In the introduction to Part III on page 71, we mentioned a **system**, after which the inflectional suffixes are categorized. We believe it's important to have a good idea of this system in order to be able to build syntagmas and sentences. Especially to Western people who are used to a completely different sentence structure, this system should prove helpful. To understand the following two tables, their system chart and all abbreviations, we explain here briefly the terminology which has been used:

Inflectional suffixes:

Inflectional suffixes give the word no lexical, but a **grammatical** meaning

Relational suffixes:

Relational suffixes are those inflectional suffixes which can **express a relationship** between words.

Sentence:

A sentence is an independent **unit of speech** which has one common intonation.

Syntagma:

Syntagma is a **particular part** of a sentence:

e.g. 'to give to someone'; 'to put on the table'; 'to be good in math'.

Syntagmas are **built through relationships between words**. Such relationships are expressed by suffixes.

Adwords:

Adwords **describe** nouns, verbs or adwords. Adjectives, adverbs, and numerals belong to the category of adwords.

They can be used

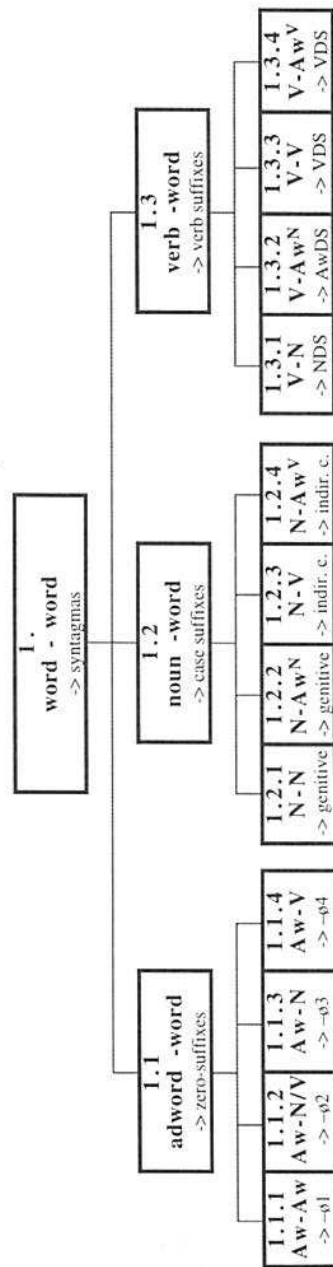
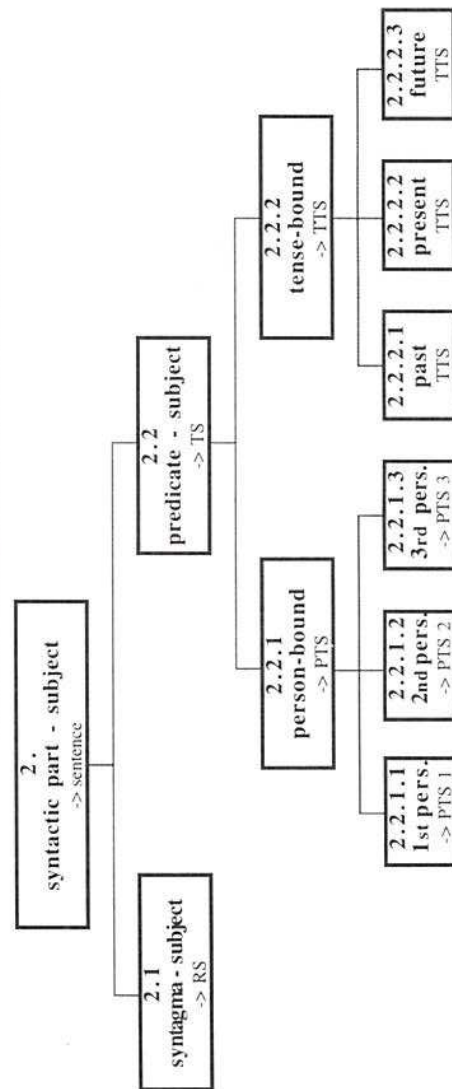
- **nominal** (Aw^N) as in: a **good** horse, **three** books,
- **verbal** (Aw^V) as in: to sing **well**, to go **twice**

Relational Suffixes which build Syntagmas: Table 1 (compare with page 421)

No. in table	Abbreviations	Explanations	Examples	Category	Page
1.1	Aw-W	adword - word		adwords	211ff
1.2	N-W	noun - word		CS's	78ff
1.3	V-W	verb - word		DS's	139ff
1.1.1	Aw-Aw	adword - adword	нэн (-01) сайн маш (-01) харамсалтай	adwords	211ff
1.1.2	Aw-N/V	adword - noun/ verb	сайн (-02) морь сайн (-02) дуула-	adjectives/ adverbs	212ff 221ff
1.1.3	Aw-N	adword - noun	өндөр (-03) хүн хар (-03) машин	adjectives	212ff
1.1.4	Aw-V	adword - verb	сайтар (-04) бодо- дандаа (-04) ажилла-	adverbs	221ff
1.2.1	N-N	noun - noun	ахын ном ширээний хөл	direct case genitive	79ff
1.2.2	N-Aw ^N	noun - adword in nominal function	усны тунгалаг нарны эрт	direct case genitive	79ff
1.2.3	N-V	noun - verb	хүнд өг- хүнийг хара- хүнээс асуу- хүнээр хийлгэ- хүнтэй ява- хүн рүү оч-	indirect cases	83ff 86ff 90ff 93ff 97ff 99ff
1.2.4	N-Aw ^V	noun - adword in verbal function	тоонд сайн уснаас гүн малаар баян билдэнтэй сайн говь руу муу	indirect cases	83ff 90ff 93ff 97ff 99ff
1.3.1	V-N	verb - noun	явсан хүн явдаг хүн яваа хүн явах хүн явагч хүн	NDS's	143 144 145 147 149
1.3.2	V-Aw ^N	verb - adword in nominal function	явмаар сайхан явахуйц чухал явууштай гоё явашгүй муухай үзэлгүй муухай ангам халуун	AwDS's	151 153 154 155 155 155
1.3.3	V-V	verb - verb	худалдаж ав- гүйн гар- очоод уулза- ирвэл ява- яаравч ажилла- ирмэгц уулза- явахлаар ирэ- сурахаар яв- үхтэл ай- явсаар ирэ- ирэнгүүт унта- явангаа ярь- сурмаажин мэдэ-	VDS's	157 158 159 161 162 164 165 166 167 168 170 171 172
1.3.4	V-Aw ^V	verb - adword in verbal function	ирвэл сайн явавч муу явахлаар хол сурмаажин чухал	VDS's	161 162 165 172

Relational Suffixes which build Sentences: Table 2 (compare with page 421)

	Explanation	Examples	Page
2.	syntactic part - subject		
2.1	syntagma - subject (RS)	Би ээжтэйгээ хамт явсан. Би хичээлээс ирмэгцээ цайгаа уусан.	108ff 173
2.2	predicate - subject		371ff
2.2.1	Person-bound Terminating Suffixes (PTS's)		175ff
2.2.2	Tense-bound Terminating Suffixes (TTS's)		184ff
2.2.1.1	PTS's of 1st person	Би явъя. Хөдөө аж ахуйг хурдан хөгжүүлсүгэй!	175 176
2.2.1.2	PTS's of 2nd person	Гар! (-ø) Чи яваач. Номоо уншаарай! Гал гаруузай! Та суугтун!	177 178 179 180 181
2.2.1.3	PTS's of 3rd person	Тэр үзвэл үзэг! Тэд ирээсэй! Манай орон мандтугай!	181 182 183
2.2.2.1	TTS's of past tense	Би хоолоо идсэн. Орой болжээ. Лав хөдөө явав. Тэр явлаа.	184 185 186 187
2.2.2.2	TTS's of present tense	Өвөл цас ордог. Надад талх байгаа. Ус хөлддөгийг бид мэднэ.	188 189 190
2.2.2.3	TTS of future tense	Би маргааш явна.	191

Table 1: Relational Suffixes which build Syntagmas**Table 2: Relational Suffixes which build Sentences**

5. MONGOLIAN EQUIVALENT OF ENGLISH TENSES

As you study this chart, please refer to the following paragraphs in Part III of this book: p. 136 (analytically expressed aspects); p. 139 (NDS's); p. 184 (TTS's); p. 374/195 (building compound predicates) Exceptions are marked with "!!"

	PRESENT ОДОО ЦАГ -даг, (-на)	PAST ӨНГӨРСӨН ЦАГ -сан, -жээ, -лаа, -в	FUTURE ИРЭЭДҮЙ ЦАГ -на -х (болно)	FUTURE IN THE PAST ӨНГӨРСНИЙ ҮҮД-НЭЭС ИРЭЭДҮЙ ЦАГ -х байсан
INDEFINITE ТОДОР- ХОЙГҮЙ	•Би бичдэг. <i>I write.</i> •Та бичдэг үү? <i>Do you write?</i> •Би бичдэггүй. <i>I don't write.</i>	•Би бичсэн. <i>I wrote.</i> •Та бичсэн үү? <i>Did you write?</i> •Би бичсэнгүй. <i>I didn't write.</i>	•Би бичнэ. <i>I shall write.</i> •Та бичих үү? <i>Will you write?</i> •Би бичихгүй. <i>I shall not write.</i>	•Би бичих байсан. <i>I should write.</i> •Та бичих байсан уу? <i>Should you write?</i> •Би бичихгүй байх байсан. <i>I shouldn't write.</i>
PROGRESSIVE ҮРГЭЛЖ- ЛЭХ	•Би бичин байна. <i>I'm writing.</i> •Та бичин байна уу? <i>Are you writing?</i> •Би бичихгүй байна. <i>I'm not writing!!</i>	•Би бичин байсан. <i>I was writing.</i> •Та бичин байсан уу? <i>Were you writing?</i> •Би бичин байсангүй. <i>I wasn't writing.</i>	•Би бичин байх болно. <i>I shall be writing.</i> •Та бичин байх уу? <i>Will you be writing?</i> •Би бичин байхгүй. <i>I shall not be writing.</i>	•Би бичин байх байсан. <i>I should be writing.</i> •Та бичин байх байсан уу? <i>Should you be writing?</i> •Би бичин байхгүй байх байсан. <i>I shouldn't be writing.</i>
PERFECT ТӨГС	•Би биччихээд байна. <i>I have written.</i> •Та биччихээд байна уу? <i>Have you written?</i> •Би бичээгүй байна. <i>I haven't written.</i>	•Би биччихээд байсан. <i>I had written.</i> •Та биччихээд байсан уу? <i>Had you written?</i> •Би бичээгүй байсан. <i>I hadn't written.</i>	•Би биччихээд байх болно. <i>I shall have written.</i> •Та биччихээд байх уу? <i>Will you have written?</i> •Би бичээгүй байх болно. <i>I shall not have written.</i>	•Би биччихээд байх байсан. <i>I should have written.</i> •Та биччихээд байх байсан уу? <i>Should you have written?</i> •Би бичээгүй байх байсан. <i>I shouldn't have written.</i>
PERFECT PROGRESSIVE ТӨГС ҮРГЭЛЖ- ЛЭХ	•Би бичээд байх байна. <i>I have been writing.</i> •Та бичээд байх байсан уу? <i>Have you been writing?</i> •Би бичихгүй байсаар байна. <i>I haven't been writing.</i>	•Би бичээд байх байсан. <i>I had been writing.</i> •Та бичээд байх байсан уу? <i>Had you been writing?</i> •Би бичихгүй байсаар байсан. <i>I hadn't been writing.</i>	•Би бичээд байх болно. <i>I shall have been writing.</i> •Та бичээд байх уу? <i>Will you have been writing?</i> •Би бичихгүй байсаар байх болно. <i>I shall not have been writing.</i>	•Би бичээд байх байсан. <i>I should have been writing.</i> •Та бичээд байх байсан уу? <i>Should you have been writing?</i> •Би бичихгүй байсаар байх байсан. <i>I shouldn't have been writing.</i>

6. TABLE OF CONTENTS IN MONGOLIAN

Монгол гарчиг

Г. ХЭСЭГ : Удиртгал (х. 1-40)

1. Монгол хэл, түүний хувьсал хөгжил (х. 2)

1.1 Монгол хэлний ерөнхий шинж (х. 2)

1.2 Олон монгол хэл аялгуу (х. 2)

1.3 Сонгодог бичгийн хэл хийгээд орчин цагийн утга зохиолын хэл (х. 3)

2. Монгол бичгийн цагаан толгой (х. 4)

2.1 Уйгуржин бичгийн цагаан толгой (х. 4)

2.1.1 Уйгуржин бичгийн цагаан толгойн тойм хүснэгт (х. 4)

2.1.2 Олон дуудлагат цагаан толгой (х. 5)

2.1.3 Уйгуржин бичгийн цагаан толгойн нарийвчилсан хүснэгт (х. 6)

2.1.4 Эгшиг авиа (х. 7)

2.1.4.1 Эгшгийн зохиол

2.1.4.2 Эгшгийн хувьсал

2.1.4.2.1 Эгшгийн ижилсэл

2.1.4.2.1.1 Дэвшин ижилсэх

2.1.4.2.1.2 Ухран ижилсэх

2.1.4.2.2 Урт эгшгийн үүсэл

2.1.4.2.2.1 Авианы нийлэмжээс үүсэх нь

2.1.4.2.2.2 Богино эгшгээс үүсэх нь

2.1.4.2.2.3 Нийлмэл эгшгээс үүсэх нь

2.1.4.2.3 Хос эгшгийн үүсэл

2.1.4.2.3.1 Үгийн дундах хос эгшиг

2.1.4.2.3.2 Үгийн эцсийн хос эгшиг

2.1.4.2.4 Балархай эгшиг

2.1.4.2.4.1 Эгшиг сулрах нь

2.1.4.2.4.2 Эгшиг гээглэх нь

2.1.5 Гийгүүлэгч авиа (х. 13)

2.1.5.1 Чанга, сул гийгүүлэгч

2.1.5.2 Дэвсгэр үсэг

2.1.5.3 Эр үгэн дэх зөөлөн гийгүүлэгч

2.1.5.4 Гийгүүлэгчийн хувьсал

2.1.6 Үеийн бүтэц (х. 15)

2.1.7 Гадаад үгийн галиг (х. 16)

2.1.7.1 Галигийн хүснэгт

2.1.7.2 Галигийн жишээ

2.1.8 Зөв бичгийн дүрэм (х. 17)

2.1.8.1 Залгаврыг зөв бичих дүрэм

2.1.8.2 Жийрэглэх эгшгийг зөв бичих дүрэм

2.1.8.2.1 Ерөнхий дүрэм

2.1.8.2.2 Тайлал

2.2 Кирилл бичгийн цагаан толгой (х. 19)

2.2.1 Эгшиг авиа (х. 20)

2.2.1.1 Эгшгийн ангилал

2.2.1.2 Эгшиг зохицох ёс

2.2.2 Гийгүүлэгч (х. 21)

2.2.2.1 Хатуу, зөөлөн гийгүүлэгч

2.2.2.2 Гийгүүлэгчийн ангилал

2.2.2.2.1 Эгшигт гийгүүлэгч

- 2.2.2.2.2 Заримдаг гийгүүлэгч
- 2.2.2.3 Гийгүүлэгчийн байр
- 2.2.3 Тэмдэг (х. 21)
  - 2.2.3.1 Хатуугийн тэмдэг
  - 2.2.3.2 Зөөлний тэмдэг
- 2.2.4 Үеийн бүтэц (х. 22)
- 2.2.5 Дүрмүүд (х. 22)
  - 2.2.5.1 Зөв дуудах дүрэм
  - 2.2.5.2 Зөв бичих дүрэм
    - 2.2.5.2.1 Үндсэн дүрмүүд
      - 2.2.5.2.2 Хувилгалын дүрмүүд
        - 2.2.5.2.2.1 Гол дүрмүүд
          - 2.2.5.2.2.2 Тайлал дүрмүүд
        - 2.2.5.2.2.3 «-ла» дагаврыг зөв бичих дүрэм
          - 2.2.5.2.3.1 «-ла» дагаврын тайлал дүрэм
        - 2.2.5.2.2.4 Зөөлний тэмдэг «и» болох дүрэм
        - 2.2.5.2.2.5 «-ж/-ч» нөхцлийн дүрэм
        - 2.2.5.2.2.6 Том үсгийн дүрэм
        - 2.2.5.2.2.7 Үг товчлох дүрэм
        - 2.2.5.2.2.8 Үг таслах дүрэм

2.3 Цагаан толгойнуудын харьцуулсан хүснэгт (х. 31)

3. Монгол хэлний үгийн бүтэц (х. 33)

3.1 Язгуур (х. 33)

- 3.1.1 Илэвхтэй (амьд) язгуур
- 3.1.2 Илэвхгүй (үхмэл) язгуур

3.2 Үндэс (х. 36)

3.3 Залгавар (х. 37)

- 3.3.1 Үг бүтээх залгавар (дагавар)
- 3.3.2 Үг хувилгах залгавар (нөхцөл)
  - 3.3.2.1 Нэр үгийг хувилгах нөхцөл
  - 3.3.2.2 Үйл үгийг хувилгах нөхцөл

III ХЭСЭГ: Үгсийн сан (х. 41-63)

1. Үг бүтэх ёс (х. 41)

1.1 Дагавар залгаж үг бүтэх нь (х. 42)

- 1.1.1 Нэр үг бүтэх нь (х. 42)
  - 1.1.1.1 Нэр үг, тэмдэг нэрээс нэр үг бүтэх нь
    - 1.1.1.1.2 Үйл үгээс нэр үг бүтэх нь
  - 1.1.2 Тэмдэг нэр бүтэх нь (х. 49)
    - 1.1.2.1 Нэр үг, тэмдэг нэрээс тэмдэг нэр бүтэх нь
      - 1.1.2.2 Үйл үгээс тэмдэг нэр бүтэх нь
  - 1.1.3 Үйл үг бүтэх нь (х. 54)

1.2 Нийлмэл үгээр үг бүтэх нь (х. 57)

- 1.2.1 Хоршоо нийлмэл үг
- 1.2.2 Хавсраа нийлмэл үг
  - 1.2.2.1 Хамжсан хавсраа нийлмэл үг
  - 1.2.2.2 Найрсан хавсраа нийлмэл үг
- 1.2.3 Давтсан хоршоо нийлмэл үг

2. Үгсийн сангийн бүрэлдэхүүн (х. 60)

2.1 Өвөрмөц хэллэг (х. 60)

2.2 Ижил үгс (х. 62)

- 2.2.1 Үгсийн сангийн ижил үгс
  - 2.2.1.1 Үгсийн сангийн анхдагч ижил үгс
  - 2.2.1.2 Үгсийн сангийн үүсмэл ижил үгс
- 2.2.2 Үгзүйн ижил үгс
  - 2.2.2.1 Үгзүйн анхдагч ижил үгс
  - 2.2.2.2 Үгзүйн үүсмэл ижил үгс

2.3 Ойролцоо үгс (х. 63)

- 2.3.1 Найруулгын ойролцоо үгс
- 2.3.2 Гадаад хэлнээс орсон ойролцоо үгс
- 2.3.3 Нутгийн аялгууны ойролцоо үгс
- 2.3.4 Цээрлэсэн ойролцоо үгс

2.4 Ёс заншлын үгс (х. 65)

2.5 Зээлдсэн үгс (х. 66)

- 2.5.1 Монголжсон харь үгс
- 2.5.2 Янз бүрийн хэлнээс зээлдсэн үгс
  - 2.5.2.1 Самгард, уйгур хэлнээс зээлдсэн үгс
  - 2.5.2.2 Арав, Перс хэлнээс зээлдсэн үгс
  - 2.5.2.3 Хятад, манж хэлнээс зээлдсэн үгс
  - 2.5.2.4 Төвд хэлнээс зээлдсэн үгс
  - 2.5.2.5 Европын хэлнээс зээлдсэн үгс

III ХЭСЭГ: Үг зүйл (х. 70- 358)

1. Бодит үгсийн аймаг (х. 72)

1.1. Жинхэнэ үгсийн аймаг (х. 72)

1.1.1 Нэр үг (х. 72)

1.1.1.1 Нэр үгийн олон тоо (х. 72)

1.1.1.1.1 Олон тооны нөхцөл (ОТН)

1.1.1.1.1.1 «-уул²» ОТН

1.1.1.1.1.2 «-чуул², -чуул²» ОТН

1.1.1.1.1.3 «нар» ОТН

1.1.1.1.1.4 «-д» ОТН

1.1.1.1.1.5 «-с» ОТН

1.1.1.2 ОТН-гүйгээр олон тооны утгыг илтгэх нь

1.1.1.2.1 Тоо илтгэсэн үгсээр олны утгыг илтгэх нь

1.1.1.2.2 Үгсийг давтан олны утгыг илтгэх нь

1.1.1.2.3 Үйл үгийн айгаар олны утгыг илтгэх нь

1.1.1.2.4 Багц ойлголтоор олны утгыг илтгэх нь

1.1.1.2.5 Хийсвэр ойлголт

1.1.1.2 Нэр үгийн тийн ялгал (х. 78)

1.1.1.2.1 Тийн ялгалын нөхцөл (ТЯН)

1.1.1.2.1.1 Нэрлэхийн тийн ялгал (х. 78)

1.1.1.2.1.1.1 Нэрлэхийн тийн ялгалд буй асуух үгс

1.1.1.2.1.2 Харьяалахын тийн ялгал (х. 79)

1.1.1.2.1.2.1 Нөхцлүүд (-ын, -ийн, -ы, -ий, -н), залгах дүрэм, жишээ

1.1.1.2.1.2.2 Асуух үгс

1.1.1.2.1.2.3 Хэрэглэх нь

1.1.1.2.1.3 Өгөх оршихын тийн ялгал (х. 83)

1.1.1.2.1.3.1 Нөхцлүүд (-д, -г), залгах дүрэм, жишээ

1.1.1.2.1.3.2 Асуух үгс

1.1.1.2.1.3.3 Хэрэглэх нь

1.1.1.2.1.4 Заахын тийн ялгал (х. 86)

1.1.1.2.1.4.1 Нөхцлүүд (-ыг, -ийг, -г), залгах дүрэм, жишээ

1.1.1.2.1.4.2 Асуух үгс

1.1.1.2.1.4.3 Хэрэглэх нь

- 1.1.1.2.1.4.3.1 Үл ялгах ёс
  - 1.1.1.2.1.4.3.2 Ялгах ёс
  - 1.1.1.2.1.4.3.3 Хэрэглээний шатлал
  - 1.1.1.2.1.5 **Гарахын тийн ялгал (х. 90)**
    - 1.1.1.2.1.5.1 Нөхцлүүд (-аас⁴), залгах дүрэм, жишээ
    - 1.1.1.2.1.5.2 Асуух үгс
    - 1.1.1.2.1.5.3 Хэрэглэх нь
  - 1.1.1.2.1.6 **Үйлдэхийн тийн ялгал (х. 93)**
    - 1.1.1.2.1.6.1 Нөхцлүүд (-аар⁴), залгах дүрэм, жишээ
    - 1.1.1.2.1.6.2 Асуух үгс
    - 1.1.1.2.1.6.3 Хэрэглэх нь
  - 1.1.1.2.1.7 **Хамтрахын тийн ялгал (х. 97)**
    - 1.1.1.2.1.7.1 Нөхцлүүд (-тай³), залгах дүрэм, жишээ
    - 1.1.1.2.1.7.2 Асуух үгс
    - 1.1.1.2.1.7.3 Хэрэглэх нь
      - 1.1.1.2.1.7.3.1 Жинхэнэ хамтрахын тийн ялгал
      - 1.1.1.2.1.7.3.2 Хуурамч хамтрахын тийн ялгал
  - 1.1.1.2.1.8 **Чиглэхийн тийн ялгал (х. 99)**
    - 1.1.1.2.1.8.1 Нөхцлүүд (руу², луу²), залгах дүрэм, жишээ
    - 1.1.1.2.1.8.2 Асуух үгс
    - 1.1.1.2.1.8.3 Хэрэглэх нь
    - 1.1.1.2.1.8.4 Чиглэхийн тийн ялгалын шинэ хэлбэр
  - 1.1.1.2.2 **Тийн ялгалтай холбогдох залгавар (ТЯЗ) (х. 101)**
    - 1.1.1.2.2.1 Хамаатуулах утга илэрхийлэх ТЯЗ (-х)
    - 1.1.1.2.2.2 Үсгийн сангийн "гэр" гэсэн утга илэрхийлэх ТЯЗ (-х)
    - 1.1.1.2.2.3 Үсгийн сангийн "хүмүүс" гэсэн утга илэрхийлэх ТЯЗ (-хан⁴)
    - 1.1.1.2.2.4 Харьцааны утгыг өөрчлөгч хэлзүйн хэрэглүүр болох ТЯЗ (-х/-хи)
  - 1.1.1.2.3 **Тийн ялгалтай холбогдох сул үг (ТЯС) (х. 106)**
    - 1.1.1.2.3.1 ТЯС (минь, чинь, тань, маань, нь), дүрэм, жишээ
    - 1.1.1.2.3.2 Хэрэглэх нь
  - 1.1.1.3 **Эгэх нөхцөл «-аа⁴» (ЭН) (х. 108)**
    - 1.1.1.3.1 Эгэх нөхцлийн үүрэг
    - 1.1.1.3.2 ЭН, дүрэм, жишээ
    - 1.1.1.3.3 Хэрэглэх нь
    - 1.1.1.3.4 ТЯС-тай харьцуулах нь
- 1.1.2 **Үйл үг (х. 113)**
- 1.1.2.1 Үйл үгийн хувилал
  - 1.1.2.1.1 **Үйл үгийн хэвийн нөхцөл (ХЭН) (х. 115)**
    - 1.1.2.1.1.1 Үйлдэх хэв (-о)
    - 1.1.2.1.1.2 Үйлдүүлэх хэв
      - 1.1.2.1.1.2.1 «-уул²»
      - 1.1.2.1.1.2.2 «-лга⁴»
      - 1.1.2.1.1.2.3 «-га⁴, -аа⁴»
        - 1.1.2.1.1.2.3.1 «-га⁴»
        - 1.1.2.1.1.2.3.2 «-аа⁴»
    - 1.1.2.1.1.2.4 Үйлдүүлэх хэвийн үүргүүд
      - 1.1.2.1.1.2.4.1 Эс тусах хэлбэрийг тусах хэлбэр болгох нь
      - 1.1.2.1.1.2.4.2 Тусах хэлбэрийг үйлдүүлэх хэв болгох нь
      - 1.1.2.1.1.2.4.3 Тусах хэлбэрийг үйлдэгдэх хэв болгох нь
    - 1.1.2.1.1.3 Үйлдэгдэх хэв «-гд»
    - 1.1.2.1.1.4 Үйлдэлцэх хэв «-лц»
    - 1.1.2.1.1.5 Үйлдэлдэх хэв «-лд»
    - 1.1.2.1.1.6 Үйл үгийн хэвийг хооронд нь харьцуулах нь
    - 1.1.2.1.1.7 Үйл үгийн хэвийн нөхцлийг давхар хэрэглэх нь
  - 1.1.2.1.2 **Үйл үгийн байдлын нөхцөл (БН) (х. 131)**
    - 1.1.2.1.2.1 Байдлыг нийлэг аргаар илэрхийлэх нь (БН-тэй)
      - 1.1.2.1.2.1.1 «-схий»: хоромхон үйлдэх
      - 1.1.2.1.2.1.2 «-зана⁴»: түр үйлдэх

- 1.1.2.1.2.1.3 «-чих»: төгс үйлдэх
- 1.1.2.1.2.1.4 «-цгаа⁴»: олноор үйлдэх
- 1.1.2.1.2.1.5 «-л»: давтан үйлдэх
- 1.1.2.1.2.1.6 «-лз, балз²/валз², галз², гана⁴»: давтан үйлдэх
- 1.1.2.1.2.2 Байдлыг задлаг аргаар илэрхийлэх нь
  - 1.1.2.1.2.2.1 «-ж/ч бай-»: Үргэлжлэх байдал
  - 1.1.2.1.2.2.2 «-(чих)аад⁴ бай-/-(чих)сан⁴ бай-»: Төгс байдал
  - 1.1.2.1.2.2.3 «-саар⁴ бай-»: Төгс үргэлжлэх байдал
- 1.1.2.1.2.3 Хэвийн ба байдлын нөхцлийг хооронд нь харьцуулах нь
- 1.1.2.1.3 **Үйл үгийн төлөв (х. 139)**
  - 1.1.2.1.3.1 **Тодотгон холбох нөхцөл (ТоН) (х. 139)**
    - 1.1.2.1.3.1.1 **Нэр үгийг тодотгон холбох нөхцөл (НТоН) (х. 139)**
      - 1.1.2.1.3.1.1.1 НТоН-ийн үүрэг
      - 1.1.2.1.3.1.1.2 Өнгөрсөн цагт НТоН «-сан⁴»
      - 1.1.2.1.3.1.1.3 Тодорхойгүй одоо цагт НТоН «-даг⁴»
      - 1.1.2.1.3.1.1.4 Үргэлжлэх одоо цагт НТоН «-аа⁴»
      - 1.1.2.1.3.1.1.5 Ирээдүй цагт НТоН «-х»
      - 1.1.2.1.3.1.1.6 Үйлдэгчийг заах НТоН «-гч»
    - 1.1.2.1.3.1.2 **Тэмдэг үгийг тодотгон холбох нөхцөл (ТТоН) (х. 151)**
      - 1.1.2.1.3.1.2.1 Хүсэх ТТоН «-маар⁴»
      - 1.1.2.1.3.1.2.2 Чадавхи заах ТТоН «-хуйц²»
      - 1.1.2.1.3.1.2.3 Санал болгох ТТоН «-ууштай²»
      - 1.1.2.1.3.1.2.4 Бусад ТТоН «-шгүй, -лтай³, -лгүй, -м, -мгүй»
  - 1.1.2.1.3.1.3 **Үйл үгийг тодотгон холбох нөхцөл (ҮТоН) (х. 156)**
    - 1.1.2.1.3.1.3.1 Зэрэгцүүлэн холбох ҮТоН (ЗЭҮТоН)
      - 1.1.2.1.3.1.3.1.1 Зэрэгцэх ЗЭҮТоН «-ж/-ч»
        - 1.1.2.1.3.1.3.1.2 Хам ЗЭҮТоН «-н»
        - 1.1.2.1.3.1.3.1.3 Урьдчиллах ЗЭҮТоН «-аад⁴»
        - 1.1.2.1.3.1.3.1.4 ЗЭҮТоН-ийг хооронд нь харьцуулах нь
          - 1.1.2.1.3.1.3.2 Захируулан холбох ҮТоН (ЗаҮТоН)
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.1 Болзох ЗаҮТоН «-бал⁴, -вал⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.2 Дутагдах ЗаҮТоН «-вч»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.3 Бэлтгэх ЗаҮТоН «-магц⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.4 Дагалдах ЗаҮТоН «-хлаар⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.5 Зорилгын ЗаҮТоН «-хаар⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.6 Угтуулах ЗаҮТоН «-гал⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.7 Үргэлжлэх ЗаҮТоН «-саар⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.8 Далимдах ЗаҮТоН «-нгуут²»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.9 Дашрамдах ЗаҮТоН «-нгаа⁴»
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.10 Онцгойлох ЗаҮТоН «-маажин⁴»
          - 1.1.2.1.3.1.3.2.11 ЗаҮТоН-ийн дараа эгэх нөхцөл хэрэглэх нь
            - 1.1.2.1.3.1.3.2.12 ЗаҮТоН-ийн нэгтгэсэн хүснэгт
    - 1.1.2.1.3.1.3.2 **Төгсгөн холбох нөхцөл (ТөН) (х. 175)**
      - 1.1.2.1.3.2.1 **Биеэр төгсгөн холбох нөхцөл (БТөН) (х. 175)**
        - 1.1.2.1.3.2.1.1 Хүсэх БТөН «-я³» (I бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.2 Даалган хүсэх БТөН «-сугай²» (I бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.3 Шууд захирах БТөН «-о» (II бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.4 Тулган шаардах, гуйн хүсэх БТөН «-аач⁴» (II бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.5 Сануулан хүсэх, зөвлөн захирах БТөН «-аарай⁴» (II бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.6 Сэрэмжлүүлэн сануулах БТөН «-уузай²» (II бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.7 Хүндэтгэн захирах БТөН «-гтун²» (II бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.8 Тушаах, зөвшөөх БТөН «-г» (III бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.9 Гүнээ хүсэх БТөН «-аасай⁴» (III бие)
        - 1.1.2.1.3.2.1.10 Ерөөн хүсэх БТөН «-тугай²» (III бие)
      - 1.1.2.1.3.2.2 **Цагаар төгсгөн холбох нөхцөл (ЦТөН) (х. 184)**
        - 1.1.2.1.3.2.2.1 НТоН «-сан⁴» ЦТөН-ийн үүргээр хэрэглэгдэх нь (ерөнхий өнгөрсөн цаг)
          - 1.1.2.1.3.2.2.2 ЦТөН «-жээ/-чээ» (өнгөрсөн цаг)
          - 1.1.2.1.3.2.2.3 ЦТөН «-в» (өнгөрсөн цаг)
          - 1.1.2.1.3.2.2.4 ЦТөН «-лаа⁴» (өнгөрсөн цаг)

- 1.1.2.1.3.2.2.5 НТoН «-даг⁴» ЦТoН-ийн үүргээр хэрэглэгдэх нь (тодорхойгүй одоо цаг)
- 1.1.2.1.3.2.2.6 НТoН «-аа⁴» ЦТoН-ийн үүргээр хэрэглэгдэх нь (үргэлжлэх одоо цаг)
- 1.1.2.1.3.2.2.7 ЦТoН «-на⁴» (одоо цаг)
- 1.1.2.1.3.2.2.8 ЦТoН «-на⁴» (ирээдүй цаг)
- 1.1.2.2 Үйл үгийг үүргээр нь ангилах нь (х. 192)
  - 1.1.2.2.1 Гол үйл үг (х. 192)
    - 1.1.2.2.1.1 «Бай-» гол үйл үгийн үүргээр хэрэглэгдэх нь
      - 1.1.2.2.1.1.1 «Бай-»-г англи хэлэнд "there are"-гаар буулгах нь
      - 1.1.2.2.1.1.2 «Бай-»-г англи хэлэнд "to be"-гээр буулгах нь
    - 1.1.2.2.1.2 «Бол-» гол үйл үгийн үүргээр хэрэглэгдэх нь
  - 1.1.2.2.2 Туслах үйл үг (х. 194)
    - 1.1.2.2.2.1 «Бай-» туслах үйл үгийн үүргээр хэрэглэгдэх нь
      - 1.1.2.2.2.1.1 Холбогчийн үүргээр (нэр үг, тэмдэг үгийн дараа)
      - 1.1.2.2.2.1.2 Нийлмэл өгүүлэхүүн бүтээх үүргээр (үйл үгийн дараа)
      - 1.1.2.2.2.1.3 Хүсэх төлөв илэрхийлэх үүргээр
    - 1.1.2.2.2.2 «Бол-» туслах үйл үгийн үүргээр хэрэглэгдэх нь
      - 1.1.2.2.2.2.1 Холбогчийн үүргээр (нэр үг, тэмдэг үгийн дараа)
      - 1.1.2.2.2.2.2 Нийлмэл өгүүлэхүүн бүтээх үүргээр (үйл үгийн дараа)
    - 1.1.2.2.2.3 Дутмаг туслах үйл үг
      - 1.1.2.2.2.3.1 «ажээ, атал, аваас»
      - 1.1.2.2.2.3.2 «бий, буй, билээ»
  - 1.1.2.2.3 Баймж үйл үг ба баймж бүтэц (х. 201)
    - 1.1.2.2.3.1 Баймж үйл үг «чада-»
    - 1.1.2.2.3.2 Баймж бүтэц
      - 1.1.2.2.3.2.1 «... -х ...-тай/-гүй»
      - 1.1.2.2.3.2.2 «... -байх(аа)»
      - 1.1.2.2.3.2.3 «... юм байна»
      - 1.1.2.2.3.2.4 «... байлтай/байлгүй»
      - 1.1.2.2.3.2.5 «...-сан бол-»
      - 1.1.2.2.3.2.6 «... -х гэсэн юм»
      - 1.1.2.2.3.2.7 «... бололтой»
      - 1.1.2.2.3.2.8 «... -х юмсан/... -хсан»
      - 1.1.2.2.3.2.9 «... -сан юмсан»
      - 1.1.2.2.3.2.10 «... -сансан/... -дагсан»
      - 1.1.2.2.3.2.11 «... -хаас даа»
      - 1.1.2.2.3.2.12 Баймж бүтэц ба баймж залгаврыг хооронд нь харьцуулах нь
  - 1.1.2.2.4 Гол үйл үгийг баймж утгаар хэрэглэх нь (х. 208)
    - 1.1.2.2.4.1 «-ж/-ч бол-» баймж үйл үг
    - 1.1.2.2.4.2 Бусад баймж үйл үгийн хүснэгт
  - 1.1.2.2.5 Холбоос үйл үг «гэ-» (х. 210)
- 1.1.3 Тэмдэг үг (х. 211)
  - 1.1.3.1 Нэрийн тэмдэг үг (х. 211)
    - 1.1.3.1.1 Нэрийн тэмдэг үгийн тодорхойлолт
    - 1.1.3.1.2 Нэрийн тэмдэг үгийн өгүүлбэрлэх үүрэг
      - 1.1.3.1.2.1 Нэрийн тэмдэг үг тодотголын үүргээр хэрэглэгдэх нь
      - 1.1.3.1.2.2 Нэрийн тэмдэг үг өгүүлэхүүний үүргээр хэрэглэгдэх нь
    - 1.1.3.1.3 Нэрийн тэмдэг үгийн дараалал
      - 1.1.3.1.3.1 Нэрийн тэмдэг үгийн дарааллын зүй тогтол
    - 1.1.3.1.4 Нэрийн тэмдэг үгийн зэрэг
      - 1.1.3.1.4.1 Нэрийн тэмдэг үгийн ерийн зэрэг
      - 1.1.3.1.4.2 Нэрийн тэмдэг үгийн харьцуулсан зэрэг
        - 1.1.3.1.4.2.1 Гарахын т/я-тай нэр үгээр илэрхийлэх нь
        - 1.1.3.1.4.2.2 Гарахын т/я-тай нэрийн тэмдэг үгээр илэрхийлэх нь
        - 1.1.3.1.4.2.3 «адил, шиг, мэт, чинээ» гэсэн дагавар үгсээр илэрхийлэх нь
        - 1.1.3.1.4.2.4 «илүү, арай» гэсэн тэмдэг үгсээр илэрхийлэх нь
      - 1.1.3.1.4.3 Нэрийн тэмдэг үгийн давуу зэрэг

- 1.1.3.1.4.3.1 «хамгийн, туйлын» гэсэн үгсээр илэрхийлэх нь
- 1.1.3.1.4.3.2 Харьяалахын т/я-тай давтан хэрэглэсэн нэр үгээр илэрхийлэх нь
- 1.1.3.1.5 Нэрийн тэмдэг үгийн утгыг өөрчлөх нь
  - 1.1.3.1.5.1 Тэмдэг үг бүтээх залгавар (ТҮЗ) залгаж өөрчлөх нь
    - 1.1.3.1.5.1.1 Бууруулах ТҮЗ «-хан⁴»
    - 1.1.3.1.5.1.2 Бууруулах ТҮЗ «-(а)втар⁴, -дуу²»
    - 1.1.3.1.5.1.3 Эрчимжүүлэх ТҮЗ «-в»
  - 1.1.3.1.5.2 Тэмдэг үгээр эрчимжүүлэх нь
    - 1.1.3.1.5.2.1 «маш, нэн, тун, даан» гэсэн тэмдэг үгээр эрчимжүүлэх нь
    - 1.1.3.1.5.2.2 «хэтэрхий, дэндүү, даанч» гэсэн тэмдэг үгээр эрчимжүүлэх нь
    - 1.1.3.1.5.2.3 Бусад тэмдэг үгээр эрчимжүүлэх нь
- 1.1.3.2 Үйлийн тэмдэг үг (х. 221)
  - 1.1.3.2.1 Анхлагч үйлийн тэмдэг үг
  - 1.1.3.2.2 Идэвхгүй язгуурт үйлийн тэмдэг үг
    - 1.1.3.2.2.1 Хүснэгт
    - 1.1.3.2.2.2 Жишээ
  - 1.1.3.2.3 Үйлийн тэмдэг үг бүтээх нь
    - 1.1.3.2.3.1 ТҮЗ -аар бүтээх нь
      - 1.1.3.2.3.1.1 Чиг заах ТҮЗ «-(г)ш»
      - 1.1.3.2.3.1.2 Хөдлөл заах ТҮЗ «-уур²»
    - 1.1.3.2.3.2 Үгс хоршиж бүтээх нь
    - 1.1.3.2.3.3 Тэмдэг үгээр бүтээх нь
  - 1.1.3.2.4 Үйлийн тэмдэг үгийн утгазүйн ангилал
    - 1.1.3.2.4.1 Орон байр заасан үйлийн тэмдэг үг
    - 1.1.3.2.4.2 Цаг хугацаа заасан үйлийн тэмдэг үг
    - 1.1.3.2.4.3 Байдал, шинж тэмдэг заасан үйлийн тэмдэг үг
- 1.1.3.3 Тооны үг (х. 234)
  - 1.1.3.3.1 Тооны үг, тэдгээрийн нөхцлийн (ТҮН) хүснэгт
  - 1.1.3.3.2 Үндсэн тооны үг (х. 234)
    - 1.1.3.3.2.1 Хүснэгт
    - 1.1.3.3.2.2 Үндсэн тооны үгийг хэрэглэх нь
      - 1.1.3.3.2.2.1 Нийлмэл үндсэн тооны үгийг бүтээх нь
      - 1.1.3.3.2.2.2 Үндсэн тооны үгийг тодотголын үүргээр хэрэглэх нь
      - 1.1.3.3.2.2.3 Үндсэн тооны үгийг холбоосын үүргээр хэрэглэх нь
      - 1.1.3.3.2.2.4 Үндсэн тооны үгийн өргөн хэрэглээ
        - 1.1.3.3.2.2.4.1 Огноо
        - 1.1.3.3.2.2.4.2 Цаг
        - 1.1.3.3.2.2.4.3 Утас
      - 1.1.3.3.2.2.5 Үндсэн тооны үгийг хувилгах нь
    - 1.1.3.3.2.3 Жишээ
  - 1.1.3.3.3 Дэс тооны үг (х. 240)
    - 1.1.3.3.3.1 Дэс тооны үг үүсгэх «-дугаар², -дахь/-дэх» дагавар
    - 1.1.3.3.3.2 Дэс тооны үгийг хэрэглэх нь
      - 1.1.3.3.3.2.1 Сар (-дугаар²)
      - 1.1.3.3.3.2.2 «-дугаар²»-ыг хэрэглэх бусад жишээ
      - 1.1.3.3.3.2.3 Гариг (-дахь, -дэх)
      - 1.1.3.3.3.2.4 «-дахь/-дэх»-ийг хэрэглэх бусад жишээ
      - 1.1.3.3.3.2.5 Хаяг (-дугаар², -дахь/-дэх)
      - 1.1.3.3.3.2.6 Ром тоог «-дугаар²»-ын үүргээр хэрэглэх нь
  - 1.1.3.3.4 Хам тооны үг (х. 244)
    - 1.1.3.3.4.1 Хам тооны үг бүтээх «-уул²» дагавар
    - 1.1.3.3.4.2 Хам тооны үгийг хэрэглэх нь
    - 1.1.3.3.4.3 Хам тооны үгийг хувилгах нь
      - 1.1.3.3.4.3.1 Хүснэгт
      - 1.1.3.3.4.3.2 Жишээ
  - 1.1.3.3.5 Тойм тооны үг (х. 246)
    - 1.1.3.3.5.1 Тойм тооны үгийн хүснэгт
    - 1.1.3.3.5.2 Тойм тооны үгийг хэрэглэх нь
      - 1.1.3.3.5.2.1 Тойм тооны үг үүсгэх «-аад⁴» дагавар

- 1.1.3.3.5.2.2 «гаруй, илүү, шахам, орчим» гэсэн дагавар үгсийг тойм тооны үгийн утгаар хэрэглэх нь
- 1.1.3.3.5.2.3 Тооны үгийг хоршиж тойм тооны үгийн утгаар хэрэглэх нь
- 1.1.3.3.5.3 Тойм тооны үгийг хувилгах нь
- 1.1.3.3.6 Давтах тооны үг (х. 249)
  - 1.1.3.3.6.1 Давтах тооны үгийн хүснэгт
  - 1.1.3.3.6.2 Давтах тооны үгийг хэрэглэх нь
    - 1.1.3.3.6.2.1 Давтах тооны үг үүсгэх «-таа⁴» дагавар
    - 1.1.3.3.6.2.2 «дахин, удаа» гэсэн үгсийг хэрэглэх нь
- 1.1.3.3.7 Хязгаарлах тооны үг (х. 250)
  - 1.1.3.3.7.1 Хязгаарлах тооны үг үүсгэх «-хан⁴» дагавар
  - 1.1.3.3.7.2 Хязгаарлах тооны үгийг хэрэглэх нь
- 1.1.3.3.8 Түгээл тооны үг (х. 251)
  - 1.1.3.3.8.1 Түгээл тооны үгийг хэрэглэх нь
- 1.1.3.3.9 Тооны үгийг тоо бичлэгт хэрэглэх нь (х. 252)
  - 1.1.3.3.9.1 Аравтын бутархай
  - 1.1.3.3.9.2 Энгийн бутархай
  - 1.1.3.3.9.3 Хувь
  - 1.1.3.3.9.4 Дөрвөн аргын тоо
    - 1.1.3.3.9.4.1 Нэмэх
    - 1.1.3.3.9.4.2 Хасах
    - 1.1.3.3.9.4.3 Үржүүлэх
    - 1.1.3.3.9.4.4 Хуваах

1.2. Төлөөний үг (х. 255)

- 1.2.1 Төлөөний үгийн бүтэцзүйн ангилал (х. 255)
  - 1.2.1.1 Нэрийн төлөөний үг
  - 1.2.1.2 Үйлийн төлөөний үг
  - 1.2.1.3 Тэмдгийн төлөөний үг
- 1.2.2 Төлөөний үгийн утгазүйн ангилал (х. 256)
  - 1.2.2.1 Биеийн төлөөний үг (х. 256)
    - 1.2.2.1.1 Биеийн төлөөний үгийн хүснэгт
    - 1.2.2.1.2 Биеийн төлөөний үгийн хувилгал
    - 1.2.2.1.3 Биеийн төлөөний үгийг хэрэглэх нь
      - 1.2.2.1.3.1 «би»
      - 1.2.2.1.3.2 «чи»
      - 1.2.2.1.3.3 «та»
      - 1.2.2.1.3.4 «тэр»
      - 1.2.2.1.3.5 «бид (нар)»
      - 1.2.2.1.3.6 «та нар»
      - 1.2.2.1.3.7 «тэд (нар)»
  - 1.2.2.2 Хамаатуулах төлөөний үг (х. 260)
  - 1.2.2.3 Эгэх төлөөний үг (х. 261)
    - 1.2.2.3.1 Эгэх төлөөний үгийг тийн ялгалаар хувилгах нь
    - 1.2.2.3.2 Эгэх төлөөний үгийг хэрэглэх нь
      - 1.2.2.3.2.1 Нэрлэхийн тийн ялгалд хэрэглэх нь
      - 1.2.2.3.2.2 Харьяалахын тийн ялгалд хэрэглэх нь
      - 1.2.2.3.2.3 Бусад тийн ялгалд хэрэглэх нь
    - 1.2.2.3.3 Бусад эгэх төлөөний үгс
  - 1.2.2.4 Заах төлөөний үг (х. 264)
    - 1.2.2.4.1 Заах төлөөний үгийн хүснэгт
    - 1.2.2.4.2 Заах төлөөний үгийг хэрэглэх нь
      - 1.2.2.4.2.1 «энэ/ тэр/ эдгээр/ тэдгээр/ эд (нар)/ тэд (нар)»
      - 1.2.2.4.2.2 «ийм/ тийм/ иймэрхүү/ тиймэрхүү»
      - 1.2.2.4.2.3 «өнөө(төх)/ нөгөө(төх)/ өнөөдүүл/ нөгөөдүүл»
      - 1.2.2.4.2.4 «өдий/ төдий/ өчнөөн/ төчнөөн»
      - 1.2.2.4.2.5 «ингэ-/ тэгэ-»
  - 1.2.2.5 Асуух төлөөний үг (х. 268)
    - 1.2.2.5.1 Асуух төлөөний үгийн хүснэгт

- 1.2.2.5.2 Асуух төлөөний үгийг харьцуулах нь
- 1.2.2.5.3 Асуух төлөөний үгийг хэрэглэх нь
  - 1.2.2.5.3.1 «хэн»
  - 1.2.2.5.3.2 «юу(н)»
  - 1.2.2.5.3.3 «ямар»
  - 1.2.2.5.3.4 «аль/алин»
  - 1.2.2.5.3.5 «хэд(эн)»
  - 1.2.2.5.3.6 «хичнээн»
  - 1.2.2.5.3.7 «хэзээ/ хэдийд»
  - 1.2.2.5.3.8 «хаа(на)»
  - 1.2.2.5.3.9 «хаашаа»
  - 1.2.2.5.3.10 «хаанаас»
  - 1.2.2.5.3.11 «хаагуур»
  - 1.2.2.5.3.12 «хэр»
  - 1.2.2.5.3.13 «хэрхэн»
  - 1.2.2.5.3.14 «яаж»
  - 1.2.2.5.3.15 «яагаад»
  - 1.2.2.5.3.16 «хэрхи-»
  - 1.2.2.5.3.17 «яа-»
  - 1.2.2.5.3.18 Давтан хэрэглэж олон тооны утгыг илэрхийлэх нь
- 1.2.2.6 Тодорхойгүй төлөөний үг (х. 276)
  - 1.2.2.6.1 Тодорхойгүй төлөөний үгийн хүснэгт
  - 1.2.2.6.2 Тодорхойгүй төлөөний үгийг хэрэглэх нь
    - 1.2.2.6.2.1 «хэн ч»
    - 1.2.2.6.2.2 «юу ч»
    - 1.2.2.6.2.3 «ямар ч»
    - 1.2.2.6.2.4 «аль ч»
    - 1.2.2.6.2.5 «хэд(эн) ч»
    - 1.2.2.6.2.6 «хичнээн ч»
    - 1.2.2.6.2.7 «хэзээ ч/ хэдийд ч»
    - 1.2.2.6.2.8 «хаана ч/ хаанаас ч/ хаашаа ч/ хаагуур ч»
    - 1.2.2.6.2.9 «яаж ч»
    - 1.2.2.6.2.10 «яа- ч»

2. Хийсвэр үгсийн аймаг (х. 282)

2.1. Дагавар үг (х. 282)

- 2.1.1 Дагавар үгийн тодорхойлолт (х. 282)
- 2.1.2 Дагавар үгийн бүтэцзүйн ангилал (х. 282)
  - 2.1.1.1 Жинхэнэ дагавар үг
  - 2.1.1.2 Тэмдэг үгийг дагавар үгийн үүргээр хэрэглэх нь
- 2.1.3 Дагавар үгийг хэрэглэх нь (х. 285)
  - 2.1.3.1 Тэг нөхцлийн дараа хэрэглэгдэх дагавар үг (х. 285)
    - 2.1.3.1.1 «гаруй»
    - 2.1.3.1.2 «шахам»
    - 2.1.3.1.3 «орчим»
    - 2.1.3.1.4 «гэхэд»
    - 2.1.3.1.5 «дээр»
    - 2.1.3.1.6 «доор»
    - 2.1.3.1.7 «хүртэл»
    - 2.1.3.1.8 «бүр/ болгон»
    - 2.1.3.1.9 «тутам»
    - 2.1.3.1.10 «ёсоор»
    - 2.1.3.1.11 «мэт»
    - 2.1.3.1.12 «шиг»
    - 2.1.3.1.13 «адил»
  - 2.1.3.2 Харьяалахын т/ я-ын нөхцлийн дараа хэрэглэгдэх дагавар үг (х. 287)
    - 2.1.3.2.1 «тулд»
    - 2.1.3.2.2 «төлөө»
    - 2.1.3.2.3 «турш»

- 2.1.3.2.4 «дагуу»
- 2.1.3.2.5 «чинээ»
- 2.1.3.2.6 «дэргэд»
- 2.1.3.2.7 «хооронд»
- 2.1.3.2.8 «хажуул»
- 2.1.3.2.9 «наана»
- 2.1.3.2.10 «цаана»
- 2.1.3.2.11 «дотор»
- 2.1.3.2.12 «арл»
- 2.1.3.2.13 «урл»
- 2.1.3.2.14 «уруу»
- 2.1.3.2.15 «өөд»
- 2.1.3.2.16 «дараа»
- 2.1.3.2.17 «эсрэг»
- 2.1.3.2.18 «дунд»
- 2.1.3.2.19 «ойролцоо»
- 2.1.3.2.20 «-уур» дагавартай үгс
- 2.1.3.2.21 «тухай»
- 2.1.3.2.22 «талаар»
- 2.1.3.2.23 «гадна»
- 2.1.3.2.24 «хойно»
- 2.1.3.2.25 «өмнө»
- 2.1.3.2.26 «адил»
- 2.1.3.3 Өгөх оршихын т/я-ын нөхцлийн дараа хэрэглэгдэх дагавар үг (х. 293)
  - 2.1.3.3.1 «ойр»
- 2.1.3.4 Гарахын т/я-ын нөхцлийн дараа хэрэглэгдэх дагавар үг (х. 293)
  - 2.1.3.4.1 «бусад»
  - 2.1.3.4.2 «өөр»
  - 2.1.3.4.3 «илүү»
  - 2.1.3.4.4 «хол»
  - 2.1.3.4.5 «(г)ш» дагавартай үгс
  - 2.1.3.4.6 «гадна»
  - 2.1.3.4.7 «хойно»
  - 2.1.3.4.8 «өмнө»
- 2.1.3.5 Хамтрахын т/я-ын нөхцлийн дараа хэрэглэгдэх дагавар үг (х. 295)
  - 2.1.3.5.1 «адил»
- 2.1.3.6 НТОН-ийн дараа хэрэглэгдэх дагавар үг (х. 295)
  - 2.1.3.6.1 «хүртэл»
  - 2.1.3.6.2 «бүр/болгон»
  - 2.1.3.6.3 «тутам»
  - 2.1.3.6.4 «ёсоор»
  - 2.1.3.6.5 «мэт»
  - 2.1.3.6.6 «шиг»
  - 2.1.3.6.7 «тухай»
  - 2.1.3.6.8 «талаар»
- 2.2 Холбоос үг (х. 297)
  - 2.2.1 Зэрэгцүүлэн холбох холбоос үг (х. 297)
    - 2.2.1.1 Зэрэгцүүлэн холбох холбоос үгийн хүснэгт
    - 2.2.1.2 Жишээ ба тайлбарууд
      - 2.2.1.2.1 «ба»
      - 2.2.1.2.2 «бөгөөд»
      - 2.2.1.2.3 «-гүй»
      - 2.2.1.2.4 «болон»
      - 2.2.1.2.5 «ч, ...ч»
      - 2.2.1.2.6 «(мөн) түүнчлэн»
      - 2.2.1.2.7 «харин»
      - 2.2.1.2.8 «гэвч»
      - 2.2.1.2.9 «(зөвхөн) төдийгүй, мөн»
      - 2.2.1.2.10 «төдий биш, (харин)»

- 2.2.1.2.11 «-аар барахгүй, (мөн)»
- 2.2.1.2.12 «буюу/юм уу»
- 2.2.1.2.13 «эсвэл (эсхүл)»
- 2.2.1.2.14 «эсвэл ... эсвэл»
- 2.2.1.2.15 «байхад, харин»
- 2.2.1.2.16 «байтугай/битгий хэл/бүү хэл»
- 2.2.1.2.17 «гэхдээ» (нэмсэн)
- 2.2.2 Угсруулан холбох холбоос үг (х. 307)
  - 2.2.2.1 Угсруулан холбох холбоос үгийн хүснэгт
  - 2.2.2.2 Жишээ ба тайлбарууд
    - 2.2.2.2.1 «гэ-»
    - 2.2.2.2.2 «-г гэж»
    - 2.2.2.2.3 «эсэх»
    - 2.2.2.2.4 «...үү, үгүй юү гэдэг»
    - 2.2.2.2.5 «юм шиг л»
    - 2.2.2.2.6 «учир / учраас»
    - 2.2.2.2.7 «тул»
    - 2.2.2.2.8 «-аас болж»
    - 2.2.2.2.9 «-хгүй + -(г)ээр»
    - 2.2.2.2.10 «-х гэж»
    - 2.2.2.2.11 «-х + -ын тулд»
    - 2.2.2.2.12 «-х + -ын өмнө»
    - 2.2.2.2.13 «сан + -ы дараа»
    - 2.2.2.2.14 «-сан + -ы дагуу»
    - 2.2.2.2.15 «-сан + -аас хойш»
    - 2.2.2.2.16 «-х хүртэл»
    - 2.2.2.2.17 «байх үед/ -х(а)д»
    - 2.2.2.2.18 «-х бүрд/-х болгонд»
    - 2.2.2.2.19 «-х + -тай зэрэг»
    - 2.2.2.2.20 «-ж байх хооронд»
    - 2.2.2.2.21 «-х завсар/-х зуур»
    - 2.2.2.2.22 «(Хэрэв) ...-бал/-вал»
    - 2.2.2.2.23 «(Хэрэв) ...-х тохиолдолд»
    - 2.2.2.2.24 «(Хэрэв) ... нөхцөлл»
    - 2.2.2.2.25 «Хэдийгээр ... боловч»
    - 2.2.2.2.26 «-сан + -аар»
    - 2.2.2.2.27 «-х/-сан тухай/ талаар» (нэмсэн)
    - 2.2.2.2.28 «болохоор» (нэмсэн)
- 2.2.3 Төлөөний үгээс гаралтай холбоос үгс (х. 319)
  - 2.2.3.1 Төлөөний үгээс гаралтай холбоос үгийн хүснэгт
  - 2.2.3.2 Жишээ ба тайлбарууд
    - 2.2.3.2.1 «(Мөн) түүнчлэн»
    - 2.2.3.2.2 «Түүнээс гадна»
    - 2.2.3.2.3 «Түүгээр ч барахгүй»
    - 2.2.3.2.4 «Тэгээд/ Ингээд»
    - 2.2.3.2.5 «Тэгэхлээр/ Ингэхлээр»
    - 2.2.3.2.6 «Тэгсэнээр/ Ингэснээр»
    - 2.2.3.2.7 «Эс тэгвэл»
    - 2.2.3.2.8 «Тэгэхэд нь»
    - 2.2.3.2.9 «Тийнхүү/ Ийнхүү»
    - 2.2.3.2.10 «Тийм учраас»
    - 2.2.3.2.11 «Учир нь»
    - 2.2.3.2.12 «Тийм болохоор»
    - 2.2.3.2.13 «Хэдий тийм боловч»
    - 2.2.3.2.14 «Нөгөө талаас»
    - 2.2.3.2.15 «Яагаад гэвэл»
    - 2.2.3.2.16 «Тэгсэн чинь» (нэмсэн)
- 2.3 Сул үг (х. 326)
  - 2.3.1 Сул үгийн хүснэгт (х. 326)

2.3.2 Сул үгийн утгазүйн ангилал (х. 327)

2.3.2.1 Асуух сул үг (х. 327)

2.3.2.1.1 «бэ/вэ»

2.3.2.1.2 «уу²/юу²»

2.3.2.2 Үгүйсгэх сул үг (х. 328)

2.3.2.2.1 «биш»

2.3.2.2.2 «бус»

2.3.2.2.3 «(ү)гүй»

2.3.2.2.3.1 Нэр үгийн дараа хэрэглэх нь

2.3.2.2.3.2 Үйл үгийн дараа хэрэглэх нь

2.3.2.2.3.3 «алга» гэсэн үгийн тухайд

2.3.2.2.4 «үл»

2.3.2.2.5 «эс»

2.3.2.2.6 «бүү»

2.3.2.2.7 «битгий»

2.3.2.3 Баймж сул үг (х. 335)

2.3.2.3.1 «шуу²»2.3.2.3.2 «даа⁴»2.3.2.3.3 «аа⁴»

2.3.2.3.4 «юм»

2.3.2.3.5 «мөн»

2.3.2.3.6 «билээ/лээ»

2.3.2.3.7 «сан⁴»2.3.2.3.8 «даг⁴»

2.3.2.3.9 «биз»

2.3.2.3.10 «бий/вий»

2.3.2.3.11 «шив»

2.3.2.3.12 «бол» (шалтгааны)

2.3.2.3.13 «бол» (асуух)

2.3.2.3.14 Баймж сул үгийг харьцуулах нь

2.3.2.4 Төвлөрүүлэх сул үг (х. 345)

2.3.2.4.1 Завсрын сул үг «бол»

2.3.2.4.2 Нэгтгэн төвлөрүүлэх сул үг «ч»

2.3.2.4.2.1 Тодорхойгүй төлөөний үгийн бүрэлдэхүүнд хэрэглэх нь

2.3.2.4.2.2 Холбоос үгийн дотор хэрэглэх нь

2.3.2.4.2.3 Баймж бүтцийн дотор хэрэглэх нь

2.3.2.4.2.4 «... дээр» гэдэг утгыг илэрхийлэх нь

2.3.2.4.2.5 «бас» гэдэг утгыг илэрхийлэх нь

2.3.2.4.2.6 Нэгтгэн төвлөрүүлэх сул үгийн үүргийг харьцуулах нь

2.3.2.4.3 Салган төвлөрүүлэх сул үг «л»

2.3.2.4.3.1 Салган төвлөрүүлэх сул үгийн үүрэг

2.3.2.4.3.2 Төвлөрүүлэх сул үг «ч»-тэй харьцуулах нь

2.4 Аялга үг (х. 350)

2.4.1 Сэтгэлийн хөдөлгөөн илэрхийлсэн аялга үг (х. 350)

2.4.1.1 Товчоолсон ерөнхий хүснэгт

2.4.1.2 Жишээ, тайлбарууд

2.4.1.2.1 «аа»

2.4.1.2.2 «за, уухай, ай даа, аяа, өө, тийм дээ, ашгүй дээ»

2.4.1.2.3 «эвий, иш, хөөрхий, зайлуул, хай даа, халаг, өө»

2.4.1.2.4 «хөөе, хүүе, хөөш, эй»

2.4.1.2.5 «ооё, оо-ёо-ё, хөөх, хүүш, үгүй, ер»

2.4.1.2.6 «ёо, ёх, яанаа»

2.4.1.2.7 «ха ха, хий хий, гялай, гоё, урай, ай хө, яамай»

2.4.1.2.8 «паа(х)⁴, пий-пай, ишш, түй, пэй, аа-лаа-лаа, аа-яа-яа, еэ харлаа»

2.4.1.2.9 «халхай, халцагай, тий тий»

2.4.1.2.10 «чааваас, балар, ээ, яалаа гэж, үгүй шүү, юу гэж, яачихав аа»

2.4.1.2.11 «май, байз, ишш/чишш, аа, эй дээ»

2.4.1.2.12 «ий, айжий, айжуу»

2.4.1.2.13 «бүүвэй»

2.4.2 Адгуус амьтны холбогдолтой аялга үг (х. 358)

2.4.2.1 Товчоолсон ерөнхий хүснэгт

2.4.2.2.1 Урьж дуудах аялга үгс

2.4.2.2.2 Хөөж туух аялга үгс

2.4.2.2.3 Малын зан үйлтэй холбогдолтой аялга үгс

IV ХЭСЭГ: Өгүүлбэрүй (х. 359-405)

1. Өгүүлбэрийг аймаглах нь (х. 360)

1.1 Өгүүлбэрийг хэлэх зорилгоор нь аймаглах нь (х. 360)

1.1.1 Хүүрнэх өгүүлбэр

1.1.2 Асуух өгүүлбэр

1.1.3 Захирах өгүүлбэр

1.1.4 Анхааруулах өгүүлбэр

1.2 Өгүүлбэрийг бүтэц, зохион байгуулалтаар нь аймаглах нь (х. 363)

1.2.1 Нэг ба хоёр бүрэлдэхүүнт өгүүлбэр (х. 363)

1.2.1.1 Нэг бүрэлдэхүүнт өгүүлбэр

1.2.1.1.1 Өгүүлэхүүн хэсэггүй өгүүлбэр

1.2.1.1.1.1 Өгүүлэгдэхүүн өгүүлэхүүнд шингэх нь

1.2.1.1.1.2 Эзэн биегүй өгүүлбэр

1.2.1.1.1.3 Хам бүтцэнд өгүүлэгдэхүүн орхигдох нь

1.2.1.1.2 Өгүүлэгдэхүүн хэсэггүй өгүүлбэр

1.2.1.2 Хоёр бүрэлдэхүүнт өгүүлбэр

1.2.1.3 Өгүүлбэр үг

1.2.2 Төгс ба төгс бус өгүүлбэр (х. 365)

1.2.2.1 Төгс өгүүлбэр

1.2.2.2 Төгс бус өгүүлбэр

1.2.3 Хураангуй ба дэлгэрэнгүй өгүүлбэр (х. 365)

1.2.3.1 Хураангуй өгүүлбэр

1.2.3.2 Дэлгэрэнгүй өгүүлбэр

1.2.4 Энгийн ба нийлмэл өгүүлбэр (х. 366)

1.2.4.1 Энгийн өгүүлбэр

1.2.4.2 Нийлмэл өгүүлбэр

2. Үгсийн хоорондын харьцаа (х. 367)

2.1 Үгийг зэрэгцүүлэн холбох нь (х. 367)

2.1.1 Үгийг чөлөөтэй зэрэгцүүлэн холбох нь (х. 367)

2.1.1.1 Үгийг аялгаар чөлөөтэй зэрэгцүүлэн холбох нь

2.1.1.2 Үгийг холбоосоор чөлөөтэй зэрэгцүүлэн холбох нь

2.1.2 Үгийг чөлөөтэй бус зэрэгцүүлэн холбох нь (х. 368)

2.2 Үгийг захируулан холбох нь (х. 368)

2.2.1 Үгийг шууд захируулан холбох нь (х. 369)

2.2.2 Үгийг шууд бус захируулан холбох нь (х. 370)

2.2.2.1 Үгийг нөхцлөөр холбох нь

2.2.2.2 Үгийг дагавар үгээр холбох нь

3. Өгүүлбэрийн гишүүдийн хоорондын харьцаа (х. 371)

3.1 Өгүүлбэрийн гишүүд (х. 371)

3.1.1 Өгүүлбэрийн гол гишүүд (х. 371)

3.1.1.1 Өгүүлэгдэхүүн (х. 371)

3.1.1.1.1 Өгүүлэгдэхүүний асуулт

3.1.1.1.2 Өгүүлэгдэхүүн орхигдох нь

3.1.1.1.3 Үгсийг өгүүлэгдэхүүний үүргээр хэрэглэх нь

3.1.1.1.4 Өгүүлэгдэхүүний илтгэгч

3.1.1.1.5 Өгүүлэгдэхүүний тэмдэг өгүүлэхүүн

3.1.1.2 Өгүүлэхүүн (х. 373)

- 3.1.1.2.1 Өгүүлэхүүний асуулт
  - 3.1.1.2.2 Энгийн өгүүлэхүүн
    - 3.1.1.2.2.1 Нэг үйл үгээр илэрсэн энгийн өгүүлэхүүн
    - 3.1.1.2.2.2 Нийлмэл үйл үгээр илэрсэн энгийн өгүүлэхүүн
  - 3.1.1.2.3 Нийлмэл өгүүлэхүүн
    - 3.1.1.2.3.1 Гол үйл үг ба туслах үйл үгээр бүтсэн нийлмэл өгүүлэхүүн
    - 3.1.1.2.3.2 Гол үйл үг ба баймж үйл үг/баймж бүтцээр бүтсэн нийлмэл өгүүлэхүүн
    - 3.1.1.2.3.3 Гол үйл үг ба тодотгол үйл үгээр бүтсэн нийлмэл өгүүлэхүүн
  - 3.1.2 Өгүүлбэрийн дэд гишүүд (х. 375)
    - 3.1.2.1 Тусагдахуун (х. 375)
      - 3.1.2.1.1 Үгсийг тусагдахууны үүргээр хэрэглэх нь
      - 3.1.2.1.2 Шууд тусагдахуун
      - 3.1.2.1.3 Шууд бус тусагдахуун
    - 3.1.2.2 Тодотгол (х. 377)
    - 3.1.2.3 Байц (х. 378)
      - 3.1.2.3.1 Орны байц
        - 3.1.2.3.1.1 Байр илэрхийлэх нь
        - 3.1.2.3.1.2 Зүг илэрхийлэх нь
        - 3.1.2.3.1.3 Орон дахь хөдөлгөөнийг илэрхийлэх нь
      - 3.1.2.3.2 Цагийн байц
        - 3.1.2.3.2.1 Үйл хөдлөлийн агшинг илэрхийлэх нь
        - 3.1.2.3.2.2 Үйл хөдлөлийн эхлэл, төгсгөлийг илэрхийлэх нь
      - 3.1.2.3.3 Дүрийн байц
        - 3.1.2.3.3.1 Шалтгааны байц
        - 3.1.2.3.3.2 Зорилгын байц
        - 3.1.2.3.3.3 Болзолын байц
        - 3.1.2.3.3.4 Дутагдах байц
  - 3.1.3 Өгүүлбэрийн гишүүдийн байрлал (х. 382)
- 3.2 Үгсийг өгүүлбэрийн гишүүдийн үүргээр зэрэгцүүлэн холбох нь (х. 384)
  - 3.2.1 Тодорхойлолт
  - 3.2.2 Өгүүлэгдэхүүнийг зэрэгцүүлэн холбох нь
  - 3.2.3 Өгүүлэхүүнийг зэрэгцүүлэн холбох нь
  - 3.2.4 Тусагдахууныг зэрэгцүүлэн холбох нь
  - 3.2.5 Тодотголыг зэрэгцүүлэн холбох нь
  - 3.2.6 Байцыг зэрэгцүүлэн холбох нь
- 3.3 Өгүүлбэрийн гишүүдтэй хэлзүйн холбогдолгүй үгс (х. 387)
  - 3.3.1 Хандсан үгс
  - 3.3.2 Оруулсан үгс
  - 3.3.3 Аялга үгс
  - 3.3.4 Хариулт үгс
4. Өгүүлбэрийн өгүүлэхүүн хэсгүүдийн хоорондын харьцаа (х. 389)
  - 4.1 Энгийн нийлмэл өгүүлбэр (зэрэгцүүлэн холбох нь) (х. 389)
    - 4.1.1 Нөхцлөөр холбох нь
    - 4.1.2 Аялгаар холбох нь
    - 4.1.3 Холбоос үгээр холбох нь
  - 4.2 Хавсарсан нийлмэл өгүүлбэр (захируулан холбох нь) (х. 390)
    - 4.2.1 Гишүүн өгүүлбэрийн онцлог (х. 391)
      - 4.2.1.1 Гишүүн өгүүлбэрийн өгүүлэхүүний хэлбэр ба цаг
      - 4.2.1.2 Гишүүн өгүүлбэрийн өгүүлэгдэхүүний хэлбэр
        - 4.2.1.2.1 Гол өгүүлбэрийн өгүүлэгдэхүүнтэй ижил байх
        - 4.2.1.2.2 Гол өгүүлбэрийн өгүүлэгдэхүүнээс өөр байх
          - 4.2.1.2.2.1 Гишүүн өгүүлбэрийн өгүүлэгдэхүүн харьяалахын т/я-аар хэлбэржих нь
          - 4.2.1.2.2.2 Гишүүн өгүүлбэрийн өгүүлэгдэхүүн заахын т/я-аар хэлбэржих нь

- 4.2.1.2.2.3 Гишүүн өгүүлбэрийн өгүүлэгдэхүүн харьяалах буюу заахын т/я-аар хэлбэржих нь
  - 4.2.1.2.2.4 Үндсэн дүрэм
  - 4.2.2 Гишүүн өгүүлбэрийг аймаглах нь (х. 395)
    - 4.2.2.1 Өгүүлэгдэхүүн гишүүн өгүүлбэр
    - 4.2.2.2 Өгүүлэхүүн гишүүн өгүүлбэр
    - 4.2.2.3 Тусагдахуун гишүүн өгүүлбэр
    - 4.2.2.4 Тодотгол гишүүн өгүүлбэр
    - 4.2.2.5 Байц гишүүн өгүүлбэр
  - 4.3 Холимог өгүүлбэр (х. 398)
  - 4.4 Шууд ба шууд бус хөндлөнгийн үг (х. 398)
    - 4.4.1 Шууд хөндлөнгийн үг
    - 4.4.2 Шууд бус хөндлөнгийн үг
    - 4.4.3 Шууд хөндлөнгийн үгийг шууд бус хөндлөнгийн үг болгон хувиргах нь
  - 5. Цэг цэглэл (х. 401)
    - 5.1 Уйгуржин монгол бичгийн цэг цэглэл (х. 401)
      - 5.1.1 Цэгүүд
      - 5.1.2 Тэмдгүүд
    - 5.2 Кирил монгол бичгийн цэг цэглэл (х. 402)
      - 5.2.1 Цэг
      - 5.2.2 Асуултын тэмдэг
      - 5.2.3 Анхаарлын тэмдэг
      - 5.2.4 Таслал
      - 5.2.5 Цэгтэй таслал
      - 5.2.6 Тодорхойлох цэг
      - 5.2.7 Хашилт
      - 5.2.8 Цуваа цэг
      - 5.2.9 Хаалт
      - 5.2.10 Зураас
- V. ХЭСЭГ: Хавсарлт (х. 406-448)*
1. Идэвхгүй (үхмэл) язгуурын жагсаалт (х.407)
  2. Монгол англи хэлний үл тохирох үйл үгийн захирах байдал (х.411)
  3. ОЦМХ-ний нөхцлийн жагсаалт (х. 413)
  4. ОЦМХ-ний харьцааны бүтээврийн бүтэц үүргийн тогтолцоо (х.418)
  5. Англи, монгол хэлний цагийн тогтолцооны дүйлгэсэн хүснэгт (х.422)
  6. Номын монгол гарчиг (х. 423)
  7. Хэрэглэсэн англи-герман-монгол нэр томъёоны жагсаалт (х. 438)

7. INDEX: ENGLISH-GERMAN-MONGOLIAN

We use the following abbreviations:

For Nouns:

N.....Noun

NS.....Noun Suffix

P.....Plural

PS.....Plural Suffix

C.....Case

CS.....Case Suffix

CbS.....Case-bound Suffix

CbP.....Case-bound Particle

For Verbs:

V.....Verb

VS.....Verb Suffix

Vo.....Voice

VoS.....Voice Suffix

As.....Aspect

AsS.....Aspect Suffix

DS.....Determining Suffix

NDS.....Noun Determining Suffix

VDS.....Verb Determining Suffix

cVDS.....coordinating VDS

sVDS.....subordinating VDS

AwDS.....Adword Determining Suffix

TS.....Terminating Suffix

PTS.....Person-bound Terminating Suffix

TTS.....Tense-bound Terminating Suffix

For Adwords:

Aw....Adword

AwS.....Adword Suffix

Nu.....Numeral

NuS.....Numeral Suffix

General:

RS.....Reflexive Suffix

-ø.....Zero-Suffix

English	German		Mongolian		Pages	
	A	A	A	A	A	A
Ablative case		Ablativ Fall		Гарахын тийн ялгал	90ff, 215f, 293f	
Abstract part of speech		Abstrakte Wortart		Хийсвэр үгсийн аймаг	282ff, 71	
Accusative case		Akkusativ Fall		Заахын тийн ялгал	86ff, 107, 393,	
Active root		Aktive Wurzel		Илэвхтэй язгуур	33ff	
Active voice		Aktive Handlungsart		Илэвхтэй хэв	116	
Additive focus particle		Additive Fokus Partikel		Нэгтгэн төвлөрүүлэх сул үг	276, 346ff, 372	
Adjective		Adjektiv		Тэмдэг нэр	212ff	
Adjective-building		Adjektivbildung		Тэмдэг нэр бүтэх нь	49ff	
Admonition-PTS		Ermahnungs-PSS		Сэрэмжлүүлэн сануулах БТөн	180	
Adverb		Adverb		Дайвар үг	221ff, 284	
Adverbial clause		Adverbialsatz		Байц гишүүн өгүүлбэр	310-319, 397ff	
Adverbial		Adverbialbestimmung		Байц	378ff	
Adversative voice		Adversative Handlungsart		Үйлдэллэх хэв	127f	
Adword		Beiwort		Тэмдэг үг	211ff	
Adword suffix (AwS)		Beiwort-Suffix		Тэмдэг үгийн залгавар (ТҮЭ)	218f, 223f	
Adword determining suffix (AwDS)		Beiwortbestimmendes Suffix (BbS)		Тэмдэг үгийг тодотгон холбох нөхцөл (ТТөн)	151ff	
Alphabet		Alphabet		Цагаан толгой	4, 19, 31	
Analytically expressed aspect		Analytische Zustandsart		Байлыг заллаг аргаар илэрхийлэх нь	136ff	
Anterior-VDS		Vbs der Vorzeitigkeit		Зэрэгцүүлэх ҮТөн	159, 209, 321	
Appeal-PTS		Aufrufs-PSS		Хүндлэгтэн захирах БТөн	181	
Approximate numeral		Näherungszahl		Тойм тооны үг	246ff	
Aspect suffix (AsS)		Zustandsartsuffix (ZS)		Байллын нөхцөл (БН)	131ff	
Assimilation		Assimilation		Ижилсэл	7	
Assistant part of a sentence		Neben-Satzglied		Өгүүлбэрийн лэд гишүүн	375ff	
Associative-VDS		Vbs der Verknüpfung		Хам ҮТөн	158, 210	
Attention part		Aufmerksamkeitswort		Хандсан үг	387	
Attribute		Attribut		Тодотгол	377	
Attribute clause		Attributsatz		Тодотгол гишүүн өгүүлбэр	309, 396	
Attributive Adjective		Attributives Adjektiv		Тэмдэг нэр тодотгол болх нь	213	
Attributive CbS		Attributives FgS		Тодотгох ҮЭЗ	104	
Auxiliary verb		Hilfsverb		Туслах үйл үг	194ff	
B	B	B	B	B	B	B
Bagarasada (code-word)		Bagarasada (Kennwort)		Багарсал (түлхүүр үг)	13, 17	
Basic vowel		Grundvokal		Үндсэн эгшиг	20	

Blessing-PTS	Segens-PSS	Ерөөн хүсэх БТөн	183, 307
Bound coordinate words	Gebundene Wortreihe	Чөлөөт бус зэрэгцэн холбогдсон үгс	368
Brackets (Br.)-> Parentheses (Am.)			
C C C	C C C	C C C	C C C
Cardinal numeral	Kardinale, Grundzahl	Үндсэн тооны үг	234ff
Case-bound suffix (CbS)	Fallgebundenes Suffix (FgS)	Тийн ялгалтай холбогдох залгавар (ТЯЗ)	101ff
Case-bound particle (CbP)	Fallgebundene Partikel (FgP)	Тийн ялгалтай холбогдох сул үг (ТЯС)	106ff, 140, 372
Case suffix (CS)	Fallsuffix (FS)	Тийн ялгалын нөхцөл (ТЯН)	78ff, 41ff
Causal adverbial	Kausale Adverbialbestimmung	Шалтгааны байц	381
Causal clause	Kausalsatz	Шалтгааны гишүүн өгүүлбэр	31ff, 397
Causative voice	Kausale Zustandsart	Үйлдүүлэх хэв	117f
Classical Mongolian Script	Klassisch-Mongolische Schrift, Altmongolisch	Сонгодог монгол бичиг	3f, 40ff
Clause	Teilsatz	Өгүүлэхүүн хэсэг	389ff, 141f
Collective CbS	Kollektives FgS	Хамт олныг заах ТЯЗ	103
Collective numeral	Kollektiva, Sammlungszahl	Хамт тооны үг	244ff
Collective aspect	Kollektive Zustandsart	Олноор үйлдэх байдал	134
Colon	Doppelpunkt	Тодорхойлох цэг	401, 404
Combined sentence	Zusammengesetzter Satz	Нийлмэл өгүүлбэр	366ff
Comitative case	Komitativ Fall	Хамтрахын тийн ялгал	97ff, 295
Comma	Komma	Таслал	372, 401, 403ff
Command-PTS	Befehls-PSS	Захиран хүсэх БТөн	177
Communal voice	Korrelative Handlungsart	Үйлдэлцэх хэв	126
Comparative degree	Komparativ	Харьцуулах зэрэг	215ff
Complement	Artförmiger Satz	Тэмдэг өгүүлэхүүн	214, 372, 374
Complete sentence	Vollständiger Satz	Төгс өгүүлбэр	365
Completed aspect	Abgeschlossene Zustandsart	Төгс байдал	133, 137, 422
Complex sentence	Satzgefüge	Хавсарсан нийлмэл өгүүлбэр	141, 156, 390ff
Component	Teil	Бүрэлдэхүүн	363f
Compound sentence	Satzverbindung, Satzreihe	Энгийн нийлмэл өгүүлбэр	156, 389ff
Compound predicate	Zusammengesetztes Prädikat	Нийлмэл өгүүлэхүүн	195, 198, 374ff
Compound vowel	Zusammengesetzter Vokal	Нийлмэл эгшиг	10
Concessive adverbial	Koncessive Adverbialbestimmung	Дутагдах байц	382
Concessive clause	Koncessivsatz	Дутагдах гишүүн өгүүлбэр	318, 397
Concessive-VDS	VbS des Widerspruchs	Дутагдах УТөн	162, 318
Concrete part of speech	Konkrete Wortart	Бодит үгсийн аймаг	72ff

Conditional adverbial	Konditionale Adverbialbestimmung	Болзох байц	381
Conditional clause	Konditionalsatz	Болзох гишүүн өгүүлбэр	317f, 397
Conditional-VDS	VbS der Bedingung	Болзох УТөн	161, 317
Conjunction	Konjugation	Үйл үгийн хувилгал	113ff
Conjunction verb	Konjunktionsverb	Холбоос үг	237, 297ff, 367, 390
Consonant	Konsonant	Холбоос үйл үг	210, 309f
Coordinate adverbials	Adverbial-Reihe	Гийгүүлэгч	13f, 21f
Coordinate attributes	Attribut-Reihe	Зэрэглэн холбогдсон байц	386
Coordinate objects	Objekt-Reihe	Зэрэглэн холбогдсон тогтогтол	386, 214
Coordinate parts of a sentence	Satzglied-Reihe	Зэрэглэн холбогдсон тусагдахуун	386
Coordinate predicates	Prädikat-Reihe	Өгүүлбэрийн зэрэглэн холбогдсон гишүүл	384
Coordinate subjects	Subjekt-Reihe	Зэрэглэн холбогдсон өгүүлэхүүн	385
Coordinate words	Wortreihe	Зэрэглэн холбогдсон үгс	57
Coordinating conjunction	Anreihende Konjunktion	Зэрэгцүүлэн холбох холбоос үг	297ff
Coordinating VDS (cVDS)	Koordinierendes (Einfaches) VbS	Зэрэгцүүлэн холбох УТөн (ЗЭУТөн)	157ff, 208
Copula	Kopula	Холбогч	194, 197, 337f
Correlate	Korrelat, Platzhalter	Орлуулагч	363
D D D	D D D	D D D	D D D
Dash	Gedankenstrich	Урт зураас	402, 405
Dative-locative case	Dativ-Lokativ Fall	Өгөх оршихын тийн ялгал	83ff, 123, 293
Dead root ---> Passive root	Passive Wurzel	Үймэл язгуур	35f, 407ff
Decimal	Dezimalzahl	Аравтын бутархай	252
Decision-PTS	Beschlussfassungs-PSS	Далган хүсэх БТөн	176
Declarative sentence	Aussagesatz	Хуурнэх өгүүлбэр	360
Declension	Deklination	Нэр ба тэмдэг үгийн хувилгал	23, 72, 78, 108, 140, 218, 223, 234, 239, 245, 248, 257, 261
Defective auxiliary verb	Defektes Hilfsverb	Дутмаг туслах үйл үг	200, 338ff
Definite article	Bestimmter Artikel	Тодорхой ялгац гишүүн	88f
Degree of adjective	Komparativ, Steigerungsformd. Adjektives	Тэмдэг нэрийн зэрэг	215ff
Demand-PTS	Forderungs-PSS	Сануулан хүсэх БТөн	179
Demonstrative proword	Demonstratives Fürwort	Заах төлөөний үг	264ff
Derivational suffix	Wortbildungssuffix	Үг бүтээх залгавар (дагавар)	37, 42ff
Determining suffix (DS)	Bestimmendes Suffix (bS)	Тогтогтон холбох нөхцөл (Төн)	139f, 421
Dialect synonym	Dialekt Synonym	Нутгийн аялгууны ойролцоо үгс	64

Diminutive suffix	Диминутивсуффикс (Verkleinerungssuffix)	Тэмдэг үгийн утгыг бууруулах залгавар	218
Diminutive numeral	Diminutiva, Verkleinerungszahl	Хязгаарлах тооны үг	250f
Diphthong	Diphthong, Doppellaut	Хос эгшиг	10f, 20
Direct object	Direktes Objekt	Шууд тусагдахуун	122, 376
Direction-AwS	Richtungs-BS	Шууд хөндлөнгийн үг	309, 398ff
Directive case	Direktiv Fall	Чиг заах ТҮЗ	223f, 294
Distributive numeral	Distributiva, Verteilungszahl	Чиглэхийн тийн ялгал	99
Dropping vowel	Ausfallvokal	Түгээл тооны үг	251ff
E E E E	E E E E	E E E E	E E E E
Ellipsis	Ellipse, Auslassung	Орхилт	363
Epanthetized ---> Inserted			
Euphemism ---> Taboo Synonym	Euphemismus ---> Tabu-Synonym		
Exclamation mark	Ausrufezeichen	Анхаарлын тэмдэг	361f, 402f
Exclamatory sentence	Ausrufesatz	Анхааруулах өгүүлбэр	362
Excluding-VDS	VbS der Ausschliesslichkeit	Болзох УТОН	172
Extended combined sentence	Erweiterter zusammengesetzter Satz	Холлимог өгүүлбэр	398
Extended sentence	Erweiterter Satz	Дэлгэрэнгүй өгүүлбэр	365
F F F F	F F F F	F F F F	F F F F
Final adverbial	Finale Adverbialbestimmung	Зорилгын байц	381
Final clause	Finalsatz	Зорилгын гишүүн өгүүлбэр	312f, 397
Final consonant	Endkonsonant	Дэвсгэрлэх гийгүүлэгч	14
Focus particle	Fokus Partikel	Төвлөрүүлэх сул үг	345ff, 372
Fraction	Bruchzahl	Энгийн бутархай	252
Free coordinate words	Freie Wortreihe	Чөлөөт зэрэгцэн холбогдсон үгс	367
Full stop (Brit.) ---> Period (Am.)			
Full verb	Vollverb	Гол үйл үг	192ff
Functional classification of verb	Funktionsklassen des Verbes	Үйл үгийг үүргээр ангилах нь	192ff
Functional vowel	Funktionsvokal	Үүрэгтэй эгшиг	23ff
Future tense	Zukunft, Futur	Ирээдүй цаг	147, 191, 422
G G G G	G G G G	G G G G	G G G G
Genitive case	Genitiv Fall	Харьяалахын тийн ялгал	79ff, 287, 392
H H H H	H H H H	H H H H	H H H H
Hard sign	Härtezeichen	Хатуугийн тэмдэг	21, 175
Hidden "n"/"g"	Verstecktes "n"/"g"	Нууц "н"/"г"	49, 78, 235
Hierarchy list of the accusative case	Hierarchieliste des Akkus. Falls	Заахын тийн ялгалын шатлал	89, 393

I I I I	I I I I	I I I I	I I I I
Homonym	Homonym	Ижил үг	62ff
Hope-PTS	Hoffnungs-PSS	Гүнээ хүсэх БТОН	182
Hyphen	Bindestrich	Богино зураас	402, 405
I I I I	I I I I	I I I I	I I I I
Idiom	Redewendung	Өвөрмөц хэллэг	60
Immediately succeeding-VDS	VbS der Unmittelbarkeit	Бэлтгэх УТОН	164, 173
Imperative	Imperativ, Befehlsform	Захирах хүсэх төлөв	175ff
Imperative sentence	Befehlssatz	Захирах өгүүлбэр	361, 402f
Incomplete sentence	Unvollständiger Satz	Төгс бус өгүүлбэр	365
Indefinite present tense	Indefinites Gegenwart	Толорхойгүй одоо цаг	144, 161, 188, 422
Indefinite proword	Indefinites Fürwort	Толорхойгүй төлөөний үг	276ff
Independent part of a sentence	Ungebundenes Satzglied	Өгүүлбэрт хэвчин холбогдолгүй үг	387f
Indigenous Mongolian vocabulary	Mongolisches Sondervokabular	Реал	65
Indirect object	Indirektes Objekt	Шууд бус тусагдахуун	377
Indirect speech	Indirekte Rede	Шууд бус хөндлөнгийн үг	309, 399
Infinitive	Infinitiv	Толорхойгүй төлөв	26
Inflectional suffix	Wortveränderungssuffix	Үг хувилгах залгавар (нөхцөл)	38, 437ff
Inserted consonant	Verbindungskons./Enfügekonsont	Жиирэглэх гийгүүлэгч	105, 437
Inserted part	Einfügewort	Оруулсан үг	387
Inserted vowel	Verbindungsvokal / Einfügevokal	Жиирэглэх эгшиг	17, 115
Instrumental case	Instrumental Fall	Үйлдэхийн тийн ялгал	93ff, 123, 237
Intending-VDS	VbS der Absicht	Зорилгын УТОН	166
Intensifying AwS	Verstärkungs-BS	Утгыг эрчимжүүлэх ТҮЗ	219
Intention-PTS	Absichts-PSS	Шууд хүсэх БТОН	175
Interjection	Interjektion	Аялга үг	350ff, 388
Interrogative particle	Interrogativpartikel,	Асуух сул үг	327f, 361
Interrogative proword	Fragepartikel		
Interrogative sentence	Fragendes Fürwort	Асуух төлөөний үг	268ff, 371, 373
Intonation	Intonationsatz, Fragesatz	Асуух өгүүлбэр	361, 402f
Intransitive	Betonung	Аялга	362, 389
Inverted commas (Br.)	Intransitiv	Эс тусгах	122, 221
->Quotation marks (Am.)			
K K K K	K K K K	K K K K	K K K K
Kind of sentence	Satzart	Өгүүлбэрийн төрөл	360ff

Plural	Plural, Mehrzahl	Олон тоо	72ff, 276
Plural suffix (PS)	Pluralsuffix (PS)	Олон тооны нөхцөл (ОН)	72ff
PolypHonic	PolypHonetisch	Олон дуудлагат	5
Positive degree	Positiv	Ерийн зэрэг	215
Possessive ChS	Possessives FgS	Хамаатуулах ТЯЗ	101
Possessive proword	Possessives Fürwort	Хамаатуулах төлөөний үг	260
Possibility-AwDS	Ermöglichungs-BbS	Чадавхи заах ТТоН	153
Postposition	Postposition, Nachstellungswort	Дагавар үг	247, 282ff
Predicate	Prädikat, Satzaußsage	Өгүүлэхүүн	360, 373f, 391
Predicate clause (=complement)	Prädikatsatz	Өгүүлэхүүн гишүүн өгүүлбэр	395
Present tense	Gegenwart	Тэмдэг өгүүлэхүүн	214
Progressive aspect	Progressive Zustandsart	Одоо цаг	136, 144, 145, 188ff, 422
Progressive-perfect aspect	Progressiv-perfektive Zustandsart	Үргэлжлэх байдал	136, 422
Progressive present tense	Progressive Gegenwart	Төгс үргэлжлэх байдал	137, 422
Progressive-VDS	VbS der Dauer	Одоо үргэлжлэх цаг	145, 147, 189, 422
Pronunciation rule	Ausspracheregeln	Үргэлжлэх УТоН	168
Proword	Fürwort, Pronomen	Дуудлагын дүрэм	22
Proword-conjunction	Fürwort-Konjunktion	Төлөөний үг	255ff
Q	Q	Төлөөний үгээс гаралтай холбоос үг	319ff
Q	Q	Q	Q
Q	Q	Q	Q
Q	Q	Q	Q
Question mark	Fragezeichen	Асуултын тэмдэг	402f
Quick aspect	Schnelle Zustandsart	Хоромхон үйлдэх байдал	131
Quotation marks(Am.)	Anführungszeichen	Хашилт	402, 405
R	R	R	R
R	R	R	R
R	R	R	R
R	R	R	R
Real part of speech	Echte Wortart	Жинхэнэ үгсийн аймаг	72ff
Reduced vowel (unstressed vowel)	Reduzierter Vokal	Балархай эгшиг	12, 23ff
Reflexive proword	Rückbezügliches Fürwort, Reflexivpronomen	Эгэх төлөөний үг	261ff
Reflexive suffix (RS)	Reflexives Suffix (RS)	Эгэх нөхцөл (ЭН)	108ff, 171, 173, 244, 261, 392
Reflexive word	Reflexives Wort	Эгэх үг	263
Relational-suffix system	Beziehungssuffix-System	Харьцааны бүтээврийн тогтолцоо	418ff
Repetitive aspect	Wiederholte Zustandsart	Давтан үйлдэх байдал	135
Representative part of speech	Stellvertretende Wortart	Төлөөний үгсийн аймаг	255ff
Request-PTS	Bitte-PSS	Гуйн хүсэх БТөн	178
Response part	Antwort-Wort	Хариулт үг	388

Restrictive focus particle	Restriktive Fokus Partikel	Салган төвлөрүүлэх сул үг	132, 168ff, 348ff, 372
S	S	S	S
S	S	S	S
S	S	S	S
Seizing an opportunity-VDS	VbS der Gelegenheit	Дашрамдах УТоН	171
Semantic classification	Semantische Gruppierung	Утгазүйн ангилал	228ff, 234ff, 256ff, 350, 378, 384
Semi-colon	Strichpunkt, Semikolon	Цэгтэй таслал	401, 404
Sentence	Satz	Өгүүлбэр	360ff
Short vowel	Kurzer Vokal	Богино эгшиг	10, 20
Short sentence	Kurzer Satz	Хураангуй өгүүлбэр	365
Shortened form	Kurzform	Хураангуй хэлбэр	155, 185ff, 330f, 338ff
Simple sentence	Einfacher Satz	Энгийн өгүүлбэр	366
Simultaneous-VDS	VbS der Gleichzeitigkeit	Зэрэгцэх УТоН	136, 157, 208
Soft sign	Weichheitszeichen	Зөөлний тэмдэг	22, 27ff
Sound complex	Lautekomplex (Verfängerungssilbe)	Авианы нийлэмж	9
Spelling rule	Orthograferegeln, Rechtschreiberegeln	Зөв бичгийн дүрэм	17, 23ff
Strong consonant	Starker Konsonant	Хүчтэй гийгүүлэгч	13
Stylistic Synonym	Stilistisches Synonym	Найруулгын ойролцоо үг	63
Subject	Subjekt, Satzgegenstand	Өгүүлэгдэхүүн	371ff
Subject clause	Subjektsatz	Өгүүлэгдэхүүн гишүүн өгүүлбэр	310, 395
Subject indicator/marker	Subjektanzeiger	Өгүүлэгдэхүүний илтгэгч	345, 372
Subjunctive	Konjunktiv	Хүсэх төлөв	196, 342
Subordinate clause	Nebensatz, Gliedsatz	Гишүүн өгүүлбэр	142, 307, 391ff
Subordinate words	Phrase	Захируулан холбогдсон үгс	368ff
Subordinating conjunction	unterordnende Konjunktion	Захируулан холбох холбоос үг	307ff
Subordinating VDS (sVDS)	Subordinierende Verbessimmmaße Suffixe (Unstanzige Verbbest. Suffix.)	Захируулан холбох УТоН (ЗаУТоН)	161ff
Succeeding-VDS	VbS der zeitl. Ablösung	Далимдах УТоН	170, 173
Suffix	Suffix	Залгавар	37ff, 413ff, 418ff
Superlative degree	Superlativ	Лавуу зэрэг	217ff
Syllable	Silbe	Үе	15, 22
Synonym	Synonym	Ойролцоо үг	63ff
Syntagma	Syntagma	Нийлц	108, 418ff
Syntax	Syntax, Satzlehre	Өгүүлбэрзүй	359ff
Syntactic subject	Syntax-Subjekt	Өгүүлбэрзүйн өгүүлэгдэхүүн	116, 123
Synthetically expressed aspect	Synthetische Zustandsart	Байллыг нийлэг аргаар илэрхийлэх нь	131ff
T	T	T	T
T	T	T	T
T	T	T	T
Taboo synonym (Euphemism)	Tabu Synonym	Цээрлэсэн ойролцоо үг	65

Temporal adverb	Temporal Adverb	Цагийн дагвар үг	229ff
Temporal adverbial	Temporale Adverbialbestimmung	Цагийн байц	379
Temporal clause	Temporalsatz	Цагийн байд гишүүн өгүүлбэр	313-117, 397
Temporary aspect	Provisorische Zustandsart	Тур үйлдэх байдал	132
Tense-bound terminating suffix (TTS)	Zeitgebundenes Satzendsuffix (ZSS)	Цагаар төгсгөн холбох нөхцөл (ШТөн)	184ff, 418ff
Tense	Tempus, Zeitform	Цаг	184ff, 391, 418ff
Terminating suffix (TS)	Satzendsuffix (SS)	Төгсгөн холбох нөхцөл (Төн)	175ff
Transcription	Umschrift	Авианы галиг	4ff
Transformation	Umwandlung	Хувиргал	122ff, 400
Transitive	Transitiv	Тусах	122ff, 221
Type of sentence	Satzform	Өгүүлбэрийн хэв шинж	363ff
V	V	V	V
V	V	V	V
V	V	V	V
V	V	V	V
Verb	Verb	Үйл үг	113ff
Verb determining suffix (VDS)	Verbbestimmendes Suffix (VbS)	Үйлийг тодотгон холбох нөхцөл (ҮТөн)	156ff, 418ff
Verb-building	Verbbildung	Үйл үг бүтэх ёс	54f
Vocalized consonants (C7)	Vokalisierte Konsonanten (K7)	Эгшигт гийгүүлэгч	21ff
Voice suffix (VoS)	Handlungsartsuffix (HS)	Хэвийн нөхцөл (Хэн)	115ff
Vowel	Vokal	Эгшиг	7ff, 20ff
Vowel harmony	Vokalharmonie	Эгшгийн зохицол	7, 20
Vowel weakness	Vokalschwäche	Эгшгийн сулрал	12, 23ff
W	W	W	W
W	W	W	W
W	W	W	W
W	W	W	W
Weak consonant	Schwacher Konsonant	Сул гийгүүлэгч	13
Will-PTS	Willens-PSS (Vokativ)	Шууд хүсэх БТөн	175
Wish-AwDS	Wunsch-BbS	Хүсэх ТТөн	151
Word-building	Wortbildung	Үг бүтэх	41ff
Word class --> Part of Speech	Wortart	Үгсийн аймаг	72ff
Word combination	Wortzusammensetzung	Нийлэмж үг	57ff
Word root	Wortwurzel	Үгийн язгуур	33ff
Word stem	Wortstamm	Үгийн үндэс	36
Word structure	Wortstruktur	Үгийн бүтэц	33ff
Word-sentence	Ein-Wort-Satz	Өгүүлбэр үг	364
Z	Z	Z	Z
Z	Z	Z	Z
Z	Z	Z	Z
Z	Z	Z	Z
Zero-suffix (-ø)	Nullsuffix (-ø)	Тэг нөхцөл (-ø)	87, 116, 131, 177, 369, 418ff, 437ff